

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ် မှတ်စု အကျဉ်း

ဒီဃနိကာယ်၊ သုတ်မဟာဝါ ပါဠိတော်၊ နှာ-၂၃၁။

(၇၊ ၉၊ ၂၀)

နိဒါန်း

ဟောကြားသူ = မြတ်စွာဘုရား

တရားနာသူ = ရဟန်းများ (ဘိက္ခု၊ ဘိက္ခုနီ၊ ဥပါသကာ၊ ဥပါသိကာ)

နေရာ = ကုရုတိုင်း၊ ကမ္မာသမေဓ နိဂုံးရွာကြီး (ယနေ့ နယူးဒေလီမြို့)

ကုရုတိုင်း၌ ဟောရခြင်းအကြောင်း

ကုရုတိုင်းသားများသည် ရာသီဥတု မျှတသဖြင့် ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါး ခန့်ကျန်းခြင်း၊ ရှေးက ပြုခဲ့သော ကုသိုလ်ကံနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ ရှင်ရဟန်းမှ စ၍ အိမ်စေကျေးကျွန်တိုင်အောင်၊ အယုတ်ဆုံးအားဖြင့် တိရစ္ဆာန်များတိုင်အောင်၊ ဤ သတိပဋ္ဌာန်ကို လေ့လာလိုက်စားမှု ရှိကြသဖြင့် ဤနက်ခဲသော တရားတို့ကို နာယူမှတ်သားရန် စွမ်းနိုင်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤကုရုတိုင်း၌ ဟောရခြင်းဖြစ်သည်။

(ဤသုတ်ကဲ့သို့ နက်နဲသည့် သဘောရှိသော ဒီဃနိကာယ်၌ မဟာနိဒါနသုတ်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ်၌ သတိပဋ္ဌာနသုတ်၊ သာဓောပမသုတ်၊ ရုက္ခောပမသုတ်၊ ရဋ္ဌပါလသုတ်၊ မာဂဏ္ဍိယသုတ်၊ အာနေဇ္ဇသပ္ပါယသုတ်တို့ကို ဤကုရုတိုင်း ၌ပင် ဟောသည်။)

+++++

ဥဒ္ဓေသ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်

- ဧကာယန = ဤသတိပဋ္ဌာန်အကျင့်ကို တစ်ကြောင်းတည်းသောလမ်းဟု ဟောထား၏။
- = နှစ်လမ်းမကွဲ တစ်လမ်းတည်းသာ ဖြောင့်တန်းသော လမ်းရှိသောကြောင့်လည်း ဧကာယန၊
- = အဖော်မမှီး တစ်ယောက်တည်း ကျင့်ရသောကြောင့်လည်း ဧကာယန၊
- = အမြတ်ဆုံးဖြစ်သော မြတ်စွာဘုရား၏ သွားသောလမ်းဖြစ်သောကြောင့်လည်း ဧကာယန။
- = ဤသာသနာတော်တွင်း၌သာလျှင် ရှိသောကြောင့် ဧကာယန၊
- = ကျင့်စဉ်၏အဆုံး၌ နိဗ္ဗာန်သို့သာလျှင် ဆိုက်ရောက်တတ်သောကြောင့် ဧကာယန၊

မဂ်ဟူသည်

နိဗ္ဗာန်ကို ရကြောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သို့သွားကြောင်း- ဖြစ်သောကြောင့် မဂ်၊ နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသောသူတို့သည် ရှာမှီးထိုက်သောကြောင့် မဂ်၊ ကိလေသာတို့ကို သတ်ဖြတ်၍ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားတတ်သောကြောင့် မဂ်။

သတိပဋ္ဌာန်အကျိုး ရ-ပါး (ဝဏ္ဏဘဏနမေတံ ဧကာယနမဂ္ဂဿ။ ဋ္ဌ၊ ၃၄၂)

- ၁။ ကိလေသာမှ စင်ကြယ်နိုင်ခြင်း၊
- ၂။ စိုးရိမ်မှုသောကမှ လွန်မြောက်နိုင်ခြင်း၊
- ၃။ ငိုကြွေးမှု ပရိဒေဝမှ လွန်မြောက်နိုင်ခြင်း၊
- ၄။ ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်းမှ ချုပ်ငြိမ်းစေနိုင်ခြင်း၊
- ၅။ စိတ်ဆင်းရဲခြင်းမှ ချုပ်ငြိမ်းစေနိုင်ခြင်း၊
- ၆။ အရိယာမဂ်ဉာဏ်ကို ရနိုင်ခြင်း၊
- ၇။ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ခြင်း၊

(ဆောင်ပုဒ်) ကိလေညစ်ကြေး ကင်းဝေးစေရန်၊
 စိုးရိမ်ပူဆွေး၊ ငိုကြွေးကင်းရန်၊
 ကိုယ်၊စိတ်ဆင်းရဲ ချုပ်စဲဖို့ရန်၊
 မဂ်၊နိဗ္ဗာန် အမြန်ဆိုက်ရောက်ရန်၊
 တစ်လမ်းထဲ သွားမြဲသတိပဋ္ဌာန်။

(ချမ်းမြေ့ဆရာတော်၏ ယောဂီသိဖွယ် အသွယ်သွယ်)

သောက-ဟူသည်

ဆွေမျိုး စည်းစိမ် ဂုဏ်သိရ် စသည်တို့၏ ပျက်စီးခြင်းကြောင့် ဝမ်းနည်းခြင်းသည် သောက မည်၏။
 တရားကိုယ်မှာ ဒေါသမူဒွေး၌ ယှဉ်သော ဒေါမနဿတည်း။

ပရိဒေဝ-ဟူသည်

ဆွေမျိုး စည်းစိမ် ဂုဏ်သိရ် စသည်တို့၏ ပျက်စီးခြင်းကြောင့် ငိုကြွေးမြည်တမ်းသံသည် ပရိဒေဝ မည်၏။
 တရားကိုယ်မှာ စိတ္တဇဝိပုလ္လာသ သဒ္ဓရုပ်တည်း။

ဒုက္ခ-ဟူသည်

ခန္ဓာကိုယ်၏ ဆင်းရဲမှုတည်း။ တရားကိုယ်မှာ ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်၌ ယှဉ်သော ဝေဒနာတည်း။

ဒေါမနဿ-ဟူသည်

ချစ်သူနှင့် ကွဲရခြင်း၊ မချစ်သူနှင့် တွဲရခြင်း၊ အလိုရှိရာ မရခြင်း၊ ဆွေမျိုးစည်းစိမ် ပျက်စီးခြင်းစသော
 အကြောင်းများကြောင့် စိတ်ထဲ၌ ဆင်းရဲမှုသည် ဒေါမနဿ မည်၏။ တရားကိုယ်မှာ ဒေါသမူဒွေး၌ ယှဉ်သော
 ဝေဒနာတည်း။

ဉာယဿ အဓိဂမာယ= အရိယာမဂ်ကို ရရန်-ဟူသည်

ဤနေရာ၌ "အင်္ဂါရုစပါးနှင့် ပြည့်စုံသော အရိယာမဂ်ကို ရခြင်းငှာဖြစ်၏"ဟု ဆို၏။ ထိုလောကုတ္တရာ
 မဂ်ကိုရရန် ၎င်း၏ ရှေ့၌ဖြစ်သော လောကီဖြစ်သည့် သတိပဋ္ဌာန်မဂ်ကို ပွားများရမည်။ သို့မှသာ လောကုတ္တရာမဂ်
 ကို ရမည်။ (ဧကာယနမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ။ ဋ္ဌ၊ ၃၃၇)

ချီးမွမ်းခြင်းအကြောင်း။ ။ကုန်သည်များသည် မိမိတို့ ရောင်းကုန်ကို ချီးမွမ်းကြသကဲ့သို့ အထက်ပါ အကျိုး ၇-ပါးကို ဖော်ပြခြင်းသည် ရဟန်းတို့အား(ယောဂီတို့အား) သတိပဋ္ဌာန်အကျင့်၌ စိတ်အားထက်သန်မှု ဖြစ်စေရန်အတွက် ပြခြင်းဖြစ်၏။

ထိုသို့ ဖော်ပြလိုက်သဖြင့် ရဟန်းတို့သည် ဤသုတ်ကို နှုတ်တက်ရအောင် သင်ယူထိုက်၏ ဟူ၍၎င်း (ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ)၊ မမေ့ပျောက်အောင် အဖန်ဖန် လေ့လာထိုက်၏ ဟူ၍၎င်း (ပရိယာပုဏိ-တဗ္ဗံ)၊ နှုတ်တက်အာဂုံ ဆောင်ထားထိုက်၏ဟူ၍၎င်း(ဓာရေတဗ္ဗံ)၊ တပည့်တို့ကို ပို့ချထိုက်၏ ဟူ၍၎င်း(ဝါစေတဗ္ဗံ)၊ မှတ်ယူကြလိမ့်မည်။ (ဥဿာဟဇနနတ္ထံ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ။ ဋ္ဌ၊၃၄၃။)

ဝတ္ထုသာကေများ။ ။ဤသတိပဋ္ဌာန်အကျင့်ဖြင့် ရှေးဘုရား၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ ရဟန္တာများ ကိလေသာတို့မှ စင်ကြယ်ခဲ့ကြ၏။ ကချေသည်မလေး သေ၍ အပူမိနေသော သန္တတိအမတ်ကြီး သောကမှ လွန်မြောက်ခဲ့၏။ လင်၊သား၊ မိဘများ ဆုံး၍ ငိုကြွေးနေသော ပဋာစာရာသည်လည်း ပရိဒေဝမှ လွန်မြောက်ခဲ့၏။ ပေါင်ကျိုးနေသော တိဿရဟန်းလည်း ဒုက္ခမှ ချုပ်ငြိမ်းခဲ့၏။ သက်တမ်းကုန်သဖြင့် သေရမည့်ဘေးမှ ကြောက်နေသော သိကြားမင်းကြီး စိတ်ဆင်းရဲခြင်း ဒေါမနဿမှ လွတ်မြောက်ခဲ့၏။

သတိပဋ္ဌာန်=သတိပဋ္ဌာန် ဟူသည်-

သတိ-အမှတ်ရမှု + ပဋ္ဌာန- ကပ်၍တည်မှု။ သတိပဋ္ဌာန = (ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မ တို့၌) စွဲစွဲမြဲမြဲ သတိကပ်၍ တည်မှု၊ (သတိ သက်ဝင်၍ မပြတ်ဖြစ်မှု၊ သတိစွဲမြဲမှု)
(ဆောင်) လွန်လွန်ကဲကဲ၊ အာရုံထဲ၌၊ စွဲမြဲတည်ဘိ၊ ထိုသတိ၊ သတိပဋ္ဌာန် ခေါ်။

သတိပဋ္ဌာန်တရား ၄-ပါး

- ၁။ ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် = ရုပ်အပေါင်းကိုယ်၌ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သတိကပ်၍ ရှုမှတ်မှု။
- ၂။ ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် = ခံစားမှု ဝေဒနာတို့၌ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သတိကပ်၍ ရှုမှတ်မှု။
- ၃။ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် = စိတ်၌ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သတိကပ်၍ ရှုမှတ်မှု။
- ၄။ ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် = သဘောတရားတို့၌ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သတိကပ်၍ ရှုမှတ်မှု။

သတိလေးမျိုးပြားခြင်း အကြောင်း

သတိသည် တစ်ခုတည်းပင် ဖြစ်သော်လည်း (၁) အရှုခံအာရုံမှာ ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မ-ဟူ၍ လေးမျိုး ကွဲပြားသောကြောင့်၎င်း၊ (၂) ထိုအာရုံများ၌ အသုဘ၊ ဒုက္ခ၊ အနိစ္စ၊ အနတ္တ-ဟု ရှုပုံ လေးမျိုးပြားခြင်း ကြောင့်၎င်း၊ (၃) သုဘ၊ သုခ၊ နိစ္စ၊ အတ္တ-ဟူသော ဝိပလ္လာသ လေးပါးတို့ကို ပယ်ခွါမှု လေးမျိုးပြားခြင်းကြောင့်၎င်း သတိပဋ္ဌာန် လေးမျိုး ကွဲပြားရ၏။

(ဆောင်) သတိ တစ်သာ၊ ဖြစ်တုံပါလည်း၊ ယူရာအာရုံ၊ လေးပါးစုံခွဲ၊ ယူပုံခြင်းရာ၊ လေးမျိုးသာတည်း၊ ပယ်ခွါကိစ္စ၊ ဖြစ်ပြန်ကလျှင်၊ လေးပါ ပင်မို့၊ တို့ရှင်ပင်စော၊ လေးမျိုးဟောသည်၊ မှတ်လော သတိပဋ္ဌာန်တည်း။

စရိုက်အားလျှော်စွာ

၁။ ဉာဏ်နို့ပြီး ရာဂစရိုက် ရှိသောသူအား ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်သည် သင့်လျော်၏။

၂။ ဉာဏ်ထက်ပြီး ရာဂစရိုက် ရှိသောသူအား သိမ်မွေ့သော ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်သည် သင့်လျော်၏။

၃။ ဉာဏ်နို့ပြီး ဒိဋ္ဌိစရိုက် ရှိသောသူအား စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်သည် သင့်လျော်၏။

၄။ ဉာဏ်ထက်ပြီး ဒိဋ္ဌိစရိုက် ရှိသောသူအား ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်သည် သင့်လျော်၏။

လမ်းစဉ်အားလျှော်စွာ

၁။ ဉာဏ်နို့ပြီး သမထယာနိက ကျင့်စဉ်ရှိသောသူအား နိမိတ်ရရန် လွယ်ကူသော ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်သည် သင့်လျော်၏။

၂။ ဉာဏ်ထက်ပြီး သမထယာနိက ကျင့်စဉ်ရှိသောသူအား ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော ကာယအာရုံ၌ စိတ်က ရတည်မနေပဲ၊ ဈာန်ကိုဝင်စား၊ ထိုဈာန်မှထပြီး ဝေဒနာကို ပိုင်းခြားယူကာ ရှုမှတ်တတ်သောကြောင့် ဝေဒနာ-နုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်သည် သင့်လျော်၏။ (ဋီ၊ ၂၈၉။)

၃။ ဉာဏ်နို့ပြီး ဝိပဿနာယာနိက ကျင့်စဉ်ရှိသောသူအား (အမျိုးအစားအားဖြင့်) အလွန်မကွဲပြားသည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော အာရုံရှိသော စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်သည် သင့်လျော်၏။

၄။ ဉာဏ်ထက်ပြီး ဝိပဿနာယာနိက ကျင့်စဉ်ရှိသောသူအား အလွန်ကွဲပြားသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော (သညာ၊ ဖဿစသည့် စေတသိက်များ၊ နိဝရဏများဖြင့် များသော) အာရုံရှိသော ဓမ္မာနုပဿနာသည် သင့်လျော်၏။

ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ-၌

ဘိက္ခဝေ- ဟူသည် တရားတော်ကို နာယူမည့် ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း စကားတည်း။

သတိပဋ္ဌာန်ကို အားထုတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်များမှာ ဘိက္ခု၊ ဘိက္ခုနီ၊ ဥပါသကာ၊ ဥပါသိကာမ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာ-ဟု များစွာ ရှိပါလျက် "ဘိက္ခု" ဟု ဟောခြင်းမှာ ဘုရားအဆုံးအမကို ခံယူ၍ ကျင့်သူတို့တွင် ရဟန်းသည် အဆုံး-အမ၏ တည်ရာဖြစ်၍ အမြတ်ဆုံးဖြစ်သောကြောင့် ဟောတော်မူ၏။ ဤသို့ ရဟန်းကို ပဓာနထား၍ ဟောရာ၌ အပ္ပဓာနဖြစ်သော ဘိက္ခုနီ၊ ဥပါသကာ စသည်တို့လဲ ပါဝင်တော့သည်သာ။

တနည်းအားဖြင့်- ဤသတိပဋ္ဌာန်အကျင့်ကို ကျင့်သူမှန်လျှင် ဘိက္ခု-မည်သည်ချည်းသာတည်း။

ထို့ကြောင့် ဘိက္ခု- ရဟန်းသည် (ဝါ) သတိပဋ္ဌာန်ကို အားထုတ်နေသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်-ဟု အနက် ၂-မျိုး ပြန်နိုင်၏။ (ပဋိပန္နကော ဟိ ဒေဝေါ ဝါ ဟောတု မနုဿော ဝါ၊ ဘိက္ခုတိ သင်္ချိ ဂစ္ဆတိ။ ဋ္ဌ၊ ၃၄၆။)

ကာယ-ကိုယ် ဟူသည်

စက်ဆုပ်ဖွယ်ရာ ဆံပင် အစရှိသော ကောဋ္ဌာသတို့၏ ဖြစ်ပေါ်ရာအရပ် ဖြစ်သောကြောင့် ကာယ-ဟု ခေါ်၏။ (သမူဟဋ္ဌေန ကာယောတိ အဓိပ္ပေတော။ ကုစ္ဆိတာနံ အာယောတိ ကာယော။ ဋ္ဌ၊ ၃၄၇။)

ကာယာနုပဿီ-ကိုယ်ဟု ရှုလေ့ရှိ၏-ဟူသည်

ထိုရူပကာယ၌ ဝေဒနာဟူ၍၎င်း၊ စိတ်ဟူ၍၎င်း၊ ဓမ္မဟူ၍၎င်း ရှုနေသည်မဟုတ်။ ကိုယ်ဟု ဆိုအပ်သော အနုပဿနာဉာဏ်၏ တည်ရာဝတ္ထု၌ 'ကိုယ်'ဟူ၍သာလျှင် အဖန်ဖန်ရှု၍ နေခြင်းသည်ဟု အခြားသော ဝေဒနာ စသည်တို့နှင့် မရောနှောပဲ ပိုင်းခြား၍ ရှုခြင်းကို ပြဆို၏။

တနည်း။ ဆံပင်၊မွေးညှင်း အစရှိသော ကောဋ္ဌာသအစုတို့မှ အလွတ်ဖြစ်သော ယောက်ျား၊ မိန်းမဟု အဖန်ဖန်ရှု၍ မနေ-ဟု ဆိုလို၏။

ကာယေ ကာယာနုပဿီ- ရုပ်အပေါင်း၌ ရုပ်အပေါင်းဟု အဖန်ဖန် ရှုလေ့ရှိသည်ဖြစ်၍- ဟူသည်

ဤဆံပင်အစရှိသော ရုပ်အပေါင်းကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ အသုဘ အခြင်းအရာအားဖြင့် အဖန်ဖန် ရှုလေ့ ရှိသည်ဖြစ်၍ နေ၏- ဟု ဆိုလို၏။

ရှေးဆရာတို့အဆို-

ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌံ၊ ယံ ဒိဋ္ဌံ တံ န ပဿတိ။

အပဿံ ဗဇ္ဈတေ မူဠော၊ ဗဇ္ဈမာနော န မုစ္စတိ။

လူအပေါင်းသည် အကြင်ယောက်ျား၊မိန်းမကို မြင်၏ဟု သညာဖြင့် မှတ်ထင်၏ (ဝါ) မြင်၏ဟု ဒိဋ္ဌိဖြင့် အသိမှားနေ၏။ ထိုယောက်ျားမိန်းမ အစရှိသော အရာဝတ္ထုသည် မြင်အပ်သော ဆံပင်အစရှိသော ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်အပေါင်း မဟုတ်။ အကြင် ဆံပင်အစရှိသော ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်အပေါင်းကို မြင်အပ်ပြီ။ ထိုမြင်အပ်သော ဆံပင်စသော ရုပ်အပေါင်းကို ပညာမျက်စိဖြင့် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ မမြင်။

ပညာမျက်စိဖြင့် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ မမြင်နိုင်ပဲ တွေဝေသောသူကို ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ့အတ္တ-ဟု တဏှာ၊မာန၊ဒိဋ္ဌိ ကိလေသာ အနှောင်အဖွဲ့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့အပ်၏။ ထိုကိလေသာတို့ဖြင့် အနှောင်အဖွဲ့ ခံရသောသူသည် သံသရာမှ မလွတ်မြောက်နိုင်။ (ဋ္ဌ၊ ၃၄၇။)

အာတာပီ- ပြင်းထန်သော လုံ့လဝီရိယရှိသူ

ကိလေသာတို့ကို ပူလောင် ခြောက်သွေ့စေနိုင်သည့် ပြင်းထန်သော ဝီရိယကို အာတာပ-ဟု ခေါ်၏။ ထိုကဲ့သို့သော လုံ့လဝီရိယမျိုး ရှိသူကို အာတာပီ-ဟု ခေါ်၏။

သမ္မဇာနော- သမ္မဇေညဏ် ရှိသူ။

။မှန်စွာ အပြားအားဖြင့် သိသူကို သမ္မဇေညဏ်ရှိသူဟု ဆို၏။

သမ္မဇေညဏ်ဟူသည်ကား= (၁) မှန်စွာ အပြားအားဖြင့် သိခြင်း၊ (၂) မှန်စွာ အထူးသိခြင်း၊ (၃) ပြည့်စုံစွာ အပြား အားဖြင့် သိခြင်း၊ (၄) ပြည့်စုံစွာ အထူးသိခြင်း (၅) ကိုယ်တိုင်အပြားအားဖြင့် သိခြင်း၊ (၆) ကိုယ်တိုင်အထူးသိခြင်း။ (ဋီကာ)

မှန်စွာအပြားအားဖြင့် သိခြင်း-ဟူသည်

သဘာဝလက္ခဏာ၊ သာမညလက္ခဏာ၊ သင်္ခတလက္ခဏာ ဟူသော အပြားတို့ဖြင့် သိခြင်းပင်ဖြစ်၍ ပကတိ အသိမှ ထူးခြားသော သိခြင်းပေတည်း။

သတိမာ-သတိရှိသူ

ရူပကာယကို ပိုင်းခြား၍ ယူတတ်သော သတိနှင့် ပြည့်စုံသူဟု ဆိုလိုသည်။ ရဟန်းသည် သတိဖြင့် ရူပကာယဟူသော အာရုံကို ပိုင်းခြားယူ၍ ပညာဖြင့် အဖန်ဖန် ရှု၏။ သတိကင်းသော အနုပဿနာဉာဏ်မည်သည် မရှိ။ (န ဟိ သတိဝိရဟိတဿ အနုပဿနာ နာမ အတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃၄၉။)

သတိပါလျှင် သမာဓိလည်း ပါပြီး

သတိပါသော အရာတိုင်းတွင် သမာဓိပါသည်သာတည်း။ (သတိဂ္ဂဟဏနေဝ စေတ္ထ သမာဓိဿာပိ ဂဟဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဋီကာ)

တနည်းအားဖြင့် သတိနှင့် ပညာဖြစ်လျှင် အလယ်၌ဖြစ်သော သမာဓိလည်း ပါသည်သာတည်း။ ကျောက်ဖျာ၏ အတက်နှင့်အဆင်းတွင် သမင်ခြေရာတွေ့လျှင် သမင်သည် ကျောက်ဖျာပေါ်က ဖြတ်သွားသည်ဟု သိနိုင်သကဲ့သို့ပင်တည်း။

အင်္ဂါလေးပါး

ပြင်းစွာအားထုတ်မှု သမ္ပပ္ပဓာန်ဝီရိယ၊ အာရုံကို မလွတ်တမ်း ရှုမှတ်နိုင်မှု သတိ၊ အရှုခံအာရုံပေါ်၌ စူးစိုက် စူးစိုက်၍ ကပ်၊ကပ်သွားသော သမာဓိ၊ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းကို ပိုင်းခြား၍ သိမှု သမ္ပဇေသေါ အနုပဿနာဉာဏ်။ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ဉာဏ်-ဟူသော ဤလေးပါးသည် ယောဂီအား အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ အသုဘ ဟူသော တရားများကို သိနိုင်ရန် လိုအပ်သော အင်္ဂါများပင် ဖြစ်ပေသည်။

တနည်း သမထနှင့် ဝိပဿနာ

သတိမာ=သတိဖြင့် ကာယာနုပဿနာကို ရှုသဖြင့် စိတ်တည်ကြည်မှု သမထကို ရနိုင်ပြီး၊ သမ္ပဇေသော= သမ္ပဇေသောဖြင့် ဝိပဿနာပြီးနိုင်ကြောင်းကို ပြဆိုပေ၏။

(သတိယာ ဝါ ကာယာနုပဿနာဝသေန ပဋိလဒ္ဓသမထော၊ သမ္ပဇေသေန ဝိပဿနာ။ ဋ္ဌ၊ ၃၅၀။)

လောကေ- လောက၌ ဟူသည်

ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သောကြောင့် လောကဟု ခေါ်၏။ ဤနေရာ၌ လောက-အရ ရှုမှတ်အပ်သော (ရုပ်-ဝေဒနာ-စိတ်-သဘောတရား ဟူသော)လောက၊ (ဝါ) ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ဟူသော လောကကို ယူရမည်။

ဥပါဒါန်နှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ

တဏှာသည် သာယာလျက် စွဲလမ်း၏။ ဒိဋ္ဌိသည် အထင်လွဲလျက် စွဲလမ်း၏။ ထို့ကြောင့် ထို ၂-ပါးကို စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်-ဟုခေါ်၏။

ထိုတဏှာနှင့် ဒိဋ္ဌိတို့သည် စွဲလမ်းအပ်-နိုင်သော လောကီခန္ဓာများကို ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ဟု ခေါ်၏။ လောကုတ္တရာတရားများကို မစွဲလမ်းနိုင်။

ခန္ဓာနှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ၂-မျိုး

ခန္ဓာဟူသော အမည်တွင်း၌ ရထိုက်သမျှ လောကီ+လောကုတ္တရာ အားလုံးကို သိမ်းသွင်း၍ ခန္ဓာဖွဲ့ပြခြင်း ငှာ ပထမ ခန္ဓာ-ကို ဟောသည်။ (၄င်းတွင် စိတ် ၈၉-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါး)

ယောဂီများအတွက် ဝိပဿနာရှုရန် လောကီတရားသက်သက် ခန္ဓာဖွဲ့ပြခြင်းငှာ ဒုတိယ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ကို ဟောသည်။ (၄င်းတွင် လောကီစိတ် ၈၁-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါး)

အဘိဇ္ဈာ ဒေါမနဿ-ဟူသည်

မဂ္ဂမှတ်လျှင် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့် သာယာစွဲလမ်းတတ်သော အဘိဇ္ဈာခေါ် လောဘ၊ ဒေါမနဿခေါ် နှလုံးမသာယာမှု စိတ်ဆိုး စိတ်ပျက်မှု ဒေါသ။ (ချစ်ခြင်း-အနုရောဓ၊ မုန်းခြင်း ပိရောဓ)

အဘိဇ္ဈာ နှစ်ခုအထူး

ဤနေရာ၌ပါသော အဘိဇ္ဈာသည် မနောကံ ၃-ပါး၌ ပါသော အဘိဇ္ဈာနှင့် မတူပေ။ ဤအဘိဇ္ဈာသည် အဘိ-အာရုံသို့ ရှေးရှု၍+ဈာ-လောဘ၊တဏှာဖြင့် ကြံတွေးခြင်း။ နှစ်သက်စရာအာရုံကို ရှေးရှုကြံစည်၍ လိုချင်-တပ်မှုမက် လောဘ။ မနောကံ ၃-ပါး၌ပါသော အဘိဇ္ဈာသည် "ယံ ပရဿ၊ တံ မမဿ = သူပိုင်တဲ့ပစ္စည်း ငါပိုင်ရင် ကောင်းမှာပဲ"ဟု ကြံစည်မှု လောဘ။

နိဝရဏ ငါးပါးလုံးပါသွား

အားကောင်းသော လောဘနှင့် ဒေါသကို ယူလိုက်သဖြင့် ကျန်သော နိဝရဏများလည်း ပါဝင်သွားတော့ ၏။ ထို့ကြောင့် ရှုမှတ်တိုင်း နိဝရဏ ငါးပါးလုံး ပယ်ခွါပြီးသား ဖြစ်သွား၏။

ဝိနေယျ-ပယ်ဖျောက်၍ ဟူသည်

တစ်ခဏမျှ ပယ်ဖျောက်ခြင်း တဒင်္ဂပဟာန်၊ ကြာမြင့်စွာ ပယ်ဖျောက်ခြင်း ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန် အားဖြင့် ပယ်ဖျောက်ခြင်းကို ဆိုသည်။

မဟာစည်ဆရာတော်၏ မှတ်ချက်အချုပ်

ထင်ရှားဖြစ်နေသော ရုပ်အမူအရာကို မရှုမြင်နိုင်လျှင် ထိုရုပ်၌ "ငါကောင်၊ သတ္တဝါကောင်"ဟု ထင်မှတ် စွဲလမ်းတတ်၍ အဘိဇ္ဈာခေါ် တပ်မက်မှုလောဘလဲ ဖြစ်နိုင်၏။ နှလုံးမသာယာမှု၊ စိတ်ဆိုး စိတ်ပျက်မှု ဒေါမနဿခေါ် ဒေါသလဲ ဖြစ်နိုင်၏။

ထိုသို့ ရုပ်တရားအပေါ်၌ မဂ္ဂမှတ်လျှင် ဖြစ်နိုင်သော လောဘ၊ဒေါသတို့သည် ရှုမှတ်နေသော ယောဂီအား "မြဲသည်၊ ချမ်းသာသည်၊ တင့်တယ်သည်၊ ငါကောင် အတ္တကောင် ဖြစ်သည်"ဟု မထင်မှတ် မစွဲလမ်း တော့ပေ။ "နိစ္စ၊ သုခ၊ သုဘ၊ အတ္တ"ဟု စွဲလမ်းပါမှ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သော လောဘ၊ဒေါသတို့သည် ရှုမှတ်မှု၊ အမှန် အတိုင်း သိမှုတို့ကြောင့် ဖြစ်ခွင့်မရတော့ပေ။ ထိုသို့ အမှန်အတိုင်း သိ-သိ သွားသည်ကိုပင် အနုပဿနာဉာဏ်က တဒင်္ဂပဟာန်အားဖြင့် ပယ်ဖျောက်သည်ဟု ဆို၏။

ရှုမှတ်မှု အားကောင်းလာလျှင် သမာဓိအားစွမ်းကြောင့် စိတ်သည် ပို၍ နူးညံ့လာ၏။ ထိုကြောင့် မရှု-
မိသော အခြားခန္ဓာငါးပါးတို့၌လည်း ကြမ်းတမ်းသော လောဘ၊ဒေါသတို့သည် ငြိမ်းနေတတ်ကုန်၏။ ဤသို့ ရှုမှတ်
မှု၏ အစွမ်းကြောင့် မရှုအပ်သော အာရုံတို့၌လည်း ကိလေသာတို့ ငြိမ်းနေခြင်းမှာ ရှုမှတ်မှု၌ ပါဝင်သော သမထ၏
ဝိက္ခမ္ဘနဝိနယ ပေတည်း။ (ဝါ) ဝိက္ခမ္ဘန ဝိနယဖြင့် လောဘ၊ဒေါသတို့ကို ပယ်ဖျောက်ထားခြင်းပေတည်း။

(မဟာစည်ဆရာတော်။ သတိပဋ္ဌာန်သုတ် နိဿယ၊ နှာ၊ ၂၉-၃၁။)

ဝိနေယျ - ဝိဟရတိ = ပယ်ဖျောက်လျက် - ရှုနေ၏-၌ ပါဠိဂရမ်မာ သတိပြုစရာ

ဤနေရာ၌ "ပယ်ဖျောက်ခြင်း"သည် ကြိယာတစ်ခု၊ "ရှုနေ၏"သည် ကြိယာတစ်ခု။ ဤနှစ်ခုသည် ပြိုင်
လျက် ဖြစ်နေ၏။ တစ်ခုပြီးမှတစ်ခု ဖြစ်သည်မဟုတ်။ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်ဆဲရုပ်ကို ရှုနေခြင်းဖြင့် မရှုလျှင် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်
ရှိသော ကိလေသာများသည် ဖြစ်ခွင့်မရှိတော့။ ဤသို့သောနည်းဖြင့် အဘိဇ္ဈာနှင့် ဒေါမနဿကို ပယ်နေ၏။

အချို့ အင်္ဂလိပ် ဘာသာပြန်များ၌ "အဘိဇ္ဈာနှင့် ဒေါမနဿကို ပယ်ပြီး၍-ပယ်ပြီးနောက် ရုပ်အပေါင်းကို
ရှုလေ့ရှိသည်"ဟု မှားနေတတ်၏။ အကယ်၍ အဘိဇ္ဈာနှင့် ဒေါမနဿကို ပယ်ပြီးလျှင် ရှုနေစရာ မလိုတော့ပေ။
မပယ်ရသေးသောကြောင့် ရှုနေခြင်းဖြစ်၏။

A bhikkhu dwells contemplating the body in the body, ardent, clearly comprehending and mindful,
[removing covetousness and grief] in the world.

- "having removed" or "having overcome" or "having abandoned"

"Overcoming covetousness and grief in the world" means avoiding craving or attachment or anger
or ill-will concerning the object the Yogi is observing.

(ဆရာတော်ဦးသီလာနန္ဒ၊ Comprehensive Instructions on Mindfulness Meditation. PP.22,23)

"ပယ်လျက် ... ရှုနေ၏" ဟူသည်

ဝိနေယျ - ပယ်လျက် (removing) ဟူရာ၌ ရှုမှတ်နေခြင်းအားဖြင့် ကိလေသာများ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမှ
ကာကွယ်ခြင်းကို ဆိုလို၏။ မှန်၏။ မရှုမှတ်လျှင် ဖြစ်ဆဲအာရုံအပေါ်၌ လောဘ၊ဒေါသ ကိလေသာများ ကပ်ရောက်
နိုင်၏။ ၎င်းကို ရှုမှတ်နေလိုက်သောအခါ ထိုဖြစ်နိုင်ချေ ကိလေသာများကို **တဒင်္ဂပဟာန်ဖြင့်** ကာကွယ်ပြီးသား
ဖြစ်သွားတော့၏။ **စိတ်ထဲ၌ ရှေးဦးစွာ ကိလေသာများ ဖြစ်ပေါ်လာပြီး နောက်မှ ပယ်ထုတ်သည်ကား မဟုတ်ပေ။**
(Prevention, Not cure)

အနုဿ ၂-မျိုး

၁။ **သန္တာနာနုဿ** - အစမထင် သံသရာမှ စ၍ ရုပ်နာမ်အစဉ်၌ ကိန်းလာသော အနုဿဓာတ်။

၂။ **အာရမ္မဏာနုဿ** - အာရုံ၌ ကိန်းသော အနုဿ။

ထို ၂-ပါးတို့တွင် ဝိပဿနာဖြင့် အာရုံ၌ကိန်းသော အနုသယကိုသာ ပယ်နိုင်သည်။ သန္တာန်၌ အစဉ်ကိန်း လာခဲ့သော အနုသယကိလေသာကိုကား အရဟတ္တမဂ်ဖြင့်သာလျှင် ပယ်နိုင်သည်။

ဝေဒနာသုဉ် "ဝေဒနာ"အရ။ ။ လောကီဖြစ်သော သုခ၊ ဒုက္ခ၊ ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ ၃-ပါးတို့ကို ယူရမည်။

ဝေဒနာနုပဿီ = အဖန်ဖန်ရှုရမည်ဟူသည်

၁။ သုခဝေဒနာကို ဒုက္ခ-ဟူ၍၊ ဒုက္ခဝေဒနာကို မြားငြောင့်နှင့် တူ၏ဟူ၍၊ အဒုက္ခမသုခ (ဥပေက္ခာ) ဝေဒနာကို အနိစ္စဟူ၍ အဖန်ဖန် ရှု၏။

ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဓ၊ ဒုက္ခမဒ္ဓန္တိ သလ္လတော။
အဒုက္ခမသုခံ သန္တံ၊ အဒ္ဓန္တိ နံ အနိစ္စတော။ (သံ၊ ၄၊ ၂၅၃။)

၂။ တခါတရံ **ဝေဒနာအားလုံးကို ဒုက္ခ**-ဟူ၍လည်း အဖန်ဖန်ရှု၏။ (သင်္ခါရဒုက္ခကို ဆိုလိုသည်။)
ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမိ။ (သံ၊ ၄၊ ၂၅၉။)

၃။ တခါတရံ **ဝေဒနာအားလုံးကို သုခ-ဒုက္ခ** နှစ်မျိုးအားဖြင့်လည်း အဖန်ဖန်ရှု၏။
သုခါ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ။ (မ၊ ၁၊ ၄၆၅။)

သုခအဖြစ် ရှုပုံ

- ၁။ သုခဝေဒနာသည် တည်ဆဲခဏ၌ ချမ်းသာသောကြောင့် ဌိတိသုခ မည်၏။
- ၂။ ဒုက္ခဝေဒနာသည် ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်သောအခါ၌ ချမ်းသာသောကြောင့် ဝိပရိဏာမသုခ မည်၏။
- ၃။ ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် အမှန်အတိုင်းသိရသောအခါ ချမ်းသာသောကြောင့် ဉာဏသုခ မည်၏။

ဒုက္ခအဖြစ် ရှုပုံ

- ၁။ သုခဝေဒနာသည် ပြောင်းလဲလျှင် ဆင်းရဲသောကြောင့် ဝိပရိဏာမဒုက္ခ မည်၏။
- ၂။ ဒုက္ခဝေဒနာသည် တည်နေလျှင် ဆင်းရဲသောကြောင့် ဌိတိဒုက္ခ မည်၏။
- ၃။ ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် အမှန်အတိုင်းမသိလျှင် ဆင်းရဲသောကြောင့် အညာဏဒုက္ခ မည်၏။

စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ-ဟူသည်

အကျယ်ပြုရာ နိဒ္ဒေသအတိုင်း စိတ်ကို သရာဂစိတ် စသောအားဖြင့် အဖန်ဖန်ရှု၏။

ဓမ္မေ ဓမ္မာနုပဿီ-ဟူသည်

ဓမ္မတို့ကို ရှုရာ၌ မိမိတို့၏ကိုယ်ပိုင် သဘာဝလက္ခဏာ၊ အနိစ္စစသော အများဆိုင် သာမညလက္ခဏာ အားဖြင့်၎င်း၊ အတ္တမှကင်းဆိတ်သော သုညတအားဖြင့်၎င်း.. စသောအားဖြင့် အဖန်ဖန်ရှု၏။

တစ်နေရာပယ်လျှင် အကုန်ပယ်

ကာယစသည်တို့တွင် တစ်ပါးပါးသော တရား၌ အဘိဇ္ဈာ,ဒေါမနဿကို ပယ်လိုက်လျှင် ကျန်သော တရားတို့၌လည်း ထိုအဘိဇ္ဈာ,ဒေါမနဿကို ပယ်ပြီးဖြစ်သွားတော့၏။ ထို့ကြောင့် ကျန်သောပုဒ်များ၌လည်း ထိုအဘိဇ္ဈာဒေါမနဿကို ထည့်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

(ယတော ဝါ ဧကတ္ထ ပဟီနံ သေသေသုပိ ပဟီနံ ဟောတိ၊ တေနေဝဿ တတ္ထ ပဟာနဒဿနတ္ထမ္ပိ ဧတိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။ ဋ္ဌ၊ ၃၅၂။)

ဥဒ္ဓေသကထာ မှတ်စုပြီး၏။

၁။ အာနာပါနအပိုင်း

ဣဓ-ဣမသ္မိံ သာသနေ = ဤသာသနာတော်၌

သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်သော ယောဂီသည် ဤသာသနာတော်၌သာ ရှိ၏။ (တနည်း) သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးသည် ဤသာသနာတော်၌သာ ရှိသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

နေရာ ရွေးချယ်မှု

တောသို့၎င်း, သစ်ပင်၏ အနီးသို့၎င်း, ဆိတ်ငြိမ်ရာ အရပ်သို့၎င်း-ဟူသော ဤပုဒ်များဖြင့် သတိပဋ္ဌာန် အားထုတ်ရန် သင့်လျော်သော နေရာများကို ညွှန်ပြ၏။

မှန်၏။ အာရုံငါးပါး ကာမဂုဏ်တော၌ ကြာမြင့်စွာ နေလာခဲ့သော ကောက်ကျစ်သောစိတ်သည် ကမ္မဋ္ဌာန်း အာရုံပေါ်သို့ လာခြင်းငှာ အလိုမရှိ။ နွားရိုင်းကလေးကို ကျင့်ပေးသော နွားကျောင်းသားကဲ့သို့ ထိုကောက်ကျစ် သော စိတ်ကို အာရုံတောမှ ဖွဲ့ခွဲခြားပြီး အထက်ပါ နေရာသုံးမျိုးသို့ ဆွဲသွင်းကာ သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးတည်းဟူသော တိုင်ငုတ်၌, သတိတည်းဟူသော ကြိုးဖြင့် ဖွဲ့ချည်ထားအပ်၏။

တနည်း- ဘုရား,ရဟန္တာများ တရားထူးကိုရခြင်း, မျက်မှောက်ဘဝ၌ ချမ်းသာစွာနေခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သော ဤအာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းကို အသံဆူညံနေသော ရွာနီးကျောင်း၌ ရရန် မလွယ်ကူ။ အကြောင်းမှာ အသံသည် ဈာန်၏ ဆူးညောင့်သဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ ယောဂီသည် တောစသည်၌ အာနာပါနစတုတ္ထ- ဈာန်ကို ဖြစ်စေပြီး ၎င်းကို သုံးသပ်၍ အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရဖို့ရန် လွယ်ကူ၏။ ထို့ကြောင့် တောစသည်ကို ညွှန်ပြ၏။

ဘူမိနက်သန် မှန်ရာမြေ

ကျားသစ်သည် တောခြုံထဲ၌ ပုန်းအောင်းပြီး သားကောင်ကို ဖမ်းသကဲ့သို့ ရဟန်းသည် တောသို့ဝင်၍ အမြတ်ဆုံး ဖိုလ်ကို ရနိုင်၏။ ယောဂီ၏ ဘာဝနာအရှိန်အဟုန်အား လျှောက်ပတ်သည့် တောစသော ဘူမိနက်သန် မှန်ရာ မြေအရပ်ကို ဘုရားက ညွှန်ပြတော်မူ၏။

ရင့်လျှင် နေရာတိုင်း အားထုတ်နိုင်

ဤသို့ နေရာကို ရွေးချယ်၍ ညွှန်ပြခြင်းမှာ အားထုတ်ခါစ ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အထူးသင့်လျော်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ သမာဓိဉာဏ်ရင့်သန်သော သူမှာကား နေရာမရွေး အားထုတ်နိုင်၏။ ထိုနေရာ သုံးမျိုးတို့တွင် ဆိတ်ငြိမ်မှုသည်သာ လိုရင်းပေတည်း။ (မဟာစည်ဆရာတော်)

ရုက္ခမူလ= သစ်ပင်၏ အနီးရပ်ဟူသည်

သစ်ပင်အောက် အရွက်ကျရာ အရပ်ကို သစ်ပင်၏အနီးအရပ်ဟု ခေါ်၏။ ထိုအရပ်၌ တရားအားထုတ်ရန် ခင်းထားအပ်သော ကုတင်၊ ကွက်ပျစ်၊ သစ်ခက်မိုးကျောင်း စသည်တို့၌ နေလျက် လျောင်းထိုင်၊ရပ်၊သွား ဣရိယာပုထ်များဖြင့် အားထုတ်နေခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

သုညာဂါရ-ဆိတ်ငြိမ်ရာဟူသည်

လူသူကင်း၍ အသံဆူညံခြင်းမရှိသော ကျောင်းမျိုး၊ နေရာမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

နိသီဒတိ- ထိုင်၏

ထိုင်ခြင်း ဣရိယာပုထ်ကို ညွှန်ပြသည်မှာလည်း အားထုတ်ခါစ ပုဂ္ဂိုလ်အတွက် အထူးသင့်လျော်သော ကြောင့်ပင် ညွှန်ပြခြင်း ဖြစ်၏။ နောက်ကာလ၌ ဣရိယာပုထ်လေးပါးလုံးပင် အားထုတ်ရမည်။ (မဟာစည်ဆရာတော်)

ပလ္လင်္ကိ အာဘုဇိတွာ=တင်ပလ္လင် ခွေ၍

တင်ပလ္လင်ခွေထိုင်ရန် ညွှန်ပြချက်မှာလည်း ကြာကြာထိုင်နိုင်သော ဣရိယာပုထ်ကို ညွှန်ပြခြင်း ဖြစ်ပေ သည်။ တပါးသော ထိုင်နည်းများဖြင့်လည်း အားထုတ်နိုင်၏။

ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ=

"အထက်ပိုင်းကိုယ်ကို ဖြောင့်စွာ တောင့်ထား၍"-ဟူသည်မှာ ထိုင်ပုံထိုင်နည်းကို ညွှန်ပြခြင်းဖြစ်၏။

ပရိမုခံ သတိ ဥပဋ္ဌပေတွာ- သတိကို ရှေးရှုထား

တရားအားထုတ်မည့် ယောဂီသည် သတိကို မိမိရှုရမည့် ဝင်လေထွက်လေဟူသော အာရုံဆီသို့ ရှေးရှု ညွတ်ထား၊ ကပ်ထားရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

လယ်တီဆရာတော်ကြီး၏ အာနာပါနဒီပနီမှ အကျဉ်းချုပ်

နည်းလေးပါး ယူပုံ

- ၁။ ပထမခန်း- သော သတောဝ အဿသတိ၊ သတောဝ ပဿသတိ။
- ၂။ ဒုတိယခန်း- ဒီဗံ ဝါ အဿသန္တော 'ဒီဗံ အဿသာမိ'တိ ပဇာနာတိ။
ဒီဗံ ဝါ ပဿသန္တော 'ဒီဗံ ပဿသာမိ'တိ ပဇာနာတိ။

- ရသံ ဝါ အဿသန္တော 'ရသံ အဿသာမီ'တိ ပဇာနာတိ။
- ရသံ ဝါ ပဿသန္တော 'ရသံ ပဿသာမီ'တိ ပဇာနာတိ။
- ၃။ တတိယခန်း- 'သဗ္ဗကာယပ္ပဋိသံဝေဒီ အဿသိသာမီ'တိ သိက္ခတိ။
- 'သဗ္ဗကာယပ္ပဋိသံဝေဒီ ပဿသိသာမီ'တိ သိက္ခတိ။
- ၄။ စတုတ္ထခန်း- 'ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရံ အဿသိသာမီ'တိ သိက္ခတိ။
- 'ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရံ ပဿသိသာမီ'တိ သိက္ခတိ။

- ၁။ ပထမခန်းမှာ ထွက်သက် ဝင်သက်တို့၏ သတိမြဲမှုကို အားထုတ်ရသည်။
- ၂။ ဒုတိယခန်းမှာ ထွက်သက် ဝင်သက်တို့၌ ရှည်လျှင် ရှည်သည်ဟု၊ တိုလျှင် တိုသည်ဟု သိအောင် အားထုတ်ရသည်။
- ၃။ တတိယခန်းမှာ ထွက်သက်ဝင်သက်တို့ကို အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး ထင်လင်းအောင် အားထုတ်ရသည်။
- ၄။ စတုတ္ထခန်းမှာ ရန်ရှင်းသော ထွက်သက်ဝင်သက်တို့ကို အစဉ်အတိုင်း ချုပ်ငြိမ်းစေ၍ သိမ်မွေ့သွားအောင် အားထုတ်ရသည်။

၅။ နည်းလေးပါး

- ၁။ ဂဏနာနည်း = (အနှေး/အမြန်) ရေတွက်သောနည်း
- ၂။ အနုပန္နနာနည်း = ဝင်လေထွက်လေကို အခြားအပြတ်မရှိပဲ သတိဖြင့် အစဉ်လိုက်သောနည်း
- ၃။ ဖုသနာနည်း = ထိရာဌာနကို စိတ်စိုက်ထားခြင်း။
- ၄။ ထပနာနည်း = ဝင်လေထွက်လေအာရုံ၌ စိတ်ကို ခိုင်မြဲစွာထားနည်း

နည်း သုံးတွဲ

- ၁။ ဖုသနာ-ဂဏန = ထိရာဌာန၌ သတိကပ်လျက် ရေတွက်ရမည်။ (ပြင်ပ အတွေးဝိတက်များ ကင်းပြတ်သည့်တိုင်အောင် ပွားရမည်။)
- ၂။ ဖုသနာ-အနုပန္နနာ = ထိရာဌာန၌ သတိကပ်လျက် ဝင်လေထွက်လေကို အခြားအပြတ် မရှိပဲ ဆက်တိုက် အစဉ်လိုက်၍ မှတ်ရမည်။ (၎င်းကို ပဋိဘာဂနိမိတ် ပညတ်အာရုံထူး ပေါ်လာသည် အထိ ပွားရမည်။ ဤအဆင့်သည် နီဝရဏကင်းသဖြင့် ဥပစာရဈာန်မည်၏)
- ၃။ ဖုသနာ-ထပနာ = ဝင်လေထွက်လေဟူသော ထိုပဋိဘာဂနိမိတ်သည် ပညတ်အာရုံဖြစ်၍ ပျောက်ပျက် တတ်၏။ ထို့ကြောင့် ထင်မြင်လာသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို မပျောက်ကွယ်မှု၍ တစ်နေ့တခြား ထင်ရှား ပွင့်လင်းသွားအောင် ထိုအာရုံ၌ စူးစူးစိုက်စိုက် ဖိစီးအားထုတ်၍ စိတ်၌ ထားခြင်းသည် ထပနာမည်၏။ ထိုပဋိဘာဂနိမိတ်၌ စိတ်ကို အစွဲကြီးစွဲ၍ အမြဲကြီးမြဲအောင် ရက်ရှည်လများ ပွားရမည်။ အဘယ် မျှလောက် ကြာမြင့်အောင် ဤထပနာနည်းအားဖြင့် ပွားရမည်နည်း-ဟူမူကား ရူပါဝစရ စတုတ္ထဈာန် ရသည့်တိုင်အောင် ထပနာခေတ်ပေတည်း။

အားထုတ်နည်းအစဉ်

- (က) အစဉ် ရေတွက်နည်းဖြင့် အားထုတ်ရာ၏။
- (ခ) အလယ်၌ အစဉ်လိုက်နည်းဖြင့် အားထုတ်ရာ၏။
- (ဂ) အဆုံး၌ ဝင်လေထွက်လေတို့၌ အခိုင်အမြဲ စိတ်ထားနည်းဖြင့် အားထုတ်ရာ၏။

ဆောင်ပုဒ်အဓိပ္ပါယ်

(ဆောင်) သတိမြဲရာ၊ ပထမာ၊ ဒု-မှာ ရှည် တိုသိ။
 လုံးစုံလင်းရာ၊ တ-၌သာ၊ စ-မှာ ငြိမ်းလေဘိ။

ဂဏနာနည်းဖြင့် သတိမြဲစေပုံ

ထိရာဌာန၌ စိတ်ကို စိုက်ထား၍ ဂဏနာနည်းအားဖြင့် အစဉ်မှန်စွာ ရေတွက်မှုသည် "သတိမြဲရာ ပထမာ" ဖြစ်၏။ ပြေးသွားတတ်သောစိတ်ကို တည်ငြိမ်အောင် ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။

အနုဗန္ဓနာနည်း

ဂဏနာခန်းပြီး၍ အနုဗန္ဓနာခန်းသို့ ရောက်သောအခါ၌ ထိရာဌာန၌ စိတ်ကို ခိုင်မြဲစွာ ထားမှုနှင့်တကွ အတို၊ အရှည် သိမှုကိုလည်း အစဉ်မှန်စွာသိအောင် သတိပြုရာ၏။ အတိုအရှည် သိမှုကိုလည်း သတိပြုရာ၌ ဝင်သက်ထွက်သက်တို့ကို အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး အစဉ်လိုက်၍ တမင်အာရုံပြုရသည်မဟုတ်။ စိတ်ကို ထိရာဌာန၌ ခိုင်မြဲစွာထား၍ "အတို၊အရှည်ကိုလည်း အစဉ်မှန်စွာ သိအောင် ငါသတိပြုမည်"ဟု လုံးလတိုး၍ ပြုရုံမျှသာတည်း။ ရှည်သောအကြိမ်မှာ ထိရာဌာန၌ ထိခိုက်မှု တာရှည်၏။ တိုသောအကြိမ်မှာ ထိခိုက်မှာ တာတို၏။ ထိခိုက်ချက် တာရှည်မှု၊ တာတိုမှုကို သိ၍ အတို-အရှည်ကို သိ၏။ ဤသည်ကို "ဒု-မှာ ရှည် တိုသိ"ဟု ဆိုလိုသည်။

လုံးစုံလင်းရာ၊ တ-၌သာ

အတို၊အရှည်သိမှု စွဲမြဲသောအခါ ထိရာဌာန၌ စိတ်ကို ခိုင်မြဲစွာ စိုက်ထား၍ အတိုအရှည် သိမှုနှင့်တကွ ဝင်သက်-ထွက်သက်ကို အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး အကုန်လုံး ထင်လင်းစေမှု အထူးအားထုတ်ရာ၏။ ထွက်သက်ကို လွှတ်မည်ဆိုလျှင် အမှတ်တမဲ့ မလွှတ်မှု၍ ဝမ်းတွင်း၌ ဖြစ်ပေါ်သောအခါမှ စ၍ ထိရာဌာနတိုင်အောင် ထွက်သက် သဏ္ဍာန်ကို စိတ်၌ ထင်ရှားအောင်ပြု၍ ထွက်သက်ကို လွှတ်မည်ဟု လုံးလပြု၍ လွှတ်ရမည်။ ထိရာဌာနမှစ၍ ဝမ်းတွင်း၌ ဆုံးရာဌာနတိုင်အောင် ဝင်သက်သဏ္ဍာန်ကို စိတ်၌ ထင်ရှားအောင်ပြု၍ ဝင်သက်ရှုမည်ဟု လုံးလပြု၍ ရှုရမည်။ ဤသည်ကို "လုံးစုံလင်းရာ၊ တ-၌သာ"ဟု ဆိုလိုသည်။

ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟူ၍ မရှိ။ ဤသို့ ယုံမှားမှုကို လွန်မြောက်ပြီးနောက် နာမ်ရုပ်တို့ကို လက္ခဏာ သုံးပါးတင်ကာ ဝိပဿနာပွားလတ်သော အစဉ်အတိုင်း အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်လေ၏။

လယ်တီဆရာတော်ကြီး၏ ဝိပဿနာသို့တက်ပုံ လုပ်ငန်းအခြေခံများ

ဤသုတ္တန်ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာတို့၌ကား **အာနာပါန အပ္ပနာဈာန်လေးပါးကို ရပြီးမှ** ဤစတုတ္ထ အစီအရင်ကို တက်၍ အားထုတ်မှုကို ပြဆိုကုန်၏။ ဤကဲ့သို့ တက်နိုင်ပါမူ အထွတ်အထိပ် ဖြစ်ပေ၏။ ဤကဲ့သို့ မတက်နိုင်ခဲ့ပါမူကား-

- ၁။ တတိယဈာန်မှလည်း ဝိပဿနာကို တက်ရပါ၏။
- ၂။ ဒုတိယဈာန်မှလည်း ဝိပဿနာကို တက်ရပါ၏။
- ၃။ ပထမဈာန်မှလည်း ဝိပဿနာကို တက်ရပါ၏။
- ၄။ အပ္ပနာဈာန်သို့ မဆိုက်ရောက်လျှင်မူ ဥပစာရဈာန်မှလည်း တက်ရပါ၏။
- ၅။ အနုဗန္ဓန အခန်းမှလည်း တက်ရပါ၏။
- ၆။ ထိုထို ဤဤ လှုပ်ရှားပြေးလွှားသော စိတ်၏ ငြိမ်းခြင်းသို့ရောက်ပြီးသော ဂဏနည်း အခန်းမှလည်း ဝိပဿနာသို့ တက်ရပါ၏။ (အာနာပါန ဒီပနီ၊ နှာ၊ ၄၀၅-၆။)

ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ကာယေ = ပြင်ပဖြစ်သော သူတပါး၏ ဝင်သက်၊ ထွက်သက် ဟူသည်-

မိမိ၏ ဝင်သက်၊ ထွက်သက်ကို ရှုမှတ်၍ သဘောမှန်ကို သိရသောအခါ၌ "သူတပါးသန္တာန်၌ ရှုရှိုက်နေ- သည်မှာလည်း ဤသဘောမျိုးပင်"ဟု ဆင်ခြင်မိ၏။ ဤသို့ ဆင်ခြင်သည်ကိုပင် "သူတပါးသန္တာန် ရုပ်အပေါင်း၌ ရှုမြင်သည်"ဟု ဆိုလိုသည်။ **သူတပါးရှုရှိုက်နေသည်ကို တမင်ကြည့်၍၎င်း၊ စဉ်းစား၍၎င်း** ရှုရန် ညွှန်ပြထားသည် ကား မဟုတ်ပေ။ (မဟာစည် ဆရာတော်၊ သတိပဋ္ဌာန်သုတ် နိဿယ၊ နှာ၊ ၄၂။)

ဋီကာ သုံးသပ်ချက်

"သူတပါးသန္တာန်၌ ထွက်သက်၊ ဝင်သက်ကို ရှု၏"ဟူသော ပါဠိကို သုံးသပ်ခြင်း အစဉ်အလှည့် ရောက်လာ သဖြင့် ထည့်ပြထားခြင်းမျှသာ ဖြစ်၏။ အမှန်အားဖြင့် သမထကျင့်သူအား သူတပါး၏ ဝင်သက်၊ ထွက်သက်ကို ရှုလျှင် နိမိတ်မျှပင် မထင်နိုင်ပေ-ဟု ဋီကာ၌ သုံးသပ်ထားပေသည်။

"ပရဿ ဝါ အဿာသပဿာသကာယေ"တိ ဣဒံ သမ္မသနဝါရဝသေနာယံ ပါဠိ ပဝတ္တာတိ ကတွာ ဝုတ္တံ၊ သမထဝသေန ပန ပရဿ အဿာသပဿာသကာလေ အပ္ပနာနိမိတ္တုပ္ပတ္တိ ဧဝ နတ္ထိ။ (မဟာဝဂ္ဂ၊ ဋီ၊ ၃၀၁)

ပါချုပ်ဆရာတော်၏ ယူဆချက်

သူတပါး(ဗဟိဒ္ဓါ)၏ ဝင်လေထွက်လေကို မည်သို့ရှုမည်နည်း-ဟူသော ကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ပါချုပ် ဆရာတော်၏ ထင်မြင်ချက်မှာ- အာယတန ၁၂-ပါးရှိ၏။ အတွင်းအာယတန ၆-ပါးကို **အဇ္ဈတ္တ**၊ အပြင်အာယတန ၆-ပါးကို ဗဟိဒ္ဓါ၊ သို့ဖြစ်၍ ဝင်လေထွက်လေကို သိတာက အာရုံဖြစ်၍ **ဗဟိဒ္ဓါ**၊ မှတ်သိနေသောစိတ်ကို နောက်စိတ်- ဖြင့် တဖန် သိနေတာက **အဇ္ဈတ္တ**၊

အကြောင်းပြ။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်(ဝိ၊၂၊၂၇၈)၌ "ဉာတဉ္ဇ ဉာဏဉ္ဇ ဥဘောဝိ ဝိပဿတိ = သိစရာအာရုံကိုလည်း ရှု၏။ သိသော အရှုဉာဏ်ကိုလည်း ရှု၏" ဆိုထားပေသည်။

(ပါချုပ်ဆရာတော်၊ သတိပဋ္ဌာန်သုတ် အနှစ်ချုပ်တရား၊ နှာ၊ ၆၀-၆၁။)

ဝင်လေထွက်လေ ဖြစ်ကြောင်း သုံးပါး (သမုဒယဓမ္မ)

(၁)ဖားဖို၏ ကိုယ်ထည်၊ (၂) ၎င်း၏ နှုတ်သီးပျောင်း၊ (၃) ဆွဲမှု ဟူသော ဤအကြောင်း ၃-ပါးကြောင့် ဖားဖိုမှလေသည် အဆင့်ဆင့် မပြတ်ဖြစ်နေသကဲ့သို့-

(၁)ဝမ်းဗိုက်စသော ကိုယ်၊ (၂)နှာခေါင်းပေါက်၊ (၃) စိတ်-ဟူသော ဤအကြောင်း ၃-ပါးကြောင့် ယောဂီ၏ ကိုယ်၌ ဝင်လေထွက်လေ ရုပ်အပေါင်းသည် အဆင့်ဆင့် ဖြစ်ပေါ်လျက် ရှိပေသည်။

သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ-ဖြစ်ကြောင်းကို ရှုနေ၏-ဟူသည်

ယောဂီသည် ဝင်လေထွက်လေကို ရှုမှတ်ရင်းပင် ဤအကြောင်း သုံးပါးကြောင့် ဝင်လေထွက်လေ ဖြစ်နေ သည်ဟု သဘောကျ- သိမြင်သွားလျှင် ဖြစ်ကြောင်းကို ရှုနေသည် (သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ)ဟု ဆို၏။

ပျက်ကြောင်းနှင့် ပျက်ကြောင်းကို ရှုနေသူ (ဝယဓမ္မ-ဝယဓမ္မာနုပဿီ)

ဖားဖိုလဲ မရှိ၊ ၎င်း၏ နှုတ်သီးလဲ မရှိ၊ လေထွက်အောင် ဆွဲမှုလဲ မရှိလျှင် လေထွက်ခြင်း မရှိသကဲ့သို့၊ ထို့အတူပင် ဝမ်းဗိုက်စသော ကိုယ်လဲမရှိ၊ နှာခေါင်းလဲ မရှိ၊ စိတ်လဲ မရှိလျှင် ဝင်လေထွက်လေ ပေါ်မလာတော့ပဲ ချုပ်ငြိမ်းလေတော့၏။ ထို့ကြောင့် ကိုယ်၊ နှာခေါင်း၊ စိတ်တို့၏ မရှိခြင်းသည် ဝင်လေထွက်လေတို့၏ ချုပ်ကြောင်း (ဝယဓမ္မ)ပေတည်း။ ထိုပျက်ကြောင်းသုံးပါးကို သဘောကျ သိမြင်နေသူသည်(ဝယဓမ္မာနုပဿီ) မည်၏။

သမုဒယဓမ္မ (၅)ပါး (ရုပ်ဖြစ်ကြောင်း ၄-ပါးနှင့် ဖြစ်မှု ၁-ပါး)

ရုပ်ဖြစ်ကြောင်း ၄-ပါး= အဝိဇ္ဇာရှိနေခြင်း၊ တဏှာရှိနေခြင်း၊ ကံရှိနေခြင်း၊ အာဟာရရှိနေခြင်း၊
ဖြစ်မှု ၁-ပါး = ရုပ်၏ အသစ်၊အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာမှု နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ၊

ဝယဓမ္မ (၅)ပါး (ရုပ်ပျက်ကြောင်း ၄-ပါးနှင့် ပျက်ခြင်း ၁-ပါး)

ရုပ်ပျက်ကြောင်း ၄-ပါး = အဝိဇ္ဇာကင်းခြင်း၊ တဏှာကင်းခြင်း၊ ကံကင်းခြင်း၊ အာဟာရ မရှိခြင်း၊
ပျက်မှု၊ပျောက်မှု ၁-ပါး = ဖြစ်ပြီးသောတရား၏ ပျောက်ကွယ် ကုန်ဆုံးသွားမှု ဝိပရိဏာမလက္ခဏာ၊

မဟာစည်ဆရာတော်ကြီး၏ ဖြစ်ကြောင်း-ပျက်ကြောင်းကိုရှုမှု ယူဆချက်

မဟာစည်ဆရာတော်ကြီးက နှာသီးဖျားစသော ထိခိုက်ရာဌာန၌ ဝင်လေထွက်လေတို့ အဆင့်ဆင့် ထိခိုက် လျက် တစ်ပိုင်းစီ၊တစ်ပိုင်းစီ အသစ်၊အသစ် ဖြစ်ပေါ်၊ဖြစ်ပေါ်လာသည်ကို ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိမြင်သော ယောဂီ သည်လည်း သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ-(ဖြစ်မှုသဘောကို ရှုမြင်သူ) မည်သည်သာတည်း။ နှာသီးဖျား စသောဌာန၌

ထိခိုက်လျက်၊ ထိခိုက်လျက် ရိပ်ကနဲ ရိပ်ကနဲ အဆင့်ဆင့် ပျောက်ပျောက် သွားသည်ကို မှတ်နေဆဲမှာပင် သိမြင် နေသော ယောဂီသည်လည်း ဝယဓမ္မာနုပဿီ-(ပျက်မှုသဘောကို ရှုမြင်သူ) မည်သည်သာတည်း။

"အတ္တိ ကာယော"တိ= ဝင်လေ,ထွက်လေ ရုပ်အပေါင်းမျှသာ ရှိ၏- ဟူသည်

အဆက်မပြတ် သတိကပ်၍ ရှုမှတ်သော ယောဂီ၏ဉာဏ်၌ "ဝင်လေ-ထွက်လေ (ဝါယောကာယ) ရုပ်အပေါင်းသာလျှင် ရှိ၏။ ထိုမှ တပါးသော ထွက်လေ-ဝင်လေကို ပြုတတ်ပေးသည့် သတ္တဝါကောင်၊ ပုဂ္ဂိုလ်ကောင်၊ မိန်းမ၊ ယောက်ျား၊ အတ္တကောင်၊ အတ္တကောင်နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အစိတ်အပိုင်း၊ ငါကောင်၊ ငါကောင်နှင့် ဆက်စပ် နေသည့် အစိတ်အပိုင်း၊ တစ်စုံတစ်ယောက်သော သူ။ တစ်စုံတစ်ယောက်နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အစိတ်အပိုင်း ဟူ၍ မရှိချေ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤတားမြစ်အပ်သော ၁၀-ပုဒ်တို့တွင် "န အတ္တနိယံ၊ န မမ၊ န ကဿစိ" ဟူသော သုံးပုဒ်သည် အတ္တနှင့်ဆိုင်သော အစိတ်အပိုင်း မရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ပြ၏။ န သတ္တော-စသော ကျန်သော ၇-ပုဒ်ဖြင့် အတ္တကောင် မရှိသည်ကို ပြသည်။ ဤ ၁၀-ပုဒ်လုံးဖြင့် အတ္တမှကင်းဆိတ်မှု(အတ္တသုည)ကို ပြသည်။

ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ ပဋိသတိမတ္တာယ = အဆင့်ဆင့်အားဖြင့် အသိဉာဏ်နှင့် သတိတရား တိုးပွားရန်-

အထက်ပါ စကားရပ်သည် နောင်ရလာနိုင်သည့် အကျိုးတရားများကို ပိုင်းခြားပြသော စကားဖြစ်၏။ အာရုံ၌ စွဲစွဲမြဲမြဲ ထင်ရှားလာသော ထိုသတိသည် နောက်ထပ် အထက်၌ ဝိပဿနာဉာဏ်များ အဆင့်ဆင့် ဖြစ်ပေါ်လာ စေရန်၊ နောက်ထပ် ထိုထက် စူးရှထက်မြက်သော သတိတရားများ တိုးပွားလာစေရန် အကျိုးငှာ ဖြစ်၏-ဟု ဆိုလိုသည်။

အနိသိတော စ ဝိဟရတိ = တဏှာ,ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် မှီတွယ်၍ မနေ- ဟူသည်

ပစ္စုပ္ပန် ထင်ရှားဖြစ်နေသော အာရုံကို မရှုမိလျှင် ထိုအာရုံအပေါ်၌ "နိစ္စ, သုခ, အတ္တ"ဟု ထင်ကာ တဏှာ,ဒိဋ္ဌိတို့ ဖြစ်နိုင်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်နိုင်သည်ကိုပင် "တဏှာ,ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် မှီတွယ်နေသည်"ဟု ဆို၏။ ရှုမှတ်မိလျှင် ကား "အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ"ဟု ရှင်းလင်းစွာ သိအပ်ပြီးသော တရား၌ကား တဏှာ,ဒိဋ္ဌိတို့ မဖြစ်နိုင်တော့ပြီ။ ထိုသို့ မဖြစ်နိုင်တော့သည်ကိုပင် "တဏှာ,ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် မှီတွယ်မှုကင်းသည်"ဟု ဆိုအပ်၏။

(တရိပ်ရိပ်နှင့် ဖြစ်ပျက်နေသော ရုပ်အပေါင်းမျှကိုသာ တွေ့ရ၍ 'မမြဲ, ဆင်းရဲ, အတ္တကောင် မဟုတ်'ဟု ရှင်းလင်းစွာသိနေသော ယောဂီအား သိပြီးသောရုပ်တရား၌ တဏှာ,ဒိဋ္ဌိတို့ မဖြစ်နိုင်တော့ပြီ။ တဒင်္ဂနိရောဓအား ဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းလျက်သာ ရှိပေ၏။)

န စ ကိဋ္ဌိ လောကေ ဥပါဒိယတိ= လောကမှာ ဘာကိုမျှ မစွဲတော့

တဏှာ-ဒိဋ္ဌိတို့၌ မှီတွယ်မနေသော ရဟန်း(ယောဂီ)သည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးဟူသော သင်္ခါရလောက၌ တစ်စုံတစ်ခု ရုပ်,ဝေဒနာ,သညာ,သင်္ခါရ,ဝိညာဏ်တို့ကို ငါ-ဟူ၍ရှင်း၊ ငါပိုင်သော ဥစ္စာဟူ၍ရှင်း မစွဲလန်းတော့ပေ။

အရဟတ္တဖိုလ် အထွဋ်တင်

ဤသို့ အာနာပါနသတိပဋ္ဌာန်ကို အားထုတ်သော ရဟန်းအား အရဟတ္တဖိုလ်တိုင်အောင် ရောက်ရှိပြီး သံသရာဝဋ်မှ ထွက်မြောက်နိုင်၏။

(ဣဒမေကဿ အဿာသပဿာသဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခန္တိ။ ဋ္ဌ၊၃၅၆။)

အာနာပါနအပိုင်း ပြီး၏။

၂။ ဣရိယာပုထ်အပိုင်း

ဣရိယာပထ (ဣရိယာပုထ်) ဟူသည်

သွားစဉ်၊ ရပ်စဉ်၊ ထိုင်စဉ်၊ လျောင်းစဉ်၊ စသည်တို့၌ ကိုယ်၌ဖြစ်သော အမူအရာကို ဣရိယာပုထ်ဟု ခေါ်၏။

သာမန် အသွားနှင့် သတိပဋ္ဌာန် အသွား

'သွားလျှင် သွားသည်'ဟူသော အသိမျိုးကို လူမဆိုထားဘိ၊ တိရစ္ဆာန်များပင် သိနိုင်သည်ကား မှန်၏။ ထို သာမန်အသိမျိုးကား သတ္တဝါဟူသော အယူကို မစွန့်နိုင်။ အတ္တဟူသော အမှတ်သညာကိုလည်း မခွါနိုင်။ ကမ္မဋ္ဌာန်းလည်း မဖြစ်၊ သတိပဋ္ဌာန်ဘာဝနာလည်း မဖြစ်။

ဤရဟန်း၏ သွားခြင်းကိုသိသော အသိသည်ကား သတ္တဝါဟူသော အယူကို စွန့်နိုင်၏။ အတ္တသညာကို ခွါနိုင်၏။ ကမ္မဋ္ဌာန်းလည်းဖြစ်၊ သတိပဋ္ဌာန် ဘာဝနာလည်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် "သွားလျှင် သွားသည်ဟု သိသည်" ဟူသော စကားတော်သည် ခွေးစသော တိရစ္ဆာန်တို့နှင့်တကွ သာမန်လူတို့၏ အသိမျိုးကို ရည်ရွယ်သော စကား မဟုတ်ဟု သိအပ်၏။

သွားမှုနှင့်စပ်၍ မေးခွန်း (၃)ခု

- ၁။ ကော ဂစ္ဆတိ? မည်သူ သွားသနည်း? (သွားတတ်သော အတ္တကောင်၊ ငါကောင် ရှိသလား?)
- ၂။ ကဿ ဂမနံ? မည်သူ၏ သွားမှုနည်း? (သွားမှု၏ပိုင်ရှင် ငါကောင်၊ အတ္တကောင် ရှိသလား?)
- ၃။ ကိံ ကာရဏာ ဂစ္ဆတိ? ဘာကြောင့် သွားသနည်း? (သွားမှုဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်းက ဘာလဲ?)

ယောဂီ၌ သိနားလည်လာပုံ အဖြေ

- ၁။ သွားတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟူ၍ တစ်စုံတစ်ယောက်မျှ မရှိ။
- ၂။ တစ်စုံတစ်ယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၏ သွားခြင်းလည်း မဟုတ်။
- ၃။ စိတ်က ပြုလုပ်အပ်သော ဝါယောဓာတ်၏ ပြန့်နှံ့လှုပ်ရှားခြင်းကြောင့် သွားပေ၏။

(ပထမ "ငါသွားမည်"ဟူသော သွားလိုသောစိတ် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုစိတ်သည် ဝါယောဓာတ်ကို ဖြစ်စေ၏။ ထိုဝါယောဓာတ်သည် ကာယဝိညတ်ဟု ဆိုအပ်သော တွန်းကန်မှု သတ္တိအထူးကို ဖြစ်စေ။ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ ပြန့်နှံ့ခြင်းကြောင့် တစ်ကိုယ်လုံး ရှေ့သို့ ဆောင်သွားခြင်း(ရွှေ့သွားခြင်း)ကို သွားသည်ဟု ခေါ်ဆို၏။)

(ဆောင်ပုဒ်) သွားလို၊ ရပ်လို၊ ထိုင်နေလို၊ အိပ်လို စိတ်ဟုသိ။
စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော၊ ဓာတ်ဝါယော၊ နှံ့နှော ကိုယ်ဝယ်ပြည့်။
ဝါယောဖြစ်သော်၊ ရုပ်သစ်ပေါ်၊ ရုပ်သော် သွားပေ၏။
ပုဂ္ဂိုလ်မသွား၊ ငါမသွား၊ ရုပ်သွား ဉာဏ်ဖြင့်သိ။
ပုဂ္ဂိုလ် မရပ်၊ ငါမရပ်၊ ရုပ်ရပ် ဉာဏ်ဖြင့်သိ။
ပုဂ္ဂိုလ်မထိုင်၊ ငါမထိုင်၊ ရုပ်ထိုင် ဉာဏ်ဖြင့်သိ။
ပုဂ္ဂိုလ် မအိပ်၊ ငါ မအိပ်၊ ရုပ်အိပ် ဉာဏ်ဖြင့်သိ။
ပုဂ္ဂိုလ်မကွေး၊ ငါ မကွေး၊ ရုပ်ကွေး ဉာဏ်ဖြင့်သိ။
ပုဂ္ဂိုလ်မဆန့်၊ ငါ မဆန့်၊ ရုပ်ဆန့် ဉာဏ်ဖြင့်သိ။

(မင်းကွန်းတိပိဋကဆရာတော်ကြီး၊ မဟာဗုဒ္ဓဝင်၊ တွဲ၊ ၄၊ နှာ- ၃၁၉)

မြင်းရထားသွားပုံ ဥပမာ

"မြင်းရထား သွားသည်"ဟု ဆိုရာ၌ သူ့အလိုလို သွားနိုင်သော မြင်းရထားမည်သည် မရှိပေ။ မြင်း(၄) ကောင် ယှဉ်တပ်၍ ရထားမောင်းသမားက မောင်းနှင်မှသာလျှင် "မြင်းရထား သွားသည်"ဟု ဆိုနိုင်ပေသည်။ ဤအတူ ကိုယ်သည် မြင်းရထားနှင့် တူ၏။ သွားလို၊ ရပ်လို၊ ထိုင်လို၊ လျောင်းလိုသော စိတ်သည် ရထား မောင်းသမားနှင့် တူ၏။ ထိုစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော တောင့်တင်းလှုပ်ရှားမှု ဝါယောဓာတ် ၄-မျိုးသည် မြင်းလေးကောင်နှင့် တူ၏။ ထိုဝါယောဓာတ်ကြောင့် လှုပ်ရှားမှု ကိုယ်အမူအရာအထူး ကာယဝိညတ်ကို ဖြစ်စေ၏။ ထိုအခါ သွားခြင်း၊ ရပ်ခြင်း၊ ထိုင်ခြင်း၊ လျောင်းခြင်းဟု ခေါ်စရာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသွားမှုစသည်ကို "သတ္တဝါသွားသည်၊ ငါသွားသည်"စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုရုံမျှသာ ဖြစ်ပေသည်။ သွားတတ်သော သတ္တဝါကောင်၊ ငါကောင်-ဟူ၍ကား မရှိပေ။

ပဇာနာတိ-အပြားအားဖြင့် သိပုံ

မပြတ်မှတ်နေသော ယောဂီသည် သမာဓိရင့်သောအခါ ထိုသွားမှု အမူအရာ၌ သွားလိုသောစိတ်နှင့် ထိုစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ရွှေ့ရှားမှု(ဝါယောဓာတ်) ရုပ်အပေါင်းမျှသာ အဆင့်ဆင့် ဖြစ်ပျက်နေသည်ကို မျက်မှောက် တွေ့ရ၏။

ထို့ကြောင့် "မည်သူမျှ သွားသည်မဟုတ်၊ သွားတတ်သော အတ္တကောင်၊ ငါကောင်၊ သတ္တဝါကောင် ဟူ၍ မရှိ။ သွားချင်သောစိတ်နှင့်၊ တောင့်တင်း-တွန်းကန်-ရွှေ့ရှားမှု ရုပ်အပေါင်းမျှသာ ရှိသည်"ဟု ရှင်းလင်းစွာ သိလေ၏။ ဤအသိသည် "ကော ဂစ္ဆတိ-မည်သူ သွားသနည်း?"ဟူသော ပထမမေးခွန်းကို ပြေလည်စွာ သိခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ထို့ပြင် "တောင့်တင်း တွန်းကန် ရွှေ့ရှားမှုဟူသော ထိုသွားခြင်းအမှုအရာ၌ စီမံခန့်ခွဲနိုင်သော ပိုင်ရှင်ကို ကား မတွေ့ရပေ။ သွားလိုသော စိတ်အဆင့်ဆင့်ကြောင့် ရွှေ့ရှားမှု အဆင့်ဆင့် ဖြစ်နေသည်ကိုသာ တွေ့ရပေ သည်။ ထို့ကြောင့် "သွားခြင်းသည် မည်သူ၏ အမှုမျှမဟုတ်။ သွားမှုကို အစိုးတရ ပိုင်ဆိုင်သော အတ္တကောင်၊ ငါကောင် ဟူ၍ မရှိပြီ"ဟု ရှင်းလင်းစွာ သိ၏။ ဤအသိသည် "ကဿ ဂမနံ-မည်သူ၏ သွားခြင်းနည်း?"ဟူသော ဒုတိယမေးခွန်းကို ပြေလည်စွာ သိခြင်းပေတည်း။

ထို့ပြင် ယောဂီသည် "မသွားမီကပင် သွားလိုသောစိတ် ဖြစ်သည်ကိုလည်း မှတ်သိရ၏။ ထိုစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော တွန်းကန်လှုပ်ရှားမှု အဆင့်ဆင့်ကိုလည်း မှတ်သိရ၏။ ထို့ကြောင့် "ငါသွားသည်၊ သူသွားသည်- ဟု ဆိုသောစကားမှာ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုရုံမျှသာတည်း။ အမှန်ကား သွားလိုသောစိတ်ကြောင့် ရွှေ့ရှားမှု အဆင့်ဆင့် မျှသာ ရှိသည်"ဟု ရှင်းလင်းစွာ သိတော့၏။ ဤအသိသည် "ကိံ ကာရဏာ ဂစ္ဆတိ-ဘာကြောင့် သွားသနည်း"ဟူ သော တတိယ မေးခွန်းကို ပြေလည်စွာ သိခြင်းပေတည်း။

အကြောင်း ၂-ပါး

သွားခြင်းစသော အမှုအရာ ဖြစ်ဖို့ရန် **စိတ်သည် မူရင်းပထမ ဇနကအကြောင်း**၊ ထိုစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော **ဝါယောဓာတ်သည် အထောက်အပံ့ပေးသော ဥပတ္တမ္ဘကအကြောင်း**၊ ဤအကြောင်း ၂-ပါးကြောင့်သာ သွားခြင်း စသော အမှုအရာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤအကြောင်း ၂-ပါးကိုလွှတ်၍ ကိုယ့်စွမ်းရည်သက်သက်ဖြင့် လှုပ်ရှားနိုင်သော သတ္တဝါမည်သည် မရှိ။

အတ္တ ၆-မျိုး

- ၁။ သယံဝသီအတ္တ = မိမိအလိုအတိုင်း ဖြစ်စေနိုင်သော အတ္တ၊ (အတ္တ၏အလိုအတိုင်း သတ္တဝါက လုပ်ပေးရ)
- ၂။ နိဝါသီအတ္တ = သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ မပျက်စီးပဲ အမြဲတည်နေသည်ဟူသော အတ္တ၊
- ၃။ သာမီအတ္တ = သတ္တဝါ၏ ပိုင်ရှင်အတ္တ၊
- ၄။ အဓိဋ္ဌာယက အတ္တ = ဒွါရခြောက်ပါးကို လိုသလို စီမံပြီး ခိုင်းတတ်သော အတ္တ၊
- ၅။ ကာရကအတ္တ = သတ္တဝါ၏သန္တာန်၌ အရာရာကို ပြုလုပ်ပေးတတ်သော အတ္တ၊
- ၆။ ဝေဒကအတ္တ = ခံစားတတ်သော အတ္တ၊

(ဆောင်) သယံဝသီ၊ နိဝါသီ၊ သာမီ၊ အဓိဋ္ဌာယက။
ကာရကနှင့်၊ ဝေဒ ဆင့်၊ စွဲလင့် ခြောက်အတ္တ။ (ချမ်းမြေ့ဆရာတော်)

အနတ္တအဓိပ္ပါယ် ၅-ချက်

- ၁။ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာ = မိမိအလိုသို့ မလိုက်သောကြောင့် အနတ္တ။
- ၂။ အသာမိကဋ္ဌေန အနတ္တာ = 'ငါ့ခန္ဓာ'ဟု ဆိုနေစဉ်မှာပင် ခန္ဓာငါးပါးတို့က ပျက်သွားလေပြီဖြစ်၍ ပိုင်ရှင်မရှိ- သောကြောင့် အနတ္တ။
- ၃။ သုညတဋ္ဌေန အနတ္တာ = ခန္ဓာငါးပါးကို ကံ၊စိတ်၊ဥတု၊အာဟာရမှ တပါး အခြားပြုလုပ်ဖန်ဆင်းသူဟူ၍ မရှိသောကြောင့် အနတ္တ။

၄။ အတ္တပဋိက္ခေပဋ္ဌေန အနတ္တာ = ဤခန္ဓာ၌ အတ္တ၊လိပ်ပြာ သဘော မရှိရကား ထိုအတ္တကို ပယ်ရှားသလို ဖြစ်နေသောကြောင့် အနတ္တ။

၅။ အသာရကဋ္ဌေန အနတ္တာ = အတွင်း၌ အတ္တဟူသော အခိုင်အမာ အနှစ်သာရအားဖြင့် မရှိသောကြောင့် အနတ္တ။

ကျန်အမူအရာ အားလုံး

"ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော ပဏိဟိတော ဟောတိ၊ တထာ တထာ နံ ပဇာနာတိ = ရုပ်အပေါင်းသည် အကြင် အကြင် အမူအရာအားဖြင့် တည်နေ၏။ ထိုရုပ်အပေါင်းကို ထိုထို အမူအရာအားဖြင့် သိ၏"

ဤအပိုဒ်ကို "သဗ္ဗသင်္ခါဟိက-အလုံးစုံကို သိမ်းကျုံး၍ ဆိုသောစကား"ဟု အဋ္ဌကထာ၌ မိန့်ဆို၏။ ၎င်းကို ဋီကာ၌ ၂-နည်းဖွင့်ပြ၏။ ပထမနည်းမှာ- ရှေး၌ လျောင်း၊ထိုင်၊ရပ်၊သွား ဣရိယာပုထ်လေးပါးကို သီးခြားစီ ခွဲပြထားသဖြင့် ဤ၌ တစ်ပေါင်းတည်း အားလုံး စုယူရမည်-ဟု ဖွင့်ပြ၏။

ဒုတိယနည်းမှာ- ပဓာနဖြစ်သော ဣရိယာပုထ်ကြီး လေးမျိုးမှတစ်ပါး အခြား ကြွင်းကျန်သော လှုပ်ရှားမှု အမူအရာ အသေးစိတ် မှန်သမျှကိုလည်း ဤ၌ ထည့်သွင်းယူရမည်-ဟု ဖွင့်ပြပေသည်။

ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ = သူတပါး၏ ရုပ်၌လည်း ရှု၍နေ၏-ဟူသည်ကား

ဤစကားဖြင့် သူတပါး သွားနေဟန်စသည်ကို စဉ်းစား၍၎င်း၊ ကြည့်၍၎င်း ရှုမှတ်ရန် ညွှန်ပြသည်မဟုတ်။ အမှန်အားဖြင့်သော်ကား မိမိ၏ သွားမှုစသည်ကို မှတ်နေစဉ်တွင် သွားလိုသောစိတ်စသည်ကြောင့် တောင့်တင်း လှုပ်ရှားမှု ရုပ်အပေါင်းမျှသာ အဆင့်ဆင့် မပြတ်ဖြစ်ပျက်နေသည်ကို တွေ့ရ၍ "သွားတတ်သော ငါကောင်ဟူ၍ ကား မရှိပြီ။ သွားလိုသောစိတ် စသည်ကြောင့် သွားမှုစသော ရုပ်အပေါင်းမျှ အဆင့်ဆင့် ဖြစ်နေသည်ကိုပင် ငါသွားသည် စသည်ဖြင့် ခေါ်ရပေသည်"ဟု ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် နှစ်နှစ်ခြိုက်ခြိုက် သဘောကျသော ကာလ၌ "သူတပါး သွားသည်၊ ရပ်သည်၊ စသည်ဖြင့် ပြောဆိုမှုများမှာလည်း နည်းတူပင်"ဟူ၍ သဘောကျလျက် ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်မိ၏။ ဤသို့သော ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်မှုကို ညွှန်ပြသည် ဟူ၍သာလျှင် မှတ်အပ်၏။

အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ- စသော အပိုဒ်ဖြင့်လည်း... မိမိ၏ သွားမှုစသည်ကို ရှုမှတ်လျက် သဘောကျချည် တလှည့်၊ သူတပါးကိုယ်၌ ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်ချည်တလှည့်အားဖြင့် ပစ္စက္ခဉာဏ်နှင့် အနုမာနဉာဏ် တလှည့်စီ ဖြစ်နေပုံကို ညွှန်ပြသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ (မဟာစည်ဆရာတော်၊ မဟာသတိပဋ္ဌာန်နိဿယ၊ နှာ-၇၂။)

ရုပ်ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ချုပ်ကြောင်း

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ကံ၊ အာဟာရ ဟူသော ရုပ်ဖြစ်ကြောင်း ၄-ပါးနှင့်၊ ရုပ်အသစ်၊အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာမှု ၁-ပါးအားဖြင့် ၅-ပါး။ ဤ၅-ပါးတို့ကို ရှုမြင်လျှင် သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ-မည်၏။

၎င်းရုပ်ဖြစ်ကြောင်း ၄-ပါးတို့၏ မရှိခြင်းနှင့်၊ ချုပ်ပျောက်မှု ၁-ပါးအားဖြင့် ၅-ပါး။ ဤ ၅-ပါးတို့ကို ရှုမြင်လျှင် ဝယဓမ္မာနုပဿီ-မည်၏။

သစ္စာလေးပါး သိမြင်ပုံကား-

ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့် အစွဲကင်းအောင် သိနေသော ယောဂီ၏- မှတ်ချက်တိုင်း၌ သွားလိုမှုစသော စိတ်၏၎င်း၊ သွားမှုစသော ရုပ်၏၎င်း၊ မှတ်သိမှု သတိ-ပညာတို့၏၎င်း ဖြစ်ပျက်မှု အနိစ္စလက္ခဏာ စသည်တို့ကို သိသဖြင့် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း ပရိညာဏိစ္စ၊ ထိုသို့သိခြင်းကြောင့် ဒုက္ခတရား၌ သာယာမှုကိုပယ်ခြင်း ပဟာနက္ခိစ္စ၊ ရုပ်နာမ် ဖြစ်ပျက် စသည်ကို မသိမှု-အသိမှားမှု အဝိဇ္ဇာမှ စ၍ ဖြစ်လာနိုင်ဖွယ် ကိလေသာ၊ ကံ၊ ဝိပါက်ခန္ဓာတို့၏ ငြိမ်းမှုကို ပြီးစေသဖြင့် တဒင်္ဂနိရောဓခေါ် တဒင်္ဂနိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူသော သန္တိကိရိယာဏိစ္စ၊ အမှန်အတိုင်းသိမှု သမ္မာဒိဋ္ဌိစသော လောကီမဂ္ဂသစ္စာကို ပွားစေခြင်း ဟူသော ဘာဝနာဏိစ္စ၊ ဤကိစ္စလေးချက်ကို တပြိုင်နက် ပြီးစေ၏။

ဣရိယာပထပိုင်း ပြီး၏။

၃။ သမ္မဇေညအပိုင်း

အမူအရာများ

ရဟန်းသည် ရှေ့သို့သွားလျှင်၊ နောက်သို့ဆုတ်လျှင်၊ တည့်တည့်ကြည့်လျှင်၊ တစောင်းကြည့်လျှင်၊ ကွေးလျှင်၊ ဆန့်လျှင်၊ သပိတ်၊ သင်္ကန်းကို ကိုင်ဆောင်လျှင်၊ စားလျှင်၊ သောက်လျှင်၊ ခဲလျှင်၊ လျက်လျှင်၊ ကျင်ကြီး-ကျင်ငယ် စွန့်လျှင်၊ သွားလျှင်၊ ရပ်လျှင်၊ ထိုင်လျှင်၊ အိပ်လျှင်၊ နိုးလျှင်၊ ပြောလျှင်၊ ဆိတ်ဆိတ်နေလျှင် - သိလျက်-ပြုလေ့ရှိ၏။

သမ္မဇေည-ဟူသည်

မှန်စွာ အပြားအားဖြင့် သိမှုကို သမ္မဇေညဟု ခေါ်၏။ (သံ-မှန်စွာ (ဝါ) ကိုယ်တိုင်၊ ပ-အပြားအားဖြင့် (ဝါ) ထူးခြားစွာ၊ ဇေည-သိမှု)

အပြားအားဖြင့် သိခြင်း-ဟူသည်

- (၁) သဘာဝလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်တရား အသီးသီးတို့၏ မူရင်းသဘော လက္ခဏာ၊
- (၂) သာမညလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်တရား အားလုံးတို့၏ တူညီသော အနိစ္စစသော လက္ခဏာ၊
- (၃) သင်္ခတလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ပျက်လက္ခဏာ၊

ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ဤလက္ခဏာသုံးပါးတို့ဖြင့် သိခြင်းသည် ပကတိအသိမှ ထူးခြားသောကြောင့် "အပြားအားဖြင့် သိခြင်း"ဟု ဆို၏။

(သိသင့်သမျှကို ပြည့်စုံစွာ သိမှသာလျှင် အမှန်သိဟု ခေါ်၏။ တစိတ်တပိုင်း သိရုံမျှဖြင့် အမှန်သိ မဖြစ်ပေ။ ကိုယ်တွေ့မျက်မှောက် သိမှသာလျှင်လည်း အမှန်သိဖြစ်၏။ တဆင့်ကြားသိမှုသည်ကား ဝိပဿနာအရာ၌ အသိဉာဏ်ပင် မမည်ချေ။)

သမ္မဇာနကာရီ- အနက် ၃-နည်း

- (၁) အသိဉာဏ်ဖြင့် ပြုသည် ဟူ၍၎င်း၊
- (၂) အသိဉာဏ်ကို ပြုသည် ဟူ၍၎င်း၊
- (၃) သိလျက်ပြုသည် ဟူ၍၎င်း အနက်ပြန်ဆိုကြ၏။

ပထမအနက် အလိုအားဖြင့်- ရှေ့သို့သွားမှုစသော ကိစ္စဟူသမျှကို ပြုလိုလျှင် အသိဉာဏ်ဖြင့်သာ ပြုရမည်။ အသိဉာဏ်ကင်း၍ မပြုရ-ဟု ဆိုလို၏။

ဒုတိယအနက် အလိုအားဖြင့်- ရှေ့သို့သွားမှု စသည်ကိုပြုလျှင် အသိဉာဏ်ကို ဖြစ်စေရမည်ဟု ဆိုလို၏။

တတိယအနက် အလိုအားဖြင့်- ရှေ့သို့သွားမှု စသည်ကိုပြုလျှင် သိလျက် သာ ပြုရမည်။ မသိဘဲနှင့် မပြုရ-ဟု ဆိုလို၏။ (သမ္မဇာနော ဟုတွာ ကာရီ)

သမ္မဇေည(သမ္မဇေဉ်) လေးပါး

- ၁။ သာတ္ထက သမ္မဇေဉ် = အကျိုး ရှိ-မရှိ စဉ်းစားဆင်ခြင်မှု၊
- ၂။ သပ္ပာယ် သမ္မဇေဉ် = ပြုလုပ်ရန် သင့်-မသင့် စဉ်းစားဆင်ခြင်မှု၊
- ၃။ ဂေါစရ သမ္မဇေဉ် = သမထယောဂီမှာ သမထကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၊ ဝိပဿနာယောဂီမှာ ခန္ဓာငါးပါးဟူသော ဝိပဿနာ အာရုံ၌ မပြတ် နှလုံးသွင်းမှု အသိဉာဏ်၊
- ၄။ အသမ္မောဟ သမ္မဇေဉ် = ထိုသို့ရှုမှတ်သဖြင့် ရင့်ကျက်သောအခါ မတွေ့မဝေ ရှင်းလင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်လာသော အသိဉာဏ်၊

(ဆောင်ပုဒ်) **အကျိုးရှိလား၊ မရှိလား၊ စဉ်းစားတာက သာတ္ထက။**
သင့်တော်ရဲ့လား၊ မတော်လား၊ စဉ်းစားတာက သပ္ပာယ်။
ရုပ်နာမ် နှစ်ရပ်၊ စဉ်မပြတ်၊ ရှုမှတ်တာက ဂေါစရ။
မမြဲ၊ ဆင်းရဲ၊ သဘောပဲ၊ သိက္ခိတာက အသမ္မောဟ။
 (မဟာစည် ဆရာတော်)

၁။ သာတ္ထက သမ္မဇေဉ်

တစ်စုံတစ်ခုကို ပြုလုပ်လိုလျှင် ရုတ်တရက် မပြုသေးပဲ အကျိုးရှိမည်-မရှိမည်ကို ရှေးဦးစွာ စဉ်းစား ဆင်ခြင်ရမည်။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် အကျိုးရှိလောက်မှသာ ပြုအပ်ပေသည်။ အကျိုးမရှိလျှင်ကား မပြုအပ်ပေ။ ဤသို့ အကျိုးရှိမည်-မရှိမည်ကို ရှေးဦးစွာ ဆင်ခြင်ခြင်းသည် သတ္ထက သမ္မဇေဉ် မည်၏။

၂။ သပ္ပာယ် သမ္မဇေဉ်

အကျိုးရှိသည့် အမှုပင် ဖြစ်သော်လည်း ပြုရန် သင့်-မသင့်ကို ဆင်ခြင်ရဦးမည်။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် သင့်တော်မှသာ ပြုအပ်ပေသည်။ မသင့်လျှင်ကား မပြုအပ်ပေ။

ဥပမာ- စေတီတော်ကို ဖူးမျှော်ရန် သွားခြင်းသည် အကျိုးရှိသော အမှုပင်တည်း။ သို့သော် ဘုရားပွဲ ကာလ၌ သွားလျှင် ယောဂီအား မသင့်တော်။ တရားဟောခြင်းသည် ကောင်း၏။ သို့သော် လောကီကိစ္စအတွက်

စည်းဝေးရာ၌၎င်း၊ အလုပ်ကိစ္စများနေသော အခါ၌၎င်း၊ ဝိသဘာဝ ပုဂ္ဂိုလ်အား ဆိတ်ကွယ်ရာ၌၎င်း ဟောပြောရန် မသင့်တော်ပေ။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အကျိုးရှိသောအလုပ်ပင် ဖြစ်သော်လည်း မသင့်တော်သောအရာ များစွာ ရှိ၏။ ဤသို့ သင့်-မသင့်ကို ဆင်ခြင်မှုသည် သပ္ပာယ် သမ္မဇဉ်မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဤလေးပါးတို့တွင် သာတ္တကသမ္မဇဉ်နှင့် သပ္ပာယ်သမ္မဇဉ် ၂-ပါးသည် လောကီ၊လောကုတ် ၂-ပါးလုံး၌ပင် အကျိုးများ၏။ ၎င်း ၂-ပါးနှင့် ပြည့်စုံလျှင် လောက၌လဲ ကြီးပွားတိုးတက်နိုင်၏။ သမထ၊ဝိပဿနာ အရာ၌လဲ သမာဓိ၊ပညာ တို့ကို လျင်မြန်စွာ ပြည့်စုံစေနိုင်၏။ သို့သော် ဤသမ္မဇဉ် ၂-ပါးသည် သမထလည်း မဟုတ်သေး၊ ဝိပဿနာလည်း မဟုတ် သေးပေ။ သမထ၊ဝိပဿနာတို့၏ အခြေခံ အထောက်အပံ့မျှသာ ဖြစ်ပေသည်။ ဤသမ္မဇဉ် ၂-မျိုးကိုပင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ "ပါဠိဟာရိကပညာ-အမြဲမပြတ် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဆောင်ရာ၌ ဆင်ခြင်တတ်သော ပညာ" ခေါ်ဆိုပေသည်။

၃။ ဂေါစရ သမ္မဇဉ်

သတိပဋ္ဌာန် အာရုံလေးပါးသည် ယောဂီ၏ ကျက်စားရာ နယ်ပယ်ဖြစ်သောကြောင့် **ဂေါစရ**-ဟု ခေါ်၏။ ထိုအာရုံလေးပါး၌ မပြတ်ဖြစ်စေအပ်သော မှတ်သိမှု အသိဉာဏ်ကို **ဂေါစရသမ္မဇဉ်**ဟု ခေါ်၏။

(ကမ္မဋ္ဌာနဿ ပန အဝိဇောနမေဝ ဂေါစရသမ္မဇဉံ။၁။)

ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံမြဲသော ရဟန်းများ-

မဟာဖုဿဒေဝ မထေရ်သည် ၁၉-နှစ်ပတ်လုံး ဆွမ်းခံအသွားအပြန်၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို မပြတ် နှလုံးသွင်း၏။ လူတို့ပြောစကားများကို ဂရုမထားဘဲ မလွတ်သော သတိတရားဖြင့် အားထုတ်ရာ **အနှစ် (၂၀)မြောက်တွင် ရဟန္တာ** ဖြစ်ခဲ့၏။

မဟာနာဂမထေရ်သည် မြတ်စွာဘုရား၏ ဒုက္ကရစရိယာအကျင့်ကို ပူဇော်လို၍ (၇)နှစ်ပတ်လုံး ရပ်ခြင်း၊ စကြိုသွားခြင်းကို ဆောက်တည်ကျင့်၏။ ထို့နောက် ၁၆-နှစ်ပတ်လုံး ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ မပြတ်ရှုမှတ်ပြီးနောက် (၂၃)နှစ် ပြည့်သောအခါ ရဟန္တာခဲ့၏။

အခြား **ကမ္မဋ္ဌာန်းမြဲသည့် မထေရ်ကြီး** တစ်ပါးသည်ကား တနေ့သောအခါ တပည့်များ ရောက်လာ၍ စကားပြောစဉ် မေ့လျော့ပြီး လက်ကို ရုတ်တရက် ကွေးမိ၏။ ချက်ချင်းသတိရ၍ ပြန်ဆန့်ကာ အမှတ်ဖြင့် ထပ်၍ ပြန်ကွေး၏။ ဤသည်ကို တပည့်များက နားမလည်၍ မေးသောအခါ "ငါသည် တရားအားထုတ်သည်မှ စ၍ အမှတ်မလွတ်ပေ။ ယခုမူ သင်တို့နှင့် စကားပြောမိ၍ မေ့ပြီး ကွေးလိုက်မိခြင်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အမှတ်ဖြင့် ပြန်ကွေးခြင်း ဖြစ်သည်"ဟု မိန့်၏။

ရဟန္တာဖြစ်နိုင်သော အချိန် (၆)မျိုး

အမြဲမပြတ် ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ နှလုံးသွင်းနေသော ရဟန်းသည် **အကြောင်း ဥပနိဿယနှင့် ပြည့်စုံလျှင်** (၁) **ပထမ အရွယ်မှာ** ရဟန္တာဖြစ်နိုင်၏။ သို့မဖြစ်သေးလျှင် (၂) **ဒုတိယအရွယ်မှာ** ရဟန္တာဖြစ်နိုင်၏။ သို့မဖြစ် သေးလျှင် (၃) **သေခါနီးမှာ** ရဟန္တာဖြစ်နိုင်၏။ သို့မဖြစ်သေးလျှင် (၄) **နောက်ဘဝ၌ နတ်ဖြစ်လျက်** ရဟန္တာ ဖြစ်နိုင်၏။ (၅) သို့မဖြစ်သေးလျှင် ဘုရားမပွင့်သော အခါ၌ **ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ** ဖြစ်နိုင်၏။ သို့မဖြစ်သေးလျှင် (၆) **နောက်ဘုရား လက်ထက်မှာ** ရဟန္တာဖြစ်နိုင်သည်။

၄။ အသမ္မောဟ သမ္မဇဉ်

ရှေ့သို့သွားခြင်း အစရှိသည်တို့၌ မတွေ့မဝေ သိခြင်းသည် အသမ္မောဟ သမ္မဇဉ်မည်၏။ ဂေါစရသမ္မဇဉ် ထက်သန် အားပြည့်သောအခါ၌ အသမ္မောဟ သမ္မဇဉ်ခေါ် မတွေ့မဝေသော အသိဉာဏ်သည် အလိုလိုပင် ဖြစ်ပေါ်လာတော့၏။

ယောဂီ၏ အသမ္မောဟ သမ္မဇဉ်ဉာဏ် ဖြစ်လာပုံ

ဘာဝနာအမြင် မရှိသည့် အန္တပုထုဇဉ်သည် ရှေ့သို့သွားခြင်း စသည်ကိုပြုလျှင် အတ္တကောင်က သွားသည် ဟူ၍၎င်း၊ ငါက သွားသည်ဟူ၍၎င်း၊ ရှေ့သို့သွားမှုကို ငါက ဖြစ်စေသည်ဟူ၍၎င်း၊ တွေဝေအသိမှားသကဲ့သို့ တွေဝေ အသိမှားခြင်း မရှိပဲ-

ယောဂီသည် ရှေ့သို့ သွားလိုစိတ်ဖြစ်လျှင် ထိုစိတ်နှင့်အတူ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝါယောဓာတ်၏ တောင့်တင်းမှုသည် လှုပ်ရှားမှု အမှုအရာထူး ကာယဝိညာတ်ကို ဖြစ်စေ၏။ ထိုဝါယောဓာတ်၏ ပြန့်နှံ့မှုကြောင့် ကိုယ်ဟုဆိုအပ်သော ဤရုပ်အစုအပေါင်းသည် ရှေ့သို့သွားပေ၏။

ရှေ့သို့သွားသော ထိုရုပ်အပေါင်း ကိုယ်၏ပင်လျှင် တစ်ကြိမ် တစ်ကြိမ်သော ခြေကြွမှု၌- ခြေကိုကြွနေစဉ် ဝယ် တေဇောဓာတ်နှင့် ဝါယောဓာတ် ၂-ပါးက အားကောင်းပြီး၊ ထို ၂-ပါးတွင် တေဇောဓာတ်က ရှေ့ဆောင်၊ ဝါယော ဓာတ်နောက်လိုက်ဖြစ်၏။ ရှေ့သို့ လှမ်းနေစဉ်ဝယ် ဝါယောဓာတ်က ရှေ့ဆောင်၊ တေဇောဓာတ်က နောက်လိုက် ဖြစ်၏။

ခြေကို အောက်သို့ လွှတ်ချစဉ်ဝယ် အာပေါဓာတ်နှင့် ပထဝီဓာတ် ၂-ပါးက အားကောင်းပြီး၊ ထို ၂-ပါးတို့ တွင် အရှိန်သတ်ဆဲ၊ကျဆဲ၌ အာပေါက ရှေ့ဆောင်၊ ပထဝီက နောက်လိုက်၊ ချဆဲ၊ဖိနင်းဆဲတို့၌ ပထဝီဓာတ်က ရှေ့ဆောင်၊ အာပေါဓာတ်က နောက်လိုက်ဖြစ်၏။

ထိုခြေတစ်လှမ်းအတွင်း၌ ကြွခိုက်၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တို့သည် ဆောင်ဆဲသို့ မရောက်ကုန်။ ဆောင်ခိုက်၌ ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တို့သည် လှမ်းခိုက်သို့ မရောက်ကုန်။ လှမ်းခိုက်၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တို့သည် ချခိုက်သို့ မရောက် ကုန်။ ချခိုက်၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တို့သည်လည်း ဖိနင်းခိုက်သို့ မရောက်ကုန်။ ထိုထိုကြွခိုက်စသော ခဏ၌သာလျှင် အဆစ် အဆစ်၊ အပိုင်း အပိုင်း၊ အကန့် အကန့်၊ အပြတ် အပြတ် ဖြစ်လျက် နှမ်းအိုးကင်းထဲမှ နှမ်းများ တဖျတ်- ဖျတ်မြည်လျက် ပေါက်ကွဲကုန်သကဲ့သို့ ပျက်စီးကုန်၏။

ထိုသို့ လျင်မြန်စွာ ဖြစ်ပျက်နေသော ရုပ်နာမ်ထဲ၌ အဘယ်မည်သောသူသည် ရှေ့သို့ သွားအံ့နည်း?။ အဘယ်မည်သော သူ၏ သွားမှု ဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း?။ ပရမတ္ထအားဖြင့်သော်ကား သတ္တဝါကောင် အတ္တကောင် မဖက်၊ ဓာတ်တို့၏သာလျှင် သွားမှု၊ ရပ်မှု၊ ထိုင်မှု၊ လျောင်းမှုပေတည်း။

ထိုထိုကြွမှုစသည်တို့၌ ကြွမှုစသောရုပ်နှင့်တကွ- ချုပ်သွားသောစိတ်က အခြားတပါးပေတည်း။ ဆွဲတယ်-ဟု ဖြစ်ပေါ်လာသောစိတ်က အခြားတပါးပေတည်း (ကြွ>ဆွဲ>လှမ်း>လွှတ်>ချ>နင်း)။ ရှေ့-နောက်စိတ် တို့၏ အစဉ်သည် အကြား၌အပြတ် မထင်အောင် အစဉ်ဆက်စပ်လျက် မြစ်ရေယဉ်ကဲ့သို့ ဖြစ်နေ၏။

ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည်ကား ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ပျက်ပုံအစဉ်၌ ယောဂီ၏ မတွေမဝေသိမြင်လာခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အသမ္မောဟ သမ္မဇဉ်ဉာဏ် ဖြစ်ပုံပေတည်း။

(ဆောင်) အိုအိုရှင်များ၊ သတိထားလော...၊ သွားဆဲကာလ၊ ခါသမယဝယ်၊ ပထမခြေလှမ်း၊ ရုပ်နာမ်တန်းတို့၊ လှမ်းဒုတိယ၊ မရောက်ကြဘူး၊ ဒုတိယ လှမ်း၊ ရုပ်နာမ်တန်းလည်း၊ လှမ်း တတိယ၊ မရောက်ကြပင်၊ တစ်လှမ်းတွင်လည်း၊ မြောက်စဉ် တစ်မျိုး၊ ရှေ့တိုးတစ်ဖုံ၊ လွန်ပုံ တစ်ဝ၊ အောက်ချ-တစ်ခင်း၊ ထိခြင်း တလွေ့၊ ဖိနင်းစေအောင်၊ တစ်ရွေ့ရွေ့မြန်း၊ အခန်းခန်း၌၊ ခြေလှမ်းပိုင်းခြား၊ အစိတ် ခြောက်ပါးဝယ်၊ သွယ်သွယ် နာမ်တန်း၊ ရုပ်အတန်းတို့၊ နှမ်းအိုးကင်းထက်၊ နှမ်းတွေ ကျက်သို့၊ ဖြစ်-ပျက်နေရ၊ အနိစ္စသည်၊ ဒုက္ခ-အနတ္တချည်းတည်း။ (မဟာဂန္ဓာရုံ ဆရာတော်)

သမ္မဇေပိုင်း ပြီး၏။

၄။ ပဋိက္ခလမနသိကာရ အပိုင်း

ဆင်ခြင်ပုံ

ရဟန်းသည် ခြေဖျားမှ ဆံဖျားအတွင်း အရေပါးဖြင့် ဖုံးအုပ်ထားသော ရွံရှာဖွယ်ရာတို့ဖြင့် ပြည့်နေသော ဤခန္ဓာကိုယ်ကို ဤသို့ ဆင်ခြင်၏။ ငါ၏ကိုယ်မှာ-
ဆံပင်၊ မွေးညှင်း၊ လက်သည်း ခြေသည်း၊ သွား၊ အရေ၊
အသား၊ အကြော၊ အရိုး၊ ရိုးတွင်းခြင်ဆီ၊ အညှို့၊
နှလုံး၊ အသည်း၊ အမြေး၊ အဖျဉ်း၊ အဆုတ်၊
အူမ၊ အူသိမ်၊ အစာသစ်၊ အစာဟောင်း၊ (ဦးနှောက်)၊
သည်းခြေ၊ သလိပ်၊ ပြည်၊ သွေး၊ ချွေး၊ အဆီခဲ၊
မျက်ရည်၊ အဆီကြည်၊ တံတွေး၊ နှပ်၊ အစေး၊ ကျင်ငယ်...
ဤသို့ ရွံရှာဖွယ်ရာတို့သာ ရှိကြကုန်၏တကား- ဟု စူးစိုက် ဆင်ခြင်၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဘုရားဟော ပါဠိဟူသမျှ၌ "မတ္တလုဂ်-ဦးနှောက်"ဟူသော ဤပုဒ်မပါပေ။ သို့သော် နောက်၌ ဖွင့်လတံ့သော အဋ္ဌကထာနှင့်အညီ ဤနေရာ၌ပင် ထည့်၍ ယူရမည်ဖြစ်သောကြောင့် လက်သည်းကွင်းဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ပြထားသည်။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ ဦးနှောက်ကို "ရိုးတွင်းခြင်ဆီ"သို့ ထည့်သွင်း၍ ယူထား၏။

(မတ္တလုဂ် အဋ္ဌမိဉ္ဇေန သင်္ဂဟိတွာ ပဋိက္ခလမနသိကာရဝသေန ဒေသိတံ ဒုတ္တိသာကာရကမ္မဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၃၂။)

ဤကာယဂတာသတိ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်၌ ပဋိက္ခလ၏ အစွမ်းအားဖြင့် သာလျှင် ဟောထားပေသည်။ မဟာဟတ္ထိပဒေါပမသုတ်၊ မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ်၊ အဘိဓမ္မာ ဓာတုဝိဘင်းနှင့်၊ ဥပရိပဏ္ဍာသ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်တို့၌ ဓာတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဟောထားပေသည်။ ဥပရိပဏ္ဍာသ ကာယဂတာ-

သတိသုတ်၌မူကား အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်အား အဆင်းအားဖြင့် ထင်၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကိုရည်၍ ဈာန်လေးပါးတို့ကို ဝေဘန် ဟောကြားထားပေသည်။ ထိုတွင် ဓာတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ဟောထားသော ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း ပေတည်း။ ပဋိက္ခုလ၏အစွမ်းဖြင့် ဟောထားသော ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် သမထကမ္မဋ္ဌာန်း ပေတည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ပ၊ ၂၃၅)

အားထုတ်ပုံအကျဉ်း

နိမိတ်ယူရာ၌ ကျွမ်းကျင်ကြောင်း ၇-ပါး

ဤပဋိကုလမနသိကာ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပွားများသောယောဂီသည် အောက်ပါ နိမိတ်ယူမှု ၇-ပါး၌ ကျွမ်းကျင်ရမည်။

- ၁။ ရှေးဦးစွာ ကောဋ္ဌာသတို့ကို နှုတ်ဖြင့် အနုလုံ-ပဋိလုံ အဖန်ဖန် ရွတ်ဆိုရ၏။
- ၂။ ၎င်းနောက် စိတ်ဖြင့် မြင်အောင် ဆင်ခြင်ရ၏။
- ၃။ ကောဋ္ဌာသတို့၏ အဆင်းကို၎င်း၊ (ဝဏ္ဏ)
- ၄။ ပုံသဏ္ဍာန်ကို၎င်း၊ (သဏ္ဍာန)
- ၅။ အရပ်ဒေသကို၎င်း (ဒေသ)
- ၆။ တည်ရာဌာနကို၎င်း၊ (ဩကာသ)
- ၇။ သဘာဝ-ဝိသဘာဝ အပိုင်းအခြားကို၎င်း(ပရိစ္ဆေဒ) ဆင်ခြင်ရာ၏။

၁။ နှုတ်ဖြင့်ရွတ်ခြင်း

- ၁။ တစပဉ္စက ပထမငါးပါးတွဲကို အနုလုံ ၅-ရက်၊ ပဋိလုံ ၅-ရက်၊ အနုလုံ,ပဋိလုံ ၅-ရက်၊ ပေါင်း ၁၅-ရက်။
 - ၂။ ထို့အတူ ဝဏ္ဏပဉ္စက၌ ၁၅-ရက်၊
 - ၃။ ရှေ့တစပဉ္စကနှင့်ရော၍ ပဉ္စက ၂-ခု ၁၅-ရက်၊
 - ၄။ ပပ္ပါသ ပဉ္စက၌ ၁၅-ရက်၊
 - ၅။ ရှေ့၂-ပါးနှင့်ရော၍ ပဉ္စက ၃-ခု ၁၅-ရက်၊
 - ၆။ မတ္တလုဂံ ပဉ္စက၌ ၁၅-ရက်၊
 - ၇။ ရှေ့သုံးပါးနှင့်ရော၍ ပဉ္စက ၄-ခု ၁၅-ရက်၊
 - ၈။ မေဒ ဆက္က၌ ၁၅-ရက်၊
 - ၉။ ရှေ့လေးပါးနှင့်ရော၍ ၁၅-ရက်၊
 - ၁၀။ မုတ္တဆက္က၌ ၁၅-ရက်၊
 - ၁၁။ ရှေ့ငါးပါးနှင့်ရော၍ ၁၅-ရက်၊
- ဤသို့ ငါးလခွဲရွတ်မှ ပြည့်စုံသော ရွတ်နည်းဖြစ်ပေသည်။

၂။ စိတ်ဖြင့် ဆင်ခြင်စီးဖြန်းခြင်း

ထိုသို့ ရွတ်ဆိုခြင်းကြောင့် စိတ်သည် ထိုထိုဤဤ အရပ်သို့ မပြေးတော့ပဲ ဆံပင်စသော ကောဠာသ တို့သည် ရွဲလုံးတန်းအစဉ်ကဲ့သို့ စိတ်ဝယ်ထင်ရှားလတ်သော် နှုတ်ရွတ်ဆိုခြင်းကို ရပ်ဆိုင်း၍ ထင်လာသော အစဉ်ကိုလျှောက်၍ စိတ်ဖြင့် အောက်မေ့ဆင်ခြင်အပ်၏။

၃။ အဆင်းစသည်ကို ပိုင်းခြား မှတ်သားခြင်း

"အဆင်း၊ သဏ္ဍာန်၊ အရပ်၊ တည်ရာ၊ အပိုင်းအခြား" ဟူရာ၌ ဆံပင်သည် အဆင်းမည်းနက်၏။ အိုသော သူအား ဖြူ၏။ ချိန်ခွင်ရိုး ပုံသဏ္ဍာန်ကဲ့သို့ ရှည်ရှည်လုံးလုံး ရှိ၏။ ချက်မှ အထက်အရပ်၌ ဖြစ်၏။ စိုစွတ်သော ဦးခေါင်းရေ၌ တည်၏။ တူသော သဘာဝ-ပရိစ္ဆေဒအားဖြင့် ဝဲ၊ယာ၊ရှေ့၊နောက်၊ထက်၊အောက် ဟူသော မိမိတို့ ဆံပင်များဖြင့် ပိုင်းခြားထားအပ်၏။ မတူသော ဝိသဘာဝ-ပရိစ္ဆေဒအားဖြင့် ဆံပင်သည် မွေးညှင်းမဟုတ်၊ မွေးညှင်းသည် ဆံပင်မဟုတ်။ ...ပ... ဆံပင်သည် ကျင်ငယ်မဟုတ်၊ ကျင်ငယ်သည် ဆံပင်မဟုတ်။ ဤသို့ အခြား ကောဠာသတပါးနှင့် ပိုင်းခြားအပ်၏။

အပ္ပနာသို့ရောက်အောင် ပွားနည်းအကျဉ်း

ဤသို့ အဆင်း၊ သဏ္ဍာန်၊ အနံ့၊ ဖြစ်ကြောင်း၊ တည်ရာ ငါးပါးတို့ဖြင့် စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်ကိုလည်း ဉာဏ်ဖြင့် ဆင်ခြင်ပွားများအပ်၏။ အဖန်ဖန် ဆင်ခြင်၍ ဉာဏ်၌ ထင်ရှားလာသည်ရှိသော် ဆံပင်၊ မွေးညှင်း... စသော အမည်ပညတ်ကို မသုံးသပ် မမှတ်သားတော့ပဲ "ဤကား စက်ဆုပ်ဖွယ်၊ ဤကား စက်ဆုပ်ဖွယ်"ဟု အမည်ပညတ်ကို ကျော်ကာ အနုလုံ၊ပဋိလုံ အပြန်အလှန် ဉာဏ်ဖြင့် ဆင်ခြင်အပ်၏။ ဤ၌ ကောဠာသဒြပ် ထင်ရှား လာသည့်အခါ နာမပညတ်ကို လွန်မြောက်လေတော့၏။ ဤသို့ ပုဂ္ဂိုလ်၊သတ္တဝါ ကင်းစင်သဖြင့် ကောဠာသအစု သာ ထင်သည်ရှိသော် သူတပါးသန္တာန်၌ ဆင်ခြင်သောအခါ၌လည်း ကောဠာသအစုသာ ထင်ကုန်၏။ သတ္တသညာ၊ ဇီဝသညာ ပျောက်၏။

ဤသို့ ရှုဆင်ခြင်ဖန်များသဖြင့် ကွက်ကြား ကွက်ကြား အထူးအားဖြင့် ခြားနား၍ ထင်လာ၏။ ထိုအခါ မထင်ရာ ကောဠာသများကို ချ၍ ချ၍ လွှတ်၍ လွှတ်၍ ဉာဏ်၌ ထင်ရှားသော ကောဠာသ၌ နှလုံးထား၍ ကောဠာသတစ်ပါးတည်း ကျန်သည့်တိုင်အောင် အဖန်တလဲလဲ ပွားများ ဆင်ခြင်အပ်၏။

အထင်ရှားဆုံး တစ်ခုတည်းသာ ကျန်နေသော ကောဠာသကို နာနာဖိ၍ ပွားများသည်ရှိသော် တစ်ခု- တည်းသော အာရုံကိုယူရသော ယောဂီ၏ စိတ်အစဉ်သည် လွန်စွာ ကြည်လင်တောက်ပသည်ဖြစ်၍ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ဝီတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာဟူသော ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံသော အပ္ပနာဈာန်ကို ရ၏။

(ဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော်၏ ပရမတ္ထသရူပဘောဒနီကျမ်းမှ အကျဉ်းကူးယူဖော်ပြသည်။)

မဟာစည် ဆရာတော်၏ မှတ်ချက်

"သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ၊ ဝယဓမ္မာနုပဿီ၊ အနိဿိတော၊ န စ ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတိ" ဟူသော ပုဒ်များဖြင့် ဤပဋိကူလမနသိကာရ ပိုင်း၌လည်း ဝိပဿနာကိုသာ ပမာနပြု၍ ဟောကြောင်း ထင်ရှားလှပေ၏။ အကြောင်းမှာ- သမထသက်သက်ဖြင့် အဖြစ်-အပျက်ကိုလည်း မသိမြင်နိုင်ချေ။ တဏှာ၊ဒိဋ္ဌိ အမှီ-အစွဲကိုလည်း

မကင်းစေနိုင်ချေ။ ဝိပဿနာဖြင့်သာလျှင် အဖြစ်-အပျက်ကို သိမြင်၍ အမှီအစွဲကိုလည်း ကင်းစေနိုင်ပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤပဋိကူလပိုင်း၌လည်း ဝိပဿနာ ဖြစ်သေးသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

မည်သို့ဖြစ်သနည်း? ဆံပင်, မွေးညှင်း စသည်ဖြင့် ရှုသော (ဥပစာရ-အပွနာ ဈာန်)စိတ်များကို တဖန်မှတ်လျက် ဆံပင်မွေးညှင်းစသော အာရုံနှင့်တကွ ထိုရှုသော ဈာန်စိတ်၏ အဖြစ်-အပျက်ကို ယောဂီသည် ထင်ရှားသိမြင်နိုင်ပေသည်။ ဤသို့ သိမြင်တိုင်း သိမြင်တိုင်း ရှုမိသော ရုပ်အာရုံ၌၎င်း၊ ရှုသော ဈာန်စိတ်၌၎င်း၊ တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ အမှီအစွဲ ကင်း၏။ သို့ဖြစ်၍ ဆံပင်,မွေးညှင်း စသည်ဖြင့် ရှုသောဈာန်စိတ်နှင့် တကွ ဆံပင်,မွေးညှင်းစသော အာရုံရုပ်၏ ပေါ်မှု,ပျောက်မှုဟူသော အဖြစ်-အပျက်ကို မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း သိမြင်သွားခြင်းကိုပင် သမုဒယဓမ္မာ-နုပဿီ စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူသည် ဟူ၍၎င်း၊ တဏှာ,ဒိဋ္ဌိ အစွဲအမှီကို ကင်းစေသော ဝိပဿနာဖြစ်သည် ဟူ၍၎င်း မှတ်အပ်ပေ၏။

(မဟာစည်ဆရာတော်၊ မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ် နိဿယ၊ နှာ၊ ၁၁၇-၈။)

ပဋိကူလမနသိကာအပိုင်း ပြီး၏။

၅။ ဓာတုမနသိကာရ အပိုင်း

ဓာတုမနသိကာရ-ဓာတ်တို့ကို နှလုံးသွင်းခြင်း, ဓာတုကမ္မဋ္ဌာန-ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း, စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်-ဓာတ်တို့ကို ပိုင်းခြားဆုံးဖြတ်ခြင်း ဟူသော ဤသုံးပါးသည် အနက်အရအားဖြင့် တူ၏။ ထိုသို့ အနက်အရတူသော ဤစတုဓာတုဝဝတ္ထာန်သည် အကျဉ်းအကျယ် နှစ်ပါးအပြားအားဖြင့် လာရှိ၏။ ထိုတွင် **မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ်၌ အကျဉ်းအားဖြင့်** လာရှိ၏။ မဟာဟတ္ထိပဒေါပမသုတ်, ရာဟုလောဝါဒသုတ်, ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်, ဓာတုဝိဘင်းပါဠိတို့၌ အကျယ်အားဖြင့် လာရှိ၏။ ထုတ်ဆောင်၍ ချဲ့ပြရလျှင် ထိုဓာတုဝဝတ္ထာန်သည်-

"ရဟန်းတို့- ဥပမာဖြင့် ပြရလျှင် ကျွမ်းကျင်သော နွားသတ်သမားသည်သော်၎င်း, နွားသတ်သမား၏ တပည့်သည်သော်၎င်း, နွားကို သတ်ပြီးလျှင် လမ်းလေးခွ အဆုံ၌ အပုံ အပုံအားဖြင့် ခွဲခြမ်း၍ ထိုင်နေရာ သကဲ့သို့- ရဟန်းတို့ ထို့အတူပင် ရဟန်းသည် တည်မြဲတိုင်း ထားမြဲတိုင်းသော ဤရုပ်ကိုယ်ကိုပင်လျှင် ဓာတ်သဘောအားဖြင့် ရှုဆင်ခြင်၏။ ဤရုပ်ကိုယ်၌ ခက်မာကြမ်းတမ်းသော ပထဝီဓာတ်သည် ရှိ၏။ ယိုစီးဖွဲ့စည်းသော အာပေါဓာတ်သည် ရှိ၏။ ပူနွေး အေးသော တေဇောဓာတ်သည် ရှိ၏။ တွန်းကန် တောင့်တင်းသော ဝါယောဓာတ်သည် ရှိ၏-ဟူ၍ ရှုဆင်ခြင်၏"ဟု

ဤသို့ ဉာဏ်ထက်သော ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုသူ၏ အစွမ်းအားဖြင့် မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်၌ အကျဉ်းအားဖြင့် လာရှိပေသည်။

ထိုဒေသနာ၏ အနက်ကား -

ကျွမ်းကျင်သော နွားသတ်သမားဖြစ်စေ, ထိုနွားသတ်သမား၏ တပည့်ဖြစ်စေ, နွားကိုသတ်ပြီးလျှင် လမ်းလေးခွ အဆုံအရပ်၌ အပုံအပုံကို ပြု၍ ထိုင်နေရာသကဲ့သို့- ထို့အတူပင် ရဟန်းသည် ဣရိယာပုထ် လေးပါးတို့တွင် အမှတ်မရှိ တပါးပါးသော ဣရိယာပုထ် အခြင်းအရာဖြင့် တည်သောကြောင့် တည်မြဲတိုင်းဟု

ဆိုအပ်သော၊ တည်မြဲတိုင်း ဖြစ်သောကြောင့်ပင်လျှင် ထားမြဲတိုင်းသော ရုပ်ကိုယ်ကို "ဤကိုယ်၌ ပထဝီဓာတ် သည် ရှိ၏။ အာပေါဓာတ်သည် ရှိ၏။ တေဇောဓာတ်သည် ရှိ၏။ ဝါယောဓာတ်သည် ရှိ၏"ဟု ဤသို့ ဓာတ်အားဖြင့် ရှုဆင်ခြင်၏။

အဘယ်သို့ ဆိုလိုသနည်း? ဟူမူ-

နွားသတ်သမားမှာ နွားကို မွေးမြူစဉ်၌၎င်း၊ နွားသတ်ကုန်းသို့ ဆောင်စဉ်၌၎င်း၊ ထိုနွားသတ်ကုန်း၌ ချည်ထားစဉ်၌၎င်း၊ သတ်စဉ်၌၎င်း၊ သတ်ပြီးသော နွားသေကောင်ကို ကြည့်ရှုစဉ်၌၎င်း 'ထိုနွားသေကောင်ကို ဖျက်၍ အပုံအပုံအားဖြင့် မခွဲခြမ်းရသေးမီ' ကာလအတွင်း၌ နွားဟူသော အမှတ်သညာသည် မပျောက်သေး။ အပုံအပုံအားဖြင့် ခွဲခြမ်း၍ ထိုင်နေသောအခါ၌မူ နွားဟူသော အမှတ်သညာသည် ကွယ်ပျောက်၏။ အသား- ဟူသော အမှတ်သညာသည် ဖြစ်၏။ ထိုနွားသတ်သမားမှာ "ငါသည် နွားကိုရောင်း၏။ ဤသူတို့သည် နွားကို ဝယ်ယူကြ၏"ဟု ဤသို့ ထင်မှတ်ခြင်း မဖြစ်ပေ။ စင်စစ်သော်ကား "ငါသည် အသားကို ရောင်း၏။ ဤသူတို့- သည်လည်း အသားကို ဝယ်ယူကြ၏" ဟူ၍သာလျှင် ထိုနွားသတ်သမားမှာ ထင်မှတ်ခြင်း ဖြစ်သကဲ့သို့-

ထို့အတူပင် ဤယောဂီရဟန်းမှာလည်း တရားနုလုံးသွင်းမှု မရှိသေးသော ဗာလပုထုဇဉ်ဖြစ်ခိုက် ရှေးကာလ၌ လူဝတ်ကြောင် ဖြစ်စဉ်၌၎င်း၊ ရဟန်းဖြစ်စဉ်၌၎င်း "တည်မြဲတိုင်း ထားမြဲတိုင်းသော ဤရုပ်ကိုယ်ကို ပင် တစ်ကိုယ်တည်းဟု ထင်ရသည့် အစိုင်အခဲကို ခွဲခြမ်း၍ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် မရှုရသေးမီ" ထိုမျှလောက် တိုင်အောင် ကာလအတွင်း၌ သတ္တဝါဟူ၍၎င်း၊ ယောကျ်ားဟူ၍၎င်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍၎င်း ထင်သော အမှတ်သညာ သည် ကွယ်ပျောက်၏။ ဓာတ်သဘော၏ အစွမ်းအားဖြင့်သာလျှင် ဘာဝနာစိတ်သည် ကောင်းစွာ တည်၏။

ဓာတ်ကြီးလေးပါး သဘောလက္ခဏာများ

၁။ **ပထဝီဓာတ်**သည် ကြမ်းတမ်း၏၊ ခက်မာ၏၊ နူးညံ့၏၊ ပျော့၏၊ ချောညက်၏၊ တည်တံ့၏၊ ခံလင့်၏။ ဤသို့သိလျှင် ပရမတ်ပထဝီဓာတ် အစစ်ပေတည်း။

၂။ **အာပေါဓာတ်**သည် အရည်ပျော်၏၊ ယိုစီး၏၊ လေးကျ၏၊ စိုထိုင်း၏၊ ပွစေ၏၊ စေးကပ်၏၊ ပူးတွဲ၏၊ လုံးခဲ၏-ဟု သိလျှင် ပရမတ်အာပေါဓာတ် အစစ်ပေတည်း။

၃။ **တေဇောဓာတ်**သည် ပူ၏၊ နွေး၏၊ အေး၏၊ ရင့်ကျက်စေ၏၊ ပေါ့တက်စေ၏-ဟု သိလျှင် ပရမတ် တေဇောဓာတ် အစစ်ပေတည်း။

၄။ **ဝါယောဓာတ်**သည် ထောက်ကန်၏၊ တောင့်တင်း၏၊ လျော့၏၊ တည်ငြိမ်၏၊ လှုပ်ရှား၏၊ ရွေ့ရှား၏၊ ဆွဲ၏၊ တွန်း၏-ဟု သိလျှင် ပရမတ်ဝါယောဓာတ် အစစ်ပေတည်း။

ဓာတ်လေးပါး ဆောင်ပုဒ်

ပထဝီ= ကြမ်းတမ်း၊ မာခက်၊ ချောညက် တမည်၊ တည်ရာကိစ္စ သူကပြုသည်။
ခံလင့်ဆောင်ရေး၊ ပေါ့-လေး ထင်သည်၊ **ပထဝီဓာတ်** သိမှတ် မြတ်ယောဂီ။

အာပေါ= အရည် တနည်း၊ ယိုစီး တမည်၊ စိုထိုင်း၊ ဖွံ့ထွား၊ တိုးပွားစေသည်။

စေးကပ် ပူးတွဲ, လုံးခဲ ထင်သည်။ **အာပေါဓာတ်** သိမှတ် မြတ်ယောဂီ။

တေဇော= အပူ, အနွေး, အအေး တမည်။ ပူငွေ့ပေးလျက်, ရင့်ကျက်စေသည်။

နူးညံ့ ပျော့ပျောင်း, ဆင့်လောင်းပေးသည်။ **တေဇောဓာတ်** သိမှတ် မြတ်ယောဂီ။

ဝါယော= ထောက်ကန်, တောင့်တင်း, လျော့ခြင်းတမည်။ ယိမ်းယိုင်, လှုပ်ရှား, ရွေ့သွားတတ်သည်။

သူလိုရာဘက် တွန်းလျက်ဆောင်သည်။ **ဝါယောဓာတ်** သိမှတ် မြတ်ယောဂီ။

(မဟာစည် ဆရာတော်)

အကျဉ်းရှုပုံ

ဤရုပ်ကာယသည် စိတ်စေတနာ မရှိ၊ အာရုံကို မသိတတ်သော အဗျာကတ တရားပေတည်း။ အတ္တမှ ကင်းဆိတ်၏။ သတ္တဝါ မဟုတ်၊ အသက်ဝိညာဏ် မဟုတ်၊ ဓာတ်လေးပါး အစုမျှသာဖြစ်၏-ဟု အဖန်ဖန် ဆင်ခြင် နှလုံးသွင်းအပ်၏။ (ဣတိ အယံ ကာယော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော နိဇ္ဇိဝေါ ဓာတုသမူဟောယေဝ။)

အကျဉ်းက ဉာဏ်ထက်သူအတွက်

ဉာဏ်ပညာထက်သော ရဟန်းမှာ "ဆံပင်တို့သည် ပထဝီဓာတ်, အမွှေးတို့သည် ပထဝီဓာတ်"ဟု ဤပုံဤနည်းဖြင့် ဓာတ်တို့ကို အကျယ်အားဖြင့် သိမ်းဆည်း နှလုံးသွင်းခြင်းသည် အချိန်ဖင့်နွဲ့သည်ဟု ထင်၏။ "ခက်မာခြင်း သဘောလက္ခဏာသည် ပထဝီဓာတ်၊ ဖွဲ့စည်းခြင်း သဘောလက္ခဏာသည် အာပေါဓာတ်၊ ပူလောင်လျက် ရင့်ကျက်စေခြင်း သဘောလက္ခဏာသည် တေဇောဓာတ်၊ ထောက်ကန် တောင့်တင်းခြင်း သဘောလက္ခဏာသည် ဝါယောဓာတ်"ဟု ဤသို့ နှလုံးသွင်းသော်သာလျှင် ထိုဉာဏ်ပညာထက်သော ရဟန်းအား ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် ထင်ရှားပေါ်တတ်ပေသည်။

ဉာဏ်နဲ့သူအတွက် ဓာတ်လေးပါးအကျယ်

ပထဝီဓာတ် ၂၀-မျိုး

- ဆံပင်, မွှေးညှင်း, လက်သည်း ခြေသည်း, သွား, အရေ၊
- အသား, အကြော, အရိုး, ရိုးတွင်းခြင်ဆီ, အညှို့၊
- နှလုံး, အသည်း, အမြှေး, အဖျဉ်း, အဆုတ်၊
- အူမ, အူသိမ်, အစာသစ်, အစာဟောင်း, (ဦးနှောက်)၊
- ဤအစု ၂၀-သည် ခက်မာကြမ်းတမ်းမှု လွန်ကဲသောကြောင့် ပထဝီဓာတ်မည်၏။

အာပေါဓာတ် ၁၂-မျိုး

- သည်းခြေ, သလိပ်, ပြည်, သွေး, ချွေး, အဆီခဲ၊
- မျက်ရည်, အဆီကြည်, တံတွေး, နှပ်, အစေး, ကျင်ငယ်၊
- ဤအစု ၁၂-ပါးသည် ယိုစီး,ဖွဲ့တွယ်မှု လွန်ကဲသောကြောင့် အာပေါဓာတ်မည်၏။

တေဇောဓာတ် ၄-မျိုး

- ၁။ သန္တပ္ပန တေဇော = အဖျားရှိန် အပူငွေ့၊
 - ၂။ ဒါဟ တေဇော = တစ်ကိုယ်လုံး အပြင်းပူလောင်သော အပူငွေ့၊
 - ၃။ ဇီရဏ တေဇော = အသားအရေကို ရင့်ရော်စေတတ်သော ပကတိအပူငွေ့၊
 - ၄။ ပါစက တေဇော = အစာကို ကြေစေတတ်သော အပူငွေ့၊
- ဤလေးပါးသည် ပူနွေးမှုလွန်ကဲသောကြောင့် တေဇော-အခိုးအငွေ့ဓာတ်မည်၏။

အထူးကား - ဤလေးပါးတို့တွင် ရှေ့သုံးပါးသည် ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ ဟူသော အကြောင်း-လေးပါးကြောင့် ဖြစ်ကုန်၏။ နောက်ဆုံး **ပါစကတေဇောသည်ကား ကံကြောင့်သာလျှင်** ဖြစ်၏။

ဝါယောဓာတ် ၆-မျိုး

- ၁။ ဥဒ္ဓင်္ဂမ ဝါယော = အထက်သို့ ဆန်တက်သောလေ၊
 - ၂။ အဓောဂမ ဝါယော = အောက်သို့ စုန်သောလေ၊
 - ၃။ ကုစ္ဆိဿယ ဝါယော = ဝမ်းဗိုက်ထဲတွင် အူအပြင်ဘက်၌ တည်သောလေ၊
 - ၄။ ကောဠာဿယ ဝါယော = အူမ, အူသိမ် အတွင်း၌ တည်သောလေ၊
 - ၅။ အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရီ ဝါယော = အင်္ဂါကြီးငယ် အစိတ်အပိုင်းများသို့ လျှောက်လျက် ကွေးဆန့်လှုပ်ရှားမှု စသည်ကို ပြီးစေသောလေ၊
 - ၆။ အဿာသ-ပဿာသ ဝါယော = ဝင်လေ ထွက်လေ၊
- ဤ ၆-မျိုးသည် တောင့်တင်းတွန်းကန်မှု လွန်ကဲသောကြောင့် ဝါယောဓာတ်မည်၏။

အထူးကား - ဤလေ ၆-မျိုးတို့တွင် ရှေ့ငါးပါးတို့သည် ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ ဟူသော အကြောင်းလေးပါးကြောင့်ဖြစ်ကုန်၏။ နောက်ဆုံး **အဿာသ-ပဿာသလေသည် စိတ်ကြောင့်သာလျှင်** ဖြစ်၏။

ဉာဏ်ပညာ မထက်လှသော ရဟန်းမှာမူ ဓာတ်လေးပါးကို အကျဉ်းနှလုံးသွင်းလျှင် အမိုက်မှောင်ကဲ့သို့-ဖြစ်လျက် မထင်ပေါ်ပဲ ရှိတတ်၏။ ဤကဲ့သို့ ဆံပင်စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အကျယ်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းသော်သာလျှင် ထင်ရှားပေါ်တတ်ပေသည်။

ဆံပင်တို့ကို အကျယ်ရှုပုံ နမူနာ...

ဤဆံပင်တို့ မည်သည်မှာ ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်သော အရေ၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုဆံပင်နှင့် အရေတို့တွင် ဥပမာအားဖြင့်- တောင်ပို့ထက်၌ မြက်များ ပေါက်ရောက်နေကြလျှင် 'တောင်ပို့ထိပ်သည် ငါ့အပေါ်၌ မြက်များ ပေါက်ရောက်နေကြသည်'ဟု မသိ။ မြက်တို့ကလည်း 'ငါတို့သည် တောင်ပို့ထက်၌ ပေါက်ရောက် နေကြသည်'ဟု မသိကြကုန်သကဲ့သို့-

ဤအတူပင် ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်သောအရေသည် 'ငါ့အပေါ်၌ ဆံပင်များပေါက်နေကြသည်'ဟု မသိ။ ဆံပင်တို့ကလည်း 'ငါတို့သည် ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်သော အရေ၌ ပေါက်ရောက်နေကြသည်'ဟု မသိကုန်။ ဤဆံပင်နှင့် အရေဟူသော ရုပ်တရားတို့သည် အချင်းချင်း နှလုံးသွင်းခြင်း၊ ဆင်ခြင်ခြင်း ကင်းကုန်၏။

သို့ဖြစ်၍ ဆံပင်တို့မည်သည်မှာ ဤကိုယ်ထဲ၌ သီးခြားအဖို့ တစ်ခုပေတည်း။ **စိတ်စေတနာ မရှိ။**
အဗျာဂတ တရားပေတည်း (ဝါ) အာရုံကို မသိတတ်သော တရားပေတည်း။ အတ္တမှ ဆိတ်၏။ သတ္တဝါ မဟုတ်။
ခက်မာကြမ်းတမ်းသော ပထဝီ ဓာတ်ပေတည်း -ဟူ၍ နှလုံးသွင်းအပ်၏။

ဓာတုမနသိကာရ၌ ဝိပဿနာဖြစ်ပုံကား-

ဆံပင်စသော ဤ ၄၂-ပါးသော အစုတို့ကိုရှုလျက် ဥပစာရသမာဓိနှင့် ပြည့်စုံသော သမထယာနိက ပုဂ္ဂိုလ် မှာ ထိုသမာဓိစိတ်ကိုပင် တဖန်မှတ်သဖြင့် ဆံပင်စသော ရုပ်အာရုံနှင့်တကွ ၎င်းသမာဓိစိတ်၏ ပေါ်မူ-ပျောက်မှုကို ထင်ရှားသိလျက် ဥဒယဗ္ဗညဏ် ဖြစ်ပေါ်၏။ ဤကား **ဓာတုမနသိကာရဖြင့် သမထယာနိကမှာ ဝိပဿနာ-ဖြစ်ပုံတည်း။**

ဝိပဿနာ ယာနိကမှာမူ ကိုယ်ထဲတွင် ထင်ရှားတွေ့ထိရာ ဌာနကို စူးစိုက်မှတ်သဖြင့် ဓာတ်လေးပါးတို့ကို လက္ခဏာ ရသစသည်ဖြင့် ပိုင်းခြားသိပြီးလျှင် ထိသိမှု မှတ်သိမှုနှင့်တကွ ထိုဓာတ်လေးပါးတို့၏ ဖြစ်ပျက်မှုကို-လည်း ထင်ရှားသိမြင်လျက် ဥဒယဗ္ဗညဏ် စသည်ဖြစ်ပေါ်၏။ ဤကား ဓာတုမနသိကာရဖြင့် ဝိပဿနာယာနိက-မှာ ဝိပဿနာ ဖြစ်ပုံတည်း။ (မဟာစည်ဆရာတော်၊ သတိပဋ္ဌာန်ပါဠိ နိဿယ၊ ၁၂၄-၅။)

ဓာတုမနသိကာရပိုင်း ပြီး၏။

၆-၁၄။ နဝသိဝထိကပဗ္ဗ- အလောင်းကောင်ကဲ့သို့ ဆင်ခြင်ပုံ အပိုင်း

၆။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - သေသည်မှအထက် ၂-ရက်၊ ၃-ရက် ကူးသဖြင့် ဖူးဖူးရောင်ပုပ် စက်ဆုပ်-ဖွယ်ရာ သူသေကောင်ကဲ့သို့ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၇။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - ခွေး၊ လင်းတ၊ ကျီးများ ထိုးစာလျက် ပိုးလောက်တို့ ခဲစားထားအပ်သော သူသေကောင်ကဲ့သို့ ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၈။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - သွေးသား အကြွင်းအကျန်တို့နှင့်တကွ အကြောတို့ဖြင့် တွယ်နှောင်နေသော အရိုးစု သူသေကောင် ကဲ့သို့ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၉။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - အသားကင်း၍ သွေးကြွင်းမျှကျန်ပြီး အကြောတို့ဖြင့်သာ တွယ်လျက်ရှိသော အရိုးစု သူသေကောင် ကဲ့သို့ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၁၀။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - သွေးသားကင်းလျက် အကြောတို့ဖြင့်သာ တွယ်လျက်ရှိသော အရိုးစု သူသေကောင်ကဲ့သို့ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၁၁။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - အရိုးများ ကစင့်ကရဲ နေရာအနှံ့ ပြန့်ကြဲနေသော သူသေကောင်ကဲ့သို့ ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၁၂။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - ဖွေးဖွေးဖြူနေသော အရိုးစုကဲ့သို့ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၁၃။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - တနှစ်ကျော်ကာ ရှည်ကြာဟောင်းမြင်းနေသည့် အရိုးစု အရိုးပုံကဲ့သို့ ပါတကား။ ဤသဘောတရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

၁၄။ "ငါ၏ကိုယ်သည်လည်း - ဆွေးမြေ့သဖြင့် အမှုန်မှုန်ဖြစ်နေသော အရိုးကဲ့သို့ပါတကား။ ဤသဘော တရားကို ငါသည် မလွန်ဆန်နိုင်"ဟု နှိုင်းဆသမှု ဆင်ခြင်ရှု၏။

မဟာစည်ဆရာတော်၏ ဝိပဿနာဖြစ်ပုံ ရှင်းပြချက်

ဤသိဝထိကပိုင်း၌လည်း "သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ" စသည်ဖြင့် ဝိပဿနာဖြစ်ပုံကို ပြထားသည့်ပြင် **မဟာသီဝ မထေရ်ကလည်း အာဒိနဝါနုပဿနာ**ဟု ဆိုထားပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ သိဝထိက ဘာဝနာဖြင့် ဝိပဿနာ ဖြစ်ပုံကို ဤသို့ မှတ်ယူသင့်၏။

ဒွါရ ၆-ပါး၌ ဖြစ်ခိုက်ရုပ်နာမ်တို့ကို မပြတ်ရှုမှတ်နေသော ယောဂီသည် **ထိုသို့ ရှုမှတ်နေရင်းပင် မိမိ** ကိုယ်ကောင်ကြီး ဖူးဖူးရောင်နေသော သူသေကောင် စသည်လိုပင် ဖြစ်နေသည်ဟု ထင်ရတတ်၏။ **တမင် နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်သောကြောင့်လည်း** ဤကဲ့သို့ ထင်ရတတ်၏။ ထိုအခါမှာ ယောဂီသည် ထင်မြင်ရသော ထိုမိမိ ကိုယ်ကောင်ကိုပင် "မြင်တယ်၊ မြင်တယ်" စသည်ဖြင့်မှတ်လျက် ပေါ်လာသော ကိုယ်ကောင်၏ ပျောက်၊ပျောက် သွားခြင်းကို ထင်ရှားတွေ့ရ၏။ ဤသို့ တွေ့ခြင်း၊ သိခြင်းကိုပင် ဝိပဿနာဟု ယူသင့်၏။

မှန်လှပေ၏။ ဤသို့ ရှုမှတ် ရာ၌ ဖူးဖူးရောင်သော သူသေကောင်ဟန် စသည်ဖြစ်လျက် ထင်ပေါ်လာသော ပုံသဏ္ဍာန် အာရုံမှာ တကယ် ဖြစ်ပျက်သော **ပရမတ်ရုပ်အစစ် မဟုတ်သော်ငြားလည်း** အမည်ပညတ်၊ အာကာသ- ပညတ် စသည်ကဲ့သို့ မှီရာအထည်ခြစ် လုံးဝကင်းသည်လည်း မဟုတ်ပေ။ ရှုမှတ်နေသော ယောဂီမှာ တကယ်ပင် ဖြစ်-ပျက်သွားသည့် အနေအားဖြင့်လည်း ထင်ရှားပေ၏။ ထို့ပြင် ထိုပုံသဏ္ဍာန်ကို မြင်သိနေသော **မနောဝိညာဏ် စိတ်သည်ကား ပရမတ်တရား အစစ်ပင်တည်း။** ယောဂီမှာ ထိုစိတ်ပါပင် ဖြစ်-ပျက်သွားသည်ကို တွေ့မြင်ရပေ၏။

ထို့ကြောင့် ပေါ်လာသော ထိုရုပ်ကိုယ်ပုံသဏ္ဍာန်နှင့်တကွ ထင်မြင်သော မနောဝိညာဏ်စိတ်၏ ပေါ်မှု ပျောက်မှုကို "တွေ့မြင်ခြင်းသည်ပင် ဤသိဝထိကပိုင်း၌ **သမုဒယဓမ္မာနုပဿနာ ဝယဓမ္မာနုပဿနာ** မည်သည်" ဟု မှတ်ယူသင့်ပေတော့၏။ (သတိပဋ္ဌာန်သုတ် နိဿယ၊ ၁၂၆-၈။)

နဝသိဝထိကပိုင်း ပြီး၏။

အဋ္ဌကထာ မှတ်ချက်

ထိုကာယာနုပဿနာ ၁၄-ပိုင်းတို့တွင် အာနာပါနနှင့် ပဋိကူလမနသိကာရ၊ ဤ ၂-ပိုင်းတို့သည်သာလျှင် အပ္ပနာကို ဖြစ်စေတတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းတို့ပေတည်း။ ထိုမှကြောင်းသော ၁၂-ပိုင်းတို့သည် ဥပစာရဈာန်မျှကိုသာ ရစေနိုင်၏။

သိဝထိက ၉-ပိုင်းတို့ကို ကာယ၏အပြစ်ကို အဖန်ဖန်ရှုတတ်သော အာဒီနဝါနုပဿနာ၏အစွမ်းဖြင့် ဟောထားပေသည်။ ဤအပိုင်းတို့၌ သူသေကောင်၊ အရိုးစုကောင် ဥပမာပါဝင်သော်လည်း ၎င်းမှာ ဥပမာမျှသာ ဖြစ်ပေသည်။ တကယ်ရှုအပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကား မဟုတ်သေးပေ။ ဉာဏ်ဖြင့် နှိုင်းချိန်ထောက်ဆ ရှုအပ်သော မိမိ၏ ခန္ဓာကိုယ်သည်သာလျှင် တကယ်ရှုအပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းဖြစ်ပေသည်။ သို့သော်လည်း သက်ရှိဖြစ်သော မိမိ၏ကိုယ်၌ သက်မဲ့ဖြစ်သော သူသေကောင်မှာကဲ့သို့ အပ္ပနာဈာန်ကိုကား မရနိုင်ပေ။ ဥပစာရသမာဓိမျှကိုသာ ရနိုင်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် သိဝထိက ၉-ပိုင်းတို့ကို အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာန်းအဖြစ်ဖြင့် ဟောသည်မဟုတ်။ အာဒီနဝါ-နုပဿနာ အဖြစ်ဖြင့် ဟောသည်ဟု မဟာသိဝမထေရ်က မိန့်ဆိုထားပေသည်။

မဟာစည်ဆရာတော်၏ မှာထားချက်

ဤအဋ္ဌကထာစကားဖြင့် - ဣရိယာပထပိုင်း၊ သမ္ပညေပိုင်း၊ ဓာတုမနသိကာရပိုင်း၊ သိဝထိက ၉-ပိုင်း၊ ဟူသော ဤ ၁၂-ပိုင်း ဒေသနာတော်နှင့်အညီ အားထုတ်နေသော ယောဂီမှာ ဥပစာရဈာန်ခေါ် ဥပစာရသမာဓိ ဖြစ်ပေါ်လျက် စိတ္တဝိသုဒ္ဓိလည်း ပြီးစီးသွားသည်ဟု မြဲမြံစွာ ဆုံးဖြတ်ရာ၏။ ဤအရာ၌ ဝိပဿနာ ခဏိကသမာဓိ ကိုပင် ဥပစာရသမာဓိဟု ခေါ်ဆိုထားပေသည်။

အဘယ့်ကြောင့်နည်းဟူမူ- နီဝရဏတို့ကို ငြိမ်းစေသော အစွမ်းသတ္တိအားဖြင့် လောကီဈာန်၏ ရှေ့သွား ဖြစ်သော ဥပစာရသမာဓိနှင့် အလားတူသောကြောင့်၎င်း၊ မဂ်ဖိုလ်အပ္ပနာတို့၏ ဥပစာရအရာ၌ တည်သောကြောင့် ၎င်း ဖြစ်ပေသည်။ (သတိပဋ္ဌာန်သုတ် နိဿယ၊ ၁၄၅-၆။)

ကာယာနုပဿနာ ၁၄-ပါး အဓိပ္ပါယ် ပြီး၏။

စာလေ စာလေ စာလေ စာလေ စာလေ

၂။ ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းတွင် ဝေဒနာကို စ၍ဟောခြင်း

ထင်ရှားသည့် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောပြီး၍ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောတော်မူ၏။ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းတို့တွင် လည်း စိတ္တာနုပဿနာ၊ ဓမ္မာနုပဿနာတို့ထက် ဝေဒနာနုပဿနာက ပို၍ ထင်ရှား၏။ သိလွယ်၏။ ထို့ကြောင့် ဝေဒနာနုပဿနာကို ရှေးဦးစွာ ဟော၏။

ဝေဒနာ ၉-မျိုး

- ၁။ ချမ်းသာကို ခံစားလျှင်လည်း "ချမ်းသာသော ဝေဒနာကို ခံစားသည်"ဟု သိ၏။ (သုခဝေဒနာ)
- ၂။ ဆင်းရဲကို ခံစားလျှင်လည်း "ဆင်းရဲသော ဝေဒနာကို ခံစားသည်"ဟု သိ၏။ (ဒုက္ခဝေဒနာ)
- ၃။ မဆင်းရဲ မချမ်းသာ (မဆိုး မကောင်း)ကို ခံစားလျှင်လည်း "မဆင်းရဲ-မချမ်းသာသော ဝေဒနာကို ခံစားသည်" ဟု သိ၏။ (အဒုက္ခမသုခ ဝေဒနာ, ဝါ- ဥပေက္ခာဝေဒနာ)
- ၄။ ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော ချမ်းသာကို ခံစားလျှင်လည်း "ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော ချမ်းသာကို ခံစားသည်"ဟု သိ၏။ (သာမိသ သုခ)
- ၅။ ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ချမ်းသာကို ခံစားလျှင်လည်း "ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ချမ်းသာကို ခံစားသည်"ဟု သိ၏။ (နိရုဓိသ သုခ)
- ၆။ ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော နှလုံးမသာယာမှု(ဒုက္ခဝေဒနာ)ကို ခံစားလျှင် "ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော ဒုက္ခဝေဒနာကို ခံစားသည်"ဟု သိ၏။ (သာမိသ ဒုက္ခ)
- ၇။ ကာမဂုဏ်နှင့်မစပ်သော နှလုံးမသာယာမှု(ဒုက္ခဝေဒနာ)ကို ခံစားလျှင် "ကာမဂုဏ်နှင့်မစပ်သော ဒုက္ခဝေဒနာကို ခံစားသည်"ဟု သိ၏။ (နိရုဓိသ ဒုက္ခ)
- ၈။ ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း "ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ခံစားသည်" ဟု သိ၏။ (သာမိသ အဒုက္ခ-မသုခ ဝေဒနာ)
- ၉။ ကာမဂုဏ်နှင့်မစပ်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း "ကာမဂုဏ်နှင့်မစပ်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ခံစားသည်" ဟု သိ၏။ (နိရုဓိသ အဒုက္ခ-မသုခ ဝေဒနာ)

ကလေးသိနှင့် ကမ္မဋ္ဌာန်းသိ မတူ

"ချမ်းသာလျှင် ချမ်းသာသည်ဆိုသည်ကား နို့စို့ကလေးပင် သိ၏"ဟု မသိ နားမလည်သူများက ကလေး-အသိနှင့် ကမ္မဋ္ဌာန်းသိကို အတူတူသဘောထားကာ အထင်သေးဖွယ်ရှိ၏။ ကလေးသိ, သာမန်လူတို့၏ အသိကား သဘောတရား တစ်ခုမျှ အနေအားဖြင့် မသိကြ။ "ငါချမ်းသာတယ်"ဟု ငါကောင် အနေအားဖြင့်သာ သိကြ၏။ အခိုက်အတန့်မျှ ဖြစ်ပျက်သွားသည့် သဘောတရား အနေဖြင့်လည်း မသိကြ။ "ယခင်ရှိနေသော ငါကပင် ယခု ချမ်းသာနေသည်"ဟု မြဲသည့်အနေအားဖြင့် ထင်မြင်ကြ၏။

ဤအသိမျိုးသည် သတ္တဝါကောင်, ငါကောင်ဟူသော ထင်မှတ်စွဲလမ်းခြင်းကိုလည်း မပယ်နိုင်။ ထို့ကြောင့် ထိုအသိမျိုးသည် ကမ္မဋ္ဌာန်းမမည်။ သတိပဋ္ဌာန်ဘာဝနာလည်း မဖြစ်ပေ။ "ချမ်းသာလျှင် ချမ်းသာသည်"ဟု သိရန် ညွှန်ပြသော ဘုရားစကားတော်သည် ကလေးသူငယ်နှင့်တကွ ရှုမှတ်မှုကင်းသော သာမန်အသိမျိုးကို ရည်ရွယ်-သည် မဟုတ်ပေ။

ကမ္မဋ္ဌာန်းအသိ

မပြတ်ရှုမှတ်နေသော ယောဂီသည်ကား ချမ်းသာမှုကို ဖြစ်တိုင်းလဲ သိ၏။ သဘာဝလက္ခဏာ, ရသ-စသည်တို့ဖြင့်လဲ သဘောတရား တစ်ခုမျှဟု သိ၏။ ရှေ့နောက်မစပ်ပဲ အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်ပြီး ပျောက်ပျောက်-

သွားသည်ကိုလည်း သိ၏။ ထိုအခါ၌ တစ်ဆက်တည်း၊ တစ်ခုတည်းဟု ထင်မြင်ရသော **သန္တတိပညတ်က မကွယ်မဖုံးနိုင်သောကြောင့်** "မမြဲ၊ ဆင်းရဲ၊ ငါကောင်မဟုတ်"ဟူ၍လည်း ရှင်းလင်းစွာ သိ၏။

ထို့ကြောင့် **"ကော ဝေဒယတိ - ဘယ်သူခံစားသလဲ? ခံစားသူရှိသလား"** ဟူသောအမေး၌ ခံစားသူကား မရှိ။ အသစ်အသစ် ဖြစ်ပျက်နေသော ခံစားမှုသဘော အဆင့်ဆင့်မျှသာ ရှိသည်"ဟု အသိရှင်းပေ၏။

ထို့ပြင် **"ကဿ ဝေဒနာ - ဘယ်သူ၏ ခံစားမှုလဲ? ခံစားမှု၏ ပိုင်ရှင်ရှိသလား"**ဟူသော အမေး၌လည်း "အကြောင်း အားလျော်စွာ အသစ်အသစ် အဆင့်ဆင့် ဖြစ်သောကြောင့် ခံစားမှုမျှသာ ရှိသည်။ ထိုခံစားမှု၏ ပိုင်ရှင်ကား မရှိ" ဟူ၍ အသိရှင်းလှ၏။

၎င်းနောက် **"ကိံ ကာရဏာ ဝေဒနာ - ဘယ်အကြောင်းကြောင့် ခံစားမှုဖြစ်သလဲ?**ဟူသော အမေး၌လည်း "ကောင်းသောအာရုံနှင့် တွေ့ရသောကြောင့် ချမ်းသာမှုဖြစ်ပေါ်သည်"ဟု ပြေလည်စွာ အသိရှင်းပေ၏။ ဤသို့ ရှင်းလင်းစွာသိသော ယောဂီ၏ **သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်ကိုရည်၍** "ချမ်းသာလျှင် ချမ်းသာတယ်" စသည်ဖြင့် သိရန် ညွှန်ကြားတော်မူပေသည်။ (ဝတ္ထု အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတီတိ သလ္လက္ခေန္တော ဧသ "သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီတိ ပဇာနာတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။)

ဤအရာ၌ "ချမ်းသာတယ်၊ ချမ်းသာတယ်"စသည်ဖြင့် မှတ်သိမှုက **ဂေါစရသမ္ပဇဉ်**ပေတည်း။ ဤဂေါစရ သမ္ပဇဉ် ရင့်သန်သောအခါ မေးခွန်းသုံးချက်ကို ပြေလည်အောင် ရှင်းလင်းစွာသိသော **အသမ္မောဟ သမ္ပဇဉ်သည်** မမ္မနိယာမအတိုင်း အလိုလို ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ဥပေက္ခာဝေဒနာ အသိခက်

အဝိဇ္ဇာဖြစ်လျှင် လောဘ၊ဒေါသတို့ကဲ့သို့ မထင်ရှားသလို၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဖြစ်လျှင်လည်း သုခ၊ဒုက္ခတို့ ကဲ့သို့ မထင်ရှား။ ထို့ကြောင့် ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ရှုသော ယောဂီ၏ ဉာဏ်တွင် အမှောင်ထဲ၌ရှိသော ပစ္စည်းကို ရှာရသကဲ့သို့ တွေ့ဖို့ရန် ခက်ခဲ၏။ သို့သော် ယောဂီသည် သမင်ခြေရာခံလိုက်သော (မိဂပဒ-ဝဠုဇ္ဇန)နည်းဖြင့် "သုခ-ဒုက္ခတို့ ၂-ပါးလုံး မဖြစ်သော အချိန်အခါသည် ဥပေက္ခာဝေဒနာတည်း"ဟု နှလုံးသွင်းသောအခါ ဉာဏ်၌ ထင်ရှားလာ၏။

ပရမတ္ထတရားတို့၏ လက္ခဏာစသည်

ပရမတ္ထ သဘာဝဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ တစ်မျိုးစီအတွက် **လက္ခဏာ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန်** လေးချက်တို့ဖြင့် ဆင်ခြင်သိမြင်နိုင်လျှင် ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိခေါ် အတ္တဒိဋ္ဌိမှ စင်ကြယ်သော အသိဉာဏ် ဖြစ်နိုင်၏။

- ၁။ **လက္ခဏာ** = ပရမတ်တရားတို့၏ အများနှင့်မဆိုင် ကိုယ်ပိုင်အမှတ်အသားဖြစ်သော **လက္ခဏာ**ပေတည်း။
- ၂။ **ရသ** = ထိုထိုပရမတ်တရားတို့၏ **ထင်ရှားသော အလုပ်ကိစ္စ** ပေတည်း။
- ၃။ **ပစ္စုပဋ္ဌာန်** = ယောဂီတို့၏ဉာဏ်၌ ဆင်ခြင်သောအခါ ထိုထိုပရမတ်တရားတို့၏ သဘောဖြစ်စေ၊ လုပ်ဆောင်မှု ကိစ္စဖြစ်စေ၊ အကြောင်းဖြစ်စေ၊ အကျိုးဖြစ်စေ၊ ဤလေးမျိုး တစ်မျိုးမျိုး ထင်မြင်လာခြင်း ပေတည်း။
- ၄။ **ပဒဋ္ဌာန်** = ၎င်းရုပ်နာမ်တို့၏ နီးကပ်သော အကြောင်းတရားပေတည်း။

သုခဝေဒနာ အတွေ့ကောင်းများ၊ ခံစားတတ်သည်။ (လက္ခဏာ)
စိတ်အဖော်များ၊ ရွှင်ပွားစေသည်။ (ရသ)
ကိုယ်ထဲကောင်းလျက်၊ နှစ်သစ်ဖွယ်မည်။ (ပစ္စုပဋ္ဌာန်)
ကာယိက၊ သုခ ထင်ရှားသည်။

ဒုက္ခဝေဒနာ အတွေ့ဆိုးများ၊ ခံစားတတ်သည်။ (လက္ခဏာ)
စိတ်အားကုန်ခန်း၊ ညှိုးနွမ်းစေသည်။ (ရသ)
ကိုယ်ထဲနှိပ်စက်၊ ခံခက် ထင်သည်။ (ပစ္စုပဋ္ဌာန်)
ကာယိက၊ ဒုက္ခထင်ရှားသည်။

သောမနဿ အာရုံကောင်းများ၊ ခံစားတတ်သည်။ (လက္ခဏာ)
အကောင်းကိုဘဲ၊ သုံးစွဲတတ်သည်။ (ရသ၊ ဋ္ဌ)
စိတ်အဖော်များ၊ ရွှင်ပွားစေသည်။ (ရသ၊ ဋီ)
စိတ်ထဲကောင်းလျက်၊ နှစ်သက်ဖွယ်မည်။ (ပစ္စုပဋ္ဌာန်)
စိတ်ထဲမှ၊ သုခထင်ရှားသည်။

ဒေါမနဿ အာရုံဆိုးများ၊ ခံစားတတ်သည်။ (လက္ခဏာ)
အဆိုးကိုပဲ၊ သုံးစွဲတတ်သည်။ (ရသ၊ ဋ္ဌ)
စိတ်အားကုန်ခန်း၊ ညှိုးနွမ်းစေသည်။ (ရသ၊ ဋီ)
စိတ်ထဲနှိပ်စက်၊ ခံခက်ထင်သည်။ (ပစ္စုပဋ္ဌာန်)
စိတ်ထဲမှ၊ ဒုက္ခခံစားသည်။

ဥပေက္ခာ အလယ်လတ်များ၊ ခံစားတတ်သည်။ (လက္ခဏာ)
စိတ်ညှိုး-ရွှင်ပျ၊ ကင်းပစေသည်။ (ကိစ္စ)
ကောင်း-ဆိုး မဖက်၊ ငြိမ်သက်ပေသည်။ (ပစ္စုပဋ္ဌာန်)
ဥပေက်ဓာတ်၊ သိမှတ် မြတ်ယောဂီ။

(မဟာစည်ဆရာတော်၊ ဓမ္မဒေသနာ ဆောင်ပုဒ်များ၊ ၁၀၅-၆။)

စိတ္တလတောင်ခြေမှ မထေရ်ကြီးတစ်ပါး

မထေရ်ကြီးသည် လေနာရောဂါ ပြင်းထန်လာသဖြင့် ညည်းတွားလျက် လူးလိမ်နေ၏။ ထိုအခိုက် ရဟန်းငယ်တစ်ပါး ရောက်လာပြီး "အရှင်ဘုရား၊ ဘယ်အရပ်က နာကျင်ပါသလဲဘုရား"ဟု မေး၏။ ထိုအခါ မထေရ်ကြီးက "ငါ့ရှင်- အသီးအခြား နာကျင်သောဋ္ဌာနဟူ၍ မရှိ။ မှီရာဖြစ်သော အာရုံ(ဆိုး)ကို အာရုံပြု၍ ဝေဒနာကပင်လျှင် ခံစား၏။ "အရှင်ဘုရား- ဤကဲ့သို့ ဝတ္ထုကိုအာရုံပြု၍ ဝေဒနာသည်သာ ခံစားသည်ဟု သိရာ အခါမှစ၍ သည်းခံနေသင့်သည် မဟုတ်ပါလား"ဟု ပြန်လျှောက်၏။

မထေရ်ကြီးက "သည်းခံနေတာ ကောင်းပါတယ်"ဟု ပြန်မိန့်၏။ ထိုစဉ်မှာပင် လေထိုးမှုပြင်းထန်လာပြီး ဗိုက် ပေါက်ကာ အူများပင် ထွက်လာလေ၏။ ထိုအခါ မထေရ်က "ငါ့ရှင်- ဤမျှလောက် သည်းခံလျှင် သင့်တော်ပါပြီ လော"ဟု မေးသောအခါ ရဟန်းငယ်သည် ဆိတ်ဆိတ်သာ နေတော့၏။

မထေရ်ကြီးသည် သည်းခံမှုလွန်ကဲသည့် ဝီရိယနှင့် သမာဓိကို ညီမျှစေလျက် ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါးနှင့်တကွ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်ကာ ကိလေသာကုန်ခြင်းနှင့် စုတိကျခြင်း တပြိုင်နက်ဖြစ်သည့် **သမသီသီရဟန္တာ** အဖြစ်ဖြင့် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုတော်မူသည်။

(မှတ်ချက်။ ။ ပရမတ္ထတရားတို့ မည်သည်မှာ အလုံး, အရပ်, အတို, အရှည်, အကောင်အထည်, အမာ, အပျော့, တည်ရာဌာန... စသည် မရှိချေ။ ပညတ်တရားများကဲ့သို့ ရှာမတွေ့ချေ။ သဘောတရား သက်သက်မျှသာ ရှိသည်။ ၎င်းကို ဉာဏ်ဖြင့်သာ သိနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် မထေရ်ကြီးက "အသီးအခြား နာကျင်သောဌာနဟူ၍ မရှိ"ဟု ဖြေခြင်းဖြစ်သည်။)

သမသီသီ ရဟန္တာဟူသည်-

ဝဋ်ဒုက္ခ၏ ဦးခေါင်းသည် **ဇီဝိတိန္ဒြေ**၊ ကိလေသာတို့၏ ဦးခေါင်းသည် **အဝိဇ္ဇာ**၊ ဝဋ်ဒုက္ခ၏ ဦးခေါင်းကို ရဟန္တာတို့၏ စုတိစိတ်က ကုန်စေ၏။ ကိလေသာဦးခေါင်းကို အရဟတ္တမဂ်စိတ်က ကုန်စေ၏။ ကိလေသာ-ကုန်ခြင်းနှင့်, အသက်၏ကုန်ခြင်း- **ဤနှစ်ခု တပြိုင်တည်းဖြစ်သည်ကို** 'သမသီသီရဟန္တာ'ဟု ခေါ်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤ၌ ကိလေသာကုန်ခြင်းနှင့် အသက်ကုန်ခြင်း၊ ဤနှစ်ခု တပြိုင်တည်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း အရဟတ္တမဂ်စိတ်နှင့်, စုတိစိတ်၊ ဤစိတ်နှစ်ခု တပြိုင်တည်း မဖြစ်နိုင်။ မဂ်၏အခြားမဲ့၌ ဖိုလ်စိတ် ၂/၃ ကြိမ်ဖြစ်၏။ ၎င်းနောက် ဘဝင်ကျ၏။ ၎င်းနောက် ပစ္စဝေက္ခဏာ ဝီထိ ၂/၃ ကြိမ် ကျ၏။ ၎င်းပစ္စဝေက္ခဏာ-ဝီထိအဆုံး၌ ပရိနိဗ္ဗာန် စုတိကျ၏။ ဤသို့ အခြားဝီထိများ မခြားဘဲ မဂ္ဂဝီထိနှင့် စုတိစိတ်တို့ ဆက်တိုက်ဖြစ်နေ-သောကြောင့် တပြိုင်တည်းလို ထင်ရ၍ "ကိလေသာကုန်ခြင်းနှင့် အသက်ကုန်ခြင်း ဤ၂-ခု တပြိုင်တည်း ဖြစ်သည်"ဟု ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

မဂ်နောင် စုတိကျပုံဝီထိ

မဂ္ဂဝီထိ	ဘဝင်ခြား	ဆင်ခြင်ဝီထိ	စုတိဝီထိ
"န...ဒ...မ...ပ...ဥ...န...ဝေါ...မ*...ဖ...ဖ...ဖ..."	ဘ...	ပစ္စဝေက္ခဏာဝီထိ	ပရိနိဗ္ဗာန်စုတိ*
စိတ်တဝါရ (ဝါ) စိတ်တစ်ကြိမ်			နောက်တစ်ကြိမ်

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပြီး ဝေဒနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဆက်ဟောရခြင်း

ရှေ့၌ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောပြီး ဖဿနှင့်စပ်၍၎င်း, စိတ်နှင့်စပ်၍၎င်း ဟောအပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် မထင်ရှားပေ။ အမှောက်တိုက်ကဲ့သို့ ဖြစ်နေ၏။ ဝေဒနာကို ဟောလျှင်ကား ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ပြီးလျှင် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းတို့တွင် ဝေဒနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ရှေးဦးစွာ ဟောတော်မူလေသည်။

သိပုံ နောက်တစ်နည်း

"ချမ်းသာကို ခံစားလျှင် ချမ်းသာသည်ဟု သိ၏"ဟူရာ၌ ချမ်းသာကို ခံစားဆဲခဏ၌ ဒုက္ခဝေဒနာ၏ မရှိခြင်းကြောင့် "ငါ ချမ်းသာကိုသာ ခံစားနေသည်"ဟု သိ၏။ ထိုသို့ သုခဖြစ်ဆဲခဏ၌ ရှေး၌ဖြစ်သော အခြားသော ဝေဒနာတို့၏ မရှိခြင်းကို ကောင်းစွာသိခြင်းဖြင့် ရှေးကဖြစ်ခဲ့သော ဒုက္ခဝေဒနာသည် သုခဖြစ်ရာ ယခုအခါ၌ မရှိတော့ သောကြောင့်၎င်း၊ ဤသုခဝေဒနာ၏လည်း ဤယခုဖြစ်ဆဲခဏမှ ရှေး၌ မရှိသောကြောင့်၎င်း....

"ဝေဒနာ မည်သည် မမြဲချေ၊ မခိုင်ခံ့ပါတကား၊ ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောလည်း ရှိ၏"
ဤသို့ ထိုဝေဒနာတို့၏ သဘောလက္ခဏာကို ကောင်းစွာ သိမြင်လာ၏။

ဒီဃနခကို ဟောသည့် ဝေဒနာရှုနည်းအကျဉ်းချုပ်

အဂ္ဂိဝေဿန- သုခကို ခံစားစဉ်၌ ဒုက္ခနှင့် ဥပေက္ခာကို မခံစား။ (ဒုက္ခနှင့် ဥပေက္ခာကို ခံစားစဉ်၌လည်း ကျန်၂-ပါး မခံစား။ အဂ္ဂိဝေဿန- သုခဝေဒနာသည်လည်း မမြဲ၊ အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်၏။ ဝတ္ထု၊အာရုံ အစရှိသောအကြောင်းကို မှီစွဲ၍ ဖြစ်၏။ ကုန်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်း၊ တပ်မက်ဖွယ်ကင်းခြင်း၊ ချုပ်ခြင်း သဘောရှိ၏။ (ဒုက္ခ, ဥပေက္ခာတို့လည်း ဤသဘောရှိကြ၏။)

ဤသို့ ကြားနာအပ်ပြီးသော အာဂမ, အဓိဂမရှိသော အရိယာသာဝကသည် သုခဝေဒနာ၌လည်း ငြီးငွေ့၏။ ဒုက္ခဝေဒနာ၌လည်း ငြီးငွေ့၏။ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၌လည်း ငြီးငွေ့၏။ ငြီးငွေ့လတ်သော မတပ်မက်တော့ (မတပ်မက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သောမဂ်)။ မတပ်မက်ခြင်းကြောင့် ကိလေသာမှ လွတ်၏ (ကိလေသာမှလွတ်ကြောင်း ဖိုလ်)။ လွတ်လတ်သော် "ငါ၏စိတ်သည် ကိလေသာတို့မှ လွတ်ပြီ"ဟု သိသော ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ် ဖြစ်၏။ ဇာတိ ကုန်ပြီ။ အကျင့်မြတ်ကို ကျင့်သုံးပြီးပြီ။ ပြုသင့်သော မဂ်ကိစ္စကို ပြုပြီးပြီ။ မဂ်ကိစ္စအလို့ငှာ နောက်ထပ် အားထုတ် ဖွယ် မလိုတော့။ ဤသို့ ကောင်းစွာ သိ၏။ (ဒီဃနခသုတ်၊ မဇ္ဈိမပဏ်၊ ပါ၊ ၁၆၈။)

ဝေဒနာ ၅-မျိုး၊ ၃-မျိုး၊ ၂-မျိုး၊ ၁-မျိုး

ဝေဒနာသည် ဣန္ဒြိယဘေဒအားဖြင့် ၅-ပါး၊ ခံစားမှု အနုဘဝနလက္ခဏာအားဖြင့် ၃-ပါး၊ တခါတရံ ငြိမ်သက်သော ဥပေက္ခာကို သုခ၌ ထည့်ပေါင်း၍ သုခ,ဒုက္ခအားဖြင့် ၂-ပါး၊ တခါတရံ ဖြစ်ပျက်မှု သင်္ခါရသဘော အားဖြင့် ဒုက္ခတပါးသာ။

၅	သုခ	သောမနဿ	ဥပေက္ခာ	ဒုက္ခ	ဒေါမနဿ
၃	သုခ		ဥပေက္ခာ	ဒုက္ခ	
၂	သုခ			ဒုက္ခ	
၁	ဒုက္ခ				

(ဆရာတော်ဦးသီလာနန္ဒ၏ အဘိဓမ္မာသင်တန်းမှ)

အာမိသ-သာမိသ ဟူသည်-

ကိလေသာတို့ဖြင့် သုံးသပ်အပ်သော ကာမဂုဏ်ငါးပါးကို အာမိသ-ဟုခေါ်၏။ အာရုံပြုသောအားဖြင့် ထိုကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့နှင့် တကွဖြစ်ခြင်းကို သာမိသ (အာမိသနှင့်တကွ ဖြစ်ခြင်း) ဟုခေါ်၏။

ဂေဟသီတ သောမနဿ-ဟူသည်

စက္ခု၊ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝါ၊ ကာယ၊ မန-ဟူသော ဒွါရ ၆-ပါး၌ အလိုရှိထိုက်ကုန်သာ ရူပ၊ သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗ အာရုံများ ထင်လာသောအခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော သောမနဿတည်း။ ချဲ့ပြအံ့- ထိုအာရုံတို့၏ တည်ရာဖြစ်သော အစား၊အသောက်၊ အဝတ်တန်ဆာ၊ အိပ်ရာ စသည်တို့ကို ယခုလောလောဆယ် ရရှိ၍ဖြစ်စေ၊ ရှေးတုန်းက ရရှိခဲ့၍ (စားသောက်ခဲ့ရ၊ ပျော်ပါးခဲ့ရ၍)ဖြစ်စေ တွေး၍ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှု သောမနဿ ဖြစ်တတ်၏။ ထိုသောမနဿကို ကာမဂုဏ်တည်းဟူသော အိမ်ကိုမှီသော ဂေဟသီတ-သောမနဿ ဟုခေါ်၏။

နေက္ခမ္မသီတ သောမနဿ-ဟူသည်

စက္ခုစသော ဒွါရ ၆-ပါး၌ ရူပ-စသော ဣဋ္ဌာရုံများ ထင်လာလျှင် ယခုတွေ့ကြုံရဆဲ ရူပါရုံစသည်ကို ဖြစ်စေ၊ ရှေးက တွေ့ကြုံခဲ့ရသော ရူပါရုံစသည်ကိုဖြစ်စေ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ရှုပွားပြီးနောက် "ငါ ဝိပဿနာ အားထုတ်နိုင်ပေပြီ"ဟု ဝမ်းမြောက်မှုသည်၎င်း၊ ပထမဈာန်စသည် ဖြစ်သောအခါ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှုသည်၎င်း၊ နေက္ခမ္မသီတ သောမနဿ မည်၏။ အချုပ်မှာ- ကုသိုလ်နှင့်စပ်သမျှ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှုသည် နေက္ခမ္မသီတ သောမနဿ-ဟု မှတ်ပါ။

ဂေဟသီတ ဒေါမနဿ-ဟူသည်

မမှီဝဲထိုက် မဖြစ်ထိုက်သော ဒေါမနဿသည် ဂေဟသီတ-ဒေါမနဿတည်း။ ချဲ့ပြအံ့- ဝတ္ထုအာရုံ ကာမဂုဏ်တို့ကို တောင့်တတိုင်း မရခြင်းကြောင့် ဝမ်းနည်းမှု စိတ်မချမ်းသာမှု ဖြစ်၏။ ရပြီးသား ကာမဂုဏ်များ၏ ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုကြောင့်လည်း ဝမ်းနည်းမှု စိတ်မချမ်းသာမှု ဖြစ်၏။ ထိုဒေါမနဿမျိုးသည် ဂေဟသီတ-ဒေါမနဿ မည်၏။

နေက္ခမ္မသီတ ဒေါမနဿ-ဟူသည်

ဝတ္ထုအာရုံ ကာမဂုဏ်တို့၏ မမြဲခြင်းသဘော၊ အိုမင်း ဆွေးမြေ့ ဟောင်းနွမ်းမှု ဇရာ၊ ပျက်စီးကုန်ဆုံးမှု မရဏ တို့ဖြင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောတို့ကို မြင်ရ၍ "ရှေးက တွေ့ကြုံခဲ့ရသော ရူပါရုံစသည်တို့သည်၎င်း၊ ယခု တွေ့ကြုံနေရသော ရူပါရုံစသည်တို့သည်၎င်း အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တတို့ချည်းသာတည်း"ဟု ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်၍ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့ ရရှိထားအပ်သော ဝိမောက္ခမည်သော မဂ်ဖိုလ်တရားတို့၌ ချစ်ခင်မြတ်နိုး တောင့်တမှု ဖြစ်၏။ ထိုသို့ ဖြစ်သော်လည်း ထိုဝိမောက္ခကို မရသည့်အတွက် ဝမ်းနည်းမှုဒေါမနဿ ဖြစ်တတ်၏။ ထိုဒေါမနဿ သည် နေက္ခမ္မသီတ ဒေါမနဿ မည်၏။

မဟာသီဝ မထေရ်ကြီးအကြောင်း

ပိဋကတ်ကျမ်းကျင်လှသည့် ဤမထေရ်ကြီးသည် တောထွက်၍ တရားအားထုတ်သောအခါ ရက်အနည်းငယ်ဖြင့် ရဟန္တာဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ထင်ခဲ့၏။ တစ်ဝါကျွတ်သော်လည်း မဖြစ်ပေ။ ဤတွင် မျက်ရည်ကျကာ ဝမ်းနည်းလာ၏။ နှစ်ဝါ ကျွတ်သော်လည်း မဖြစ်ပေ။ ဝါကျွတ်လေတိုင်း မျက်ရည်ဝိုင်းရ၏။ ၂၉-ဝါ ကျွတ်သောအခါ၌မူကား ဝမ်းနည်းလွန်း၍ ငိုလေတော့၏။ ဤသို့သော ဝမ်းနည်းခြင်းကို နိရာမိသဒုက္ခ- ဟု ခေါ်၏။

ဂေဟသီတ ဥပေက္ခာ-ဟူသည်

စက္ခု၊ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝါ၊ ကာယ၊ မန-ဖြင့် ရူပ၊ သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗ၊ ဓမ္မ- အာရုံတို့ကို မြင်၊ ကြား၊ နမ်းရှု၊ စား၊ တွေ့ထိ၊ ခံစားသောအခါ အကုသိုလ်တရားတို့၏ အခြေခံဖြစ်သော တွေဝေမှုမောဟ၏ အပြစ်ကို မမြင်သော အန္ဓဗ္ဗာလ ပုထဇဉ်၏ သန္တာန်၌ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿကဲ့သို့ နှစ်သက်မှု၊ မနှစ်သက်မှု မထင်ရှားပဲ အာရုံ၌ လျစ်လျူရှုခြင်းဟူသော လောဘနှင့်ယှဉ်သော ဥပေက္ခာတစ်မျိုးတည်း။

ထိုလောဘနှင့်ယှဉ်သော ဥပေက္ခာသည် ခြောက်ဒွါရ၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော ရူပစသော ဣဋ္ဌာရုံကို မလွန်- မြောက်နိုင်။ ထန်းလျက်ခဲ၌နားနေသော ယင်ကဲ့သို့ ထိုရူပစသော အာရုံ၌ပင် ငြိကပ်နေ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုလောဘ- နှင့် ယှဉ်သော ဥပေက္ခာသည်လည်း ကာမဂုဏ်တည်းဟူသော အိမ်၌မီသော ဂေဟသီတ ဥပေက္ခာမည်၏။

နေက္ခမ္မသီတ ဥပေက္ခာ-ဟူသည်

ဒွါရခြောက်ပါး၌ ကောင်းကောင်း ဆိုးဆိုး အမျိုးမျိုးသော ရူပါရုံစသည်တို့ ထင်လာလျှင် ထိုအာရုံတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ ဝိပရိဏာမ သဘောကို ရူပားသူ၏ သန္တာန်ဝယ် ဣဋ္ဌာရုံ၌ တပ်မက်မှု၊ အနိဋ္ဌာရုံ၌ စိတ်ပျက်မှု မဖြစ်တော့ပဲ အညီအမျှ မရှုမှုကြောင့်ဖြစ်မည့် တွေဝေမှုလည်း မဖြစ်တော့ပဲ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့်ယှဉ်သော ဥပေက္ခာ ဖြစ်၏။

ထိုဥပေက္ခာသည် ရူပါရုံစသည်တို့၌ ဖြစ်သော ကိလေသာကို လွန်မြောက်နိုင်သည့်အတွက် ကာမဂုဏ် တည်းဟူသောအိမ်မှ ထွက်မြောက်သောကြောင့် နေက္ခမ္မသီတ ဥပေက္ခာ မည်၏။ ဤနေရာ၌ တကြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်ကို ဥပေက္ခာ-ဟုပင် ယူရ၏။ အချုပ်မှာ- ကုသိုလ်တရားဟူသမျှ၌ ဖြစ်သမျှ ဥပေက္ခာနှင့် တကြ- မဇ္ဈတ္တတာသည် နေက္ခမ္မသီတ ဥပေက္ခာပင်တည်း။

(မဟာစည်ဆရာတော်၏ မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ် နိဿယ (နာ ၁၅၂-၇)မှ

သာမိသ သုခဟူသည်-

အလိုရှိအပ်၊ ချစ်ခင်အပ်၊ နှစ်သက်အပ်သော လင်မယား၊ သားသမီး၊ အဝတ်အစား၊ ရွှေငွေ၊ အိမ်ယာ၊ ကျွဲ၊ နွား၊ ဆင်၊ မြင်း၊ စသော အပြင်ပ ဝတ္ထုများကို၎င်း၊ ကိုယ်တွင်းသန္တာန်က မျက်စိရုပ်၊ အဆင်းရုပ်၊ မြင်မှု၊ ချမ်းသာမှု၊ တတ်သိလိမ္မာမှုစသော အတွင်းဝတ္ထုများကို၎င်း၊ အကြောင်းပြု၍ ဝမ်းသာခြင်းသည် သာမိသသုခ မည်၏။ ကာမဂုဏ်အစာနှင့် စပ်ဆိုင်သော ချမ်းသာ-ဟု ဆိုလိုသည်။

၎င်းကိုပင် ဂေဟသီတ-သောမနဿ ဟုလည်း ခေါ်၏။ ကာမဂုဏ် နေအိမ်ကိုမီသော ရွှင်လန်းဝမ်းသာမှု- ဟု ဆိုလို၏။ ဤသုခသည် လှပသောအဆင်းကို အကြောင်းပြု၍ လင်မယားစသော ကာမဝတ္ထုကို အာရုံပြုလျက် ဝမ်းသာသောအခါ၌ ရူပါရုံကို မှီ၍ ဖြစ်၏။ သာယာချိုမြိန်သော စကားသံ စသည်ကို အကြောင်းပြု၍ ဝမ်းသာသော အခါ၌ သဒ္ဓါရုံစသည်ကို မှီ၍ဖြစ်၏။

ထိုသို့သော ကာမဂုဏ်ဝတ္ထုများနှင့် ယခုလောလောဆယ် ပြည့်စုံနေသည်ကို နှလုံးသွင်းမိ၍လည်း ဝမ်းသာတတ်၏။ ရှေးက ပြည့်စုံခဲ့ဖူးသည်ကို ဆင်ခြင်အောက်မေ့မိ၍လည်း ဝမ်းသာတတ်၏။ ဤသို့သော ဝမ်းသာမှုကို ဖြစ်ပေါ်ခိုက်၌ "ဝမ်းသာတယ်၊ ဝမ်းသာတယ်"ဟု မှတ်လျက် သိရမည်ဟု ဆိုလိုပေ၏။

နိရာဇိသ သုခဟူသည်-

ဒွါရ ဖ-ပါး၌ ထင်လာသမျှသော အာရုံ ဖ-ပါးတို့ကို မပြတ်ရှုမှတ်နေသော ယောဂီသည် သမာဓိဉာဏ် ရင့်သန်သောအခါ၌ ထိုအာရုံ ဖ-ပါးတို့၏ ဖြစ်ပျက်မှုကို မျက်မှောက်တွေ့မြင်၍ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာ တို့ကို သိမြင်၏။ ထိုအခါ မျက်မှောက်သိမြင်ရသော ပစ္စုပ္ပန်အာရုံနှင့် နှိုင်းဆ၍ ရှေးကတွေ့ခဲ့ဖူးသော အတိတ် အာရုံဖ-ပါးတို့ကို၎င်း၊ တွေ့ကြုံဆဲ အာရုံတို့ကို၎င်း "မမြဲ၊ ဆင်းရဲ၊ ပြောင်းလဲ ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘော ချည်းသာ"ဟု သိမြင်ဆုံးဖြတ်၏။ ဤသို့ သိမြင်သောသူအား မှတ်သိတိုင်း မှတ်သိတိုင်း ဝမ်းသာမှု ဖြစ်ပေါ်၏။

ဤဝမ်းသာမှုသည် ကာမဂုဏ်အစာနှင့် မစပ်မဆိုင်သောကြောင့် နိရာဇိသ-သုခ မည်၏။ ၎င်းကိုပင် နေက္ခမ္မဿိတ-သောမနဿ ဟုလဲ ခေါ်၏။ ဝိပဿနာကိုမှီသော ချမ်းသာဟု ဆိုလို၏။ ဤကဲ့သို့သော ချမ်းသာမှု မျိုးသည် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ဖြစ်ခါစ၌ လွန်ကဲစွာ ဖြစ်ပေါ်တတ်၏။ ထို့ပြင် ဘုရားဂုဏ်စသည်များကို နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်သောအခါ၌လည်း ပီတိသောမနဿာများ ဖြစ်တတ်၏။ ဤသောမနဿမျိုးလည်း နိရာဇိသသုခ ပင်တည်း။

သာမိသဒုက္ခ ဟူသည်-

လိုလားအပ်သော ကာမဂုဏ်အာရုံများနှင့် ရှေးကလည်း မပြည့်စုံခဲ့၊ ယခုလည်း မပြည့်စုံသောကြောင့်၎င်း၊ ဘေးရန်အန္တရာယ် ဆင်းရဲဒုက္ခများနှင့် ရှေးကလဲ တွေ့ခဲ့ရ၊ ယခုလည်း တွေ့နေရသောကြောင့်၎င်း၊ နှလုံးမသာခြင်း၊ ဝမ်းနည်းခြင်းသည် သာမိသဒုက္ခ-မည်၏။ ဂေဟဿိတ ဒေါမနဿလည်း မည်၏။

ဤသို့သော ဝမ်းနည်းမှု၊ နှလုံးမသာယာမှု၊ စိတ်ညစ်မှု၊ လွမ်းဆွတ် ပူဆွေးမှု ဟူသမျှကို ဖြစ်တိုင်း ဖြစ်တိုင်း "ဝမ်းနည်းတယ်၊ ဝမ်းနည်းတယ်"စသည်ဖြင့် မှတ်လျက် သိရမည် ဟု ဆိုလိုသည်။

နိရာဇိသ ဒုက္ခ ဟူသည်-

တရားအားထုတ်ဆဲ ယောဂီအား သမာဓိဉာဏ် မတိုးတက်သောအခါ၌ ဝမ်းနည်းမှု ဖြစ်တတ်၏။ ၎င်းသည် နိရာဇိသဒုက္ခ မည်၏။ နေက္ခမ္မဿိတ-ဒေါမနဿ ဟုလဲ ခေါ်၏။ ဝိပဿနာ အားထုတ်မှုကို မှီသော စိတ်ဆင်းရဲမှုဟု ဆိုလို၏။ တရားနာရန်၊ တရားကျင့်ရန်၊ ရှင်ရဟန်းပြုရန်၊ အခွင့်မရနိုင်သဖြင့် ဖြစ်သော ဝမ်းနည်းခြင်းများသည်လည်း နေက္ခမ္မဿိတ-ဒေါမနဿပင် မည်၏။

(မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ်၊ နိဿယ၊ ၁၅၆။)

သာမိသ/နိရာဇိသ အဒုက္ခမသုခ

ဝိပဿနာကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်အား ကိုယ်တွင်း၊ကိုယ်ပ၌ရှိသော မကောင်း-မဆိုး ရိုးရိုးကာမဂုဏ် ဝတ္ထု တို့ကို မြင်သောအခါ စသည်တို့၌ ဝမ်းသာမှုလည်း မထင်ရှား၊ နှလုံးမသာယာမှုလည်း မဖြစ်၊ ထိုအာရုံဝတ္ထုကို စွန့်ပစ်နိုင်သည်လည်း မဟုတ်။ အမှန်အားဖြင့် ထိုအာရုံဝတ္ထု၌ သာယာတပ်မက်သော လောဘနှင့်တကွ မကောင်း-မဆိုး ရိုးရိုးခံစားမှု ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိ၏။ ဤအလတ်စား ခံစားမှုသည် သာမိသ-အဒုက္ခမသုခ မည်၏။ ဂေဟဿိတ ဥပေက္ခာလည်း မည်၏။ မောဟနှင့်တကွ လျစ်လျူရှုမှုဖြစ်သောကြောင့် အညာဏုပေက္ခာလည်း ခေါ်၏။

ဝိပဿနာ၏ ညစ်ညူးကြောင်းဘေးရန်တို့မှ စင်ကြယ်ပြီးသောအခါ ထင်တိုင်းသော အာရုံ ၆-ပါးတို့ကို မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း သိမှု ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက် ထန်သန်သည်မှ စ၍ အထူးထင်ရှားတတ်၏။ သင်္ခါရ-ပေက္ခာ ဉာဏ်၌ကား သာဠိပင် ထင်ရှားစွာ ဖြစ်တတ်၏။ ဤအလယ်အလတ် ခံစားမှုသည် နိရာမိသ-အဒုက္ခမသုခ မည်၏။ နေက္ခမ္မဿိတ ဥပေက္ခာလည်း မည်၏။ (ဝိပဿနာ ရှုနည်းကျမ်း၊ ပ-တွဲ၊ နှာ၊ ၄၀၂-၃။)

မေးခွန်း သုံးခု

- ၁။ ဘယ်သူ ခံစားသလဲ? အတ္တကောင်က ခံစားသလား?
- ၂။ ဘယ်သူ ခံစားမှုလဲ? ခံစားမှုဝေဒနာ၏ ပိုင်ရှင် ရှိသလား?
- ၃။ ဘာကြောင့် ဝေဒနာဖြစ်သလဲ? ဝေဒနာဖြစ်ပေါ်ခြင်း၏ အကြောင်းက ဘာလဲ?

အဖြေ သုံးခု

- ၁။ ပသာဒ ၆-ပါးနှင့် အာရုံ ၆-ပါးတို့ တိုက်ဆိုင်မိသောအခါ၌ ဝေဒနာ စေတသိက်က ခံစား၏။
- ၂။ အကြောင်းအားလျှော်စွာ အဆင့်ဆင့် ခံစားမှုမျှသာ ရှိ၏။ ပိုင်ဆိုင်သူ မရှိ။
- ၃။ ဖဿသမုဒယာ ဝေဒနာသမုဒယော = ဖဿကြောင့် ဝေဒနာဖြစ်သည်။

ဝေဒနာဖြစ်ကြောင်း

- (က)။ နိရောဏ္ဏ (မျက်စိ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ စိတ်)
- (ခ)။ အာရုံ (အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အတွေ့၊ ကြံတွေးစရာ)
- (ဂ) ပေါင်းဆုံ ဆက်သွယ်ပေးသည့် ဖဿ
- (ဃ) ခံစားမှု ဝေဒနာ
- = ကိုယ်အကြည်ဓာတ် + ထိတွေ့မှုကြောင့် → ထိ+သိမှု ကာယဝိညာဏ်စိတ်ဖြစ်၊
- = ဤသုံးပါး ပေါင်းဆုံဆက်သွယ်မှုကြောင့် → ဖဿဖြစ်၊
- = ဖဿကြောင့် → သုခ၊ ဒုက္ခ၊ ဥပေက္ခာ တစ်ပါးပါးဖြစ်၏။

သမုဒယနှင့် ဝယ(ဖြစ်ခြင်း-ပျက်ခြင်း)ကို သိပုံ

ခံစားမှုဝေဒနာကို မှတ်တိုင်းမှတ်တိုင်း ထိုခံစားမှုလေးများ၏ ဖျတ်ကနဲ ဖျတ်ကနဲ ပေါ်၍ပေါ်၍ ကုန်ဆုံး ပျောက်ပျက်ခြင်းကို သိမြင်ခြင်းသည် ဝေဒနာ၏ဖြစ်မှု-သမုဒယနှင့် ပျက်မှု-ဝယကို သိခြင်းပင်တည်း။

စိတ်ထဲ၌ ကောင်းသောအာရုံနှင့် တွေ့ရ၍ ကောင်းသွားသည်၊ မတွေ့ရလျှင်ကား မဖြစ်-ဟူ၍၎င်း၊ မကောင်းသောအာရုံနှင့် တွေ့ရ၍ အခံရခက်သွားသည်၊ မတွေ့ရလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း၊ မကောင်း မဆိုး အာရုံနှင့်တွေ့ရ၍ မကောင်း မဆိုး ခံစားမှုဖြစ်သည်၊ မတွေ့ရလျှင်ကား မဖြစ်ဟူ၍၎င်း၊

ရှေးအကြောင်းကံရှိ၍ ခံစားမှုဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင် ဟူ၍၎င်း၊ မသိမှုအဝိဇ္ဇာ မကင်းသေး၍ ခံစားမှုဖြစ်သည်၊ ကင်းလျှင်ကား မဖြစ်ဟူ၍၎င်း၊ သာယာတောင့်တမှု တဏှာမကင်းသေး၍ ဖြစ်သည်၊ ကင်းလျှင် ကား မဖြစ်ဟူ၍၎င်း - ဤသို့ ဒိဋ္ဌ သုတ ရောစပ်လျက် ဆင်ခြင်၍ သိခြင်းသည်လည်း ဝေဒနာဖြစ်ကြောင်း သမုဒယနှင့် ပျက်ကြောင်း ဝယကို သိခြင်းပင်တည်း။

ဝေဒနာဖြစ်ကြောင်း သမုဒယဓမ္မ ၅-ပါး

ဖြစ်ကြောင်း ၄-ပါး= အဝိဇ္ဇာရှိနေခြင်း၊ တဏှာရှိနေခြင်း၊ ကံရှိနေခြင်း၊ ဖဿ ရှိနေခြင်း။
ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ၁-ပါး= ဝေဒနာ၏ အသစ်အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာမှု နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ။

ဝေဒနာပျက်ကြောင်း ဝယဓမ္မ ၅-ပါး

ပျက်ကြောင်း ၄-ပါး = အဝိဇ္ဇာကင်းခြင်း၊ တဏှာကင်းခြင်း၊ ကံကင်းခြင်း၊ ဖဿကင်းခြင်း။
ပျက်မှု ၁-ပါး = ဖြစ်ပြီးသော ဝေဒနာ၏ ပျောက်ကွယ် ကုန်ဆုံးသွားမှု ဝိပရိဏာမ လက္ခဏာ။

ဝေဒနာနှင့် ငါ ကွဲအောင်ရှု

ခံစားမှုသဘောကို မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း "ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ၊ ယောက်ျား၊မိန်းမဟူ၍ မရှိ။
ကောင်းသော ခံစားမှု၊ ဆိုးသော ခံစားမှု၊ အလယ်အလတ် ခံစားမှုမျှသာ ရှိသည်"ဟု အမှတ်ရမှု သတိဖြစ်၏။
ဤသို့ သင်္ခါရ၊ ဃန၊ နိမိတ်၊ ပုံသဏ္ဍာန်၊ ပညတ် ဟူသမျှတို့ မရောက်မူ၍ ခံစားမှု သဘောမျှသာလျှင် ထင်သော
သတိဖြစ်ခြင်းကြောင့် နောက် နောက် သတိ၊ ဉာဏ်တို့သည် အဆင့်ဆင့် တိုးတက်လျက် ထက်သန်စွာ ဖြစ်ကုန်၏။
စွဲလမ်းမှုလဲ ကင်း၏။ (အတ္ထိ ဝေဒနာတိ ဝါ ပနဿ သတိ ပစ္စုပ္ပိတာ ဟောတိ- စသည်တို့နှင့် အညီပင်တည်း။)
(မဟာစည်ဆရာတော်၏ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ၁၊ နှာ၊ ၄၀၃-၄။)

ဝေဒနာကို ရှုမြင်ရန်

- ၁။ ဖြစ်ပေါ်နေသော ခံစားမှုဝေဒနာကို သိအောင်ရှုရမည်။
- ၂။ ဝေဒနာဖြစ်ကြောင်း သမုဒယဖြစ်သည့် ဖဿကိုလည်း သိအောင်ရှုရမည်။
- ၃။ ဖဿအကြောင်းပျက်လျှင် အကျိုးဝေဒနာ ချုပ်ပျောက်သည်ကိုလည်း သိအောင်ရှုရမည်။
- ၄။ ဝေဒနာငြိမ်းကြောင်း အကျင့်ဖြစ်သည့် သတိ၊ပညာ ၂-ပါးကိုလည်း သိရမည်။

ဝေဒနာနုပဿနာ ပြီး၏။

၃။ စိတ္တာနုပဿနာ

စိတ် ၈-စုံ (၁၆-မျိုး)

- ၁။ သာယာနှစ်သက် တပ်မက်သောစိတ်သည် **သရာဂစိတ်**၊ တက်မက်မှုကင်းသော စိတ်သည် **ဝီတရာဂစိတ်**။
- ၂။ စိတ်ဆိုးသော စိတ်၊ စိတ်ပျက်သော စိတ်၊ မုန်းသောစိတ်၊ ညှင်းဆဲသတ်ဖြတ်လိုသော စိတ်များသည်
သဒေါသစိတ်၊ စိတ်ဆိုးစိတ်ပျက်ခြင်းမှ ကင်းသောစိတ်သည် **ဝီတဒေါသစိတ်**။
- ၃။ တွေဝေသိမှားမှု(ဝိစိကိစ္ဆာ)နှင့် ပျံ့လွင့်ပြေးသွားသော(ဥဒ္ဓစ္စ)စိတ်သည် **သမောဟစိတ်**၊ တွေဝေပျံ့လွင့်မှု

မရှိသောစိတ်သည် **ဝီတမောဟ စိတ်**။

၄။ တွန့်ဆုတ်ပျင်းရိ လေးတွဲနေသောစိတ်သည် **သံခိတ္တစိတ်**၊ ပျံ့လွင့်နေသောစိတ်သည် **ဝိက္ခိတ္တစိတ်**။

၅။ ဈာန်စိတ်များသည် **မဟဂ္ဂတစိတ်**၊ ကာမာဝါစရစိတ်များသည် **အမဟဂ္ဂတစိတ်**။

၆။ သူ့ထက်အမြတ်ရှိသော အောက်အနိမ့်စားစိတ်သည် **သဥတ္တရစိတ်**မည်၏။ သူ့ထက်အမြတ် မရှိသော အထက် တန်းစား စိတ်များသည် **အနုတ္တရစိတ်** မည်၏။

၇။ ဥပစာရ သမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိတို့ဖြင့် တည်ကြည်သောစိတ်သည် **သမာဟိတစိတ်** မည်၏။ ဥပစာရ၊အပ္ပနာ သမာဓိတို့ဖြင့် မတည်ကြည်သောစိတ်သည် **အသမာဟိတစိတ်** မည်၏။

၈။ တဒင်္ဂ၊ ဝိက္ခမ္ဘန အလိုအားဖြင့် ကိလေသာမှလွတ်သော ဝိပဿနာစိတ်၊ ဈာန်စိတ်တို့သည် **ဝိမုတ္တစိတ်**၊ တဒင်္ဂ၊ ဝိက္ခမ္ဘန အလိုအားဖြင့် ကိလေသာမှ မလွတ်သော စိတ်တို့သည် **အဝိမုတ္တစိတ်**။

လောဘမူ-သမောဟစိတ်

သာယာတောင့်တမှု မထင်ရှားမှု၍ ကာမအာရုံဝတ္ထုကို ကြံစည်သော(လောဘ)စိတ်၊ ဝါကြွား ပလွှား လိုသော (မာန)စိတ်၊ အတ္တကောင်ရှိသည်ဟု ထင်သော(ဒိဋ္ဌိ)စိတ်- ဤစိတ်များသည် **လောဘမူ-သမောဟစိတ်** မည်၏။

ဒေါသမူ-သမောဟစိတ်

ကြောက်သောစိတ်၊ စိုးရိမ်သောစိတ်၊ ပူဆွေးသောစိတ်၊ နှလုံးမသာယာသောစိတ်၊ ရွံရှာသောစိတ်- (ဒေါသ)၊ မနာလိုသော(ဣဿာ)စိတ်၊ ဝန်တိုသော(မစ္ဆရိယ)စိတ်၊ နောင်တ ပူပန်သော(ကုက္ကုစ္စ)စိတ်- ဤစိတ်များသည် **ဒေါသမူ-သမောဟစိတ်** မည်၏။

သမာဟိတ, အသမာဟိတ

တည်ကြည်သောစိတ်သည် သမာဟိတစိတ်၊ မတည်ကြည်သောစိတ်သည် အသမာဟိတ စိတ်။
မှတ်ချက်။ ။**ခဏိကသမာဓိဖြင့်** တည်ကြည်သော ဝိပဿနာစိတ်ကို ဤအရာ၌ ဥပစာရသမာဓိဖြင့် တည်ကြည်သောစိတ်၌ ထည့်သွင်း ယူရမည်။

လွတ်သောစိတ် မလွတ်သောစိတ်

ရှုမှတ်သောစိတ်သည် ကိလေသာမှ တဒင်္ဂအားဖြင့်လွတ်သောကြောင့် ဝိမုတ္တစိတ်၊ မမှတ်မိဘဲ စဉ်းစား ကြံစည်နေသောစိတ်သည် ကိလေသာမှ မလွတ်သောကြောင့် အဝိမုတ္တစိတ်။

နိမ့်သောစိတ်, မြတ်သောစိတ်

မဟဂ္ဂုတ်စိတ်မှ ထောက်၍ ကာမစိတ်ကို သဥတ္တရ(နိမ့်သောစိတ်)ဟု ခေါ်သည်။ ၎င်းစိတ်မှ ထောက်၍ မဟဂ္ဂုတ်စိတ်ကို အနုတ္တရ(မြင့်သော)စိတ်ဟု ခေါ်သည်။ အရူပစိတ်မှ ထောက်၍ ကာမစိတ်၊ ရူပစိတ်တို့ကို သဥတ္တရ(နိမ့်သော)စိတ်ဟု ခေါ်၏။ ၎င်းစိတ်တို့မှ ထောက်၍ အရူပစိတ်ကို အနုတ္တရ(မြင့်သော)စိတ်ဟု ခေါ်သည်။

ကာမစိတ် (သဥတ္တရစိတ်) →	← မဟဂ္ဂုတ်စိတ် (အနုတ္တရစိတ်)	
ကာမစိတ် ၅၄-ပါး	ရူပစိတ် (၁၅)ပါး	အရူပစိတ် (၁၂)ပါး
နိမ့်သော သဥတ္တရစိတ် →	← အနုတ္တရ-မြင့်၊ သဥတ္တရ-နိမ့် →	← အနုတ္တရ-မြင့်

အမှန်မှာ-

မဟဂ္ဂုတ်စိတ်, အမဟဂ္ဂုတ်စိတ်၊ သဥတ္တရစိတ်, အနုတ္တရစိတ်တို့ကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းသည် **ဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အရာသာတည်း။** ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည်သာလျှင် ဈာန်၏ ရှေ့နောက်အဖို့၌ ဖြစ်သောစိတ်များကို အမဟဂ္ဂုတ်, သဥတ္တရ စိတ်များဟူ၍၎င်း၊ ဈာန်မှထသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ဈာန်စိတ်ကို မဟဂ္ဂုတ်စိတ်, အနုတ္တရစိတ်ဟူ၍၎င်း၊ ရူပဈာန်မှ အရူပဈာန်သို့ ပြောင်း၍ ဝင်စားသောအခါ၌ ရူပဈာန်စိတ်ကို သဥတ္တရ, အရူပဈာန်စိတ်ကို အနုတ္တရဟူ၍၎င်း၊ ပိုင်းခြား၍ ရှုနိုင် သိနိုင်ကြပေသည်။

ထို့ကြောင့် **ဈာန်မရသော ယောဂီသည်ကား ပြခဲ့ပြီးသော စိတ်တို့ကိုသာလျှင် ဖြစ်ခိုက်ဖြစ်ခိုက်၌ ဖြစ်ပေါ်-သည့် အတိုင်းပင် မှတ်ရမည်။**

(ယသ္မိံ ယသ္မိံ ခဏေ ယံ ယံ စိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ တံ တံ သလ္လက္ခန္ဓော ။ပ။ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ ဋ္ဌ။)

စိတ်ကို လက္ခဏာစသည်ဖြင့် သိပုံ

ဖြစ်ဆဲစိတ်ကို ဖြစ်ခိုက်,ဖြစ်ခိုက်၌ ရှုမှတ်သောသူသည် "အာရုံကိုသိသည်, ကြံသည်, အာရုံကိုယူသည်, အာရုံပြုသည်, မြင်သည်, ကြားသည်, နံသည်, အရသာပေါ်သည်, ထိသည်"ဟု သိ၏။ **(ဝိဇောနန လက္ခဏံ)။**

ယှဉ်ဘက်နာမ်တရားတို့၏ ရှေ့ကသွားသည်ဟု သိ၏ (အာရုံကို ထင်လင်းစေရာ၌ ရှေ့ကသွားသကဲ့သို့ ရှိ၍ ဤသို့ဆို၏။ ယှဉ်ဘက်နာမ်တရားတို့နှင့် ပြိုင်တူပင် ဖြစ်၏)။ **(ပုဗ္ဗင်္ဂမ ရသံ)။**

တစ်ခုပြီးတစ်ခု မခြားမပြတ်, ဆက်စပ်လျက် ဖြစ်သည်ဟု သိ၏။ **(သန္တဟန ပစ္စုပ္ပန်၊ ပဋိသန္တိ ပစ္စုပ္ပန်)။**

မှီရာရပ်ရှိ၍ ဖြစ်သည်။ အာရုံရှိ၍ ဖြစ်သည်။ အာရုံနှင့်တွေ့မှု, အာရုံကို ခံစားမှု စသော နာမ်ရှိ၍ ဖြစ်သည် ဟု သိ၏။ **(ဝတ္ထာရမ္မဏ ပဒဋ္ဌာန်၊ နာမရူပ ပဒဋ္ဌာန်)**

သမုဒယနှင့် ဝယကို သိပုံ

မှတ်တိုင်းမှတ်တိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်များ၏ ဖျတ်ကနဲ ဖျတ်ကနဲ ပေါ်၍ ကုန်ပျက်သွားခြင်းကို သိခြင်းသည် သမုဒယ=ဖြစ်မှု, ဝယ=ပျက်မှုတို့ကို သိခြင်းပေတည်း။

ဖြစ်ကြောင်း ၅-ပါး၊ ပျက်ကြောင်း ၅-ပါး

၁။ မှီရာရပ်နှင့် ယှဉ်ဘက်နာမ်ရှိ၍ စိတ်ဖြစ်သည်။ ရုပ်နာမ်မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်- ဟူ၍၎င်း။ **(နာမ်-ရုပ်)**

၂။ ရှေးအကြောင်းကံရှိ၍ စိတ်ဖြစ်သည်။ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း။ **(ကံ)**

၃။ အဝိဇ္ဇာမကင်းသေး၍ စိတ်ဖြစ်သည်။ ကင်းလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း။ **(အဝိဇ္ဇာ)**

၄။ သာယာတောင့်တမှု မကင်းသေး၍ စိတ်ဖြစ်သည်။ ကင်းလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း။ (တဏှာ)
၅။ ဤသို့ ဒိဋ္ဌ၊ သုတ ရောစပ်လျက် ဆင်ခြင်၍ သိခြင်းသည်လည်း သမုဒယ=ဖြစ်ကြောင်းတရား၊
ဝယ=ပျက်ကြောင်းတရားတို့ကို သိခြင်းပင်တည်း။

သိမှုနှင့် ငါ၊ မရောစေနဲ့

ဖြစ်ပေါ်သောစိတ်ကို မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း "ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမ ဟူ၍ မရှိ။ အာရုံကို သိမှု၊ ကြံမှုမျှသာ ရှိသည်"ဟု အမှတ်ရမှု သတိဖြစ်၏။ ဤသို့ သင်္ခါရ ဃနနိမိတ်၊ ပုံသဏ္ဍာန်၊ ပညတ် ဟူသမျှကို မရောက်မူ၍ အာရုံကို ကြံသိမှု စိတ်မျှ၌သာလျှင် ထင်သော သတိဖြစ်ခြင်းကြောင့်၊ နောက်နောက်သော သတိဉာဏ်တို့သည် အဆင့်ဆင့်တိုးတက်လျက် ထက်သန်စွာ ဖြစ်ကုန်၏။ စွဲလမ်းမှုလည်း ကင်း၏။

စိတ္တာနုပဿနာ ပြီး၏။

၄။ ဓမ္မာနုပဿနာ

အနုသန္ဓေ။ ။ မြတ်စွာဘုရားသည် ကာယာနုပဿနာဖြင့် နာမ်တရားမဖက် သက်သက်သော ရုပ်ကို ပိုင်းခြား ယူပုံကို ဟောတော်မူခဲ့၏။ ဝေဒနာနုပဿနာ၊ စိတ္တာနုပဿနာတို့ဖြင့် ရုပ်နှင့်မရောက် သက်သက်သော နာမ်တရား တို့ကို ဟောတော်မူခဲ့၏။ ယခုအခါ၌ **ရုပ်နာမ်နှစ်မျိုး ရောသောတရားတို့ကို** ပိုင်းခြားယူပုံကို ဟောခြင်းငှာ ဤဓမ္မာနုပဿနာကို ဟောသည်။

တနည်း - ကာယာနုပဿနာဖြင့် ရူပက္ခန္ဓာ ပိုင်းခြားယူပုံကိုသာ ဟော၏။ **ဝေဒနာနုပဿနာဖြင့် ဝေဒနာက္ခန္ဓာ**ကို ပိုင်းခြားယူပုံကိုသာ ဟော၏။ **စိတ္တာနုပဿနာဖြင့် ဝိညာဏက္ခန္ဓာ** ပိုင်းခြားယူပုံကိုသာ ဟော၏။ ယခုအခါ **သညာက္ခန္ဓာနှင့် သင်္ခါရက္ခန္ဓာ(စေတသိက် ၅၀)တို့ကို** ပိုင်းခြားယူပုံကို ဟောခြင်းငှာ ဤဓမ္မာနုပဿနာကို ဟောသည်။

၁။ နိဝရဏအပိုင်း

နိဝရဏဟူသည်-

ဝိပဿနာ၊ ဈာန်၊ မဂ်ဖိုလ် တရားများကို တားဆီးပိတ်ပင်တတ်သောကြောင့် နိဝရဏ ဟုခေါ်၏။

နိဝရဏ ၅-ပါး

- ၁။ ကာမစ္ဆန္ဒ = ကာမအာရုံ ဝတ္ထုကို လိုချင်တောင့်တမှု၊ သာယာနှစ်သက်မှု၊ တပ်မက်ချစ်ခင်မှု။
- ၂။ ဗျာပါဒ = စိတ်ဆိုး၊ စိတ်ပျက်၊ စိတ်ညစ်၊ မုန်းတီးမှု၊ ညှင်းဆဲလိုမှု၊ သေစေလိုမှု။

၃။ ထိနမိဒ္ဓ = လေးလံထိုင်းမှိုင်းမှု၊ အားလျော့မှု၊ ပျင်းရိမှု။

၄။ ဥဒ္ဓစ္စ ကုက္ကုစ္စ = စိတ်ပျံ့လွင့်မှု၊ နောင်တပူပန်မှု။

၅။ ဝိစိကိစ္ဆာ = ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၊ ကျင့်စဉ်နည်းလမ်း၊ မဂ်ဖိုလ် တရားများ၌ ယုံမှားတွေးတောမှု။
မှတ်ချက်။ ။ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏသည် ဈာန်တရားကို မတားတတ်။ မဂ်ဖိုလ်တရားကိုသာ တားဆီးတတ်၏။
ထို့ကြောင့် ဈာန်တို့ပယ်အပ်သော နီဝရဏတို့တွင် အဝိဇ္ဇာ မပါဝင်ချေ။

ရှုသိပုံ

ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် အထက်ပါ နီဝရဏတရားများ-

- (က) မိမိသန္တာန်၌ ရှိနေ၊ဖြစ်နေလျှင် "ရှိနေ၊ ဖြစ်နေသည်" ဟု သိ၏။
- (ခ) မရှိ၊မဖြစ်လျှင်လည်း "မရှိ မဖြစ်"ဟု သိ၏။
- (ဂ) ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော မသင့်တင့်သော နှလုံးသွင်းမှု
'အယောနိသော မနသိကာရ'ကိုလည်း သိ၏။
- (ဃ) ဖြစ်ပေါ်နေသော နီဝရဏများကို ပယ်ကြောင်းဖြစ်သော သင့်တင့်သော နှလုံးသွင်းမှု
'ယောနိသော မနသိကာရ'ကိုလည်း သိ၏။
- (င) နောင်တဖန် ပြန်ပေါ်လာနိုင်အောင် အပြီးသတ် ပယ်ရှားနိုင်သည့် အရိယာမဂ်ကိုလည်း သိ၏။

(က,ခ) သန္တ-အသန္တ = ထင်ရှားရှိမှု, မရှိမှု

သန္တ-ဟူသည် ကုသိုလ်ဖြစ်ခိုက် အကုသိုလ်မဖြစ်၊ အကုသိုလ်ဖြစ်ခိုက် ကုသိုလ်မဖြစ်၊ ဤဓမ္မာနုပဿနာ ဉာဏ်ဖြစ်ခိုက်၌ နီဝရဏတရားများ ဥပါဒ်၊ဋီ၊ဘင်အားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော်လည်း အခြားအချိန်များ၌ မကြာ မကြာ မပြတ်ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် "ထိုယောဂီသန္တာန်၌ နီဝရဏတရားများ ထင်ရှားရှိနေကြသေးသည်"ဟု ဆိုရ၏။

အသန္တ-ဟူသည် ရှုမှတ်ဆင်ခြင်သောအားဖြင့် နီဝရဏတရားများ ပြတ်စဲသွားခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဆိုင်ရာ မဂ်တရားဖြင့် ပယ်အပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၎င်း ထင်ရှားမရှိသော နီဝရဏများကို ဆိုလိုသည်။

(မှတ်ချက်။ ။ ၎င်းနီဝရဏများ ဖြစ်ပေါ်လာတိုင်း မှတ်သိခြင်းသည် 'အတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ (ကာမတ္ထန္ဓော)တိ ပဇာနာတိ' နှင့် အညီပင်တည်း။ အကြိမ်များစွာ မှတ်ခြင်းကြောင့် ထိုနီဝရဏတရားများ မဖြစ်တော့ပဲ ပြတ်စဲသွားသည်ကို တွေ့ရ၏။ ထိုအခါ၌ နီဝရဏများ မရှိတော့ပြီဟု သိရခြင်းသည် 'နတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ (ကာမတ္ထန္ဓော)တိ ပဇာနာတိ'နှင့် အညီပင်တည်း။)

(ဂ) အယောနိသော မနသိကာရ ဖြစ်ပုံ

သမထ ဝိပဿနာမှာ လွတ်ခိုက်၌ ဒွါရ ၆-ပါး၌ ထင်ပေါ်လာသော ရုပ်နာမ်အာရုံများကို "နိစ္စ၊ သုခ၊ အတ္တ၊ သုဘ" အနေအားဖြင့် နှလုံးသွင်းမိတတ်၏။ ဤသို့ နှလုံးသွင်းမှုသည် **အယောနိသော မနသိကာရ** ပေတည်း။ အကုသိုလ်မှန်သမျှ၏ ပေါက်ဖွားရာ **မူလအကြောင်းရင်း** ပေတည်း။ ဤကာမတ္ထန္ဒအရာ၌ကား 'သုဘ'ဟု နှလုံးသွင်း မိခြင်းသည် လိုရင်းပဓာနပေတည်း။

မူလက မဖြစ်သေးသော ကာမစ္ဆန္ဒသည် မသင့်မတင့် နှလုံးသွင်းမိ၊ ကြံစည်မိသော ဤအယောနိသော မနသိကာရကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရပေသည်။ ယောဂီသည် ဤအယောနိသော မနသိကာရကိုလည်း မျက်မှောက် ထင်ရှားတွေ့လျက် သိ၏။

(ဃ) ယောနိသော မနသိကာရ-ဟူသည်

လိုလားအပ်သော စီးပွားချမ်းသာကိုရရန် အကြောင်းမှန်၊ နည်းမှန်ဖြစ်သော နှလုံးသွင်းခြင်းကို ယောနိသော မနသိကာရ-ဟု ခေါ်၏။ ကုသိုလ်မှန်သမျှတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ မူလအကြောင်းရင်း ပေတည်း။ မမြဲသောတရား၌ အနိစ္စဟု၎င်း၊ ဆင်းရဲသောတရား၌ ဒုက္ခဟု၎င်း၊ ငါကောင်မဟုတ်သော တရား၌ အနတ္တဟု၎င်း၊ မတင့်တယ်သောတရား၌ အသုဘဟု၎င်း နှလုံးသွင်းမှုတည်း။

နည်းလမ်းမှန်အောင် နှလုံးသွင်းပုံ

အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ အသုဘ အနေအားဖြင့် ရှုမြင်သော ဝိပဿနာနှင့် အသုဘဟု နှလုံးသွင်းသော သမထတို့ပေတည်း။ မူလက မသင့်တင့်စွာ နှလုံးသွင်းမိသည့်အတွက် ကာမစ္ဆန္ဒ ဖြစ်နေဆဲတွင် ဝိပဿနာ ရှုမိခြင်း ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အသုဘဟု နှလုံးသွင်းမိခြင်းကြောင့်ဖြစ်စေ ထိုကာမစ္ဆန္ဒ မဖြစ်တော့ပဲ ရပ်စဲသွား၏။ တဒင်္ဂ၊ ဝိက္ခမ္ဘနအားဖြင့် ငြိမ်းသွား၏။ ထို့ကြောင့် ယောဂီသည် "ဝိပဿနာရှုမိ၍ သို့မဟုတ် အသုဘဟု နှလုံးသွင်းမိ၍ ကာမစ္ဆန္ဒ ငြိမ်းသွားပေသည်"ဟု ဝိပဿနာနှင့် အသုဘမနသိကာရ ဟူသော ထိုယောနိသော မနသိကာရ အကြောင်းကို သိပေသည်။

တနည်း- ရှုမှတ်ဆဲယောဂီအား ဖြစ်ဆဲရုပ်နာမ်တို့ကို သဘာဝလက္ခဏာ စသည်အလိုအားဖြင့်၎င်း၊ ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှု အနိစ္စလက္ခဏာ စသည် အလိုအားဖြင့်၎င်း နှလုံးသွင်းမှု၊ ရှုမှတ်မှု၊ သိမှုသည် ယောနိသော မနသိကာရ မည်၏။

ပစ္စက္ခဉာဏ် ရင့်သန်သောအခါ မျက်မှောက်မမြင်အပ်သော ရုပ်နာမ်တို့ကိုလည်း မြင်အပ်ပြီးသော ရုပ်နာမ် တို့နှင့် နှိုင်းဆ၍ ရှုဆင်ခြင်မှု ဆုံးဖြတ်မှုသည်လည်း ယောနိသော မနသိကာရပင်တည်း။ နောက်နောက် ဝိပဿနာ ဉာဏ်ထူးများနှင့် မဂ်ဖိုလ်ဟူသော အစီးအပွားကို ရရန် နည်းမှန်လမ်းမှန်ဖြစ်သော နှလုံးသွင်းမှု-ဟု ဆိုလိုသည်။

ယောနိသောနှင့် ယောနိသော အလားရှိသော အာဝဇ္ဇန်း

ရုပ်နာမ်ဖြစ်ပျက်၊ လက္ခဏာသုံးပါးတို့ကို သိမြင်ရန် ပွားများအားထုတ်နေသော ယောဂီအား ဒွါရ ၆-ပါး၌ အာရုံ ၆-ပါး ထင်လာလတ်သော် "ရုပ်နာမ်မျှလေလား၊ ဖြစ်-ပျက်သော အမှုအရာမျှလေလား၊ မမြဲသော အမှုအရာ မျှလေလား..." ဤသို့ စသည်ဖြင့် စဉ်းစားဆင်ခြင်သကဲ့သို့သော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း စိတ်သည် နည်းလမ်းမှန်အတိုင်း နှလုံးသွင်းလျက် ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ထိုသို့ နှလုံးသွင်းသည့်အတိုင်းပင် မနောဒွါရိက ဝိပဿနာဇောတို့သည် ရှုမှတ်နှလုံးသွင်းလျက် ဖြစ်ကုန် ၏။ ဤဝိပဿနာ ဇောစိတ်အပေါင်းသည် ရုပ်နာမ်သဘောတို့ကို အမှန်အတိုင်း သိသောကြောင့်၎င်း၊ နောက် နောက် ဝိပဿနာအထူးနှင့် မဂ်ဖိုလ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားမှန် ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ယောနိသောမနသိကာရ

မည်၏။ ရှေးဦးဆင်ခြင်သော အာဝဇ္ဇန်းသည်လည်း ထိုဝိပဿနာဇောတို့နှင့် အလားတူသောကြောင့် ယောနိသော မနသိကာရပင် မည်၏။

စက္ခုဒွါရဝီထိ

အတိတ်ဘဝင်	ဘဝင် စလန	ဘဝင်ပစ္ဆေဒ	ပစ္ဆေဒရာဝဇ္ဇန်း အာရုံဆင်ခြင်	စက္ခုဝိညာဏ်	သမ္ပဋိဋ္ဌိင်း	သန္တိရဏ	ဝုဗ္ဗော	ဇော (၇)ကြိမ် နှလုံးသွင်း	တဒါရုံ	တဒါရုံ
-----------	----------	------------	------------------------------	-------------	---------------	---------	---------	--------------------------	--------	--------

မနောဒွါရဝီထိ

အတိတ်ဘဝင်	ဘဝင် စလန	ဘဝင်ပစ္ဆေဒ	မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း အာရုံဆင်ခြင်	ဇော (၇)ကြိမ် နှလုံးသွင်း	တဒါရုံ	တဒါရုံ	ဘဝင် (၄)
-----------	----------	------------	------------------------------	--------------------------	--------	--------	----------

မှတ်ချက်။ ဤနေရာ၌ ရှေးရှေး ဝီထိ၌ဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်း၊ ဝိပဿနာဇောကို "နောက်နောက် ဝီထိတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသော မနသိကာရ"ဟု အချို့က ယူကြ၏။ အချို့က တစ်ခုတည်းသော ဝီထိအတွင်း၌ ကုသိုလ်တို့၏ အကြောင်းဟုဆိုကာ ရှေးအာဝဇ္ဇန်းကိုသာ ယောနိသော မနသိကာရ-ဟု ယူကြ၏။ များစွာသော အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၌ကား တစ်ခုတည်းသော ဝီထိအတွင်း၌ဖြစ်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်တို့၏ အကြောင်းကို ရည်၍ အာဝဇ္ဇန်းကိုသာ "ယောနိသော မနသိကာရ၊ အယောနိသော မနသိကာရ"ဟု ပြဆိုကုန်၏။

(မဟာစည်ဆရာတော်၊ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ တွဲ-၁၊ နှာ၊ ၄၁၄-၅။)

(c) ပယ်ရှားမှု

သမထ၊ ဝိပဿနာတို့ဖြင့် ပယ်အပ်ပြီးသော ကာမစ္ဆန္ဒသည် အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် လုံးဝ ငြိမ်းသွားလေ၏။ ရဟန္တာဖြစ်ပြီးသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ကာမစ္ဆန္ဒ လုံးဝချုပ်ငြိမ်းကြောင်းဖြစ်သော ဤအရဟတ္တမဂ်ကိုလဲ မျက်မှောက် သိ၏။ (ရဟန္တာမဖြစ်သေးသော ယောဂီသည်ကား သုတမယ၊ စိန္တာမယ ဉာဏ်တို့ဖြင့်သာ သိနိုင်ပေသည်။)

သိပုံကား

ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏသည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ကင်းငြိမ်း၏။ ဗျာပါဒ၊ ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတို့သည် အနာဂါမိမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ကင်းငြိမ်းကုန်၏။ ကာမစ္ဆန္ဒ၊ ထိန မိဒ္ဓ၊ ဥဒ္ဓစ္စ နီဝရဏတို့သည် အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ငြိမ်းကုန်၏။ နီဝရဏ အသီးအသီးတို့၏ ငြိမ်းကြောင်းဖြစ်သော မဂ်တို့ကိုကား ထိုထိုမဂ်များသို့ ရောက်ပြီးသောအခါ၌သာလျှင် ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်သိနိုင်၏။ မရသေးမီ ရှေးအဖို့၌ကား သုတမယဉာဏ်ဖြင့်သာ သိအပ်၏။ ဤသုတမယဉာဏ် အသိသည်လည်း ထိုထို နီဝရဏများ ဖြစ်ပေါ်သောအခါ၌ "ကင်းငြိမ်းစေတတ်သော မဂ်သို့မရောက်သေး၍ ဤနီဝရဏများ ဖြစ်ပေါ်ကြသည်"ဟု ဆုံးဖြတ်လျက် ထိုထို-မဂ်များသို့ ရောက်အောင် အားထုတ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (မဟာစည်ဆရာတော်၊ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊)

ကာမစ္ဆန္တ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်း (၆)-ပါး (အဋ္ဌကထာမှ လာသောနည်း)

- ၁။ အသုဘအာရုံကို ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ထင်သည့်တိုင်အောင် သင်ယူလေ့လာခြင်း၊
- ၂။ အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဥပစာရ၊ အပ္ပနာတိုင်အောင် ပွားများအားထုတ်ခြင်း၊
- ၃။ မျက်စိစသော ဣန္ဒြေခြောက်ပါးကို စောင့်ထိန်းခြင်း၊ (တိဿမထေရ်ကဲ့သို့)
- ၄။ အတိုင်းအရှည်ဖြင့် စားသောက်ခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ဆွေကောင်း (ကလျာဏမိတ္တ)ကို ပေါင်းခြင်း၊
- ၆။ လျှောက်ပတ်သော စကားကိုသာ ပြောခြင်း၊

ဤကဲ့သို့ အသုဘနိမိတ်ကို သင်ယူ-ပွားများလျက်၊ ဣန္ဒြေခြောက်ပါးကို စောင့်ထိန်းကာ၊ အစား-
အသောက်၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိ၍၊ အသုဘဘာဝနာ၌ မွေ့လျော်သော သီတင်းသုံးဖော်ကို ပေါင်းသင်းပြီး၊
အသုဘဘာဝနာဆိုင်ရာ လျှောက်ပတ်သော တရားစကားကို ပြောဆိုနေသောသူအား ကာမစ္ဆန္တကို ပယ်နိုင်ပေ၏။

ဗျာပါဒနိဝရဏ ပယ်ကြောင်း (၆)-ပါး

- ၁။ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ရသည့်တိုင်အောင် သင်ယူအားထုတ်ခြင်း၊
- ၂။ မေတ္တာဘာဝနာကို အဖန်ဖန်အားထုတ်ခြင်း၊
- ၃။ 'ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိ၏'ဟု ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၄။ ဒေါသ၏အပြစ်၊ မေတ္တာ၏အကျိုးကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၅။ မေတ္တာဖြင့်နေလေ့ရှိသော မိတ်ဆွေကောင်းကို ပေါင်းခြင်း၊
- ၆။ လျှောက်ပတ်သော စကားကိုသာ ပြောဆိုခြင်း၊

ကံကို ဆင်ခြင်၍ ဒေါသကို ပယ်ပုံ

သင်သည် ဤသူ့အား စိတ်ဆိုးလတ်သော ဘာလုပ်နိုင်လိမ့်မည်နည်း? ထိုသူ၏ သီလစသည်ကို ဖျက်ဆီး
ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်မည်လော? သင်သည် မိမိကံကြောင့် ဤလူ့ဘဝ ရောက်လာပြီး မိမိကံကြောင့်ပင် နောက်ဘဝသို့
သွားရမည် မဟုတ်ပါလော? သူတပါးကို စိတ်ဆိုးခြင်းမည်သည် မီးကျိုးခဲ၊ အလွန်ပူသော သံချောင်း၊ မစင်
စသည်ကို ကိုင်၍ သူတပါးကို ပုတ်ခတ်လိုသူနှင့် တူသည်မဟုတ်ပါလော?

ထိုသူတပါးသည်လည်း သင့်ကို အမျက်ထွက်လတ်သော် ဘာပြုနိုင်အံ့နည်း? သင့်သီလအကျင့်များ
ပျက်စီးသွားခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်မည်လော? ထိုသူသည်လည်း သူ့ကံကြောင့် ဤလူ့ဘဝသို့ ရောက်လာပြီး သူ့ကံကြောင့်
ပင် နောက်ဘဝသို့ သွားရလိမ့်မည် မဟုတ်ပါလော? ကိုယ်က လက်မခံအပ်သော လက်ဆောင်ကို ပေးသောသူက
ပြန်ရသကဲ့သို့၎င်း၊ လေညာသို့ လွှင့်ပစ်သော ပြာမှုန့်ကဲ့သို့၎င်း၊ ထိုသူ၏ ဒေါသသည် ထိုသူ့အထက်သို့သာလျှင်
ပြန်ကျပေလိမ့်မည်။

ဤသို့ မိမိ၏၎င်း၊ သူတပါး၏၎င်း ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ဆင်ခြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်
ဒေါသကို ပယ်နိုင်၏။

ထိနမိဒ္ဓပယ်ရန် ဝီရိယ(၃)မျိုးကို ဆင်ခြင်

- ၁။ အာရမ္မဓာတု - စတင်ကာ ကြိုးစားအားထုတ်မှု အာရမ္မဓာတ်ဟူသော ဝီရိယ၊
- ၂။ နိက္ကမဓာတု - အပျင်းဓာတ်မှ ထွက်မြောက်ရအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းဟူသော ဝီရိယ၊
- ၃။ ပရက္ကမဓာတု - တဆင့်ထက်တဆင့် မြင့်သထက်မြင့်အောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းဟူသော ဝီရိယ၊

ထိနမိဒ္ဓကို ပယ်ကြောင်း (၆)ပါး

- ၁။ အစားများခြင်းသည် ထိနမိဒ္ဓဖြစ်ကြောင်းဟု မှတ်ယူထားခြင်း၊
- ၂။ ဣရိယာပုထ်ကို ပြောင်းလဲခြင်း၊
- ၃။ အလင်းရောင်၌ဖြစ်သော သညာနှင့်ယှဉ်သော နှလုံးသွင်းခြင်း၊
- ၄။ လွင်တီးခေါင်၌ နေခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ဆွေကောင်းကို ပေါင်းခြင်း၊
- ၆။ လျှောက်ပတ်သော စကားကိုသာ ပြောခြင်း၊

ချင့်ချိန်၍ စား, လျော့စား

အလွန်အကျူးစားပြီးလျှင် ထိနမိဒ္ဓက ဆင်ပြောင်ကြီးကဲ့သို့ ဖိစီးနှိပ်စက်တော့၏။ ထို့ကြောင့် လေး-
ငါးလုပ်စာ လျော့စားပြီး, ထိုနေရာအတွက် ရေကိုသောက်ကာ ဖြည့်လိုက်လျှင် ထိနမိဒ္ဓ မဖြစ်တော့ပေ။

ဣရိယာပုထ်ပြောင်း

ထိနမိဒ္ဓများသော ယောဂီသည် ရပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းနှင့် စင်္ကြံကမ္မဋ္ဌာန်းသည် သင့်တော်၏။

အလင်းရောင်ကို နှလုံးသွင်း

နေ့အခါ၌ နေရောင်ကို၎င်း၊ ညအခါ၌ လရောင်, မီးရောင်တို့ကို၎င်း နှလုံးသွင်းလျက် ထိနမိဒ္ဓကို ပယ်နိုင်၏။

ဥဒ္ဓစ္စ ကုက္ကုစ္စကို ပယ်ကြောင်း (၆)ပါး

- ၁။ ဗဟုသုတ များစွာရှိထားခြင်း၊
- ၂။ အဖန်ဖန် မေးမြန်းခြင်း၊
- ၃။ ဝိနည်းအရာ၌ ကောင်းစွာသိခြင်း၊
- ၄။ အသက်ကြီးသူများကို ခိုဝဲဆည်းကပ်ခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ဆွေကောင်းကို ပေါင်းခြင်း၊ (ရှင်ဥပါလိကဲ့သို့)
- ၆။ လျှောက်ပတ်သော စကားကိုသာ ပြောခြင်း၊

(၁) ရဟန်းသည် နိကာယ် ၁-ခုဖြစ်စေ၊ ၂-ခုဖြစ်စေ၊ ၃-ခုဖြစ်စေ၊ ၄-ခုဖြစ်စေ၊ ၅-ခုဖြစ်စေ ပါဠိတော်ကို အဋ္ဌကထာနှင့်တကွ သင်ယူထားခြင်းဖြင့် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စကို ပယ်နိုင်၏။ (၂) အပ်သော အကြောင်းအရာ၊ မအပ်သော အကြောင်းအရာများ၌ များစွာ မေးမြန်းလေ့လာထားလျှင်လည်း ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ ပျောက်၏။ (၃) ဝိနည်းပညတ်များကို ကျွမ်းကျင်အောင် လေ့လာထားသော ရဟန်းသည်လည်း ဝိနယကုက္ကုစ္စကို ပယ်နိုင်၏။ (၄) သက်ကြီးဝါကြီး မထေရ်များကို၎င်း၊ မိမိထက် ပညာဉာဏ် ကြီးမားသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား၎င်း မှီဝဲ ဆည်းကပ်လျှင်လည်း ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ထံမှ ဗဟုသုတကြောင့် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စကို ပယ်နိုင်၏။

ထိန၊မိဒ္ဓနှင့် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စကို နီဝရဏ ၁-ပါးသာ ရေတွက်ခြင်း

ထိနနှင့် မိဒ္ဓသည် တွန့်ဆုတ်မှုကိစ္စအားဖြင့်၎င်း၊ ပျင်းရိခြင်းဟူသော အကြောင်းအားဖြင့်၎င်း၊ ဝီရိယ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့်၎င်း တူ၏။ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ကုက္ကုစ္စသည် မငြိမ်သက်ခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ ဉာတိဗျာသနစသည်ကို ကြံစည်ခြင်းဟူသော အကြောင်းအားဖြင့်၎င်း၊ သမထ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့်၎င်း တူ၏။ ဤသို့ ကိစ္စ၊ အကြောင်း၊ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် တူသောကြောင့် တစ်ပါးတည်းသာ ဟောတော်မူ၏။

ဝိစိကိစ္ဆာကို ပယ်ကြောင်း (၆)ပါး

- ၁။ ဗဟုသုတ များခြင်း၊
- ၂။ အဖန်ဖန် မေးမြန်းခြင်း၊
- ၃။ ဝိနည်းအရာ၌ ကောင်းစွာသိခြင်း၊
- ၄။ ယုံကြည်မှု သဒ္ဓါတရား အားကောင်းလာအောင် လုပ်ခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ဆွေကောင်းကို ပေါင်းခြင်း၊
- ၆။ လျှောက်ပတ်သော စကားကိုသာ ပြောခြင်း၊

(၁) နိကာယ်များကို ၁-ခုဖြစ်စေ၊ ၂,၃,၄,၅-ခုဖြစ်စေ အဋ္ဌကထာနှင့်တကွ လေ့လာသင်ယူထားလျှင် ဗဟုသုတများစွာ ရှိခြင်းကြောင့် ဝိစိကိစ္ဆာကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (၂) ရတနာသုံးပါးကို အကြောင်းပြု၍ အဖန်ဖန် မေးမြန်းခြင်းရှိလျှင်လည်း လွန်မြောက်နိုင်၏။ (၃) ဝိနည်း၌ ကျွမ်းကျင်အောင် လေ့လာထားလျှင်လည်း သို့လောသို့လောဖြစ်မှု ကင်းနိုင်၏။ (၄) ရတနာသုံးပါးတို့၌ သက်ဝင်ယုံကြည်မှု အားကောင်းလျှင်လည်း ယုံမှားမှုကင်းနိုင်၏။ (၅) ဝက္ကလိမထေရ်ကဲ့သို့ ရတနာသုံးပါးအပေါ် ယုံကြည်မှုအားကောင်းသည့် မိတ်ဆွေကောင်း ရှိသူလည်း ယုံမှားမှု မဖြစ်နိုင်။ (၆) ရတနာသုံးပါးတို့၏ ဂုဏ်တော်နှင့်စပ်သော လျှောက်ပတ်သော စကားကို ပြောကြားခြင်းဖြင့်လည်း ဝိစိကိစ္ဆာကို ပယ်ရှားနိုင်၏။

နိဂုံး

ဝိပဿနာ ရှုပုံ

ဤသို့အားဖြင့် မိမိသန္တာန်၌ရှိသော နီဝရဏတရားတို့ကိုသဘောတရားမျှသာဟု (ပစ္စက္ခဉာဏ်ဖြင့်) ရှုမြင်နေ၏။ သူတပါးသန္တာန်၌ ရှိသော နီဝရဏတရားတို့ကို သဘောတရားမျှသာဟု (အနုမာနဉာဏ်ဖြင့်)

ဆင်ခြင်လျက် ရှုမြင်နေ၏။ ရံခါ မိမိသန္တာန်၊ ရံခါ သူတပါးသန္တာန်၌ရှိသော နီဝရဏတို့ကို သဘောတရားမျှသာဟု (ပစ္စက္ခဉာဏ်၊ အနုမာနဉာဏ်တို့ဖြင့်) ရှုမြင်လျက် နေ၏။

ဖြစ်ကြောင်း ချုပ်ကြောင်းကို ရှုပုံ

နီဝရဏတရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း(သမုဒယ) အယောနိသော မနသိကာရကို၎င်း၊ ချုပ်ကြောင်း(ဝယ) ယောနိသော မနသိကာရကို၎င်း၊ ဖြစ်ကြောင်း၊ပျက်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်မှု၊ပျက်မှုသဘောကို ရှုမြင်လျက် နေ၏။

ငါစွဲ မပါသော သတိထင်လာပုံ

ဖြစ်ပေါ်တိုင်းသော နီဝရဏတို့ကို မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း "ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမ ဟူ၍ မရှိ၊ သဘောတရား (ဓမ္မ)သက်သက်သာ ရှိချေ၏"ဟု အမှတ်ရမှု သတိဖြစ်၏။

ဤသို့ သင်္ခါရ၊ ဃန၊ နိမိတ်၊ ပုံသဏ္ဍာန်၊ ပညတ်ဟူသမျှသို့ မရောက်မူ၍ သဘောတရား သက်သက်မျှ၌ သာလျှင် ထင်သော သတိဖြစ်ခြင်းကြောင့် နောက်နောက်သော သတိဉာဏ်တို့သည် အဆင့်ဆင့် တိုးတက်လျက် ထက်သန်စွာ ဖြစ်ကုန်၏။ စွဲလမ်းမှုလည်း ကင်း၏။ (အနိဿိတော စ ဝိဟရတိ၊ န စ ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတိ။)

နီဝရဏအပိုင်း ပြီး၏။
❖❖❖❖

၂။ ခန္ဓအပိုင်း

ခန္ဓာ-ဟူသည်

ခန္ဓာဟူသည် "အစု" အဓိပ္ပါယ်ရှိ၏။ ရူပက္ခန္ဓာ-ရုပ်အစု၊ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ-ဝေဒနာအစု စသည်ဖြင့် သိရာ၏။ အစု-ဟူရာ၌ စပါးများပုံနေသကဲ့သို့ ခန္ဓာကိုယ်၌ ရုပ်များ၊ ဝေဒနာများ စုပုံနေသည်မဟုတ်။ အတိတ်၊အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန် စသည့် ၁၁-ပါးတို့ဖြင့် ကွဲပြားနေသည်ကို ဉာဏ်ဖြင့် စုပေါင်းစပ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ခန္ဓာ ၅-ပါး

- ၁။ ရူပက္ခန္ဓာ = ဖောက်ပြန်-ပြောင်းလဲခြင်း လက္ခဏာရှိသော ရုပ်တရားအစု
- ၂။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ = ခံစားခြင်းလက္ခဏာရှိသော ဝေဒနာအစု
- ၃။ သညာက္ခန္ဓာ = မှတ်သားခြင်းလက္ခဏာရှိသော သညာအစု
- ၄။ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ = တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ပေးခြင်း၊ စီရင်ပေးခြင်းလက္ခဏာရှိသော သင်္ခါရအစု
- ၅။ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ = သိခြင်းလက္ခဏာရှိသည့် ဝိညာဏ်အစု

ရုပ်၏ လက္ခဏာစသည် ၄-ပါး

ဖေါက်ပြန်တနဲ့၊ ပြောင်းလဲတတ်သည်။ (ရူပနုလက္ခဏံ ရူပံ)
ကြွေမှုပြိုကွဲ၊ ပြန်ကြွတတ်သည်။ (ဝိကိရဏ ရသံ)
အာရုံမပြု၊ သိမှုကင်းသည်။ (အဗျာကတ ပစ္စုပဋ္ဌာနံ) (ဝိညာဏ ပဒဋ္ဌာနံ)
ရုပ်တရား၊ ပိုင်းခြား မြတ်ယောဂီ။

ဝေဒနာ၏ လက္ခဏာစသည်

အာရုံခြောက်ပါး၊ ခံစားတတ်သည်။ (အနဘဝနလက္ခဏာ ဝေဒနာ)
သူ့ရသာလဲ၊ သုံးစွဲတတ်သည်။ (ဝိသယရသသမ္ဘောဂ ရသာ)
ချမ်းသာဆင်းရဲ၊ ဉာဏ်ထဲထင်သည်။ (သုခဒုက္ခ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ) (ဖဿ ပဒဋ္ဌာနာ)
ခံစားမှု၊ မှတ်ရှုမြတ်ယောဂီ။

သညာ၏ လက္ခဏာစသည်

မမေ့စေကြောင်း၊ ကောင်းကောင်းမှတ်သည်။ (သဇ္ဇာနနလက္ခဏာ သညာ)
မှတ်မိဘွယ်ဟိတ်၊ နိမိတ်ယူသည်။ (တဒေဝေတန္တိ ပုနသဇ္ဇာနနပစ္စယ-နိမိတ္တကရဏ ရသာ)
ယူထားတိုင်းဘဲ၊ မှတ်စွဲနေသည်။ (ယထာဂဟိတ-နိမိတ္တဝသေန-အဘိနိဝေသကရဏ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ)
သညာဓာတ်၊ သိမှတ်မြတ်ယောဂီ။
(ယထာဥပဋ္ဌိတ-ဝိသယ ပဒဋ္ဌာနာ=ထင်တိုင်းသောအာရုံလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏)

သင်္ခါရ၏ လက္ခဏာစသည်

ကိုယ်၊နှုတ်၊စိတ်မှု၊ သူပြုတတ်သည်။ (အဘိသင်္ခရဏ လက္ခဏာ သင်္ခါရာ)
လှုံ့ဆော် အုပ်ချုပ်၊ အားထုတ်တတ်သည်။ (အာယူဟန ရသာ)
လှုပ်လှုပ်ရွရွ၊ ကြောင့်ကြစိုက်သည်။ (ဝိပ္ပါရ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ) (သေသ-ခန္ဓတ္တယ ပဒဋ္ဌာနာ)
စေ့ဆော်မှု၊ မှတ်ရှု မြတ်ယောဂီ။

ဝိညာဏ်၏ လက္ခဏာစသည်

အာရုံသိသော သဘောရှိသည်။ (ဝိဇာနန လက္ခဏံ ဝိညာဏံ)
ခေါင်းဆောင်အလား ရှေ့သွားတတ်သည်။ (ပုဗင်္ဂမ ရသံ)
ရှေ့စိတ်နှင့် စပ်၊ အထပ်ထပ် ဖြစ်သည်။ (သန္ဓာန ပစ္စုပဋ္ဌာနံ) (နာမရူပ ပဒဋ္ဌာနံ)
ဝိညာဏ်ဓာတ်၊ သိမှတ်မြတ်ယောဂီ။

ခန္ဓာငါးပါးကို ရှုမှတ်ပုံ

၁။ ဤကား ရုပ်တည်း၊ ဤကား ရုပ်၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားတည်း၊ ဤကား ရုပ်၏ ချုပ်ကြောင်းတရားတည်း။

၂။ ဤကား ဝေဒနာတည်း၊ ဤကား ဝေဒနာ၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားတည်း၊ ဤကား ဝေဒနာ၏ ချုပ်ကြောင်း တရားတည်း။

၃။ ဤကား သညာတည်း၊ ဤကား သညာ၏ ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဤကား သညာ၏ ချုပ်ကြောင်းတရားတည်း။

၄။ ဤကား သင်္ခါရတည်း၊ ဤကား သင်္ခါရ၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားတည်း၊ ဤကား သင်္ခါရ၏ ချုပ်ကြောင်းတရား တည်း။

၅။ ဤကား ဝိညာဏ်တည်း၊ ဤကား ဝိညာဏ်၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားတည်း၊ ဤကား ဝိညာဏ်၏ ချုပ်ကြောင်း တရားတည်း။

ရုပ်ဖြစ်ကြောင်း ၄-ပါးနှင့် ဖြစ်မှု ၁-ပါး (၅)

အတိတ်အကြောင်း ၃-ပါး = အဝိဇ္ဇာ, တဏှာ, ကံ၊ (အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရူပသမုဒယော...)

ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း ၁-ပါး = အာဟာရ (အာဟာရသမုဒယာ ရူပသမုဒယော)

ရုပ်၏ဖြစ်ပေါ်ခြင်း သမုဒယ/နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ ၁-ပါး

ရုပ်ချုပ်ကြောင်း ၄-ပါးနှင့် ချုပ်မှု ၁-ပါး (၅)

အတိတ်အကြောင်း၏ချုပ်ခြင်း ၃-ပါး = အဝိဇ္ဇာ, တဏှာ, ကံချုပ်ခြင်း၊ (အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ ရူပနိရောဓော...)

ပစ္စုပ္ပန် အကြောင်း၏ချုပ်ခြင်း ၁-ပါး = အာဟာရ၏ ကင်းခြင်း (အာဟာရနိရောဓာ ရူပနိရောဓော)

ရုပ်၏ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲခြင်း ဝယ/ဝိပရိကာမလက္ခဏာ ၁-ပါး

ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ ဖြစ်ကြောင်း/ချုပ်ကြောင်း ၄-ပါးနှင့် ဖြစ်မှု/ချုပ်မှု ၁-ပါး (၅)

အတိတ်အကြောင်း ၃-ပါး = အဝိဇ္ဇာ, တဏှာ, ကံ

ပစ္စုပ္ပန် အကြောင်း ၁-ပါး = ဖဿ (ဖဿသမုဒယာ ဝေဒနာ/သညာ/သင်္ခါရသမုဒယော)

ဖြစ်ပေါ်ခြင်း သမုဒယ/နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ ၁-ပါး

ချုပ်ခြင်း- အဝိဇ္ဇာချုပ်ခြင်း, တဏှာချုပ်ခြင်း, ကံချုပ်ခြင်း၊

ဖဿချုပ်ခြင်း (ဖဿနိရောဓာ ဝေဒနာ/သညာ/သင်္ခါရနိရောဓော)

ချုပ်ပျက်ပြောင်းလဲမှု ဝယ/ဝိပရိကာမလက္ခဏာ ၁-ပါး

ဝိညာဏ်၏ ဖြစ်ကြောင်း/ချုပ်ကြောင်း ၄-ပါး၊ ဖြစ်မှု, ချုပ်မှု ၁-ပါး (၅)

အတိတ်အကြောင်း ၃-ပါး = အဝိဇ္ဇာ, တဏှာ, ကံ

ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း ၁-ပါး = နာမ်ရုပ် (နာမရူပသမုဒယာ ဝိညာဏသမုဒယော)

ဝိညာဏ်၏ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း သမုဒယ/နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ ၁-ပါး

ချုပ်ခြင်း- အဝိဇ္ဇာချုပ်ခြင်း, တဏှာချုပ်ခြင်း, ကံချုပ်ခြင်း၊

နာမ်ရုပ်ချုပ်ခြင်း (နာမရူပနိရောဓာ ဝိညာဏနိရောဓော)

ဝိညာဏ်၏ ချုပ်ပျက်ပျောက်ကွယ်မှု ဝယ/ဝိပရိဏာမ လက္ခဏာ ၁-ပါး
(ပဋိ။မ။၅၃။) (ဝိသုဒ္ဓိ။ဋ္ဌ။ ၂။၂၆၆-၇။)

ခန္ဓာကို ယောဂီ၏ သိမြင်လာပုံ

မြင်ဆဲ၌ "မြင်တယ်"ဟု မှတ်သောသူသည်-

- (က) စက္ခုပသာဒနှင့် မြင်ရသော အဆင်းရုပ်တို့ကို ပဓာနပြု၍ သိသောအခါ၌ ရူပက္ခန္ဓာကို သိ၏။
- (ခ) မြင်၍ ကောင်းခြင်း၊ မကောင်းခြင်း၊ မကောင်း-မဆိုးဥပေက္ခာတို့ကို ပဓာနပြု၍ သိသောအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို သိ၏။
- (ဂ) မြင်ရသောအဆင်း၌ မှတ်သားခြင်းသဘောကို သိသောအခါ၌ သညာက္ခန္ဓာကို သိ၏။
- (ဃ) စိတ်ထဲ၌ အဆင်းနှင့်တွေ့မှု=ဖဿ၊ မြင်ရအောင် စေ့ဆော်တိုက်တွန်းမှု=စေတနာ၊ သာယာနှစ်သက်မှု=လောဘ၊ ကြည်ညိုမှု=သဒ္ဓါ စသော သဘောတို့ကို သိသောအခါ၌ သင်္ခါရက္ခန္ဓာကို သိ၏။
- (င) မြင်သောစိတ်ကို ပဓာနပြု၍ သိသောအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို သိ၏။

ဤသို့ ရုပ်သဘောမျှ၊ ဝေဒနာသဘောမျှ စသည်ကို သိခြင်းသည် "ဤကား ရုပ်တည်း၊ ဤကား ဝေဒနာတည်း၊ ဤကား သညာတည်း၊ ဤကား သင်္ခါရတည်း၊ ဤကား ဝိညာဏ်တည်း"ဟူသည်နှင့် အညီပင်တည်း။

ရုပ်၏ သမုဒယနှင့် ဝယကို သိပုံ

"မြင်တယ်"ဟု မှတ်တိုင်း၊မှတ်တိုင်း "မျက်စိအကြည်ရုပ်၊ မြင်ရသောအဆင်း၊ ရွှေ့ရှားမှု" စသောရုပ်တို့ကို "ဖျတ်ကနဲ ဖျတ်ကနဲ ပေါ်လာ၍ - ရိပ်ကနဲ ရိပ်ကနဲ ပျောက်ပျောက်သွားကြသည်" ဟု သိ၏။ ဤသို့ သိခြင်းသည် သမုဒယ(ဖြစ်မှု)နှင့် ဝယ(ပျက်မှု)ကို မျက်မှောက်သိသော ဥဒယဗ္ဗယ(ဥဒယ-ဝယ)ဉာဏ် မည်၏။

ဗာလပုထုဇဉ်တို့သည် ရုပ်နာမ်တို့ကို "ချမ်းသာသည်၊ ကောင်းသည်၊ တင့်တယ်သည်"ဟူ၍သာ ထင်တတ်ကြ၏။ "အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ အသုဘ"ဟူ၍ မသိကုန်။ ဤသို့ မသိမှုသည် အဝိဇ္ဇာမည်၏။ ရှေးဘဝ၌ ကံကိုပြုစဉ်က ဤမသိမှု မကင်းသေး၍ ရုပ်နာမ်တို့၌ သာယာတောင့်တမှု တဏှာသည်လည်း ဖြစ်ခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် သာယာအပ်သော ရုပ်နာမ်တို့အား ကောင်းစားစေရန် ကံတစ်စုံတစ်ရာကို ပြုခဲ့၏။ ထိုပြုမှုသည် ကုသိုလ်၊အကုသိုလ်ကံပင်တည်း။ ဤသို့ ဝိပဿနာရှုသော ယောဂီသည် ရုပ်နာမ်တို့၏ အကြောင်းများစွာနှင့် ဖြစ်မှုပျက်မှုတို့ကို မျက်မှောက် သိမြင်ရ၏။

ထို့ကြောင့် ဒိဋ္ဌနှင့် သုတ ရောစပ်လျက် ဤသို့သောနည်းဖြင့်လည်း ဆင်ခြင်သိမြင် သဘောကျလာနိုင်၏။ "ရှေးဘဝက အဝိဇ္ဇာမကင်းသေး၍ ဤရုပ်ဖြစ်သည်၊ ကင်းလျှင်လည်း မဖြစ်နိုင်"ဟူ၍၎င်း၊ "သာယာတတ်သော တဏှာမကင်းသေး၍ ဤရုပ်ဖြစ်သည်၊ ကင်းလျှင်လည်း မဖြစ်နိုင်"ဟူ၍၎င်း၊ "ပြုခဲ့သော ကံရှိ၍လည်း ဤရုပ်ဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်"ဟူ၍၎င်း၊ ယခုဘဝ၌ စားသောက်အပ်သော အစာအာဟာရရှိ၍ ဤရုပ်ဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်"ဟူ၍၎င်း... ဆင်ခြင်လျက် သိလာ၏။ ဤသို့ သိခြင်းသည် "အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရူပ-သမုဒယော၊ အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ ရူပနိရောဓော"စသော ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်နှင့် အညီ ဖြစ်ကြောင်း-ချုပ်ကြောင်းတရားတို့ကို အနုမာနအားဖြင့် မှန်းဆ၍သိသော ဥဒယဗ္ဗယ ဉာဏ်ပေတည်း။ (ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ပ။ ၄၂၂-၃)

ကွေးချင်မှုစိတ်ရှိ၍ ကွေးမှု လှုပ်ရှားမှုဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် သိခြင်းကို၎င်း၊ အေးမှု ပူမှု ဥတုရှိ၍ အေးရုပ် ပူရုပ်ဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်ဟု သိခြင်းကို၎င်း၊ ယခုဘဝ အကြောင်းကို

သိမှုအဖြစ်ဖြင့် သဘောတူသောကြောင့် "အာဟာရသမုဒယာ ရူပသမုဒယော၊ အာဟာရနိရောဓာ ရူပနိရောဓော" ဟူသော ပါဠိဖြင့်ပင် ပြသည်ဟု မဟာဋီကာ၌ ဆို၏။

အနုမာန ဝိပဿနာ-ဟူသည်

အနုမာန ဝိပဿနာသည် ရုပ်နာမ် တစ်ခုခုကိုသာ ပိုင်းခြား၍ ရှုသည်မဟုတ်။ အလုံးစုံကို သိမ်းကျုံး၍ တစ်ပေါင်းတည်းသာ ရှု၏။ ထို့ကြောင့် ကလာပသမ္မသန ဟုလည်း ခေါ်၏။ မျက်မှောက်သိအပ်ပြီးသော ရုပ်နာမ် တို့မှ နည်းမှီ၍ ရှုခြင်း၊ နှလုံးသွင်းခြင်းကြောင့် "နယ-ဝိပဿနာ၊ နယ-ဒဿန၊ နယ-မနသိကာရ" ဟူ၍လည်း ခေါ်၏။

ထို့ကြောင့် အနုမာန ဝိပဿနာသည် ရှေးဦးစွာ စ၍ ဖြစ်ပွားစေနိုင်ကောင်းသော ဉာဏ်မဟုတ်။ သင်္ခါရ တရားတို့၏ အနိစ္စလက္ခဏာ စသည်ကို ပစ္စက္ခဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ပြီးမှသာလျှင် အလိုလိုဖြစ်ပေါ်တတ်သော ဉာဏ် သာတည်း။ (ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ပ။ ၂၄၄။)

++++++

ဝေဒနာ ၁၀၈-ပါး ပွားပုံ

ဝေဒနာ ၆-ပါး

- ၁။ စက္ခုသမ္မဿဇာ ဝေဒနာ = အမြင်နှင့်စပ်၍ဖြစ်သော ဝေဒနာ
- ၂။ သောတသမ္မဿဇာ ဝေဒနာ = အကြားနှင့်စပ်၍ဖြစ်သော ဝေဒနာ
- ၃။ ဃာနသမ္မဿဇာ ဝေဒနာ = နမ်းရှူမှုနှင့်စပ်၍ဖြစ်သော ဝေဒနာ
- ၄။ ဇိဝှါသမ္မဿဇာ ဝေဒနာ = စားမှုနှင့်စပ်၍ဖြစ်သော ဝေဒနာ
- ၅။ ကာယသမ္မဿဇာ ဝေဒနာ = ထိမှုနှင့်စပ်၍ဖြစ်သော ဝေဒနာ
- ၆။ မနောသမ္မဿဇာ ဝေဒနာ = သိမှုနှင့်စပ်၍ဖြစ်သော ဝေဒနာ

ဝေဒနာ ၁၈-ပါး

ဆိုခဲ့ပြီးသော အထက်ပါ ၆-ပါးကို သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဤသုံးပါးဖြင့် မြှောက်ပွား လျှင် ၁၈-ပါး ဖြစ်၏။ (၆x၃=၁၈)

ဝေဒနာ ၅၄-ပါး

အထက်ပါ ဝေဒနာ ၁၈-ပါးကို-

- (က) အတိတ်ကာလ၌ ခံစားခဲ့ဖူးသော ဝေဒနာ (၁၈)ပါး
- (ခ) ယခုပစ္စုပ္ပန်၌ ခံစားနေဆဲ ဝေဒနာ (၁၈)ပါး
- (ဂ) အနာဂတ်ကာလ၌ ခံစားလတံ့သော ဝေဒနာ (၁၈)ပါး

ဤသို့ ကာလသုံးပါးဖြင့်မြှောက်လျှင် ၅၄-ပါး ရ၏။ (၁၈x၃=၅၄)

ဝေဒနာ ၁၀၈-ပါး

အထက်ပါ ဝေဒနာ ၅၄-ပါးကို-

(က) အဇ္ဈတ္တသန္တာန်= မိမိခံစားမှု ၅၄-ပါး

(ခ) ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်= သူတပါးခံစားမှု ၅၄-ပါး

ဤသို့ အဇ္ဈတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ အားဖြင့် ပေါင်းလိုက်လျှင် ဝေဒနာပေါင်း (၁၀၈)ပါး အကျယ်ပွား၏။ ဤသည်ကို "ဝေဒနာစစ် ၁၀၈"ဟု ဆိုပေသည်။

လင်္ကာ။ ။ ခံစား, စံစား, စကား နှစ်ထွေ၊ တရားနေမှာ၊ ဝေဒနာဓာတ်၊ ခန္ဓာမှတ်လော့။ သုံးရပ်ဝေခွဲ၊ ဆင်းရဲ+ ချမ်းသာ၊ ဥပေက္ခာမူ၊ လျစ်လျူခံစား၊ မထင်ရှားတည့်။ ငါးပါးအလို၊ တစ်ပုံဆိုသော်၊ ကိုယ်စိတ် နှစ်ဖြာ၊ ချမ်းသာ+ ဆင်းရဲ၊ တစ်နဲ့ ထို့ပြင်၊ အမြင်, အကြား၊ အနံ့အားနှင့်၊ စားလျက်, တွေ့ထိ၊ ကြံသိ ခြောက်ဖြာ၊ ချမ်းသာ+ဆင်းရဲ၊ လျစ်လျူခွဲငြား၊ ဆယ့်ရှစ်ပါးတည်း။ သုံးပါးကာလ၊ ပွားကတိုသေး၊ ငါးဆယ့်လေး ရှင်း၊ တရား သန္တာန်၊ နှစ်ပွား ပြန်က၊ တစ်ရာ့ရှစ်ပင်၊ အကျယ်မြင်လော့။ ။

(လယ်တီဆရာတော်၏ ခန္ဓာ အာယတန ဓာတ် သစ္စာကျမ်းမှ-)

ဝေဒနာ၏ သမုဒယနှင့် ဝယကို သိပုံ

ကိုယ်ထဲ, စိတ်ထဲ၌ ပေါ်လာသော သုခ, ဒုက္ခ, ဥပေက္ခာ ဝေဒနာတို့ကို မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း ထိုခံစားမှု ကလေးများကို "ဖျတ်ကနဲ ဖျတ်ကနဲ ပေါ်လာ၍ ရိပ်ကနဲ ရိပ်ကနဲ ကွယ်ပျောက်သွားကြသည်"ဟု သိခြင်းသည် ဝေဒနာ၏ ဖြစ်မှု(သမုဒယ)နှင့် ပျက်မှု(ဝယ)ကို မျက်မှောက်သိသော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မည်၏။

ရှေးဘဝက အဝိဇ္ဇာမကင်းသေး၍ ဤဝေဒနာဖြစ်သည်။ ကင်းလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း၊ သာယာ, တောင်တမူ တဏှာမကင်းသေး၍ ဤဝေဒနာဖြစ်သည်။ ကင်းလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း၊ ပြုခဲ့သော ကံရှိ၍ ဤဝေဒနာဖြစ်သည်။ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း၊ **ယခု** လောလောဆယ် အာရုံနှင့် တွေ့မှုဖဿရှိ၍ ဤဝေဒနာဖြစ်သည်။ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း ဆင်ခြင်လျက် သိ၏။ ဤသိခြင်းသည် ဖြစ်ကြောင်း- ချုပ်ကြောင်းတရားတို့ကို **အနုမာနအားဖြင့် မှန်းဆ၍သိသော** ဥဒယဗ္ဗယ ဉာဏ်ပေတည်း။

မှီရာရပ်ရှိ၍ ဤခံစားမှုဖြစ်သည်, မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်။ အာရုံရှိ၍ ခံစားမှုဖြစ်သည်, မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်။ ဤသို့စသည်ဖြင့် **ဖဿမှတစ်ပါးသော ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းကို သိခြင်းသည်** "ဖဿသမုဒယာ ဝေဒနာ- သမုဒယော၊ ဖဿနိရောဓာ ဝေဒနာနိရောဓော"ဟူသော ပါဠိ၌ အတွင်းဝင်၏။

(မှတ်ချက်။ သညာ, သင်္ခါရတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း, ချုပ်ကြောင်းတို့လည်း ဝေဒနာက္ခန္ဓာနှင့် တူကုန်၏။)

++++++

သညာက္ခန္ဓာ

သညာ ၆-မျိုး

- ၁။ ရူပသညာ = အဆင်းကို မှတ်သောသညာ
- ၂။ သဒ္ဓသညာ = အသံကို မှတ်သောသညာ
- ၃။ ဂန္ဓသညာ = အနံ့ကို မှတ်သောသညာ
- ၄။ ရသသညာ = အရသာကို မှတ်သောသညာ
- ၅။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗသညာ = တွေ့ထိမှုကို မှတ်သောသညာ
- ၆။ ဓမ္မသညာ = ကြံသိရသော သဘောအာရုံကို မှတ်သောသညာ

သညာမှတ်ပုံနှင့် သတိမှတ်ပုံ မတူ

သညာက အရာဝတ္ထုများ မမေ့အောင် မှတ်သား၏။ သတိက မမေ့ဘဲ အမှတ်ရ၏။ အဓိပ္ပါယ် ခပ်ဆင်ဆင် တူနေသော်လည်း သညာမှတ်တာက မြင်တိုင်း၊ ကြားတိုင်း စသည်၌ ဖြစ်ပေါ်လာသမျှ အာရုံတွေကို မမေ့အောင်၊ ပုံသဏ္ဍာန် နိမိတ်များကို မှတ်မိအောင် စွဲမှတ်ထားခြင်းကို ဆို၏။

သတိပဋ္ဌာန်နည်းအရ မှတ်ခြင်းမှာ ဖြစ်ခိုက်ရုပ်နာမ်များကို သူ့ပင်ကိုသဘော (သဘာဝလက္ခဏာ)နှင့် အဖြစ်-အပျက်(သင်္ခတလက္ခဏာ), အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ(သာမညလက္ခဏာ) အခြင်းအရာအားဖြင့် သိအောင် သတိပညာဖြင့် စူးစိုက်ရှုမှတ်ခြင်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အဓိပ္ပါယ် ဆင်တူရိုးမား ရှိသော်လည်း အနက်အားဖြင့် အလွန်ကွာခြား၏။

သညာမျိုးစုံ အပုံစုံ

လူ့လောက၌ "ကျွမ်းကျင်လိမ္မာတယ်၊ တတ်တယ်၊ သိတယ်" ပြောဆို သုံးနှုန်းနေသောအရာသည် သဘာဝအားဖြင့် သညာက္ခန္ဓာပင် ဖြစ်၏။ လောက၌ အများနည်းတူ "ရောင်းတတ်၊ ဝယ်တတ်၊ တွက်ချက်တတ်၊ ချက်ပြုတ်တတ်" စသည်ဖြင့် လောကီရေးရာ လိမ္မာပါးနပ်မှု သဘောမှန်သမျှတို့သည်လည်း သညာတွေသာ ဖြစ်၏။

နတ်လောက၌ နတ်တို့၏ အမှုကိစ္စ မှန်သမျှတို့၌ ကျွမ်းကျင်မှုတို့သည်လည်း နတ်တို့၏ သညာများပင် ဖြစ်၏။ အောက် အပါယ်ဘုံသား ကျွဲ၊ နွား၊ ဆင်၊ မြင်း စသော မြင်မြင်သမျှ တိရစ္ဆာန် မှန်သမျှတို့သည်လည်း သူတို့ သဘာဝအလျောက် သိတတ်ကြကုန်၏။ ထိုအသိများသည်လည်း သညာသိများ ဖြစ်၏။

လောကကြီးတစ်ခုလုံး၌ လောကီရေးရာ နယ်ပယ်၌ လိမ္မာပါပေတယ်၊ ပါးနပ်ပါပေတယ်၊ တတ်ကျွမ်းပါ ပေတယ်ဟု မျှော်မဆုံးနိုင်အောင် သုံးစွဲပြောဆိုနေကြသော အရာသည်လည်း သညာများသာ ဖြစ်၏။ မုဆိုးလည်း မုဆိုးအလျောက်၊ တံငါလည်း တံငါအလျောက် သူ့လုပ်ငန်းနယ်ပယ်တွင် တတ်သိ ကျွမ်းကျင်ကြ၏။ ထိုကျွမ်းကျင် မှုများသည်လည်း သညာများပင် ဖြစ်၏။

လိမ္မာပါးနပ်မှု သညာအဝဝကို ခြုံကြည့်လိုက်လျှင် အဆင်းအမျိုးမျိုး၌ လိမ္မာပါးနပ်မှု ရူပသညာ၊ အသံ အမျိုးမျိုး၌ လိမ္မာပါးနပ်မှု သဒ္ဓသညာ၊ အနံ့အမျိုးမျိုး၌ လိမ္မာပါးနပ်မှု ဂန္ဓသညာ၊ အရသာအမျိုးမျိုး၌ လိမ္မာပါးနပ်

မူ ရသသညာ၊ အတွေ့အမျိုးမျိုး၌ လိမ္မာပါးနပ်မှု ဖောဋ္ဌဗ္ဗသညာ၊ ရုပ်နာမ်မျိုးစုံ ဓမ္မာရုံ၌ လိမ္မာပါးနပ်မှု ဓမ္မသညာဟု သညာခြောက်ပါးသာ ရှိ၏။

ထို့ထက် အကျယ်ပွားလိုက်သော မြေကြီးကို မြေကြီးမှန်းသိတာ၊ ရေကို ရေမှန်းသိတာ၊ နေကို နေမှန်း သိတာ၊ လကို လမှန်းသိတာ၊ နက္ခတ်ကို နက္ခတ်မှန်းသိတာ၊ ကြယ်ကို ကြယ်မှန်းသိတာ စသည် ပြော၍မကုန်နိုင် လောက်အောင် များပြားလှစွာသော အသိများသည်လည်း သညာက္ခန္ဓာတို့သာ ဖြစ်ကုန်၏။

လင်္ကာ။ ။ထို့ပြင် သညာ၊ ခန္ဓာမှာကား၊ လိမ္မာတတ်သိ၊ ခေါ်ကြဘိ ရှင့်။ လူ၏ဘောင်မှာ၊ လူတကာနဲ့၊ လိမ္မာမြဲမှု၊ မှတ်စွဲဖြာဖြာ၊ ဤသညာပင်၊ နတ်မှာ နတ်လျောက်၊ လိမ္မာမြောက်၏။ အောက် အပါယ်သား၊ ကျွဲ နွား မြင်း ဆင်၊ မြင်မြင်သမျှ၊ အနန္တာလည်း၊ ဘာဝ ဘာဝ၊ သိတတ်ကြ၏။ လောက အလုံး၊ မျှော်မဆုံးအောင်၊ အသုံးတွင်စွာ၊ အလိမ္မာဟု၊ အချာ အချုပ်၊ ခေါ်သမုတ်၏။ မုဆိုး တံငါ၊ သူ့အရာ၌၊ လိမ္မာကျွမ်းကျင်၊ သညာပင်တည့်၊ သို့စဉ် နည်းပြ၊ သိကုန်ကြလော့။ ရူပသညာ၊ စသည်ဖြာသား၊ သညာ အပြား၊ အကျဉ်းအားဖြင့်၊ ခြောက်ပါးလာရှိ၊ ပွားပြန်ဘိမှု၊ မြေသိ၊ ရေသိ၊ နေ၊လ သိကာ၊ စရို သွယ်သွယ်၊ မဆုံးဖွယ်တည်... အကျယ် သညာက္ခန္ဓာတည်း။ ။

+++++

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာဟူသည်-

ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်မှုဟူသော အမူအရာများ ဖြစ်ပေါ်လာရန် စေတနာဦးစီးသော စေတသိက်(၅၀)တို့က ပြုလုပ်ပေးရ၏။ စီမံပေးရ၏။ ပြုပြင်ပေးရ၏။ ထို့ကြောင့် လျောင်း၊ ထိုင်၊ ရပ်၊ သွား၊ ပြုံးခြင်း၊ ရယ်ခြင်း၊ ငိုခြင်း၊ တပ်မက်ခြင်း၊ စိတ်ဆိုးခြင်း၊ မာနဖြစ်ခြင်း၊ မနာလိုခြင်း၊ မရှက်-ကြောက်ခြင်း၊ ကြည်ညိုခြင်း၊ သတိ၊ ရက်ကြောက်ခြင်း၊ စသည် စသည်တို့ဖြစ်အောင် ထိုသင်္ခါရက စီမံ၊ တိုက်တွန်းပေးရ၏။

သင်္ခါရ ၂-မျိုး

သင်္ခါရသည် ပြုလုပ်ပေးတတ်သော သင်္ခါရနှင့် အပြုခံသင်္ခါရဟူ၍ ၂-မျိုးရှိ၏။

ပြုလုပ်သူ သင်္ခါရ

သွားခြင်း၊ ရပ်ခြင်း၊ လျောင်းခြင်း၊ ထိုင်ခြင်း၊ ကွေးခြင်း၊ ဆန့်ခြင်း စသော ကိုယ်ဖြင့်ပြုလုပ်မှု ကာယကံ၊ ပြောဆိုခြင်း၊ သီဆိုခြင်း စသော နှုတ်ဖြင့်ပြောဆိုမှု ဝစီကံ၊ တွေးတောစဉ်စားမှုဟူသော ကြံစည်မှု မနောကံ၊ ဤ ကိုယ်နှုတ်စိတ် အမူအရာ ရုပ်နာမ်သဘောတရားများ ဖြစ်လာအောင် ပြုလုပ်တတ်သည်မှာ စေတနာဦးစီးသော သင်္ခါရက္ခန္ဓာပင် ဖြစ်သည်။ ဤသင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လှုံ့ဆော် စီမံမှုကြောင့် ကိုယ်နှုတ်စိတ် အမူအရာများ ပြီးစီးနေကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤသင်္ခါရက္ခန္ဓာသည် ပြုလုပ်ပေးသူ-စီမံဖန်တီးပေးသူ သင်္ခါရမည်၏။

အပြုခံ သင်္ခါရ

ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရတည်းဟူသော အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဖြစ်လာကြကုန်သော ရုပ်နာမ်များ သည် အပြုခံသင်္ခါရ မည်၏။

သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ ပဋိသန္ဓေဝိညာဏ်မှစပြီး ကံကြောင့်ဖြစ်သော အကျိုးဝိပါက်စိတ်, စေတသိက်များ၊ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်, မျက်စိ, နား, နှာခေါင်း, လျှာ, ကိုယ်အကြည် စသော ကမ္မဇရုပ်များ၊ ဤရုပ်နာမ်တရားများသည် ကံကပြုလုပ်ဖန်တီးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရသော အကျိုး(တနည်း) အပြုခံ သင်္ခါရများ ဖြစ်ကြ၏။

သွားခြင်း, ရပ်ခြင်း, ထိုင်ခြင်း, ပြုံးခြင်း, ရယ်ခြင်း, ငိုခြင်း, ပြောဆိုခြင်း စသော ဤကိုယ်နှုတ်အမှုအရာ များသည် ပြုလုပ်လိုသော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ထိုကိုယ်နှုတ်အမှုအရာများကို စိတ်ကြောင့် ဖြစ်လာရသော အကျိုးသင်္ခါရများ ခေါ်၏။

၎င်းနောက် စိတ်စေတသိက် နာမ်တရားများသည်လည်း သူတို့အချင်းချင်း ပြုတတ်သော အကြောင်း- သင်္ခါရလည်း မည်၏။ ပြုအပ်သော အကျိုးသင်္ခါရလည်း မည်၏။ နောက်နောက် စိတ်စေတသိက် နာမ်တရားတို့ သည်လည်း ရှေးရှေးဖြစ်သော နာမ်တရားများကြောင့် ဖြစ်သော အကျိုးသင်္ခါရများ ဖြစ်၏။

အေးခြင်း, ပူခြင်း, နွေးခြင်းစသော ရုပ်များသည် အအေးအပူဟူသော ဥတုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရသော အကျိုးသင်္ခါရရုပ်များ ဖြစ်၏။

အစာအာဟာရကြောင့် ဖြစ်လာရသော ရုပ်များသည် အာဟာရက ပြုလုပ်ဖန်တီးအပ်သော အကျိုးသင်္ခါရ ရုပ်များဖြစ်၏။

သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာ၊

သဗ္ဗေ-အလုံးစုံကုန်သော၊ သင်္ခါရာ- ကံ,စိတ်,ဥတု,အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းတရားလေးပါး တို့သည် ပြုပြင်စီရင်အပ်ကုန်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့သည်၊ အနိစ္စာ-မမြဲကုန်။ ဒုက္ခာ-ဆင်းရဲကုန်၏။

ဤ၌ "သင်္ခါရာ"ဟူသော စကားအရ သက်ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့က အညီအညွတ် ပြုပြင်အပ်သော အပြုခံ ရုပ်နာမ်တရားများကို ဆိုလို၏။ တနည်း- မြင်တိုင်း,ကြားတိုင်း,လှုပ်ရှားတိုင်း ဖြစ်ပေါ်နေသော ဥပါဒါန- က္ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားများပင် ဖြစ်၏။

ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရုပ်နာမ်တရားများကို အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တဟု သိမြင်ပြီး ငြီးငွေ့သော နိဗ္ဗန္ဓညာဏ် ဖြစ်လာစေရန် ဟောထားခြင်းဖြစ်၏။

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ (၅၀) လင်္ကာ

ကာယ ဝစီ၊ မနော ပြီတည့်၊ သုံးလီ ကမ္မ၊ သင်္ခါရမူ၊ ဓမ္မထင်ရှား၊ ငါးဆယ် ပြား၏။ ◀ တွေ့ငြား ဖဿ၊ ဆော်ထ စေတနာ၊ ဧကဂ္ဂါ မူ၊ တည်ကြည်ဟု၏။ သက်မူ ဇီဝ၊ မနသီ ကား၊ နှလုံးသား တည့်၊ ငါးပါး ဓမ္မ၊ စိတ်တိုင်း ရ၏။ ▶ တက္က ကြံခြင်း၊ ဖွဲ့ရစ်ခြင်းမှာ၊ ဝိစာရမှတ်၊ ဆုံးဖြတ် မိမောက္ခ၊ ဝီရိယနှင့်၊ ဆန္ဒ၊ ဝိတိ၊ ထင်ရှားဘိ...။ (ဝေဒနာ, သညာမှ တပါး အညသမာန်း စေတသိက် ၁၁-ပါး)

◀ မသိ မလင်း၊ မထိုးထွင်းချက်၊ မောဟ နက်တည့်၊ ရှက်+ကြောက် မရှိ၊ အဟီရိက၊ နောတ္တပု မည်၊ မတည်ကြည်က၊ ဥဒ္ဓစ္စမူ၊ ဤလေးခုကား၊ အကုသိုလ်တွင်၊ စိတ်တိုင်းယှဉ်၏။ လိုချင် လောဘ၊ မာနထောင်လွှား၊

မြင်မှား ဒိဋ္ဌိ။ ကြမ်းဘိ ဒေါသ၊ မစ္ဆေရ ဝန်တို၊ မနာလို ဣဿာ၊ တဖြာ ကုက္ကုစ္စ၊ နောင်တပူပင်၊ မရွှင် မကြည်၊ ထိုင်းမှိုင်း သည်မှာ၊ နှစ်မည် ထိ+မိဒ်၊ စိတ်ထဲ ဒွိဟ၊ နှစ်ခွ နေဘိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ...။ (အကုသိုလ် စေတသိက် ၁၄-ပါး)

• သဒ္ဓါ ကြည်လော၊ မမေ့ သတိ၊ ရှက်ကြောက်ဘိမှာ၊ ဟိရီ+ဩတ္တပ္ပံ၊ မကပ် မငြိ၊ မကြမ်းဘိနှင့်၊ အသိတရား၊ ဟိတ်သုံးပါးဟူ။ လျစ်လျူရှုလတ်၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာ၊ နှစ်ဖြာ ပဿဒ္ဓိ၊ ငြိမ်းဘိ ကိုယ်စိတ်၊ ပေါရိဝံ လဟု၊ မုဒု နူးညံ့၊ ကျန်းခံ ကမ္မဉ်၊ ကျွမ်းကျင် ပါဂုဉ်၊ ဖြောင့်တုံ ဥဇု၊ • နှုတ်ဒု၊ ကာဒု၊ ကြည်မှု သုံးဖြာ၊ ဝါစာ ကမ္မန္တ၊ အာဇီဝနှင့်၊ • သတ္တ အများ၊ သနားသမှု၊ ဝမ်းမြောက်မှုဟု၊ ကရုဏာ၊ မုဒိ၊ ငါးဆယ် ရှိ၏။ သုစရိတ၊ ဒုစရိတ၊ ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ၊ စသည်ဖြာသား၊ ဝေါဟာသွယ်သွယ်၊ မဆုံးဖွယ်သည်... အကျယ် သင်္ခါရက္ခန္ဓာတည်း။ ။ (သောဘနစေတသိက် ၂၅-ပါး)

++++++

ဝိညာဏက္ခန္ဓာ

ဝိညာဏ်၏ သမုဒယနှင့် ဝယကို သိပုံ

မြင်ဆဲ၊ ကွေးဆဲ၊ ကြံဆဲ စသည်၌ "မြင်တယ်၊ ကြားတယ်၊ ကွေးချင်တယ်၊ ဆန့်ချင်တယ်၊ ကြံတယ်၊ မှတ်တယ်၊ သိတယ်" စသည်ဖြင့် မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း မြင်သောစိတ် စသည်တို့ကို ဖျတ်ကနဲ၊ ဖျတ်ကနဲ ပေါ်လာ၍ ရိပ်ကနဲ၊ ရိပ်ကနဲ ကွယ်ပျောက် ကုန်ဆုံးသွားကြသည်"ဟု သိ၏။ ဤသို့သိခြင်းသည် သမုဒယ၊ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာဟု ခေါ်သော ဖြစ်မှု၊ ဝယ၊ ဝိပရိဏာမ လက္ခဏာဟုခေါ်သော ပျက်မှုတို့ကို မျက်မှောက်သိသော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် မည်၏။

ရှေးဘဝက အဝိဇ္ဇာမကင်းသေး၍ ဤစိတ်ဖြစ်သည်၊ ကင်းလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း၊ သာယာ-တောင့်တမှုတဏှာ မကင်းသေး၍ ဤစိတ်ဖြစ်သည်၊ ကင်းလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း၊ ပြုခဲ့သောကံရှိ၍ ဤစိတ်ဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း၊ မှီရာရပ်နှင့် ဖဿ၊ ဝေဒနာ စသော နာမ်ရှိ၍ ဤစိတ်ဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူ၍၎င်း... ဆင်ခြင်၍ သိ၏။ ဤသို့ သိခြင်းသည် သမုဒယ-ဖြစ်ကြောင်းတရား၊ ဝယ၊ နိရောဓ-ချုပ်ပျက်ကြောင်း တရားတို့ကို အနုမာန အားဖြင့် မှန်းဆ၍သိသော ဥဒယဗ္ဗယ ဉာဏ်ပေတည်း။

အာရုံရှိ၍ ဤစိတ်ဖြစ်သည်၊ ရှေးရှေးစိတ်ရှိ၍ နောက်နောက်စိတ်ဖြစ်သည်၊ မရှိလျှင်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟု သိခြင်းသည် "နာမရူပသမုဒယာ ဝိညာဏသမုဒယော၊ နာမရူပနိရောဓာ ဝိညာဏနိရောဓော"ဟူသော ပါဠိ၌ အတွင်းဝင်၏။

ဉာဏ် (၅၀)

ဤဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့် ခန္ဓာတစ်ပါးတစ်ပါး၌ ဖြစ်မှုကိုသိခြင်းက ၁-ပါး၊ ပျက်မှုကိုသိခြင်းက ၁-ပါး၊ ဖြစ်ကြောင်းကို သိခြင်းက ၄-ပါး၊ ပျက်ကြောင်းကို သိခြင်းက ၄-ပါး ရှိသည်ဖြစ်၍ အသိဉာဏ် ၁၀-ပါး ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ခန္ဓာငါးပါးလုံး၌ အသိဉာဏ် (၅၀) ဖြစ်၏။ ဤဉာဏ် ၅၀-ကိုပင် လက္ခဏာ ၅၀-ကို သိသော ဥဒယဗ္ဗယ ဉာဏ်"ဟု အဋ္ဌကထာတို့၌ မိန့်ဆိုကြလေသည်။ ထိုဉာဏ်တို့တွင် ဖြစ်မှု-ပျက်မှုကိုသိသော ဉာဏ် ၁၀-ပါးသည် သာလျှင် လိုရင်းဖြစ်ပေသည်။ (မဟာစည်ဆရာတော်၊ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ဒု၊ နှ၊ ၄၂၆-၇)

*** **

၃။ အာယတနအပိုင်း

အာယတန-ဟူသည်

စိတ်, စေတသိက်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းကို "အာယတန"ဟု ခေါ်၏။

အာယတန ၁၂-ပါးဇယား

ခွါရ ဖ-ပါး +	အာရုံ ဖ-ပါး =	သံယောဇဉ်	ဖြစ်ကြောင်း	ပယ်ကြောင်း	အပြီးပယ်
စက္ခု - မျက်စိ	ရူပါရုံ - အဆင်း	၁၀	အယောနိသော	ယောနိသော	မဂ်
သောတ - နား	သဒ္ဒါရုံ - အသံ	။	။	။	။
ဃာန - နှာခေါင်း	ဂန္ဓာရုံ - အနံ့	။	။	။	။
ဇိဝှါ - လျှာ	ရသာရုံ - အရသာ	။	။	။	။
ကာယ - ကိုယ်	ဖောဋ္ဌဗ္ဗ - ထိတွေ့မှု	။	။	။	။
မန- စိတ်	ဓမ္မာရုံ - သဘောအာရုံ	။	။	။	။

ရှုသိပုံ။ ။ ယောဂီသည် မျက်စိအကြည့်ဓာတ်ကို၎င်း၊ အဆင်းရူပါရုံကို၎င်း၊ မျက်စိနှင့်အဆင်း တွေ့ထိမှုကြောင့် သံယောဇဉ် ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို၎င်း၊ မဖြစ်သေးသော သံယောဇဉ်တို့၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းအကြောင်း အယောနိသော မနသိကာရကို၎င်း၊ ဖြစ်ပြီးသော သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခွါနိုင်ကြောင်း ယောနိသော မနသိကာရကို၎င်း၊ နောင်တဖန် ပြန်မဖြစ်ရန် အပြီးပယ်သတ်နိုင်ကြောင်း အရိယာမဂ်ကို၎င်း သိအောင် အားထုတ်၏။

သံယောဇဉ်ဟူသည်-

သတ္တဝါတို့ကို ထိုထိုဘုံဘဝမှ မလွတ်ရအောင် ကြိုးဖြင့်ချည်နှောင်သကဲ့သို့ ချည်နှောင်တတ်သော တရားကို သံယောဇဉ်ဟု ခေါ်သည်။ ဗိုရာ, ဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မလွတ်မြောက်နိုင်အောင် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ချည်နှောင် တတ်သော တရားများဟု ဆိုလိုသည်။

(ဆောင်) မိမိကိန်းရာ၊ သတ္တဝါကို၊ ထိုထိုဘုံမှ၊ မလွတ်ရအောင်၊ ချည်နှောင်သမှု၊ ကြိုးနှယ်ပြု၊ မှတ်ရှု သံယောဇဉ်။ (အခြေပြုသင်္ဂြိုဟ်)

သံယောဇဉ် ၁၀-ပါး

- ၁။ ကာမရာဂ သံယောဇဉ်= ကာမဂုဏ် ဝတ္ထုတို့ကို သာယာတောင့်တမှု၊
- ၂။ ဘဝရာဂ သံယောဇဉ်= ကာမ,ရူပ,အရူပ ဟူသော ဘဝတို့၌ တပ်စွဲမှု၊
- ၃။ ပဋိဃ သံယောဇဉ်= စိတ်ဆိုးမှု, စိတ်ပျက်မှု, **မုန်းတီးမှု**, သေပျက်စေလိုမှု၊
- ၄။ မာန သံယောဇဉ်= မိမိကိုယ်ကို အကောင်းအမြတ်ထား၍ သူတပါးနှင့် နှိုင်းပြိုင်မှု, ထောင်လွှားမှု, အထင်ကြီးမှု၊
- ၅။ ဒိဋ္ဌိ သံယောဇဉ်= ငါကောင်, လိပ်ပြာကောင်, ဝိညာဏ်ကောင် ရှိသည်။ ထိုအကောင်သည် မသေမပျက်ပဲ အမြဲ တည်နေသည်ဟူ၍၎င်း၊ ထိုအကောင်သည် သေလျှင် ပျောက်ပျက် ပြတ်စဲသွားသည်ဟူ၍၎င်း၊ ထင်မြင်ယူဆမှု၊
- ၆။ ဝိစိကိစ္ဆာ သံယောဇဉ်= ရတနာသုံးပါး၌ ယုံမှားမှု၊
- ၇။ သီလဗ္ဗတပရာမာသ သံယောဇဉ်= နွား,ခွေးစသည်တို့၏ အလေ့အကျင့်ကို ပြုကျင့်လျှင် ချမ်းသာကောင်းစား သည်, ဝဋ်ဆင်းမှ ထွက်မြောက်သည်ဟု ယူဆခြင်း၊

- ၈။ ဣဿာ သံယောဇဉ်= သူတပါး ကောင်းစားသည်ကို မနာလိုမှု၊
- ၉။ မစ္ဆရိယ သံယောဇဉ်= ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်း၊ ဂုဏ်ကျက်သရေမျိုးကို သူတပါးအား မရစေလိုမှု၊ ကိုယ်နှင့်ဆက်စပ်သော သူတို့ကို သူတပါးနှင့် မဆက်သွယ်စေလိုမှု၊ ဝန်တိုမှု၊
- ၁၀။ အဝိဇ္ဇာ သံယောဇဉ်= ရုပ်နာမ်တို့၏ သဘောမှန်ကို မသိမှု၊ အလွဲအမှားကို သိမှု။

ရှုမှတ်ပုံ-

မြင်ဆဲစသည်၌ ထင်ရှားရှိသော မျက်စိအကြည်ရုပ်၊ မြင်ရသောအဆင်းရုပ်၊ မြင်မှု... စသော အာယတနတို့ကို "မြင်တယ်၊ မြင်တယ်"စသည်ဖြင့် **မရှုမှတ်သောကြောင့်** အမှန်အတိုင်း မသိသောသူအား ဤသံယောဇဉ် ၁၀-တို့သည် အကြောင်းညီညွတ်သည့် အားလျော်စွာ **ဖြစ်ပေါ်တတ်ကုန်၏။ ဖြစ်ပေါ်လျှင်** ထိုကာမရာဂစသည်ကို 'သာယာတယ်'စသည်ဖြင့် ဖြစ်ပေါ်သည့်အတိုင်းပင် **မှတ်၍ သိအပ်၏။** ဤသို့ မှတ်ခြင်းဖြင့် "ကာမရာဂစသည် ဖြစ်ပေါ်အောင် လှုံ့ဆော်ပေးတတ်သော အစစွာ နှလုံးသွင်းမှု= **အယောနိသော မနသိကာရ**ကိုလည်း" သိ၏။ "မှတ်သိခြင်းကြောင့် ကာမရာဂစသည် ကင်းပြတ်သွားသည်"ဟု သံယောဇဉ်ကင်းငြိမ်းကြောင်း ဖြစ်သော **ယောနိသော မနသိကာရ**ကိုလည်း သိ၏။

ရှုမှတ်မှု ရင့်သန်လာသောအခါ၌ကား "ကာမရာဂ စသည်ဖြစ်စေရန် နှလုံးသွင်းမှု စပြုသည်နှင့် တပြိုင်နက် မှတ်သိသောကြောင့်" ကာမရာဂစသည် ထင်ရှားမဖြစ်ပေါ်ပဲ ကင်းငြိမ်းသွားသည်လည်း ရှိတတ်သေး၏။ သံယောဇဉ်တို့ကို အကြွင်းမဲ့ ငြိမ်းစေတတ်သောမဂ်ကို ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် သိခြင်းသည်ကား **ပစ္စဝေက္ခဏ ဉာဏ်**သို့ ရောက်မှဖြစ်၏။

သုတမယဉာဏ်ဖြင့် သိရန်ကား-

- ၁။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယတို့ကို **သောတာပတ္တိမဂ်**ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ပယ်၏။ ထိုသောတာပတ္တိမဂ်ကို သောတာပန်သည် မျက်မှောက်သိ၏။
- ၂။ ကြမ်းတမ်းသော ကာမရာဂနှင့် ပဋိဗသံယောဇဉ်တို့ကို **သကဒါဂါမိမဂ်**ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ပယ်၏။ ထိုသကဒါဂါမိမဂ်ကို သကဒါဂါမ်သည် မျက်မှောက်သိ၏။
- ၃။ သိမ်မွေ့သော ကာမရာဂနှင့် ပဋိဗသံယောဇဉ်တို့ကို **အနာဂါမိမဂ်**ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ပယ်၏။ ထိုအနာဂါမိမဂ်ကို အနာဂါမ်သည် မျက်မှောက်သိ၏။
- ၄။ မာန၊ ဘဝရာဂ၊ အဝိဇ္ဇာ သံယောဇဉ်တို့ကို **အရဟတ္တမဂ်**ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ပယ်၏။ ထိုအရဟတ္တမဂ်ကို ရဟန္တာသည် မျက်မှောက်သိ၏။

(၄) ဗောဇ္ဈင်္ဂအပိုင်း

သစ္စာလေးပါးကို သိသူ၏ အကြောင်းအင်္ဂါကို ဗောဇ္ဈင်္ဂ(ဗောဇ္ဈင်)ဟု ခေါ်သည်။ သစ္စာလေးပါးသိမှု၏ အစိတ်အပိုင်းကိုလည်း **ဗောဇ္ဈင်္ဂ**(ဗွတ်ဇင်ဂ) ဟု ခေါ်၏။

(ကိလေသာတည်းဟူသော အိပ်ပျော်ခြင်းမှာ နိုးထတတ်သော သတ္တဝါ၏ (ဝါ) သစ္စာလေးပါးကို သိတတ်သော သတ္တဝါ၏- အကြောင်းကို (ဝါ) အစိတ်အပိုင်းကို ဗောဇ္ဈင်္ဂီဟု ခေါ်။)

ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး

သတိ သမ္မောဇ္ဈင်(သံဗုတ်ဈင်)၊ ဓမ္မဝိစယ သမ္မောဇ္ဈင်၊ ဝီရိယ သမ္မောဇ္ဈင်၊ ပီတိ သမ္မောဇ္ဈင်၊ ပဿဒ္ဓိ သမ္မောဇ္ဈင်၊ သမာဓိ သမ္မောဇ္ဈင်၊ ဥပေက္ခာ သမ္မောဇ္ဈင်၊

(အမှတ်ရမှု သတိကိုပင် သိကြောင်းဖြစ်၍၎င်း၊ သိကြောင်းတရားထဲမှ တစ်စိတ်ဖြစ်၍၎င်း **သတိ-သမ္မောဇ္ဈင်**ဟု ခေါ်သည်။)

ကိလေသာမှ နိုးထလာသူ-

ဝိပဿနာတရားကို ပြင်းထန်စွာ အားထုတ်နေသော ယောဂီသည် ဖြစ်-ပျက်ကို သိမြင်သော **ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မှ စ၍ ကိလေသာတည်းဟူသော အိပ်ပျော်ခြင်းမှ နိုးထ၏** (ဝါ) သစ္စာလေးပါးကို သိ၏။ ထိုအချိန်မှ စ၍ ထိုယောဂီကို **သမ္မောဓိ**(သစ္စာလေးပါးကို သိသောသူ)ဟု ခေါ်၏။ ထိုကိလေသာတည်းဟူသော အိပ်ပျော်ခြင်းမှ နိုးထတတ်သော ယောဂီ၏ အကြောင်းကို **သမ္မောဇ္ဈင်**-ဟု ခေါ်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မှ စ၍ ဗောဇ္ဈင်တရားများ ဖြစ်ပွားလာ၏။

ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါးကို ရှုသိပုံ

ယောဂီသည် မိမိ၌ သမ္မောဇ္ဈင် ၇-ပါး ရှိနေ၊ ဖြစ်နေလျှင်လည်း "ရှိနေ၊ ဖြစ်နေသည်" ဟု သိ၏။ မရှိ၊ မဖြစ်လျှင်လည်း "မရှိ၊ မဖြစ်"ဟု သိ၏။ မဖြစ်သေးသော ဗောဇ္ဈင်တရားများ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏အကြောင်း ယောဂီသော မနုဿိကာရ ကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပေါ်နေသော ဗောဇ္ဈင်တရားတို့၏ ပွားစေမှု၏ လုံးဝပြည့်စုံခြင်း အရဟတ္တမဂ် ဟူသော အကြောင်းတရားကိုလည်း သိ၏။

(၁) သတိသမ္မောဇ္ဈင်

သတိသမ္မောဇ္ဈင် ယောဂီအား ထင်လာပုံ

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မှ စ၍ မှတ်မှုစင်ကြယ်သောအခါ၌ မှတ်တိုင်းမှတ်တိုင်း မှတ်အပ်သော အာရုံ၌ မှီကပ်-လျက် နေသကဲ့သို့ ထင်သောသတိသည် ထက်သန်ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုအခါ၌ ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်အာရုံသည် မှတ်သောစိတ်ထဲ၌ အလိုလိုပင် ကျရောက်လာသကဲ့သို့ ရှိ၏။ အာရုံတစ်ခုခုကို မှတ်ပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် အခြားအာရုံတစ်ခုသည် အသင့် ထင်ပေါ်လျက်ရှိ၏။

မှတ်သောစိတ်ကို အာရုံထဲ၌ စိုးစိုးမြုပ်ဝင်စေဘိသကဲ့သို့ ရှိ၏။ မှတ်သိစရာ အာရုံကိုလည်း မှတ်သိမှု စိတ်ထဲ၌ စိုးစိုးမြုပ်ဝင်စေဘိသကဲ့သို့ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့်ပင် ယင်းသတိကို "အပိလာပန လက္ခဏာ = သမ္မယုတ် တရားတို့ကို အာရုံမှ မပေါ်မထွက်စေခြင်း- မှတ်သိစရာ အာရုံကိုလည်း မှတ်သိမှုမှ မပေါ်မထွက်စေခြင်း သဘော

ရှိသည်"ဟူ၍ အဋ္ဌကထာတို့၌ ဆိုလေသည်။ ဤသို့ ထက်သန်ထင်ရှားစွာ ဖြစ်သောသတိသည် မဂ်ဉာဏ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေတတ်သောကြောင့် သတိသမ္မောဇဉ် မည်၏။ (ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ပ။ ၄၃၃။)

သတိ၏ လက္ခဏာဒိ စတုက္က

မလွတ်စတမ်း စောင့်ဖမ်းနေသည်၊ (အပိလာပန လက္ခဏာ သတိ)

ဖြစ်ပျက်သရွေ့ မမေ့စေပြီ၊ (အသမ္မောသ ရသာ)

အာရုံရှေးရှု စောင့်မှုထင်သည်၊ (အာရက္ခ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဝိသယာဘိမုခဘာဝ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ)

မြတ်သတိ မှတ်သိ ဗောဇ္ဈင်မည်။ (ထိရသညာ ပဒဋ္ဌာနာ=မြဲသောသညာသည် နီးသောအကြောင်း)

တနည်း (ကာယာဒိသတိပဋ္ဌာန ပဒဋ္ဌာနာ ဝါ = ကာယစသည်၌ သတိကို စူးစိုက်ထားခြင်းသည် နီးသော အကြောင်း။ ဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၁၆၅။)

သတိသမ္မောဇဉ်ဖြစ်ကြောင်း ယောနိသော ၂-ပါး

မှတ်မှုကို ဖြစ်စေမည်၊ မှတ်မည်ဟု နှလုံးသွင်းခြင်းသည်၎င်း၊ ရှေးရှေးသော ရှုမှတ်မှုများသည်၎င်း ယောနိသော မနသိကာရ မည်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော မနသိကာရကြောင့် ယောဂီအား အမှတ်ရမှု သတိသမ္မောဇဉ် သည် ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထို့ကြောင့် ယောဂီသည် ထိုယောနိသော မနသိကာ ၂-မျိုးဟူသော အကြောင်းကို သိပေ သည်။

တနည်း- သတိသမ္မောဇဉ်ဖြစ်ကြောင်း ၄-ပါး

- ၁။ သတိသမ္မောဇဉ် ရှိခြင်း၊
- ၂။ သတိမေ့သူကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၃။ သတိကောင်းသူကို ဆည်းကပ်ခြင်း၊
- ၄။ သတိသမ္မောဇဉ် ဖြစ်ခြင်း၌ စွဲမြဲသက်ဝင်ခြင်း၊

သတိသမ္မောဇဉ်၏ လုံးဝ ပြည့်စုံမှု

ဤသတိသမ္မောဇဉ်ကို မိမိသန္တာန်၌ မပြတ်ဖြစ်ပွားစေမှုသည် အရဟတ္တမဂ်သို့ ရောက်လျှင် လုံးဝ ပြည့်စုံပေတော့၏။ နောက်ထပ် ပွားစရာမလိုတော့။ ဤကဲ့သို့ သတိသမ္မောဇဉ်ကို ပွားစေမှုသည် အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် သာလျှင် အလုံးစုံပြည့်စုံသောကြောင့် ရဟန္တာဖြစ်ပြီးသော အခါ၌သာလျှင် ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်ဖြင့် သိအပ်ပေ သည်။

(၂) မွေဝိစယ သမ္မောဇဉ်

ယောဂီအား ထင်ပုံ

မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း မှတ်အပ်သောအာရုံ၌ ပါဝင်သော အထူးထင်ရှားသည့် ရုပ်နာမ်တစ်ပါးပါး၏ သဘောမှန်ကိုလည်း သိ၏။ မှတ်သောစိတ်ထဲ၌ ခေါင်းပြု၍ ဝင်လာသကဲ့သို့သော ထိုရုပ်နာမ်၏ အစ၊ဖြစ်ပေါ်မှု

ကိုလည်း သိ၏။ တိကနဲ ပြတ်သွားသကဲ့သို့သော ကုန်ဆုံးပျောက်ပြယ်မှု=ပျက်မှုကိုလည်း ပိုင်းခြား၍ သိ၏။ မမြဲသော အမှုအရာဟူသော အနိစ္စလက္ခဏာ၊ ဆင်းရဲသော၊ မကောင်းသော အမှုအရာ၊ မနှစ်သက်ဖွယ် အမှုအရာ ဟူသော ဒုက္ခလက္ခဏာ၊ အလိုအတိုင်း ပြီးစေနိုင်သည့် ငါကောင်မဟုတ်၊ ငါကောင်မရှိသည့် အမှုအရာဟူသော အနတ္တလက္ခဏာ၊ ဤလက္ခဏာတို့ကိုလည်း ရှင်းလင်းစွာ သိ၏။ ဤအသိဉာဏ်သည် ဓမ္မဝိစယ သမ္မောဇ္ဈင် မည်၏။ (ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ပ။ ၄၃၄။)

ဓမ္မဝိစယ သမ္မောဇ္ဈင်ဖြစ်ကြောင်း ၇-ပါး

- ၁။ ခန္ဓာ၊အာယတန၊ဓာတ် စသည်တို့၌ နားလည်အောင် မေးမြန်းခြင်း၊
- ၂။ မိမိခန္ဓာကိုယ်တွင်းနှင့် မိမိနေရာ ပတ်ဝန်းကျင် အတွင်းအပြင် ၂-ဌာနတို့၌ သန့်ရှင်းမှုရှိခြင်း၊
- ၃။ သဒ္ဓါစသော ဣန္ဒြေတရားများ ညီမျှမှုရှိခြင်း၊
- ၄။ ခန္ဓာစသည်၌ သက်ဝင်သောပညာ မရှိသောသူကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၅။ ဖြစ်-ပျက်ကိုသိသော ပညာနှင့်ပြည့်စုံသူကို ဆည်းကပ်ခြင်း၊
- ၆။ ခန္ဓာစသည်တို့၌ နက်နဲသော ဉာဏ်ပညာကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၇။ ဓမ္မဝိစယ သမ္မောဇ္ဈင်ဖြစ်ရန် စိတ်ကို ညွတ်နေခြင်း၊

ဣန္ဒြေတို့ကို ညီမျှစေခြင်း

ဣန္ဒြေတို့၏ ညီမျှခြင်းကို ပြီးစေခြင်း မည်သည်မှာ သဒ္ဓါစစော ဣန္ဒြေတို့၏ ကိစ္စအားဖြင့် မယုတ်မလွန် ညီမျှခြင်းကို ပြုခြင်းတည်း။ အကယ်၍ ထိုယောဂီအား သဒ္ဓါန္တရားကြီး၍ အခြား ဣန္ဒြေတို့ အားနည်းနေငြားအံ့။ ထိုသို့ ဖြစ်နေလျှင် ဝီရိယိန္ဒြေသည် ပင့်မြောက်ခြင်းကိစ္စကို၊ သတိန္ဒြေသည် အာရုံကိုကပ်၍ တည်နေခြင်းကိစ္စကို၊ သမာဓိန္ဒြေသည် မပျံ့လွင့်ခြင်းကိစ္စကို၊ ပညိန္ဒြေသည် သိမြင်ခြင်းကိစ္စကို မပြုလုပ်နိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် အကြောင်း အကျိုးစသော တရားသဘောများကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်းဖြင့်၎င်း၊ သဒ္ဓါန္တရားကြီးစေတတ်သော အခြင်းအရာ အားဖြင့် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးမသွင်းခြင်း၎င်း သဒ္ဓါန္တရေကို လျော့ချအပ်၏။ သဒ္ဓါန္တရေလွန်ကဲရာ၌ ဝတ္တလိမထေရ်၏ ဝတ္ထုသည် ပုံစံပြပေတည်း။

[တရားသဘောများကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း ဟူသည်ကား- ကြည်ညိုအပ်သော ဝတ္ထုဖြစ်သော အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်၏ မြင့်မြတ်သည်၏အဖြစ် စသောဂုဏ်တို့ကို နှလုံးသွင်းခြင်း၊ သက်ဝင်ယုံကြည်ခြင်း၏ အလွန်အကဲဖြစ်ခြင်းကြောင့် သဒ္ဓါန္တရေ သည် အားကြီးလျက် ဖြစ်၏။ ထိုကြည်ညိုအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ အကြောင်းအကျိုး စသည်ကို ဝေဘန်သောအားဖြင့် ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်းဖြင့်- ဆိုလိုသည်။ ဋီကာ။

ဤဋီကာတွင် အကြောင်းအကျိုးစသည်ကို ဝေဘန်သောအားဖြင့်- ဟူရာဝယ် 'စသည်' အရဖြင့် ဆံပင်၊ မွေးညှင်း စသည့် ရုပ်နာမ်မျှ၊ ခန္ဓာငါးပါးမျှ၊ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တမျှ စသည်ကို ဝေဘန်ခြင်းတို့ကိုလည်း ယူအပ်၏။ ထိုသို့ ဝေဘန်ခွဲခြမ်း၍ ဆင်ခြင်လိုက်လျှင် ကြည်ညိုစရာ ပုဂ္ဂိုလ်နှင့်ဂုဏ်များ ပျောက်သွားသဖြင့် အကြည်ညိုလွန်မှု လျော့ပါးသွားနိုင်၏။]

အကယ်၍ ဝီရိယိန္ဒြေ အားကောင်းနေလျှင် သဒ္ဓါန္တရေသည် ယုံကြည်ခြင်းကိစ္စကို၊ သတိန္ဒြေစသည်တို့သည် လည်း အာရုံသို့ကပ်၍ တည်ကြည်ခြင်းကိစ္စ စသော ကိစ္စအထူးကို မပြုလုပ်နိုင်ကုန်။ ထို့ကြောင့် ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင်

စသည်ကို ပွားစေခြင်းဖြင့် ထိုဝီရိယိန္ဒြေကို လျော့ချရလေသည်။ ထိုဝီရိယလွန်ကဲရာ၌ သောဏမထေရ်၏ ဝတ္ထုသည် သက်သေပင်တည်း။

ထို့အတူပင် ကြွင်းသော ဣန္ဒြေတို့တွင်လည်း တစ်ပါးအားကောင်းလျှင် အခြားဣန္ဒြေတို့သည် မိမိတို့၏ ကိစ္စကို မစွမ်းဆောင်နိုင်တော့ပေ။ အထူးအားဖြင့် ထိုဣန္ဒြေငါးပါးတို့တွင် သဒ္ဓါနှင့်ပညာ၊ ဝီရိယနှင့် သမာဓိတို့၏ မယုတ်မလွန် ညီမျှခြင်းကို ဆရာတို့ ချီးမွမ်းကုန်၏။ အကြောင်းသော်ကား သဒ္ဓါအားကြီး၍ ပညာနည်းသော သူသည် အချီးနှီးသော ပုဂ္ဂိုလ်၌ ကြည်ညိုတတ်၏။ ဝါ- မစူးစမ်းပဲ မိုက်မဲစွာ ကြည်ညိုတတ်၏။ ကြည်ညိုဖွယ် မဟုတ်သော ဝတ္ထု၌ ကြည်ညိုတတ်၏။ ပညာအားကြီး၍ သဒ္ဓါနည်းသောသူသည် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲသော အဖို့ သို့ ရောက်တတ်၏။ **ဆေးကြောင့်ဖြစ်သော ရောဂါကဲ့သို့ ကုရခက်၏။** သဒ္ဓါ-ပညာ ၂-ပါးကို မယုတ်မလွန် ညီမျှလျှင် ကြည်ညိုဖွယ်ရာ ဝတ္ထု၌သာလျှင် ကြည်ညို၏။

(သဒ္ဓါအားနည်းသည့် ဆင်ခြင်ဉာဏ်ဖြင့် "လှူဖွယ်ပစ္စည်းကို မလှူပဲ စိတ်ကူးလျက် လှူရုံမျှဖြင့်လည်း ဒါနကုသိုလ် ဖြစ်၏။ ဤသို့ စသည်ကို ကြံဆ၏။ မမှန်ကန်သော အကြောင်းတို့ဖြင့် အလှည့်စားခံရသောကြောင့် ထိုသို့ ကြံဆမိပေသည်။ ဤသို့ ကြံဆသောသူသည် အခြောက်တိုက် ကြံဆမှုက စိတ်ကောင်းစိတ်မြတ်ကို လှယက်ဖျက်ဆီးထားသောကြောင့် ပညာရှိ တို့၏ စကားကို မနာယူ။ အကြောင်းယုတ္တိဖြင့် ပြောပြသော်လည်း သဘောပေါက် နားလည်ခြင်းသို့ မရောက်တော့ပေ။ ထို့ကြောင့် "ဆေးကြောင့်ဖြစ်သော ရောဂါကဲ့သို့ အကုရခက်၏"ဟု မိန့်ဆိုပေ၏)

သမာဓိသည် ပျင်းရိသောအဖို့ရှိသောကြောင့် ဝီရိယနည်းသောသူကို ပျင်းရိခြင်းက လွှမ်းမိုးတတ်၏။ ဝီရိယသည် ပျံ့လွင့်ခြင်းအဖို့ရှိသောကြောင့် ဝီရိယအားကြီး၍ သမာဓိနည်းသောသူကို ပျံ့လွင့်မှုဥဒ္ဓစ္စ လွှမ်းမိုးတတ် ၏။ သမာဓိနှင့် ဝီရိယကို မယုတ်မလွန် ယှဉ်စေလျှင် ယင်းဝီရိယသည် ပျံ့လွင့်ခြင်းအဖို့သို့ မကျနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓါနှင့်ပညာ၊ ဝီရိယနှင့် သမာဓိကို မယုတ်မလွန် ညီမျှသော ကိစ္စရှိအောင် ပြုလုပ်အပ်၏။ အကျိုးမှာ ထိုနှစ်ပါး ညီလျှင် အပွနာဖြစ်ပေါ်၏။

တနည်းကား။ ။ သမထအလုပ်ကို အားထုတ်သူအား အားကြီးသော သဒ္ဓါသည်လည်း သင့်ပေ၏။ ဤသို့ သဒ္ဓါအားကြီးလျှင် မြတ်စွာဘုရားဟောတော်မူသော အစီအရင်သည် မချွတ်ပြည့်စုံပေလိမ့်မည်ဟု ယုံကြည် သည်ဖြစ်၍ အာရုံကို စုပ်စုပ်မြုပ်အောင် သင်ဝင်သည်ဖြစ်၍ ထိုသမထအလုပ်ကို အားထုတ်သော ယောဂီသည် အပွနာသို့ ရောက်ပေလိမ့်မည်။

သမာဓိ၊ ပညာတို့တွင် သမထအလုပ်ကို အားထုတ်သောယောဂီအား သမာဓိ အားကောင်းလျှင် သင့်တော် ၏။ ဤသို့ သမာဓိအားကောင်းလျှင် သမထယောဂီသည် အပွနာသို့ရောက်၏။ ဝိပဿနာအလုပ်ကို အားထုတ် သောယောဂီအား ပညာအားကောင်းလျှင် သင့်တော်၏။ ဤသို့ ပညာအားကောင်းလျှင် အနိစ္စစသော လက္ခဏာကို ထိုးထွင်းသိမြင်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ သမာဓိ-ပညာ နှစ်ပါးစုံတို့၏ ပြည့်စုံခြင်းအားဖြင့်လည်း အပွနာဖြစ်သည်သာ တည်း။

အလုံးစုံသော သမထကမ္မဋ္ဌာန်း, ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းတို့၌ သတိသည်ကား အားကောင်းလျှင် သင့်လျော် ၏။ အားကောင်းသောသတိသည် စိတ်ကို ဥဒ္ဓစ္စအဖို့ရှိသော သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယနှင့် ပညာတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ပျံ့လွင့်သော ဥဒ္ဓစ္စအဖို့၌ ကျရောက်ခြင်းမှ စောင့်ရှောက်၏။ ထို့ကြောင့် အလုံးစုံသော ဟင်းလျာတို့၌ ဆားခပ်ခြင်းကို အလိုရှိအပ်

သကဲ့သို့၎င်း၊ မင်းကိစ္စအားလုံးတို့၌ အမှုကိစ္စအားလုံးကို သိနားလည်သော အမတ်ကြီးကို အလိုရှိအပ်သကဲ့သို့၎င်း၊
ထိုသတိကို အလုံးစုံသော ကမ္မဋ္ဌာန်းတို့၌ (ဝါ) အလုံးစုံသော ပျံ့လွင့်ခြင်း တွန့်ဆုတ်ခြင်း အဖို့တို့၌ အလိုရှိအပ်၏။

(ဆောင်) သဒ္ဓါလွန်ကဲ၊ ပညာမဲ့၊ အလွဲ ယုံကြည်မိတတ်သည်။
ပညာလွန်ကဲ၊ သဒ္ဓါမဲ့၊ စဉ်းလဲကောက်ကျစ် တတ်လေသည်။
ဝီရိယ လွန်ကဲ၊ သမာ နည်း၊ ပျံ့ကျဲလွင့်တတ်သည်။
သမာ လွန်ကဲ၊ ဝီရိ နည်း၊ ပျင်းတွဲတတ်ပြန်သည်။
သတိသည်သာ၊ အရာရာ၊ ပိုတာ မရှိပြီ။

ဓမ္မဝိစယ သမ္မောဇ္ဈင်၏ လက္ခဏာဒိ စတုက္က

ရုပ်နာမ်ခွဲခြင်း၊ စူးစမ်းသိသည်။ (ဝိစယလက္ခဏော ဓမ္မဝိစယော)
သဘောမှန်များ၊ ထင်ရှားစေသည်။ (ဝိသယောဘာသန ရသော)
တွေဝေမှုကင်း၊ ရှင်းရှင်းသိသည်။ (အသမ္မောဟ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ)
ဓမ္မဝိ၊ မှတ်သိ ဗောဇ္ဈင်မည်။ (သမာဓိ ပဒဋ္ဌာနာ = သမာဓိသည် နီးသောအကြောင်း)

(၃) ဝီရိယသမ္မောဇဉ်

ယောဂီရှုမှတ်ပုံ

မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း မယုတ်မလွန်သော အားထုတ်မှုသည် ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်၏။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် တစ်ခုခုသော ဣရိယာပုထ်၌ အခြေပြုသည်မှ စ၍ ဤအားထုတ်မှုကို အလွန်ကြောင့်ကြစိုက်လျက် ရှိတတ်၏။ ထိုအခါ၌ ပျံ့လွင့်မှု မကင်းသောကြောင့် နောက်အဖို့၌လည်း အလွန်ကြောင့်ကြ စိုက်လျက် ရှိတတ်၏။ ထိုအခါ၌ ပျံ့လွင့်မှုမကင်းသောကြောင့် မှတ်မှုသည် ကောင်းသင့်သလောက် မကောင်းဘဲ ရှိတတ်၏။

တစ်ရံတစ်ခါ၌ကား အခြေပြုသည်မှ စ၍ လျော့လွန်းစွာ ထားမိသောကြောင့် နောက်အဖို့၌လည်း လျော့ယဲယဲဖြစ်၍ နေတတ်၏။ ထိုအခါ၌ ထိုင်းမှိုင်းမှု မကင်းသောကြောင့် မှတ်မှုသည် မှိန်မှေးမှေးဖြစ်၍ နေတတ်၏။ အခြေပြုသည်မှစ၍ မလျော့မတင်း ခပ်မှန်မှန်အားထုတ်ခဲ့၍ ဖြစ်စေ၊ တင်းလွန်းသော အားထုတ်မှုကို အနည်းငယ်လျော့၍ဖြစ်၍၊ လျော့လွန်းသည်ကို အနည်းငယ် တင်း၍ဖြစ်စေ၊ ညီမျှသော အားထုတ်မှုဖြစ်သော ကာလ၌ ကား အလွန်ကြောင့်ကြ မစိုက်သောကြောင့်လည်း ပျံ့လွင့်မှုကင်း၏။ ကြောင့်ကြစိုက်မှု အလျင်းမကင်းသောကြောင့်လည်း ထိုင်းမှိုင်း မှေးမှိန်ခြင်းမရှိ၊ ဖြစ်တိုင်း ဖြစ်တိုင်းကို မလစ်လပ်ရအောင် မှတ်မိလျက်၊ မှတ်မိလျက် ချည်းသား ရှိလေ၏။ ဤသို့သော အားထုတ်မှုသည် ဝီရိယသမ္မောဇဉ် မည်၏။

(ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ပ၊ ၄၃၄-၅)

ဝီရိယသမ္မောဇဉ် ဖြစ်ကြောင်းတရား ၁၁-ပါး

- ၁။ အပါယ်ဘေးကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၂။ ဝီရိယ၏ အကျိုးကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊ (လောကုတ္တရာတရား ကိုးပါးရရန် ဝီရိယလို)
- ၃။ ရှေးဘုရားတို့ သွားရာလမ်းကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၄။ ဆွမ်းဒကာများကို တုန့်ပြန်သောအားဖြင့် ပူဇော်ခြင်း၊ (အယုမိတ္တမထေရ်ကဲ့သို့)
- ၅။ အမွေခံ သူတော်ကောင်းတရားအဖြစ် ဆင်ခြင်ခြင်း၊ (သူတော်ကောင်းဥစ္စာ ၇-ဖြာ အမွေခံနိုင်ရန်)
- ၆။ မြတ်စွာဘုရား၏ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်မှုကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊ (သန္ဓေ၊ မွေး၊ တောထွက်၊ ဘုရား၊ မေ့စက်၊ ရေမီးအစုံပြ)
- ၇။ မြတ်စွာဘုရား၏ အမျိုးဇာတ်မြင့်မြတ်မှုကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊ (အသမ္ဘိန္နခတ္တိယမင်းမျိုးမှ ဆင်းသက်လာသော ဘုရား)
- ၈။ သီတင်းသုံးဖော်တို့၏ မြင့်မြတ်မှုကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊ (ရှင်သာရိပုတြာ၊ ရှင်မောဂ္ဂလာန်)
- ၉။ ပျင်းရိသူကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၁၀။ ဝီရိယကောင်းသူကို ပေါင်းဖော်ခြင်း၊
- ၁၁။ ဝီရိယသမ္မောဇဉ်ဖြစ်ရန် စိတ်ကို တိမ်းညွတ်ထားခြင်း၊

ဝီရိယသမ္မောဇဉ်၏ လက္ခဏာဒိ စတုတ္ထ

- ကြောင့်ကြပြုလုပ်၊ အားထုတ်တတ်သည်၊ (ဥဿာဟလက္ခဏံ ဝီရိယံ)
- စိတ်အားတက်ရေး၊ အားပေးတတ်သည်၊ (ဥပတ္တမ္ဘန ရသံ)
- မဆုတ်နစ်ပဲ စိတ်ဇွဲသန်သည်၊ (အသံသီဒနဘာဝ ပစ္စုပဋ္ဌာနံ)
- ဝီရိယ၊ မှတ်ကြ ဗောဇ္ဈင်မည်။
- (သံဝေဂ ပဒဋ္ဌာနံ= သံဝေဂဉာဏ်သည် (တနည်း) ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထု ပဒဋ္ဌာနံ ဝါ= ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထုသည် နီးသောအကြောင်း)

++++++

(၄) ဝီတိသမ္မောဇဉ်

ယောဂီ၌ ဝီတိ၊ ပဿဒ္ဓိထင်လာတတ်ပုံ

မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်းသော စိတ်၏ နှစ်သိမ့်ရောင်ရဲ့မှု၊ အားရကျေနပ်မှုသည် ဝီတိသမ္မောဇဉ်မည်၏။ ရှုမှတ် မိစေရန် ကြောင့်ကြဗျာပါရ မစိုက်ရတော့ပဲ စိတ်၏အေးချမ်းမှုသည် ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇဉ် မည်၏။ ဤဝီတိ၊ ပဿဒ္ဓိ တို့သည် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ဖြစ်ခါစ၌ အလွန်ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်တတ်၏။ ဤအခါ၌ မကြုံစဖူးသော ပျော်မွေ့ ငြိမ်းအေးမှုတို့ကို တွေ့ရသောကြောင့် ဝမ်းသာ၍ မဆုံးနိုင်အောင် ရှိတတ်၏။ သွားခြင်း၊ ရပ်ခြင်း၊ ထိုင်ခြင်း၊ အိပ်ခြင်း၊ ကွေးခြင်း၊ ဆန့်ခြင်း ကိုယ်စိတ်အမှုအရာ အလုံးစုံတို့၌ သုခဝေဒနာ မကင်းသောကြောင့် အခါခပ်သိမ်း ကောင်းနေသည်ကိုသာ တွေ့ရတတ်၏။ ဝီတိ၏ အစွမ်းကြောင့် လေပုခက်၌ စီးနေရသကဲ့သို့ တပြိမ့်ပြိမ့်ဖြစ်၍ လည်း နေတတ်၏။ ပဿဒ္ဓိ၏ အစွမ်း ကြောင့် ဘာကိုမျှ မမှတ်ရတော့ပဲ ငြိမ်းအေးနေသလို၊ ငေးနေသလိုလည်း ဖြစ်တတ်၏။ (ဝိပဿနာ ရှုနည်းကျမ်း၊ ပ။ နှာ-၄၃၅။)

ပီတိသမ္မောဇ္ဈင် ဖြစ်ကြောင်း ၁၁-ပါး

- ၁။ ဘုရားဂုဏ်တော်ကို အဖန်ဖန် အမှတ်ရခြင်း၊
- ၂။ တရားဂုဏ်တော်ကို အဖန်ဖန် အမှတ်ရခြင်း၊
- ၃။ သံဃာဂုဏ်တော်ကို အဖန်ဖန် အမှတ်ရခြင်း၊
- ၄။ မိမိ၏ စင်ကြယ်သောသီလကို အဖန်ဖန် အမှတ်ရခြင်း၊
- ၅။ မိမိ၏ စွန့်ကြဲမှုစာဂကို အဖန်ဖန် အမှတ်ရခြင်း၊ (ရှားပါးစဉ်ကာလ လှူခြင်းမျိုး)
- ၆။ နတ်တို့၏သဒ္ဓါစသည်ကို သက်သေထား၍ မိမိ၏ သဒ္ဓါစသည်ကို အဖန်ဖန် အမှတ်ရခြင်း၊
- ၇။ နိဗ္ဗာန်၏ ငြိမ်းအေးမှုဂုဏ်ကို အဖန်ဖန် အမှတ်ရခြင်း၊
- ၈။ ကြမ်းတမ်းသော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ (ရတနာသုံးပါး စသည်တို့၌ မရှိသောဘဲ)
- ၉။ နည့်ပြေပြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို မှီဝဲခြင်း၊ (ရတနာသုံးပါး စသည်တို့၌ ရှိသောအားဖြင့်)
- ၁၀။ ကြည်ညိုဖွယ်ကောင်းသော သုတ္တန်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၁၁။ ပီတိသမ္မောဇ္ဈင် ဖြစ်ဖို့ရန် စွဲမြဲသက်ဝင်ခြင်း၊

ပီတိ၏ လက္ခဏာဒိ စတုက္က

နှစ်သိမ့်ရောင့်ရဲ, ဝမ်းလဲမြောက်သည်၊ (သမ္ပိယာယန လက္ခဏာ ပီတိ)
 ရုပ်ကောင်း ရုပ်သန့်, ပျံ့နှံ့စေသည်၊ (ဖရဏ ရသာ)
 ကိုယ်စိတ်ပေါ့လျက်, ကြွတက်ထင်သည်၊ (ဩဒဂျ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ)
 မြတ်ပီတိ, မှတ်သိ ဗောဇ္ဈင်မည်။

ပီတိ ၅-မျိုး

- ၁။ ခုဒ္ဒိကာ ပီတိ = သေးငယ်သော နှစ်သိမ့်မှုပီတိ၊
- ၂။ ခဏိကာ ပီတိ = တခဏမျှ တခဏမျှ တည်သော နှစ်သိမ့်မှုပီတိ၊
- ၃။ ဩက္ကန္တိကာ ပီတိ = သက်၍ သက်၍ဖြစ်သော နှစ်သိမ့်မှု ပီတိ၊
- ၄။ ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ = အထက်သို့ တက်ကြွစေတတ်သော နှစ်သိမ့်မှု ပီတိ၊
- ၅။ ဖရဏာ ပီတိ = ကောင်းသော စိတ္တဇရုပ်တို့ဖြင့် ကိုယ်ကို ပျံ့နှံ့စေတတ်သော နှစ်သိမ့်မှုပီတိ၊

(၁) ခုဒ္ဒိကာပီတိသည် ခန္ဓာကိုယ်၌ ကြက်သီးမွေးညှင်း ထခြင်းမျှကိုသာလျှင် ပြုနိုင်၏။ (၂) ခဏိကာ ပီတိသည် ခဏခဏ လျှပ်စီးလက်ခြင်းနှင့် တူစွာ ဖြစ်တတ်၏။ (၃) ဩက္ကန္တိကာပီတိသည် လှိုင်းတံပိုးသည် သမုဒ္ဒရာသို့ သက်၍ သက်၍ ပျက်သကဲ့သို့ ကိုယ်ကို သက်၍ သက်၍ (၄) ပြန်၍ ပြန်၍ ပျက်တတ်၏။ ဥဗ္ဗေဂါပီတိသည် အားကြီး၏။ ကိုယ်ကို အထက်သို့ တက်စေ၍ ကောင်းကင်၌ ခုန်လွှားပျံတက်စေခြင်း အတိုင်းအရှည်သို့ ရောက်၏။ (၅) ဖရဏာပီတိဖြစ်လျှင်ကား ခန္ဓာကိုယ် တစ်ကိုယ်လုံး လေဖြင့်မှုတ်၍ ပြည့်စေအပ်သော စည်ဖောင်းကဲ့သို့ အစဉ်မပြတ် ထက်ဝန်းကျင် တွေ့ထိပျံ့နှံ့လျက် ရှိ၏။

+++++

(၅) ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင်

ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင်ဖြစ်ကြောင်း ၇-ပါး

- ၁။ ကောင်းမွန်သောအစာကို စားသောက်ခြင်း၊
- ၂။ လျောက်ပတ်သောဥတုကို မှီဝဲခြင်း၊
- ၃။ မိမိနှင့်လျောက်ပတ်ချမ်းသာသော ဣရိယာပုထ်ကို မှီဝဲခြင်း၊
- ၄။ အလယ်အလတ်တည်သော သဘောရှိခြင်း၊ (မိမိ၊သူတပါး ကံသာလျှင် ဥစ္စာရှိသည်ဟု ဆင်ခြင်ခြင်း)
- ၅။ ပျာလောင်ခတ် ပူပန်တတ်သောသူကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ (သူတပါးညှင်းဆဲပုတ်ခတ်သဖြင့် ပူလောင်တတ်သူ)
- ၆။ ငြိမ်းအေးစွာ နေတတ်သူကို ဆည်းကပ်ခြင်း၊ (ခြေလက်စောင့်စည်းသူ)
- ၇။ ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင် ဖြစ်ခြင်း၌ စွဲမြဲသက်ဝင်ခြင်း၊

ပဿဒ္ဓိ၏ လက္ခဏာဒိ စတုတ္ထ

- ၁။ ကြောင့်ကြပူရေး၊ ငြိမ်းအေးနေသည်၊ (ကာယစိတ္တ ဒရထဂူပဿမ လက္ခဏာ ပဿဒ္ဓိ)
- ၂။ ကြောင့်ကြပူခြင်း၊ နိမိနင်းပယ်သည်၊ (ကာယစိတ္တ ဒရထ နိမ္မဒ္ဓန ရသာ)
- ၃။ လှုပ်ရှားမှုကင်း၊ အေးခြင်းထင်သည်၊ (ကာယစိတ္တာနံ အပရိပ္ပန္နသီတိဘာဝ ပစ္စုပဋ္ဌာနံ)
- ၄။ ပဿဒ္ဓိ၊ မှတ်သိ ဗောဇ္ဈင်မည်။

++++++

(၆) သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်

ယောဂီအား ထင်ပုံ

မှတ်တိုင်း မှတ်တိုင်း မှတ်အပ်သော အာရုံ၌သာလျှင် စိုက်၍ စိုက်၍ ကျသွားသကဲ့သို့၎င်း၊ ကပ်လျက် ကပ်လျက် နေသကဲ့သို့၎င်း၊ မပျံ့မလွင့် စူးစိုက်တည်ကြည်မှုသည် ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်၏။ ဤတည်ကြည်မှု၊ ထက်သန်စွာ ဖြစ်မှုကြောင့် မှတ်အပ်သော ရုပ်နာမ်၏ သဘာဝလက္ခဏာ စသည်ကို၎င်း၊ ဖြစ်မှု ပျက်မှု အနိစ္စ လက္ခဏာ စသည်ကို၎င်း၊ မှန်ကန်စွာ သိနိုင်ပေသည်။ မှတ်ချက်တိုင်း၌ ပါဝင်လျက် ထက်သန်စွာဖြစ်သော ဤခဏိကသမာဓိသည် သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင် မည်၏။ (ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ပ၊ နှာ-၄၃၆။)

သမာဓိဖြစ်ကြောင်း ၁၁-ပါး

- ၁။ မိမိခန္ဓာကိုယ်တွင်းနှင့် မိမိနေရာ ပတ်ဝန်းကျင် အတွင်းအပြင် ၂-ဌာနတို့၌ သန့်ရှင်းမှုရှိခြင်း၊
- ၂။ သဒ္ဓါစသော ဣန္ဒြေတရားများ ညီမျှနေခြင်း၊
- ၃။ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို သင်ယူမှု၌ ကျွမ်းကျင်ခြင်း၊
- ၄။ စိတ်ကို အားပေးသင့်ရာအခါ၌ အားပေးခြင်း၊ (စိတ်ပျော့နေလျှင် ဓမ္မဝိစယ၊ ဝီရိယ၊ ဝီတိတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း*)
- ၅။ စိတ်ကို နှိပ်သင့်ရာ အခါ၌ နှိပ်ခြင်း၊ (ဝီရိယများနေက ပဿဒ္ဓိ၊ သမာဓိ၊ ဥပေက္ခာတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း*)
- ၆။ စိတ်ကို ရွှင်သင့်သောအခါ၌ ရွှင်စေခြင်း၊ (ပညာ၊လုံ့လ၊ နံ့နေက၊ သံဝေဂ ၈-ပါး ဆင်ခြင်ပွား*)
- ၇။ လျစ်လျူရှုသင့်ရာ အခါ၌ ရှုခြင်း၊ (မပျံ့လွင့်၊ ငြိမ်းအေးချမ်းသာ၊ မြင်းကောင်းရထားလို လမ်းမှန်သွားနေခြင်း)

- ၈။ စိတ်မတည်ငြိမ်သူကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ (ဥပစာရ၊အပ္ပနာသို့ မရောက်ပဲ စိတ်ယုံနေသူများ)
- ၉။ စိတ်တည်ငြိမ်သူကို ဆည်းကပ်ခြင်း၊
- ၁၀။ ဈာန်ဝိမောက္ခတရားများကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၁၁။ သမာဓိဗောဇ္ဈင်၌ စွဲမြဲသက်ဝင်ခြင်း၊

(ဆောင်) ကြွလျှင် နိမ်လင့်*၊ ကျလေ ပင့်*၊ ရွှင်သင့် ရွှင်စေရာ*။ (ချမ်းမြေ့ဆရာတော်)

သံဝေဂ ၈-ပါး

ဇာတိ၊ ဇရာ၊ ဗျာဓိ၊ မရဏ၊ အပါယ်ဘေး၊ အတိတ်၌ ဝဋ်လျင်အရင်းခံရှိသော ဒုက္ခ၊ အနာဂတ်၌ ဝဋ်လျင် အရင်းခံရှိသော ဒုက္ခ၊ ပစ္စုပ္ပန်၌ အာဟာရကို ရှာမှီးရခြင်း ဒုက္ခ။

(ဆောင်) အမိဝမ်းခေါင်း၊ ဆယ်လ ညောင်းမျှ၊ အောင်းခွဲရချေ၊ တည်သန္ဓေနှင့်။ လူ့ပြေ လူ့ရွာ၊ ရောက်ပြန် ပါလည်း၊ အို၊နာ၊သေရေး၊ ဒုက္ခဘေးကြောင့်၊ စိတ်အေးကိုယ်ခိုင်၊ မနေနိုင်ခဲ့။ ဆိုင်ဆိုင် ဒုက္ခ၊ ခံပြီးမှလည်း၊ များလှ ပါယ်ရွာ၊ ရောက်ကြရှာ၏။ အတိတာ ရှေး၊ ဤဝဋ်ဘေးနှင့်၊ နောင်ရေးနာဂတ်၊ ဒုက္ခထပ်လိမ့်။ မပြတ်ခုခါ၊ ဖြစ်တုန်းမှာလည်း၊ အစာရှာရ၊ ထိုဒုက္ခကြောင့်၊ နေ့ည မဟူ၊ ကိုယ်စိတ်ပူ၍၊ သူသူ ငါငါ၊ မသက်သာသည်။ ရှစ်ဖြာသံဝေ ရကြောင်းတည်း။ ။ (အမရပူရ မဟာဂန္ဓာရုံ ဆရာတော်)

သမာဓိ၏ လက္ခဏာဒိ စတုက္က

- ပျံ့လွင့်မထွက်၊ ကပ်လျက်တည်သည်၊ (အဝိက္ခေပလက္ခဏော သမာဓိ)
- တစ်အာရုံတည်း၊ ပေါင်းစည်းစေသည်၊ (သဟဇာတဓမ္မာနံ သမ္ဘိဏ္ဍာန ရသော)
- ငြိမ်သက်သည်ဟု၊ ရှေးရှုထင်သည်၊ (ဥပသမ ပစ္စုပ္ပဋ္ဌာနော)
- သမာဓိ၊ မှတ်သိဗောဇ္ဈင်မည်။ (သုခ ပဒဋ္ဌာနော= သုခသည် သမာဓိဖြစ်ကြောင်း)

+++++

(၇) ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်

ယောဂီသည် ရှုမှတ်မှု၌ မယုတ်မလွန် ညီမျှစေခြင်း သဘောသည်လည်း မှတ်တိုင်းမှတ်တိုင်း ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်တတ်၏။ တကြမဇ္ဈတ္တတာဟု ခေါ်သော ဤညီမျှစေခြင်းသဘောသည် ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင် မည်၏။ ဤဥပေက္ခာသည် ကိုယ်တိုင်တွေ့အားဖြင့်လည်း သိနည်းလည်ရန် ခက်၏။ သူတပါးကို နားလည်အောင် ပြောပြ-ရန်လည်း ခက်၏။ သို့သော်လည်း ဥဒဗ္ဗယစသော ဉာဏ်များသို့ရောက်သောအခါ မိမိသန္တာန်၌ ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ် သောကြောင့် ယင်းကို လွယ်ကူစွာ သိနိုင်၏။

ဣန္ဒြေမညီမျှ၍ အမှတ်ပျက်ပုံ

ဖြစ်တိုင်း ဖြစ်တိုင်း မှတ်၍ ရုပ်နာမ်မျှ၊ ဖြစ်မှု ပျက်မှုမျှသာ ထင်သောအခါ၌ သဒ္ဓါလွန်ကဲသောသူသည် ယုံကြည်ချက်များ တိုးလျက် အမျိုးမျိုး စဉ်းစားဆင်ခြင်၍ နေတတ်၏။ "ရုပ်နာမ်မျှသာ ရှိသည်၊ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ မရှိ-ဟူသည်မှာ မှန်ပါပေ၏။ ဖြစ်ပေါ်ပြီး ပျက်စီးတတ်သော တရားမျှသာ ရှိသည်-ဟူသည်မှာလည်း မှန်ပါပေ၏။ မမြဲ၊ ဆင်းရဲ၊ ငါကောင်မရှိ ဟူသည်လည်း မှန်ပါပေ၏" စသည်ဖြင့် ကြည်ညို၍ မဆုံးနိုင်ဘဲ အဖန်ဖန် စဉ်းစား ဆင်ခြင်၍သာ နေတတ်၏။

ထိုအခါမှာ စဉ်းစားဆင်ခြင်မှုတို့၏ အဖြစ်-အပျက်ကိုလည်း မသိတော့ပြီ။ အခြားရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အဖြစ်အပျက်ကိုလည်း ကောင်းစွာ မသိနိုင်ပြီ။ မှတ်ချက်တိုင်း သဒ္ဓါလွန်နေသောကြောင့် မှတ်မိသမျှကိုလည်း ထင်ရှားပီသစွာ မသိနိုင်ပြီ။ ဤကား **သဒ္ဓါလွန်၍ မှတ်သိမှု ပျက်ပုံတည်း။**

ပညာလွန်ကဲသော သူသည်လည်း ခဏ ခဏ စဉ်းစားဆင်ခြင် မိတတ်၏။ မှတ်မှုတို့၏ အကြားအကြား၌ ရုပ်လေလော? နာမ်လေလော? ဖဿလေလော? ဝေဒနာလေလော? အနိစ္စလေလော? ဒုက္ခလေလော? စသည်ဖြင့် စဉ်းစားဆင်ခြင်မိတတ်၏။ မှတ်၍ ရှင်းလင်းစွာ သိရတိုင်း မှတ်သားဖူးသော သုတ၊ ကြံဆဖူးသော သဘော၊ နှစ်ခြိုက်သော ဥပမာတို့နှင့်လဲ မကြာမကြာ တိုက်ဆိုင်၍ ဆင်ခြင်မိတတ်၏။

ထိုအခါ၌ ဆင်ခြင်သော စိတ်များ၏ အဖြစ်-အပျက်ကိုလဲ ကောင်းစွာ မသိနိုင်ပြီ။ တခြားရုပ်နာမ်တို့ကိုလဲ ဖြစ်တိုင်းပျက်တိုင်း စေ့စပ်အောင် မမှတ်နိုင် ပြီ။ မှတ်ချက်တိုင်း၌ စူးစမ်းလိုသော ပညာလွန်နေသောကြောင့် မှတ်မိသမျှကိုလဲ ထင်ရှားပီသစွာ မသိနိုင်ပြီ။ ဤသည်ကား **ပညာလွန်၍ မှတ်သိမှု ပျက်ပုံတည်း။**

ဝီရိယလွန်ကဲသောအခါ၌ ကြောင့်ကြစိုက်မှု များလျက်ရှိ၏။ မှတ်ရန် အာရုံကို မျှော်လျက်ရှိ၏။ မှတ်မိ လေသလော၊ မမှတ်မိဘဲ လွတ်သွားလေသလောဟု ခဏခဏ ပြန်၍ ဆင်ခြင်မိတတ်၏။ သည်တခါ သာ၍ ကောင်းအောင်မှတ်မည် ဟူ၍လည်း ကြံစည်မိတတ်၏။ ဤသို့ ကြောင့်ကြစိုက်မှု များခြင်းကြောင့် စိတ်သည် ကောင်းစွာ မတည်ကြည်နိုင်။ ပျံ့လွင့်လျက်သာ ရှိ၏။ ပျံ့လွင့်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်တိုင်းသော ရုပ်နာမ်တို့ကို စေ့စပ် အောင် မမှတ်နိုင်ပြီ။ မှတ်ချက်တိုင်း၌ ကြောင့်ကြမှုလွန်၍ တည်ကြည်မှု အားနည်းခြင်းကြောင့် မှတ်မိသမျှကို လည်း ထင်ရှားပီသစွာ မသိနိုင်ပြီ။ ဤသည်ကား **ဝီရိယလွန်၍ မှတ်သိမှု ပျက်ပုံတည်း။**

သမာဓိလွန်ကဲသော အခါ၌လည်း တစ်မျိုးတည်းသော အာရုံကိုသာ ကြာမြင့်စွာ မှတ်၍ နေရတတ်၏။ တစ်ခြားအာရုံများ မထင်လာခြင်းကြောင့် ထိုအာရုံ အသစ်အထူးများကို မှတ်ရန် ကြောင့်ကြစိုက်မှု ကင်းလျက် ရှိ၏။ ဤသို့ ကြောင့်ကြမစိုက်ရပဲ မှတ်နေကျကိုသာ သက်သက်သာသာနှင့် မှတ်နေရသောကြောင့် အားထုတ်မှု လျော့လျက်ရှိ၏။ နှုတ်တက် ကျေပွန်နေသောစာကို ရွတ်ဆိုရာ၌ အားထုတ်မှု လျော့နေသကဲ့သို့ ပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် အာရုံနှင့်မှတ်မှုသည် တစ်စတစ်စနှင့် မှေးမှိန်၍ သွားတတ်၏။ မှတ်မှုသည် အားလျော့၍ ထိုင်းမှိုင်းမှု- ထိနမိဒ္ဓအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားတတ်၏။ ဖြစ်တိုင်းသော ရုပ်နာမ်တို့၏ အကြား၌ ထိုင်းမှိုင်းမှုများ ပါဝင်လျက် ရှိသောကြောင့် မှတ်မိသမျှကိုလည်း ထင်ရှားပီသစွာ မသိနိုင်ပြီ။ ဤကား **သမာဓိလွန်၍ မှတ်သိမှု ပျက်ပုံတည်း။**

ညီမျှစေပုံ

ညီမျှစေခြင်း သဘောရှိသော ဥပေက္ခာ၏ အစွမ်းကြောင့် ဝီရိယနှင့် သမာဓိတို့ ညီမျှသောအခါ၌ကား ကြောင့်ကြစိုက်မှုလည်း မလွန်၊ စူးစိုက်တည်ကြည်မှုလည်း မလွန်၊ အထူး ကြောင့်ကြမစိုက်ရဘဲ ဖြစ်တိုင်းသော ရုပ်နာမ်များလဲ ထင်ပေါ်လျက် ရှိ၏။

ထင်သောအာရုံတွေ များသည့်အတွက်လည်း စိတ်မပျံ့လွင့်။ ထင်တိုင်းသော ရုပ်နာမ်တို့ကို အလိုလိုပင် မှတ်သိလျက် ရှိ၏။ သိတိုင်းသော အာရုံ၌ စူးစိုက်တည်ကြည်မှုလည်း ထင်ရှား၏။ ထိုသို့သောကာလ၌ ယောဂီ သည် "မမှတ်မိဘဲ လွတ်သွားသောအာရုံ မရှိတော့ပြီ။ အလုံးစုံပင် သိသည်"ဟူ၍ မှတ်ထင်ရ၏။ ဤဆိုခဲ့သော နည်းဖြင့် သဒ္ဓါနှင့် ပညာ၊ ဝီရိယနှင့် သမာဓိ စသောတရားတို့၏ ညီမျှစွာ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ၎င်းတို့ကို ညီမျှစေခြင်း သဘောသည် ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင် မည်၏။

ဤဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင် ထက်သန်စွာ ဖြစ်သောအခါ၌ သတိစသော တရားတို့သည်လည်း အညီအမျှ ထက်သန် ထင်ရှားကုန်၏။ ထိုအခါ မှတ်စရာအာရုံကို မရှာကြံရပြီ။ မှတ်စရာအာရုံသည် တစ်ခုပြီးတစ်ခု အဆင်သင့် ဖြစ်ပေါ်လျက် ရှိ၏။ မှတ်မိအောင်လည်း အထူး ကြောင့်ကြမစိုက်ရပြီ။ သူ့အလိုလိုပင် မှတ်သိလျက် မှတ်သိလျက် ဖြစ်နေသကဲ့သို့ ရှိ၏။ မှတ်စရာအာရုံကို မမြော်ရသောကြောင့် ကျရာကျရာ အာရုံ၌ စူးစိုက်တည် ကြည်လျက်သာ ရှိ၏။ မှတ်မိသောအာရုံကို ရုပ်သဘောမျှ၊ နာမ်သဘောမျှ၊ ဖြစ်ပျက်သဘောမျှ၊ အနိစ္စ၊ဒုက္ခ၊ အနတ္တမျှဟု အထူးမစဉ်းစားရပဲ မှတ်ရုံမျှဖြင့်ပင် ရှင်းလင်းစွာ သိလျက်ရှိ၏။ သိပြီးကိုလည်း ယုံကြည်ဆုံးဖြတ် လျက် တစ်ဖန်ပြန်၍ မစဉ်းစားပြီ။

ဤသို့ မှတ်သိမှု ညီမျှသောအခါ၌ တိုး၍လည်း အားမထုတ်အပ်။ လျှော့၍လည်း မပေးအပ်။ တိုး၍ အားထုတ်လျှင် ဝီရိယလွန်၍ ပျက်သွားတတ်၏။ လျှော့လိုက်လျှင် ဝီရိယလျော့လွန်း၍ ပျက်သွားတတ်၏။ ထို့ကြောင့် မူလ မှတ်သိမြဲအတိုင်းသာလျှင် အခြေမပျက် မှတ်လျက် လိုက်အပ်၏။

(မဟာစည်ဆရာတော်၊ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ပ။ ၄၃၆။)

ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင် ဖြစ်ကြောင်းတရား ၅-ပါး

- ၁။ သတ္တဝါတို့၌ လျစ်လျူရှုထားခြင်း၊ (ကံကြောင့်ဖြစ်လာကြ၊ ပြီးတော့ နောက်ဘဝသွားကြ၊ သင်ဘာကို စွဲမည်နည်း၊ ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာဟု ဆင်ခြင်၊ ပရမတ္ထအားဖြင့် သတ္တဝါပင်မရှိ။ သင်မည်သူကို မြတ်နိုးနေသနည်း၊ ဤသို့ သတ္တဝါမဟုတ်သည်၏ အဖြစ်ကို ဆင်ခြင်)
- ၂။ သင်္ခါရတို့၌ လျစ်လျူရှုခြင်းထားခြင်း၊ (ပစ္စည်းမှန်သမျှ ကြာရင်ဟောင်းပျက်၊ ပစ္စည်းဟူသည် အခိုက်အတန့်မျှသာ)
- ၃။ ၂-ခုသော သတ္တဝါ၊ သင်္ခါရတို့၏ အပေါ်၌ မက်မောမှုကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ (သားသမီးများအပေါ်၊ တပည့်ရဟန်း၊ သာမဏေများ အပေါ်၌ စွဲလမ်းချစ်ခင်၊ ပစ္စည်းစွဲ၊ ထိမခံ။)
- ၄။ သတ္တဝါ၊ သင်္ခါရတို့၌ လျစ်လျူရှုသူကို ဆည်းကပ်ခြင်း၊
- ၅။ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်၌ စွဲမြဲစွာ သက်ဝင်ခြင်း၊

မှတ်ချက်။ သက်ရှိများကို သတ္တဝါ-ဟုခေါ်၏။ သက်မဲ့ပစ္စည်းများကို သင်္ခါရ-ဟု ခေါ်၏။

ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်၏ လက္ခဏာဒိ စတုက္က

ဥပေက္ခာက, ညီမျှစေသည်။ (သမဝါဟိတလက္ခဏာ ဥပေက္ခာ)
တဖက်လိုက်ခြင်း, ပယ်ခွင်းတတ်သည်။ (ပက္ခပါတုပစ္ဆေဒ ရသာ)
လယ်ဗဟိုမျှ, ချိန်ကျနေသည်။ (မဇ္ဈတ္တဘာဝ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ)
နွားစုံကောင်း, နှင်မောင်းတူပေသည်။

(မဟာစည် ဆရာတော်၊ ဓမ္မဒေသနာဆောင်ပုဒ်များမှ)

မာမာဇဇ

(၅) သစ္စာအပိုင်း

အရိယသစ္စာ

ဘုရားအစရှိသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့သာ ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် သိအပ်သောကြောင့် **အရိယသစ္စာ** ဟုခေါ်၏။
တနည်း - မဖောက်မပြန် မှန်ကန်ကုန်သော သစ္စာတို့ကို အရိယာသစ္စာဟု ခေါ်၏။ (ကောင်းကောင်း၊
မကောင်းကောင်း၊ မဖောက်မပြန် မှန်ကန်မှုကို သစ္စာ-ဟု ခေါ်သည်။)

အရိယသစ္စာ လေးပါး

- ၁။ ဒုက္ခသစ္စာ = ဆင်းရဲအမှန်တရား။ (လောကီစိတ် ၈၁-ပါး၊ လောဘကြည့်သော စေတသိက် ၅၁-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါး)
- ၂။ သမုဒယသစ္စာ = ဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း အမှန်တရား။ (လောဘမူစိတ် ၈-ပါး၌ ယှဉ်သော တဏှာ, လောဘ)
- ၃။ နိရောဓသစ္စာ = ဆင်းရဲချုပ်ငြိမ်းရာ အမှန်တရား။ (နိဗ္ဗာန်)
- ၄။ မဂ္ဂသစ္စာ = နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အမှန်တရား။ (မဂ်စိတ်လေးခု၌ရှိသော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး)

ဒုက္ခသစ္စာ

ဒုက္ခ ၁၁-မျိုး

- ၁။ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း ဇာတိဒုက္ခ၊
- ၂။ အိုရခြင်း ဇရာဒုက္ခ၊
- ၃။ သေရခြင်း မရဏဒုက္ခ၊
- ၄။ စိုးရိမ်ပူဆွေးရခြင်း သောကဒုက္ခ၊
- ၅။ ငိုကြွေးမြည်တမ်းရခြင်း ပရိဒေဝဒုက္ခ၊
- ၆။ ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း ဒုက္ခ၊
- ၇။ စိတ်ဆင်းရဲခြင်း ဒေါမနဿ၊
- ၈။ ပြင်းစွာ ပူပန်ခြင်း ဥပါယာသ၊
- ၉။ မချစ်မနှစ်သက်သော သတ္တဝါ, သင်္ခါရဝတ္ထုတို့နှင့် တွေ့ဆုံပေါင်းသင်း ဆက်ဆံရခြင်း ဒုက္ခ၊
- ၁၀။ ချစ်ခင်နှစ်သက်သော သတ္တဝါ, သင်္ခါရဝတ္ထုတို့နှင့် ကွဲကွာကွေးကွင်း မဆက်ဆံရခြင်း ဒုက္ခ၊
- ၁၁။ အထက်ပါ ဇာတိဒုက္ခစသော ၁၀-မျိုးတို့သည် "ငါ့မှာမဖြစ်လျှင် ကောင်းလေစွ"ဟု

တောင့်တအပ်သည်ကို မရသဖြင့် ဆင်းရဲခြင်း ဒုက္ခ။

ဒုက္ခ ၇-မျိုး

၁။ ဒုက္ခဒုက္ခ

၂။ ဝိပရိဏာမ ဒုက္ခ

၃။ သင်္ခါရ ဒုက္ခ

၄။ ပဋိစ္စန္ဒ ဒုက္ခ

၅။ အပဋိစ္စန္ဒက ဒုက္ခ

၆။ ပရိယာယ ဒုက္ခ

၇။ အပွရိယာယ ဒုက္ခ

ဒုက္ခဒုက္ခ။ ။ကိုယ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲ၊ စိတ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲကို ခံစားမှုအားဖြင့် မခံသာသောကြောင့်၎င်း၊ သူ့အမည်အားဖြင့် ဒုက္ခမည်သောကြောင့်၎င်း ဒုက္ခဒုက္ခ(ဆင်းရဲသည့် ဆင်းရဲ) မည်၏။

ဝိပရိဏာမ ဒုက္ခ။ ။သူခဝေဒနာသည် ဖောက်ပြန်ပျောက်ကွယ် ကုန်ဆုံးခြင်းဖြင့် ဆင်းရဲခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဝိပရိဏာမ ဒုက္ခမည်၏။

(သူခဝေဒနာသည် သူပျောက်ကွယ်သွားသောအခါ သူ့ကို အောက်မေ့၍ မနေသာမှုကို ဖြစ်စေတတ်၏။ ဥပမာ- ပစ္စည်းပေါများသူမှာ ထိုပစ္စည်းများ ပျောက်ပျက်သွားလျှင် ဆင်းရဲသကဲ့သို့၎င်း၊ သားမယားစသည် အခြွေအရံဖြင့် ချမ်းသာနေသောသူမှာ ထိုအခြွေအရံများ ပျက်စီးကွဲကွာသွားလျှင် ဆင်းရဲရသကဲ့သို့၎င်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိပရိဏာမဒုက္ခမည်၏။)

သင်္ခါရဒုက္ခ။ ။ဥပေက္ခာဝေဒနာသည်၎င်း၊ ကြွင်းသော တေဘုမ္မက သင်္ခါရတရားတို့သည်၎င်း ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းက မပြတ်နှိပ်စက်အပ်သောကြောင့် သင်္ခါရဒုက္ခ မည်၏။

(ကာမဘုံ၊ ရူပဘုံ၊ အရူပဘုံဟူသော ဘုံသုံးပါးတို့၌ အတွင်းဝင်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို တေဘုမ္မက သင်္ခါရဟု ခေါ်၏။ ဤအရာ၌ သုခနှင့် ဒုက္ခတို့ကို အသီးအခြား ဒုက္ခများအဖြစ် ပြထားသော်လည်း ၎င်းတို့သည် ဖြစ်ခြင်း၊ပျက်ခြင်း၏ အနှိပ်စက် ခံကြရသောကြောင့် ဤသင်္ခါရဒုက္ခ၌ အတွင်းဝင်ကြသည်သာ။)

ပဋိစ္စန္ဒ ဒုက္ခ။ ။နားကိုက်ခြင်း၊ ခါးနာခြင်း၊ ရာဂကြောင့်ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း၊ ဒေါသကြောင့်ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း အစရှိသော ကိုယ်ထဲ စိတ်ထဲ၌ဖြစ်သော ကျင်နာခံခက် နှိပ်စက်ခြင်းသဘောသည် မေးကြည့်မှ သိနိုင်သောကြောင့်၎င်း၊ နှိပ်စက်မှုဗျာပါရ၏ မထင်ရှားသောကြောင့်၎င်း ပဋိစ္စန္ဒ(ဖုံးကွယ်သော)ဒုက္ခမည်၏။ အပါကဋ (မထင်ရှားသော)ဒုက္ခဟုလည်း ဆို၏။

ပရိယာယ ဒုက္ခ။ ။ဒုက္ခဒုက္ခကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော သစ္စဝိဘင်း၌လာသော ဇာတိအစရှိသော ဆင်းရဲအားလုံးသည် ထိုထိုကိုယ်စိတ် ဆင်းရဲ၏ တည်ရာအကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ပရိယာယဒုက္ခ-ပရိယာယဆင်းရဲ မည်၏။

နိပ္ပရိယာယ ဒုက္ခ။ ။ဒုက္ခဒုက္ခကိုမူ တကယ့်ဆင်းရဲ အစစ်ဖြစ်သောကြောင့် နိပ္ပရိယာယဒုက္ခ-မုချဆင်းရဲဟု ဆိုအပ်၏။

၁။ ဇာတိဒုက္ခ။ ။ များစွာကုန်သော ဆင်းရဲတို့၏ တည်ရာ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဇာတိသည် ဒုက္ခမည်၏။

ဇာတိဟူသည်

- ၁။ဇာတိ= (သတ္တဝါတို့၏) ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၊
- ၂။သဉ္ဇာတိ= ပြည့်စုံစွာ ပေါ်လာခြင်း၊
- ၃။ဩက္ကန္တိ= ဥဉ္စတွင်း၊ အမိဝမ်းတွင်းသို့ သက်ဝင်ခြင်း၊
- ၄။အဘိနိဗ္ဗတ္တိ= ကိုယ်ထင်ရှား ဖြစ်ခြင်း၊
- ၅။ခန္ဓာနံ ပါတုဘာဝေါ= ဘဝသစ်ခန္ဓာတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း၊
- ၆။အာယတနာနံ ပဋိလာဘော= စက္ခုစသော အာယတနတို့ကို တဖန်ရခြင်း ပေတည်း။

သမုတိကထာနှင့် ပရမတ္ထကထာ

ဇာတိ, သဉ္ဇာတိ, ဩက္ကန္တိ, အဘိနိဗ္ဗတ္တိ-ဤလေးပါးသော ကထာသည် သမ္မုတိပညတ်ဖြစ်သော တရား တို့ကို ဟောကြောင်း ကထာမည်၏။

ခန္ဓာနံ ပါတုဘာဝေါ-ဟူသော ကထာသည်ကား ပရမတ္ထဖြစ်သော ခန္ဓာကို ဟောကြောင်း ကထာမည်၏။ ဇာတိအခိုက်၌ ခန္ဓာ ၁-ပါး, ခန္ဓာ ၄-ပါး, ခန္ဓာ ၅-ပါးတို့၏သာ ထင်စွာဖြစ်ခြင်း ဖြစ်၏။ ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်လာခြင်း မဟုတ်။ ထိုခန္ဓာတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်လာခြင်းကို "ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်လာသည်"ဟု ဆိုခြင်းသည် ခေါ်ဝေါ်ခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

ဇာတိအရ။ ။ဤဒုက္ခသစ္စာကို အကျယ်ပြုရာ၌ အမိဝမ်း၌ ကိန်းအောင်းရကုန်သော သတ္တဝါတို့အား ပဋိသန္ဓေ တည်သည်မှစ၍ အမိဝမ်းမှ ထွက်သည့်တိုင်အောင် ဖြစ်ကုန်သော ခန္ဓာတို့ကို ယူရမည်။ ဤမှတစ်ပါးကုန်သော သံသေဒဇ, ဥပပါတ်သတ္တဝါတို့အား ပဋိသန္ဓေခန္ဓာတို့ကိုသာလျှင် ဇာတိသဒ္ဓါက ဟောသည်ဟု မှတ်ရမည်။

++++++

၂။ ဇရာဟူသည်-

ဇရာ- အိုခြင်း၊ ဇီရဏတာ- ရင့်ရော်ခြင်း၊ ခဏ္ဍိစွံ- သွားကျိုးခြင်း၊ ပါလိစွံ- ဆံဖြူခြင်း၊ ဝလိတ္တစတာ- အရေတွန့်ခြင်း၊ အာယုနော သံဟာနိ- ဇီဝိတဟုခေါ်သော အသက်ရုပ်၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်း၊ ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကော- စက္ခုစသော ဣန္ဒြေတို့၏ ရင့်ခြင်း-ကို ဇရာဟု ခေါ်သည်။

ဇရာ ၂-မျိုး။ ။တည်ဆဲခဏ 'ဋီ'ဟူသော သင်္ခတလက္ခဏာသည်လည်း ဇရာမည်၏။ ဆံဖြူ၊ သွားကျိုး စသည်ဖြင့် သမုတ်အပ်သော ခန္ဓာအစဉ်သန္တာန်၌ တစ်ဘဝတည်း၌ အတွင်းဝင်သော ခန္ဓာတို့၏ ရင့်ရော် ဟောင်းနွမ်းသည်၏ အဖြစ်သည်လည်း ဇရာမည်၏။ ဤအရာ၌ ရင့်ရော်ဟောင်းနွမ်းသည်၏ အဖြစ်ဟူသော ထိုဇရာကို ဤအရာ၌ ဆိုလိုသည်။

ဇရာကို မမြင်ရ။ ။အထက်ပါ စကားရပ်များသည် ဇရာ၏ ရင့်ရော်လာပုံ၊ ဖောက်ပြန်လာပုံ အခြင်းအရာများကို ညွှန်ပြသော စကားများသာ ဖြစ်သည်။ ဇရာအဟုန် နှိပ်စက်ခံရသောသူအား ထိုဇရာ၏ အကျိုးဆက်ကြောင့် အသားအရေများ ရင့်လာ၏။ သွားများ ကျိုးလာ၏။ ဆံပင်များ တဖြေးဖြေး ဖြူလာ၏။ အရေများ ခြောက်ကာ တွန့်လာ၏။ မျက်စိများ မှန်လာ၏။ ဤသည်တို့ကား မျက်စိဖြင့် မြင်ရသောကြောင့် ထင်ရှားသော **ပါကဋ္ဌဇရာ**ဟု ခေါ်၏။

သို့သော် ၎င်းတို့မှာ တကယ့်ဇရာအစစ် မဟုတ်ကုန်။ တကယ့်ဇရာ အစစ်သည်ကား မျက်စိဖြင့် မမြင် ကောင်းသော **"န စက္ခုဝိညေယျဓမ္မ"**သာ ဖြစ်သည်။ ဥပမာ- လေဆင်နှာမောင်း တိုက်သဖြင့် သစ်ပင်စသည် တို့သည် ပျက်စီးကုန်လျက် လေလမ်းကြောင်းသည် ထင်ရှားကျန်ရစ်၏။ သို့သော် ထိုလမ်းကြောင်းသည် လေမဟုတ်ကုန်။ လေတိုက်မှုကြောင့် အကျိုးဆက်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပျက်စီးမှုလမ်းကြောင်းသာ ဖြစ်သည်။

အိုခြင်း ဒုက္ခများ။ ။ခြေလက်အင်္ဂါတို့၏ အားနည်းခြင်းကြောင့်၎င်း၊ မျက်စိစသော ဣန္ဒြေတို့၏ မှန်မှိုင်း ဖောက်ပြန်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ နုပျိုသောအရွယ်၏ ပျက်စီးခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ခွန်အား၏ ဆုတ်ယုတ်အားနည်း လာခြင်းကြောင့်၎င်း၊ သတိ၊ ဝီရိယ၊ ပညာတို့၏ ပျောက်ကွယ် ကင်းကွာခြင်းကြောင့်၎င်း၊ မိမိ၏ သားသမီး၊ ဇနီး မယားတို့က "အဖိုးကြီး" "သက်ကျားအို" စသည်ဖြင့် မရိုမသေ စောင်းမြောင်း၍ မောင်းမဲ မြည်တွန်ခံရခြင်း ကြောင့်၎င်း၊ အိုသောသူ၏ ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်ရသော ဆင်းရဲအပေါင်း မှန်သမျှသည် ဤအိုခြင်း ဇရာကြောင့်ပင် ဖြစ်ရ၏။

+++++

၃။ မရဏဟူသည်-

စုတိ-ရွှေ့လျောခြင်း၊ ဘေဒေါ-ပျက်စီးခြင်း၊ အန္တရဓာန- ကွယ်ပျောက်ခြင်း၊ မစ္စုမရဏ- သေဆုံးခြင်း၊ ကာလံ ကိရိယာ- သေခြင်းကို ပြုခြင်း၊ **ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ- ခန္ဓာတို့၏ ပျက်စီးခြင်း၊** ကဋ္ဌေဝရဿ နိက္ခေပေါ- ကိုယ်ကောင်ကို ပစ်ချခြင်း၊ **ဇီဝိတိန္ဒြေယဿ ဥပစ္စေဒေါ- ဇီဝိတိန္ဒြေဟု ခေါ်သော အသက်၏ ပြတ်စဲခြင်း-**ကို ခေါ်သည်။

"ခန္ဓာတို့၏ ပျက်စီးခြင်း၊ ဇီဝိတိန္ဒြေဟု ခေါ်သော အသက်၏ ပြတ်စဲခြင်း" ဤနှစ်ခုသည် ပရမတ္ထအားဖြင့် ပြောဆိုသုံးစွဲသော စကားဖြစ်ပြီး၊ ကျန်စကားများသည် လောက ပြောရိုးဆိုစဉ်အတိုင်း ဟောတော်မူသော သမ္မုတိ ကထာများ ဖြစ်သည်။

မရဏ ၂-မျိုး။ ။ ပျက်ဆဲခဏ 'ဘင်'ဟူသော သင်္ခတလက္ခဏာသည်လည်း မရဏ မည်၏။ တစ်ဘဝတည်း၌ အတွင်းဝင်သော ဇီဝိတိန္ဒြေအစဉ်၏ ပြတ်စဲခြင်းသည်လည်း မရဏမည်၏။ ဤတွင် ဇီဝိတိန္ဒြေအစဉ်၏ ပြတ်စဲခြင်း မရဏကို ယူရမည်။

သေခြင်းဆင်းရဲ။ ။ သေအံ့ဆဲဆဲ ဖြစ်နေသော မကောင်းမှုရှိသူမှာ အကုသိုလ်ကံ၊ အကုသိုလ်နိမိတ်၊ အကုသိုလ်၏ အကျိုး အပါယ်ဂတိနိမိတ်ကို မပြတ် တွေ့မြင်နေရသည် ဖြစ်၍၎င်း၊ သေအံ့ဆဲဆဲ ဖြစ်နေသော ကောင်းမှုရှိသူမှာ ချစ်ဖွယ်ဝတ္ထုနှင့်စပ်သော ကွေကွင်းခွဲခွါခြင်းကို သည်းမခံနိုင်သည် ဖြစ်၍၎င်း စိတ်ဆင်းရဲ ဖြစ်ရ၏။

မကောင်းမှုရှိသူ၊ ကောင်းမှုရှိသူဟု မခွဲဘဲ သာမညအားဖြင့် အလုံးစုံသော သူတို့မှာလည်း အစပ်အဖွဲ့တို့ကို ဖြတ်တောက်တတ်သော လေတို့က အသည်းနှလုံးစသော သေတွင်းအရပ်ကို ထိုးဆွနှိပ်စက်ခြင်းကို ခံရကုန်သည် ဖြစ်၍ အစပ်အဖွဲ့ စသည်တို့၏ ပြတ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော သည်းမခံနိုင်လောက်သော မကုစားနိုင်သော ကိုယ် ဆင်းရဲသည်လည်း ဖြစ်၏။ ဤသေခြင်းမရဏသည် ထိုကိုယ်ဆင်းရဲ စိတ်ဆင်းရဲတို့၏ တည်ရာ အကြောင်းပေ တည်း။ ထို့ကြောင့် သေခြင်းမရဏကို ဒုက္ခဟူသည် ဟောတော်မူပေသည်။

မှတ်ဖွယ်= မရဏတော ဥတ္တရိ ဒုက္ခံ နာမ နတ္ထိ - သေခြင်းထက် ပိုလွန်သော ဆင်းရဲမည်သည် မရှိ။ (သံ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၁၉။)

မရဏတော မုစ္စနကသတ္တော နာမ နတ္ထိ - သေခြင်းမှ လွတ်သော သတ္တဝါမည်သည် မရှိ။ (ဒီ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၉၈။)

သဗ္ဗေ ဘာယန္တိ မစ္စုနော = ဒေါသမကင်းသေးသောသူတိုင်း သေခြင်းကို ကြောက်ကြ၏။ (ဓမ္မပဒ၊ ၂၊ ၁၂။)

++++++

၄။ သောကဟူသည်-

ဆွေမျိုးတို့၏ ပျက်စီးခြင်း၊ ဥစ္စာပျက်စီးခြင်း၊ ရောဂါနှိပ်စက်ခြင်း၊ သီလပျက်စီးခြင်း၊ အယူပျက်စီးခြင်း ဟူသော ဗျာဒနာငါးပါးနှင့် တွေ့ကြုံရ၍ဖြစ်စေ၊ ရိုက်နှက်ညှင်းဆဲ ခံရခြင်း၊ ချုပ်နှောင်ခံရခြင်းစသော ဆင်းရဲ ကြောင်း တစ်မျိုးမျိုးနှင့် တွေ့ကြုံရ၍ဖြစ်စေ၊ ၎င်းတို့နှင့် တွေ့ကြုံရမည်ကို တွေးမိ၍ဖြစ်စေ၊ ဝမ်းနည်းခြင်း၊ စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်းသည် သောက မည်၏။ ယင်းသောကသည် သဘောတရားကိုယ်အားဖြင့် ဒေါမနဿပင် ဖြစ်သော် လည်း အတွင်း၌ ကြံတွေးလျက် ပူဆွေးခြင်း လက္ခဏာရှိသည့် ဒေါမနဿ အထူးပေတည်း။

သောက မြားစူး။ ။ သောကသည် သတ္တဝါတို့၏ နှလုံးကို အဆိပ်လူးမြားကဲ့သို့ ထိုးဆွနှိပ်စက်တတ်၏။ မီးရဲရဲ ပူလောင်သော စဉ်းသွားမြားကဲ့သို့ လွန်စွာလည်း အထပ်ထပ် ပူလောင်တတ်၏။ အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်းစသော အမျိုးမျိုးသော ဆင်းရဲကိုလည်း အလွန်ပင် ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းသောကကို ဒုက္ခဟု ဆိုအပ်ပေသည်။

၅။ ပရိဒေဝဟူသည်-

ဆွေမျိုးတို့၏ ပျက်စီးခြင်းအစရှိသော ဗျာဒနာတရား ငါးပါးတို့ကြောင့်၎င်း၊ ဖမ်းဆီးနှိပ်စက်ခံရခြင်း စသည့် ဆင်းရဲရောက်ကြောင်း တရားတို့ကြောင့်၎င်း ဆုံးရှုံးပျက်စီးသွားသော ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ပစ္စည်းဝတ္ထု၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး များကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုလျက် ငိုကြွေးခြင်းကို ခေါ်သည်။ (စိတ္တဇေဒ္ဒ= စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဖောက်ပြန်သော အသံရပ်)

၆။ ဒုက္ခ-ဟူသည်

ကိုယ်ထဲ၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲသည် ဒုက္ခ-မည်၏။ ယင်းဒုက္ခသည် သူ၏တည်ရာ ကိုယ်ကို နှိပ်စက်တတ်၏။ ထို့ပြင် စိတ်ဆင်းရဲကိုလည်း ဖြစ်စေတတ်၏။ (ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်၌ရှိသော ဝေဒနာ)

၇။ ဒေါမနဿ-ဟူသည်

စိတ်ထဲ၌ဖြစ်သော နှလုံးမသာယာခြင်း ဆင်းရဲသည် ဒေါမနဿမည်၏။ ဤဒေါမနဿသည် စိတ်ကို နှိပ်စက်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကိုယ်ဆင်းရဲကိုလည်း ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် စိတ်ဆင်းရောက်နေသော သူတို့သည် ဆံပင်တို့ကို ဖြန့်ကြဲ၍ မြည်တမ်း ငိုကြွေးကုန်၏။ ရင်ဘတ်တို့ကို ထုကြိတ်ကုန်၏။ မြေသို့ လူးလှိုမ့်ကုန်၏။ ဂျမ်းထိုးချကုန်၏။ အဆိပ်ကို စားကုန်၏။ ကြိုးဆွဲချကုန်၏။ ဤသို့သော ကိုယ်ဆင်းရဲကို ခံစား ကြရကုန်၏။ (ဒေါသမူဒွေး၌ ရှိသော ဝေဒနာ)

၈။ ဥပါယာသဟူသည်-

ဆွေမျိုးတို့၏ ပျက်စီးခြင်းအစရှိသော ဗျာဒတရား ငါးပါးတို့ကြောင့်၎င်း၊ ဆင်းရဲကြောင်း ဝတ္ထုအာရုံ တို့က အနှိပ်စက်ခံရသောကြောင့်၎င်း စိတ်ထဲ၌ ပြင်းစွာပင်ပန်းခြင်းကို ခေါ်သည်။ (ဒေါသမူဒွေး၌ ရှိသော ဒေါသ)

သောက, ပရိဒေဝ, ဥပါယာသ အထူး

ဆီကို ချက်ရာ၌ အိုးအတွင်းမှာ ဆီကျက်နေခြင်းသည် ဝမ်းနည်းခြင်း သောကနှင့်တူ၏။ ကျက်အားကြီး၍ ဆီများ ဝေလျှံတက်ခြင်းသည် ငိုသံထွက်လာခြင်း ပရိဒေဝနှင့် တူ၏။ ဝေလျှံပြီးနောက် ကျန်ရစ်သောဆီများ၏ အိုးအတွင်း၌သာလျှင် ကုန်ခမ်းသွားအောင် ကျက်ခြင်းသည် အတွင်းဆွေး ဆွေးကာ လွန်စွာပူလောင်သော ဥပါယာသနှင့် တူ၏။

ဆောင်။ အိုးတွင်း ဆီကျက်၊ သောက တွက်၊ လျှံတက် ပရိဒေဝ။
ကုန်ခမ်းအောင်သာ၊ ကျက်မှုမှာ၊ ဥပါယာသ ပေ။ (အခြေပြု သင်္ဂြိုဟ်၊ ၄၈၁။)

၉။ အပ္ပိယ သမ္ပယောဂ ဒုက္ခ

မချစ်မနှစ်သက်သော၊ မုန်းစရာကောင်းသော၊ မိမိ၏ အကျိုးမဲ့မှု၊ ပျက်စီးမှုကိုသာ လိုလားနေသော ပုဂ္ဂိုလ်များ(သတ္တဝါ)နှင့် တွေ့ဆုံပေါင်းသင်း ယှဉ်တွဲနေခြင်း၊ နှစ်သစ်ဖွယ်ရာ မကောင်းသောအာရုံ(သင်္ခါရ)များကို မြင်-ကြား-နံ-စား-ထိ-နေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဒုက္ခ။

၁၀။ ဝိယဝိပ္ပယောဂ ဒုက္ခ

ချစ်ခင်နှစ်သက်အပ်သော၊ မိမိ၏ အကျိုးတရားကိုသာ လိုလားနေသော ပုဂ္ဂိုလ်များ(သတ္တဝါ)နှင့် ခွဲခွဲ ကွေကွင်းရခြင်း၊ နှစ်သစ်ဖွယ်ရာ ကောင်းသောအာရုံ(သင်္ခါရ)များကို မြင်-ကြား-နံ-စား-ထိတွေ့ မနေရဘဲ ကွဲကွာ ကွေကွင်းရခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဒုက္ခ။

၁၁။ ဣစ္ဆိတာလာဘ ဒုက္ခ- မိမိအလိုရှိတာကို မရခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲ

လိုချင်တောင့်တပါလျက် မရ။ ထိုမရနိုင်၊ မဖြစ်နိုင်တာကို လိုချင်ခြင်းသည်လည်း ဆင်းရဲ၏။ "ဘဝသစ် ဖြစ်ရခြင်း ဇာတိ၊ အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်း ဇရာ၊ ဖျားနာရခြင်း ဗျာဓိ၊ သေရခြင်း မရဏ၊ စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း၊ ငိုကြွေးခြင်း၊ ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း၊ စိတ်နှလုံး မသာယာခြင်း၊ စိတ်၏ အလွန်ပင်ပန်းခြင်းများ- ငါ့မှာ မဖြစ်လျှင်၊ ငါ့ဆီ ရောက်မလာ လျှင် ကောင်းလေစွ"ဟု လိုလားတောင့်တမှု ဖြစ်၏။ ထိုမဖြစ်နိုင်သည်ကို လိုချင်၊ဖြစ်ချင်ခြင်းသည် ဆင်းရဲ။

တဏှာဟာ သမုဒယသစ္စာ မဟုတ်ဘူးလား?

ဤအရာ၌ လိုချင်၊ဖြစ်ချင်ခြင်း တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာဖြစ်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဒုက္ခဟု ဆိုရပါ သနည်း? ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ယခုဘဝ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်မှန်သမျှသည် ရှေးဘဝက ဖြစ်ခဲ့ပြီးသောတဏှာလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသောကြောင့် ဒုက္ခ၌ အတွင်းဝင်၏။ ထို့ကြောင့် မရနိုင်-မဖြစ်နိုင်သည်ကို လိုချင်သည့်တဏှာ ကိုပင် ဒုက္ခ-ဟု မှတ်ရာ၏။

အချုပ်အားဖြင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးသာ

ဒုက္ခသစ္စာကို အကျယ်ပြရာ၌ မြတ်စွာဘုရားသည် ဇာတိအစရှိသည်မှတစ်ပါး ဤ၌ မဟောအပ်သော ဆင်းရဲအလုံးစုံသည် ဤဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၌ သိမ်းကျုံးယူအပ်ကုန်၏။ ဆင်းရဲမှန်သမျှ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနှင့် ကင်းသည် ဟူ၍ မရှိပေ။ မီးသည် မီးစာကို နှိပ်စက်ကုန်သကဲ့သို့ ဇာတိစသည်တို့သည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ကို နှိပ်စက်ကုန်လျက် ထိုဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့၌သာလျှင် ဖြစ်ကုန်၏။

ရှင်းပြဦးအံ့။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့၏ အစဖြစ်သော ဆင်းရဲသည် ဇာတိပေတည်း။ အလယ်၌ ဆင်းရဲသည် ဇရာ ပေတည်း။ အဆုံး၌ ဆင်းရဲသည် မရဏပေတည်း။ သေခါနီး၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲတို့က နှိပ်စက်ခြင်းကြောင့် စိတ်ပူ လောင်ခြင်း ဆင်းရဲသည် သောကပေတည်း။ ထိုသောကကို သည်းမခံနိုင်ခြင်းကြောင့် ငိုကြွေးမြည်တမ်းခြင်း ဆင်းရဲသည် ပရိဒေဝပေတည်း။ ထိုမြည်တမ်းခြင်းကြောင့် ကိုယ်၏ဆင်းရဲခြင်းသည် ဒုက္ခပေတည်း။ ထိုဒုက္ခဖြင့် အနှိပ်စက်ခံရသောသူအား ယင်းဒုက္ခ၌ အမျက်ဒေါသဖြစ်ခြင်းကြောင့် စိတ်၏ အနှိပ်စက်ခံရသော ဆင်းရဲသည် ဒေါမနဿ ပေတည်း။ သောက စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပင်ပန်းခြင်း၊ စိတ်ဓာတ်ကျခြင်းရှိကုန်သော သူတို့၏ ညည်းတွားကြောင်းဆင်းရဲသည် ဥပါယာသပေတည်း။ စိတ်အလိုပျက်စီးကုန်သော သူတို့၏ အလို၏ ပျက်စီးခြင်းဆင်းရဲသည် ဣစ္ဆိတာလာဘ(လိုချင်တောင့်တသည်ကို မရခြင်း) ပေတည်း။

ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အထူးထူး အပြားပြားအားဖြင့် ဆင်ခြင်ကြည့်လျှင် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည်သာလျှင် ဒုက္ခ-ဆင်းရဲတို့ပေတည်း။ သို့ဖြစ်၍ ဆင်းရဲအပေါင်းကို တစ်ခုချင်းပြနေလျှင် များစွာသော ကပ်ကမ္ဘာတို့ဖြင့် သော်လည်း အကုန်ဆိုရန် မစွမ်းနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် ရေတစ်ပေါက်၏ အရသာဖြင့် သမုဒ္ဒရာရေအားလုံး၏ အရသာ ကို ပြသကဲ့သို့ အမှတ်မရှိ အလုံးစုံသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာကို ချုံး၍ပြခြင်းငှာ "သံခိတ္တေန ပဉ္စပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ"ဟု မြတ်စွာဘုရား ဟောတော်မူ၏။ (မဟာစည်ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ မြန်-ပြန်၊ တွဲ-၃၊ နှာ ၄၂၅-၇။)

အထက်ပါ ဇာတိစသော ဒုက္ခ(၁၁)မျိုးသည် အကျယ်ဒုက္ခများပေတည်း။ ၎င်းတို့ကို အကျဉ်းချုပ်လိုက်လျှင် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ဒုက္ခ တစ်မျိုးတည်းသာ ဖြစ်သည်။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟူသည်မှာ သတ္တဝါတိုင်း၏ သန္တာန်တွင် မြင်ခိုက်၊ ကြားခိုက်၊ စသည်တို့၌ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်နာမ်တရားများ ပေတည်း။ ဝိပဿနာဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်တို့ဖြင့် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု မသိလျှင် မသိရသော ထိုရုပ်နာမ်များကိုပင် နိစ္စ၊ သုခ၊ အတ္တဟု ထင်မှတ်လျက်(စွဲယူလျက်) တဏှာ၊ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် သာယာစွဲလမ်းနိုင်၏။ ဤသို့ တဏှာ၊ဒိဋ္ဌိ ဥပါဒါနတို့ဖြင့် သာယာစွဲလမ်းနိုင်သောကြောင့် မြင်ခိုက်၊ကြားခိုက် စသည်မှာ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟု ခေါ်ရသည်။ **တဏှာ၊ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါနတို့၏ သာယာစွဲလမ်းရာဖြစ်သော ခန္ဓာများဟု ဆိုလိုသည်။**

ဝိပဿနာယောဂီသည် ဥပါဒါနတို့၏ အာရုံနယ်ပယ်ဖြစ်သော ဤခန္ဓာတို့ကိုပင် ၎င်းဥပါဒါနတို့၏ ကျက်စားရာ နယ်ပယ်အဖြစ်မှ လွတ်၍ ဝိပဿနာ၏ ကျက်စားရာ နယ်ပယ်ဖြစ်အောင် ရှုမှတ်ရပေသည်။ ထို့ကြောင့် ကျမ်းဂန်တို့၌ "ပဉ္စပါဒါနက္ခန္ဓေ ဝိပဿတိ= ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါး၌ ဝိပဿနာရှု၏"ဟု မိန့်ဆိုထားလေသည်။ (မဟာစည်ဆရာတော်၊ သတိပဋ္ဌာန်သုတ်နိဿယ၊ နှာ၊ ၂၁၆-၈။)

(ဆောင်) ဖြစ်၊ အို၊ သေရေး၊ စိုးရိမ်ဆွေး၊ ငိုကြွေး၊ ကိုယ်နာကျင်။

နှလုံးမသာ၊ စိတ်ပြင်းစွာ၊ ပူတာ ဆင်းရဲပင်။

မုန်းသူနှင့် တွဲ၊ ချစ်သူ ကွဲ၊ ဆင်းရဲ အမှန်ပင်။

မရတာ လို၊ ဒုက္ခဆို၊ တိုတို ပြောရလျှင်။

စွဲလမ်းနိုင်ရာ၊ ငါးခန္ဓာ၊ သစ္စာဒုက္ခပင်။

(မဟာစည်ဆရာတော်၊ သစ္စာလေးပါးတရား)

ခန္ဓာဟူသည်။ ။ခန္ဓာ-ဟူသည် 'အစု'ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ရူပက္ခန္ဓာ-ရုပ်အစု၊ ဝေဒနက္ခန္ဓာ-ဝေဒနာအစု စသည်ဖြင့် သိအပ်၏။ အစု-ဟု ဆိုသဖြင့် စပါးတွေ စုပုံနေသကဲ့သို့ ရုပ်တွေ၊ ဝေဒနာတွေ စုပုံနေသည်ဟု မမှတ်လင့်။ အတိတ်ရုပ်၊ အနာဂတ်ရုပ်၊ ပစ္စုပ္ပန်ရုပ် ၃-မျိုးကို ဉာဏ်ဖြင့် စုပေါင်းထားခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ ထို ၃-မျိုး ပေါင်းစပ်ထားသော အစုကိုပင် "ရူပက္ခန္ဓာ=ရုပ်အစု"ဟု ခေါ်သည်။ ထို့အတူ အတွင်းရုပ်၊အပြင်ရုပ်၊ ကြမ်းသောရုပ်-နုသောရုပ်၊ ညံ့သောရုပ်-မြတ်သောရုပ်၊ ဝေးသောရုပ်-နီးသောရုပ် တို့ကိုလည်း ဉာဏ်ဖြင့် စုပေါင်းထားခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ ဝေဒနာစသည်ကိုလည်း ဤအတိုင်း မှတ်အပ်၏။

၁၁-မျိုးကွဲမှ ခန္ဓာဖွဲ့နိုင်

မည်သည့်တရားမဆို အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်ဟု ကာလသုံးပါးကွဲလျှင် ထိုသုံးမျိုးကို စုပေါင်း၍ ခန္ဓာဖွဲ့ကောင်း၏။ အဇ္ဈတ္တ+ဗဟိဒ္ဓ(အတွင်း+အပြင်) ၂-မျိုးကွဲပြားလျှင်သော်၎င်း၊ ဩဠာရိက+သုခမ(အကြမ်း+အနု) ၂-မျိုးကွဲလျှင်သော်၎င်း၊ ဟိန+ပဏီတ(ယုတ်ညံ့သောတရားက တစ်မျိုး+မွန်မြတ်သောတရားက တစ်မျိုး) ၂-မျိုးကွဲ

လျှင် သော်၎င်း၊ ဒုရေ+သန္တိကေ (အသိခက်၍ ဉာဏ်နှင့်ဝေးသော တရားကတစ်မျိုး+အသိလွယ်သဖြင့် ဉာဏ်နှင့် နီးသော တရားကတစ်မျိုး) ၂-မျိုးကွဲလျှင် သော်၎င်း ထို ၂-မျိုးတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့်စုပေါင်း၍ ခန္ဓာဖွဲ့နိုင်၏။

နိဗ္ဗာန်ကို ခန္ဓာမဖွဲ့ရ

နိဗ္ဗာန်ကား ကာလသုံးပါးမှ လွတ်၍ ကာလဝိမုတ်တည်း။ အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓဟု ၂-မျိုးမပြား၊ ခန္ဓာကိုယ်၏ အပြင်ဘက်မှာ တည်သောကြောင့် ဗဟိဒ္ဓတစ်မျိုးသာ ဖြစ်၏။ ဩဠာရိက-သုခုမဟု ၂-မျိုးမပြား၊ သိမ်မွေ့သော ကြောင့် သုခုမတစ်မျိုးသာ ရှိ၏။ ဟိန-ပဏီတဟု ၂-မျိုးမပြား၊ မြတ်သောကြောင့် ပဏီတ တစ်မျိုးသာဖြစ်၏။ ဒုရေ-သန္တိကေဟု ၂-မျိုးမပြား၊ အသိခက်သဖြင့် ဉာဏ်နှင့်ဝေးသောကြောင့် ဒုရေတစ်မျိုးသာ ရ၏။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်ကို ခန္ဓာမဖွဲ့နိုင်။ "ဗဟိဒ္ဓ၊ သုခုမ၊ ပဏီတ၊ ဒုရေ"ဟူသော လေးမျိုးကား အချင်းချင်း ကွဲပြားတော့သည် မဟုတ်၊ ဗဟိဒ္ဓနိဗ္ဗာန်သည်ပင် သုခုမလည်း မည်၏။ ပဏီတလည်း မည်၏။ ဒုရေလည်း မည်၏။

(ဆောင်)၁။ ကာလ သုံးရပ်၊ အဇ္ဈတ်-ဗဟိ၊ ဩဠာရိက၊ သုခုမနှင့်၊ ဟိန-ပဏီတေ၊ ဒုရေ-သန္တိက၊ ကွဲပြားမှ၊
 ခန္ဓ ဖွဲ့ကောင်းသည်။
 ၂။ နိဗ္ဗာန်သည်ကား၊ နှစ်ပါး မကွဲ၊ မြ ဗဟိဒ္ဓ၊ သုခုမနှင့်၊ ပဏီတ ပေ၊ ဒုရေ တွက်မျှ၊ တဘက်ရ၊
 ခန္ဓ ဝိမုတ်မည်။ (အခြေပြုသဂြိုဟ်၊ ၄၅၈-၉။)

ဥပါဒါန်နှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ

တဏှာသည် သာယာလျက် စွဲလမ်း၏။ ဒိဋ္ဌိသည် အထင်လွဲလျက် စွဲလမ်း၏။ ထို့ကြောင့် ထို ၂-ပါးကို စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်-ဟုခေါ်၏။

ထိုတဏှာနှင့် ဒိဋ္ဌိတို့သည် စွဲလမ်းအပ်-နိုင်သော၊ အစွဲလမ်းခံရသော လောကီခန္ဓာများကို ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ဟု ခေါ်၏။ လောကုတ္တရာတရားများကို မစွဲလမ်းနိုင်။

ခန္ဓာနှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ၂-မျိုး

ခန္ဓာဟူသော အမည်တွင်း၌ ရထိုက်သမျှ လောကီ+လောကုတ္တရာ အားလုံးကို သိမ်းသွင်း၍ ခန္ဓာဖွဲ့ပြခြင်း ငှာ ပထမ ခန္ဓာ-ကို ဟောသည်။ (၎င်းတွင် စိတ် ၈၉-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါး)

ယောဂီများအတွက် ဝိပဿနာရှုရန် လောကီတရားသက်သက် ခန္ဓာဖွဲ့ပြခြင်းငှာ ဒုတိယ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ကို ဟောသည်။ (၎င်းတွင် လောကီစိတ် ၈၁-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါး)

ခန္ဓာ(လောကီ+လောကုတ်)	ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ (ဥပါဒါန+ခန္ဓာ) လောကီသက်သက်
ရူပက္ခန္ဓာ	ရူပ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ
ဝေဒနာက္ခန္ဓာ	ဝေဒနာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ
သညာက္ခန္ဓာ	သညာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ
သင်္ခါရက္ခန္ဓာ	သင်္ခါရ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ
ဝိညာဏက္ခန္ဓာ	ဝိညာဏ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ

(ဆောင်) ထင်လွှဲ၊ သာယာ၊ စွဲလမ်းတာ၊ နှစ်ဖြာ ဥပါဒါန်။
ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ၊ စွဲနိုင်တာ၊ ဥပါဒါနက် ခံ။
ရုပ်၊ ဝေ၊ သညာ၊ သင်္ခါရာ၊ ဝိညာဏ် ဤငါးတန်။

(ရှုပုံ)

- ၁။ မြင်ဆဲခဏ၌၊ မျက်စိနဲ့ အဆင်းက၊ ရုပ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
မြင်တာ သိတာက၊ နာမ်ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
- ၂။ ကြားဆဲခဏ၌၊ နားနဲ့ အသံက၊ ရုပ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
ကြားတာ သိတာက၊ နာမ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
- ၃။ နံဆဲခဏ၌၊ နှာခေါင်းနဲ့ အနံ့က၊ ရုပ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
နံတာ သိတာက၊ နာမ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
- ၄။ စားဆဲခဏ၌၊ လျှာနဲ့ အရသာက၊ ရုပ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
အရသာကို သိတာက၊ နာမ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
- ၅။ တွေ့ထိဆဲခဏ၌၊ ကိုယ်နဲ့ အတွေ့အထိက၊ ရုပ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
ထိတာ သိတာက၊ နာမ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
- ၆။ ကြံသိဆဲ ခဏ၌၊ ကြံသိမှုက၊ နာမ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။
ကြံသိမှု၏ တည်ရာရုပ်က၊ ရုပ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။

(မဟာစည်ဆရာတော်၊ သစ္စလေးပါးတရားတော်။)

ဒုက္ခကို သိပုံ

ဤသို့ ဖြစ်တိုင်းဖြစ်တိုင်းသော ရုပ်နာမ်တို့ကို ဖြစ်ဆဲခဏ၌ ၎င်းတို့၏ အသီးအသီးသော သဘာဝ လက္ခဏာ စသည်တို့ကိုလည်း သိ၏။ ရုပ်၏ ဖောက်ပြန်သော လက္ခဏာ၊ နာမ်၏ အာရုံဆီသို့ ညွတ်သွားခြင်း လက္ခဏာတို့ကိုလည်း သိ၏။ ထိုသို့ ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိခြင်းကိုပင် - "ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ" ဟူသော ပါဠိတော်နှင့်အညီ ဝိပဿနာဖြင့် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းပင်တည်း။

ဗဟိဒ္ဓသက်မဲ့ရုပ်များသည် ဒုက္ခသစ္စာမမည်-

ဘုံသုံးပါးရှိ သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ တရားတို့ကိုသာလျှင် ဒုက္ခသစ္စာ- ဟု ယူအပ်၏။ သတ္တဝါတို့၏ အတ္တဘော၌ အတွင်းမဝင်သော ဗဟိဒ္ဓသက်မဲ့ ရုပ်တို့ကိုကား ဒုက္ခသစ္စာ၌ ထည့်သွင်း၍ မယူအပ်။ အကြောင်းမူကား- ဗဟိဒ္ဓသက်မဲ့ရုပ်တို့သည် ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းရှိ၍ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ မည်ကြငြားသော်လည်း သမုဒယကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သည်ကား မဟုတ်ကြကုန်။ ထို့ပြင် မဂ္ဂသစ္စာဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းစေနိုင်ကောင်းသော တရားလဲ မဟုတ်ကုန်။

သို့ဖြစ်၍ အဝတ်စသော ဗဟိဒ္ဓဝတ္ထုတို့ကို အာရုံပြုလျက် ကိလေသာမဖြစ်စေခြင်းငှာ၎င်း၊ အနိစ္စ၊ အနတ္တ အဖြစ်ဖြင့် ထင်ရှားသော ထိုဗဟိဒ္ဓရုပ်တို့နှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ အဇ္ဈတ္တ၌ ထင်လွယ်စေခြင်းငှာ၎င်း၊ ဒွါရခြောက်ပါး၌

အလိုလိုထင်လာသော ဗဟိဒ္ဓရုပ်တို့၌ ဝိပဿနာရှုအပ်သော်လည်း သက်မဲ့ဗဟိဒ္ဓရုပ် ဟူသမျှသည် ပရိညေယျ အရိယဒုက္ခသစ္စာကား မမည်ဟုသာ မှတ်အပ်၏။ (မဟာစည်၊ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ တွဲ-၁၊ နှာ၊ ၄၅၈။)

*** **

သမုဒယသစ္စာ

တဏှာ ၃-ပါး

- ၁။ ကာမတဏှာ = ကာမဂုဏ် အာရုံများ၌ ဆာလောင်တပ်မက် နှစ်သက်တတ်သည့် တဏှာ၊
- ၂။ ဘဝတဏှာ = ဘဝသည် မပျက်မစီး အမြဲတည်နေသည်ဟူသော သဿတဒိဋ္ဌိနှင့် တကွဖြစ်သော တဏှာ၊
- ၃။ ဝိဘဝတဏှာ = ဘဝကင်းပြတ်ခြင်း၌ တပ်မက်သည့် ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိနှင့် တကွဖြစ်သော တဏှာ၊
 (ဆောင်) ကာမတဏှာ၊ ကောင်းနိုးရာ၊ သာယာနှစ်သက်မှု၊
 ဘဝတဏှာ၊ တည်မြဲသာ၊ ထင်လာ နှစ်သက်မှု၊
 ဝိဘဝမှာ၊ ပြတ်စဲသာ၊ ထင်လာ နှစ်သက်မှု၊
 ဆင်းရဲပွားရန်၊ အကြောင်းမှန်၊ သုံးတန် တဏှာရှု၊
 (မဟာစည်ဆရာတော်၊ သစ္စာလေးပါးတရား၊ ၂၀၃။)

ဘဝတဏှာ ၄-မျိုး

- ၁။ ကာမဘုံသားတို့အား မိမိ၏ ရဆဲဘဝ၌ သာယာတပ်မက်မှု၊ နောင်အခါ၌ လူကောင်း၊ နတ်ကောင်း စသည် ဖြစ်လိုမှုဟူသော ကာမဘဝ၌တောင့်တမှု ဘဝတဏှာ၊
- ၂။ "သတ္တဝါကောင်သည် မပျက်မစီး အမြဲတည်နေသည်"ဟု ယူဆသော ဒိဋ္ဌိနှင့်အတူဖြစ်သော တဏှာ ပေတည်း၊ ဤ၌ 'ဘဝ'ဟူသော ပုဒ်၏အနက်ကို "အမြဲရှိနေသည်"ဟု ပြန်ရာ၏။ အမြဲရှိနေသော အခြင်းအရာအားဖြင့် သာယာသောကြောင့် ဤသဿတဒိဋ္ဌိနှင့် ယှဉ်သောရာဂကို ဘဝတဏှာဟု ခေါ်သည်။
- ၃။ ရူပဗြဟ္မာ၊ အရူပဗြဟ္မာ ဘဝများကို သာယာတပ်မက်သော တဏှာ၊
- ၄။ ရ၊ထားသော ရူပဈာန်၊ အရူပဈာန်တို့၌ နှစ်သက်သာယာခြင်း၊ မရသေးလျှင်လည်း ရလိုခြင်းတဏှာ၊

ဝိဘဝတဏှာ-ဟူသည်

ဝိဘဝ-သဒ္ဒါသည် "ဘဝဖြစ်မှု ပြတ်စဲခြင်း ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ"ဟုလည်း အဓိပ္ပါယ်ရှိ၏။ "စည်းစိမ်၏ ပြည့်စုံခြင်း ဘောဂသမ္ပတ္တိ"ဟုလည်း အဓိပ္ပါယ်ရှိ၏။ ဤ၌ ဘဝပြတ်စဲခြင်း အယူအဆ၌ စွဲလမ်းတပ်မက်သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိနှင့် တကွဖြစ်သည့် တဏှာကို ယူရမည်။ သို့သော် အချို့သော အနောက်တိုင်း ဘာသာပြန်စာအုပ်များ၌ ဤဝိဘဝ တဏှာကို "စည်းစိမ်ကို စွဲလမ်း တပ်မက်သော တဏှာ"ဟု ဘာသာပြန်ကြ၏။ အမှားပေတည်း။
 (ဆရာတော်ဦးသီလာနန္ဒ၊ အခြေခံဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ၂၀၂။)

တဏှာ ဘယ်မှာဖြစ်လို့ ဘယ်မှာကိန်းသလဲ?

ယံ လောကော ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧတ္ထ နိဝိသမာနာ နိဝိသတိ။

လောက၌ ချစ်ခင်နှစ်သက်ဖွယ် သာယာဖွယ်သဘောရှိသော အာရုံမျိုးဟူသည် ရှိ၏။ တဏှာဖြစ်လျှင် ထိုချစ်ခင် နှစ်သက်, သာယာဖွယ် အာရုံမျိုး၌ ဖြစ်၏။ ကိန်းခွဲသည်ရှိသော် ထိုအာရုံမျိုး၌ပင် ကိန်း၏။

"ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဖြစ်၏၊ နိဝိသတိ-ကိန်း၏" ဟူသည်-

ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ခြင်းကို ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဟုခေါ်ပြီး၊ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ဖြစ်ခြင်းကို နိဝိသတိ-ဟု ခေါ်၏။

တနည်း- ထကြွလာသော ပရိယုဋ္ဌာတဏှာကို "ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဖြစ်ခြင်း"ဟု ခေါ်ပြီး၊ စွဲမြဲစွာ သက်ဝင်တည်နေခြင်း အနုသယတဏှာကို "နိဝိသတိ-ကိန်း၏"ဟု ခေါ်၏။

တဏှာအစစ် ၁၀၈

တဏှာသုံးပါး (ကာမတဏှာ, ဘဝတဏှာ, ဝိဘဝတဏှာ)ကို (အဆင်း, အသံ, အနံ့, အရသာ, အတွေ့, သဘောအာရုံဟူသော) အာရုံ ၆-ပါးနှင့် မြောက် (၃x၆=၁၈) ရ၏။ ၎င်းကို (အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်ဟူသော) ကာလ၃-ပါးနှင့် မြောက် (၁၈x၃=၅၄) ရ၏။ ၎င်းကို တဖန် (အဇ္ဈတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ)ဟူသော သန္တာန် ၂-ပါးနှင့်မြောက် (၅၄x၂=၁၀၈) ရ၏။

(ဆောင်) တဏှာသုံးတန်၊ တည်ထားပြန်၊ အာ, ကာ, သန်-နှင့် မြောက်။

တဏှာအစစ်၊ တစ်ရာ့ရှစ်၊ ဖြစ်၏ ကိုယ်မှာရောက်။

တဏှာပေါင်း ၁၀၈၀-

အာရုံ ၆-မျိုး, ဒွါရ ၆-မျိုး, ဝိညာဏ် ၆-မျိုး, ဖဿ ၆-မျိုး, ဝေဒနာ ၆-မျိုး, သညာ ၆-မျိုး, စေတနာ ၆-မျိုး, တဏှာ ၆-မျိုး, ဝိတက် ၆-မျိုး, ဝိစာရ ၆-မျိုး အားဖြင့် (၆x၁၀=၆၀) ရှိ၏။

ထို တဏှာ ၆၀-ကို တဏှာသုံးမျိုး(ကာမ, ဘဝ, ဝိဘဝ)ဖြင့် မြောက်လျှင်(၆၀x၃) ၁၈၀-ဖြစ်၏။ ၎င်းကို သန္တာန် ၂-ခု(အဇ္ဈတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ)နှင့် မြောက်လျှင် (၁၈၀x၂) ၃၆၀ ဖြစ်၏။ ၎င်းကို ကာလသုံးပါး(အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်)နှင့် မြောက်လျှင် (၃၆၀x၃) ၁၀၈၀- ရ၏။

(ဆောင်) ခြောက်ဆယ် တဏှာ၊ တည်လေပါ။ ဏှာ, ကာ, သန်-နှင့် မြောက်။

တစ်ထောင့်ရှစ်ဆယ်၊ တဏှာကြွယ်၊ တကယ် ကိုယ်မှာရောက်။

+++++

နိရောဓသစ္စာ

နိရောဓသစ္စာဟူသည်-

သမုဒယသစ္စာမည်သော ထိုတဏှာ၏ပင်လျှင် အကြွင်းမဲ့ချုပ်ငြိမ်းခြင်း သဘော၊ ထိုတဏှာကို စွန့်လွှတ်ခြင်း သဘော၊ လွတ်လွတ်စွန့်ခြင်းသဘော၊ တဏှာကို ဖြေလွှတ်လိုက်ခြင်းသဘော၊ မကပ်ငြိ၊ မတွယ်တာခြင်း သဘောကို နိရောဓသစ္စာဟု ခေါ်၏။

နိဗ္ဗာန်၏ အခြားအမည်များ-

နိဗ္ဗာန်သည် အမှန်အားဖြင့် တစ်ခုတည်းသာ ဖြစ်၏။ သို့သော် အလုံးစုံသော သင်္ခတတရားတို့၏ နာမည်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အနေအားဖြင့် များစွာသော နာမည်များ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုအမည်အချို့မှာ-
ရာဂက္ခယော- ရာဂ၏ ကုန်ရာနိဗ္ဗာန်၊ **ဒေါသက္ခယော**- ဒေါသ၏ ကုန်ရာနိဗ္ဗာန်၊ **မောဟက္ခယော**- မောဟ၏ ကုန်ရာနိဗ္ဗာန်၊ **တဏှက္ခယော**- တဏှာ၏ ကုန်ရာနိဗ္ဗာန်၊ **အပ္ပဝတ္တံ**- သင်္ခါရတို့၏ မဖြစ်ရာ နိဗ္ဗာန်၊ **အနိမိတ္တံ**- သင်္ခါရ အရိပ်နိမိတ် မရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အပ္ပဏိဟိတံ**- တဏှာဖြင့် မတောင့်တ အပ်သော နိဗ္ဗာန်၊ **အပ္ပဋိသန္ဓိ**- ပဋိသန္ဓေမရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အဇာတံ**- ဖြစ်ခြင်းမရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အဇရံ**- အိုခြင်းမရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အဗျာဓိ**- နာခြင်းမရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အမတံ**- သေခြင်းမရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အသောကံ**- စိုးရိမ်ရခြင်း မရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အပရိဒေဝံ**- ငိုကြွေးရခြင်းမရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အနုပါယာသံ**- ပြင်းစွာပင်ပန်းရခြင်း မရှိသော နိဗ္ဗာန်၊ **အသံကိလိဋ္ဌံ**- ညစ်နွမ်းရခြင်း မရှိသော နိဗ္ဗာန်... စသည်တို့ဖြစ်၏။

တဏှာပယ်ရင် ဘယ်မှာပယ်မလဲ?... တဏှာငြိမ်းရင် ဘယ်မှာငြိမ်းမလဲ?...

တဏှာဖြစ်စဉ်က ချစ်ခင်သာယာဖွယ်ဖြစ်သော ဒွါရခြောက်ပါး၊ အာရုံခြောက်ပါး... စသည်တို့၌ ဖြစ်ခဲ့၏။ ပယ်သောအခါ၌လည်း ထိုချစ်ခင်သာယာဖွယ်ဖြစ်သော ဒွါရခြောက်ပါး၊ အာရုံခြောက်ပါး စသည်တို့၌ပင် တဏှာကို ပယ်ရ၏။ တဏှာငြိမ်းလျှင်လည်း ဤဋ္ဌာနများမှာပင် ငြိမ်း၏ဟု ဆိုရပေသည်။

ဥပမာအားဖြင့်- တောတွင်း၌ သောင်းကျန်းနေသော သူပုန်များကို အစိုးရမှ ဖမ်းဆီး၍ အပြစ်အားလျှော်စွာ စီရင်လိုက်၏။ သူပုန်ကို အပြီးသတ် သုတ်သင်လိုက်ရာဋ္ဌာနသည် အခြား၌ဖြစ်သော်လည်း ထိုသူပုန်ဘေး ဖြစ်ခဲ့ရာ တောတွင်း၌ပင် သူပုန်ဘေးရန်များ ငြိမ်းသွား၏ဟု ဆိုရပေသည်။

ဤ၌ တဏှာသည် သူပုန်နှင့်တူ၏။ စက္ခုဒွါရစသော ဋ္ဌာနတို့သည် သူပုန်ထ၊ရာ တောနှင့်တူ၏။ သူပုန်ရန်ကို အပြီးသတ် ပယ်ရှင်းလိုက်သော မင်းအစိုးရသည် အရိယာမဂ်က နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ တဏှာကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်လိုက်ခြင်းနှင့် တူ၏။ တော၌ သူပုန်ရန်များ ငြိမ်းသွားခြင်းသည် စက္ခုဒွါရစသည်တို့၌ တဏှာနောက်ထပ် မဖြစ်တော့ခြင်း၊ အပြီးသတ် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်းနှင့် တူ၏။

နိဗ္ဗာန်၏ လက္ခဏာ, ရသ, ပစ္စုပဋ္ဌာန်

- သန္တိလက္ခဏံ နိဗ္ဗာန် = နိဗ္ဗာန်၌ ငြိမ်းခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။
- အစ္စုတိ ရသံ = ရွှေ့လျော့ခြင်း, ပျက်စီးခြင်း, သေခြင်းကင်း၏။

အနိမိတ္တပစ္စုပ္ပန် = ပုံသဏ္ဍာန်နိမိတ်, ကင်းဆိတ်သောအားဖြင့် ဉာဏ်ထဲ၌ ထင်၏။

နိဗ္ဗာန်၌ ပုံသဏ္ဍာန် အထည်ခြပ် မရှိ

ယောဂီသည် ဝိပဿနာရှုစဉ်အခါ၌ ရှုတိုင်းရှုတိုင်း ရုပ်နာမ်တို့၏ ဖြစ်ပျက်သဘောကို သူ့ဆိုင်ရာ အထည် ကိုယ်လေးများနဲ့ တွဲလျက် သိမြင်နေတတ်၏။ ၎င်းကို သင်္ခါရနိမိတ်ဟု ခေါ်၏။ နောင်ပြန်စဉ်းစားလျှင်လည်း ထိုသဘောများ ပြန်ထင်ရှား၏။ နိဗ္ဗာန်ကို တွေ့သောအခါ၌ကား အငြိမ်းဓာတ်သာ ရှိတော့၏။ ပုံသဏ္ဍာန်, အထည်ခြပ်, အရိပ်နိမိတ် အနေအားဖြင့် မထင်တော့ပေ။ အရောင်အဆင်း, ပုံသဏ္ဍာန်, အတို အရှည် စသည် မရှိတော့ပေ။ နိဗ္ဗာန်သည် အငြိမ်းဓာတ်သဘောသာဖြစ်၍ ၎င်း၌ အထည်ဝတ္ထု မရှိပေ။

နိဗ္ဗာန်နှင့်တူသော ဥပမာမရှိ

မိလိန္ဒမင်းကြီးက ရှင်နာဂသိန်ကို "နိဗ္ဗာန်မှာ အရောင်အဆင်း, အသွင်သဏ္ဍာန်, အရွယ်, အတိုင်းအရှည် ပမာဏကို ဥပမာဆောင်ပြလို့ ရပါသလားဘုရား"ဟု မေး၏။

ထိုအခါ ရှင်နာဂသိန်က "နိဗ္ဗာန်သည် အတုမရှိ။ အဆင်းစသည်တို့ဖြင့် ဥပမာ ဆောင်ပြလို့ မရနိုင်ပေ"ဟု ဖြေ၏။

"နိဗ္ဗာန်သည် အရှိသဘောဖြစ်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဥပမာဖြင့် မပြနိုင်သည်ကို အကြောင်းဖြင့် ရှင်းတော်မူပါ"ဟု ပြန်လျှောက်၏။

"မင်းကြီး.. လူတစ်ယောက်က သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ရေမည်မျှရှိသနည်း၊ ရေသတ္တဝါပေါင်း မည်မျှရှိသနည်းဟု သင့်ကိုမေးလျှင် သင်ဘယ်သို့ ဖြေမည်နည်း?"

"အရှင်ဘုရား... မမေးသင့်သော မေးခွန်းမျိုးကို မေးသဖြင့် မဖြေဘဲသာ ထားလိုက်ပါသည်ဘုရား"

"မင်းကြီး... ထို့အတူပင်၊ နိဗ္ဗာန်သည် အရှိသဘောပင် ဖြစ်သော်လည်း ဥပမာဆောင်ပြခြင်းငှာ မတတ်နိုင်။ တန်ခိုးရှိသောသူသည် သမုဒ္ဒရာထဲက ရေနှင့် သတ္တဝါကို မည်မျှရှိသည်ဟု ပြောနိုင်တန်ရာသေး၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် နိဗ္ဗာန်ကိုကား ဥပမာဆောင်၍ မပြနိုင်ပေ"

"မင်းကြီး... အခြားအကြောင်းဖြင့် ထပ်ပြောရလျှင် ရုပ်မရှိသော အရူပဗြဟ္မာတို့၏ ရုပ်အဆင်းစသည်ကို ဥပမာ ဆောင်ပြနိုင်ပါသလော?"

"မပြနိုင်ပါဘုရား"

"မင်းကြီး... ထို့အတူပင် နိဗ္ဗာန်၏ အဆင်းစသည်တို့လည်း ဥပမာစသည်ဖြင့် ဆောင်ပြခြင်းငှာ မတတ် နိုင်ပေ"။ (နိဗ္ဗာနရူပသဏ္ဍာနပဉ္စ, မိလိန္ဒပဉ္စ, ၃၀၃)

မီးငြိမ်းသလို

လောင်စာရှိနေသရွေ့ မီးသည် တဟုန်းဟုန်းတောက်လောင်နေ၏။ လောင်စာပမာဏကို ကြည့်၍ မီးတောက် အကြီးအသေး ပုံသဏ္ဍာန်မှာ ထင်ရှား၏။ မြင်တွေ့ရ၏။ သို့သော် ထိုမီးတောက်သည် လောင်စာကုန်၍ ငြိမ်းသွားသောအခါ ထိုငြိမ်းမှုသဘောကို ပုံသဏ္ဍာန်အားဖြင့် လိုက်ရှာ၍ မရတော့ပေ။ ငြိမ်းခြင်းသဘော သက်သက်သာ ရှိတော့၏။

ထို့အတူ အဝိဇ္ဇာ၊တဏှာ ဟူသော ကိလေသဝဋ်ကို အခြေခံ၍ ကမ္မဝဋ်များ ဖြစ်နေကြ၏။ ထိုကံကြောင့် ဘဝသစ် ရုပ်နာမ်များ ဖြစ်ပျက်နေ၏။ ထိုဘဝသစ်၌ အို၊နာ၊သေ စသော ဆင်းရဲမျိုးစုံ ဒုက္ခအဖုံဖုံတို့ ဖြစ်နေကြရ၏။ မူရင်းအကြောင်း ကိလေသာနှင့် ကမ္မဝဋ်များ ချုပ်ငြိမ်း၍ ဘဝသစ်ရုပ်နာမ်များ မဖြစ်တော့ဘဲ ငြိမ်းသွားခြင်း (နိရောဓ)၌လည်း ပုံသဏ္ဍာန်မရှိပေ။ ဤသည်ကိုပင် "နိဗ္ဗာန်၌ အရောင်အဆင်း မရှိ၊ ပုံသဏ္ဍာန် နိမိတ်မရှိ"ဟု ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ (မဟာစည်ဆရာတော်၊ သစ္စာလေးပါး တရားတော်၊ ၂၄၅-မှ အကျဉ်းချုပ်)

အလ အလ အလ ❀ အလ အလ အလ

မဂ္ဂသစ္စာ

သမ္မာဒိဋ္ဌိ - မှန်စွာမြင်ခြင်း

အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော **မဂ္ဂေါ**-(ဤအကျင့်လမ်းပင်တည်း)- ဟူသည် အခြားသော တိတ္ထိတို့သည် ကြံဆအပ်သော နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်ကို ပယ်ရှားပြီးလျှင် အရိယာ တို့ သိမြင်အပ်သော မင်္ဂလမ်းအကျင့်ကိုသာ ညွှန်ပြခြင်းငှာ "အယမေဝ" ဟူ၍ ကန့်သတ်ကာ ညွှန်ပြတော် မူ၏။

ဝဋ္ဋသစ္စာနှင့် ဝိဝဋ္ဋသစ္စာ

ရှေ့ဖြစ်သော ဒုက္ခနှင့် သမုဒယ သစ္စာ ၂-ပါးကို ဝဋ္ဋ၌ဖြစ်သောကြောင့် ဝဋ္ဋသစ္စာဟု ခေါ်၏။ နိရောဓနှင့် မဂ္ဂ သစ္စာ ၂-ပါးတို့သည်ကား ဝဋ္ဋမှကင်းသော လောကုတ္တရာသစ္စာ(ဝိဝဋ္ဋသစ္စာ)မည်၏။

ယောဂီသည် "ခန္ဓာငါးပါးသည် ဒုက္ခသစ္စာတည်း၊ တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာတည်း"ဟု ဆရာသမားထံ၌ ကျေပွန်စွာ သင်ယူပြီးလျှင် ကမ္မဋ္ဌာန်းတရားကို ပွားများ အားထုတ်အပ်၏။ လောကုတ္တရာသစ္စာ ၂-ပါးကိုကား "လိုလားအပ်၊ နှစ်သက်အပ်၊ မြတ်နိုးအပ်၏"ဟု ကြားနာသင်ယူလျက် အားထုတ်အပ်၏။ ဤလောကုတ္တရာသစ္စာ များကို သာမန်ပုဂ္ဂိုလ်များ ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် မသိနိုင်။ သုတမယဉာဏ်၊ စိန္တာမယဉာဏ်လောကီဖြင့်သာ သိနိုင် ပေသည်။ "နိရောဓသစ္စာဆိုတာ ဘယ်လိုဟာပဲ"ဟု ကျမ်းဂန်တို့ မိန့်ဆိုချက်အားဖြင့်၎င်း၊ ဆရာသမားများ၏ ပြောကြားချက်ကို မှတ်သားသောအားဖြင့်၎င်း၊ ကြားနာမှုအားဖြင့်၎င်း သိခြင်းမျိုးပေတည်း။

တရားအားထုတ်သောအခါ ဝဋ္ဋသစ္စာ ၂-ပါးကိုသာ ရှုပြီးအားထုတ်ရ၏။ ဝိဝဋ္ဋသစ္စာ ၂-ပါးကိုကား အလိုရှိအပ်သော တရားဟု စိတ်ညွတ်ကာ အာရုံပြုရုံမျှ လို၏။

တစ်ခုတည်းသော ပဋိဝေဓဉာဏ်

သစ္စာလေးပါးကို သိသောအခါ၌ တစ်ခုတည်းသော ပဋိဝေဓဉာဏ်ဖြင့်သာလျှင် ထိုးထွင်းသိ၏။ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားကာ ထိုးထွင်းသိမှု **ပရိညာပဋိဝေဓ**၊ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ခြင်းဟူသော ထိုးထွင်းသိမှု **ပဟာနပဋိဝေဓ**၊ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူသော ထိုးထွင်းသိမှု **သန္တိကိရိယာပဋိဝေဓ**၊ မဂ္ဂသစ္စာကို မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်စေခြင်းဟူသော ထိုးထွင်းသိမှု **ဘာဝနာပဋိဝေဓ**။

အဆင့်ငါးဆင့်ဖြင့် သိခြင်း

ဒုက္ခ,သမုဒယဟူသော ရှေးဝဋ်သစ္စာ ၂-ပါးကို-

၁။ ဥဂ္ဂဟ- သင်ယူခြင်း,

၂။ ပရိပုစ္ဆာ- အဖန်ဖန်မေးခြင်း,

၃။ သဝန- နာကြားခြင်း,

၄။ ဓာရဏ- ဆောင်ထားခြင်း,

၅။ သမ္မသန- သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်း (အားထုတ်ခြင်း)- ဤသို့ ရှေးဦးစွာ သိအောင်ပြုလုပ် အားထုတ်ရမည်။ နောက် နိရောဓ,မဂ္ဂဟူသော ဝိဝဋ်သစ္စာ ၂-ပါးကိုကား "နှစ်သစ်လိုလားအပ်သောတရား"ဟု သဝန- နာယူမှတ်သားခြင်းဖြင့် သိအောင်ပြုလုပ် အားထုတ်ရမည်။

အာရမ္မဏ ပဋိဝေဓနှင့် ကိစ္စပဋိဝေဓ

နိရောဓသစ္စာကို အာရုံပြုခြင်းဟူသော ထိုးထွင်း၍သိမှု(အာရမ္မဏပဋိဝေဓ)ဖြင့် ပြီး၏။ ကျန်သော ဒုက္ခသစ္စာ, သမုဒယသစ္စာ, မဂ္ဂသစ္စာ ၃-ပါးတို့၌ကား ပိုင်းခြင်း၍သိမှုကိစ္စ, ပယ်မှုကိစ္စ, ပွားမှုကိစ္စ-ဟူသော ကိစ္စအားဖြင့် ထိုးထွင်း၍သိမှု(ကိစ္စပဋိဝေဓ)ဖြင့် ပြီး၏။

မြင်ခဲသောသစ္စာနှင့် နက်နဲသောသစ္စာ

ဒုက္ခသစ္စာသည် ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် ထင်ရှား၏။ ဥပမာ-သစ်ငှက်တိုက်မိသောအခါ, ဆူးစူးသောအခါ နာကျင်မှုဒုက္ခ ဖြစ်ပေါ်လာမှု ထင်ရှား၏။ သမုဒယသစ္စာသည်လည်း ထမင်းစားလိုရာ, ရေသောက်လိုရာ စသည်တို့၌ ဖြစ်ပေါ်လာမှု ထင်ရှား၏။ သို့သော်လည်း ထိုဒုက္ခ, သမုဒယတို့၏ လက္ခဏာကို ထိုးထွင်းသိရာ၌ကား နက်နဲ၏။ ထို့ကြောင့် ဤရှေ့သစ္စာ ၂-ပါးသည် မြင်နိုင်ခဲလို့ နက်နဲ၏။ (ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂန္တိရာနိ=မြင်ခဲလို့ နက်နဲ)။

နိရောဓနှင့်မဂ္ဂ သစ္စာ ၂-ပါးတို့ကို သိအောင်အားထုတ်ရခြင်းသည် ဘဝဂ်ဘုံကို လှမ်းကိုင်ဖို့ လက်ကို ဆန့်တန်းရ သကဲ့သို့၎င်း၊ အဝီစိကို ထိမိဖို့ ခြေကိုဆန့်ထုတ်ရ သကဲ့သို့၎င်း၊ အစိတ်ပေါင်း ၁-ရာ ခွဲစိတ်ထားသော သားမြီးဖျား၏ အစွန်းတစ်ခုဖြင့် အစွန်းတစ်ခုကို ထိရသကဲ့သို့၎င်း ဖြစ်နေ၏။ ထို့ကြောင့် ဤနောက်သစ္စာ ၂-ပါးသည် နက်နဲသောကြောင့် မြင်ခဲ၏။ (ဂန္တိရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာနိ=နက်နဲလို့ မြင်ခဲ)။

လေ့လာတော့ ၄-မျိုး, သိတော့ ၁-မျိုး

ဤသို့ မြင်ခဲလို့ နက်နဲခြင်း, နက်နဲလို့ မြင်ခဲခြင်း သဘောရှိကုန်သော သစ္စာလေးပါးတို့၌ သင်ယူခြင်း စသည်တို့၏အစွမ်းဖြင့် ရှေးအဖို့၌ဖြစ်သော ဉာဏ်၏ဖြစ်ခြင်းကို ရည်ရွယ်၍ "ဒုက္ခေ ဉာဏံ= ဒုက္ခသစ္စာ၌ သိသော ဉာဏ်၊ ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ= ဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း သမုဒယသစ္စာ၌ သိသောဉာဏ်၊ ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ= ဆင်းရဲချုပ်မှု၌ သိသောဉာဏ်၊ ဒုက္ခနိရောဓ,ဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ= ဆင်းရဲချုပ်ရာသို့ ရောက်ကြောင်းအကျင့် မဂ္ဂသစ္စာ၌ သိသောဉာဏ်"ဟု ဉာဏ်လေးမျိုး ဟောတော်မူ၏။ သို့သော် ထိုးထွင်း၍ သိဆဲခဏ၌ကား တစ်ခုတည်းသော မဂ်ဉာဏ်သည်သာလျှင် ဖြစ်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိ ၅-မျိုး

- ၁။ ကမ္မဿကတာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ = ကံနှင့် ကံ၏အကျိုးတရားကို သိမြင်သောဉာဏ်၊
- ၂။ ဈာနသမ္မာဒိဋ္ဌိ = ဈာန်စိတ်၌ ရှိသောဉာဏ်၊
- ၃။ ဝိပဿနာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ = ဝိပဿနာဉာဏ် (ရုပ်နာမ် ၂-ပါး၊ ၎င်းတို့၏ ဖြစ်ပျက်၊ လက္ခဏာ၃-ပါးတို့ကို သိသောဉာဏ်)
- ၄။ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ = မဂ်ဉာဏ်၊
- ၅။ ဖလသမ္မာဒိဋ္ဌိ = ဖိုလ်ဉာဏ်။

မဂ္ဂင် သုံးပါး

မူလ မဂ္ဂင်၊ ပုဗ္ဗဘာဂ မဂ္ဂင်၊ အရိယမဂ္ဂင် ဟု သုံးမျိုးရှိ၏။

မူလမဂ္ဂင် ဟူသည် ကံနှင့် ကံ၏အကျိုးတရားကို ယုံကြည်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ အရင်းခံ၍ ကုသိုလ်ပြုတိုင်း ပါဝင်သော မဂ္ဂင်တရားများပင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် အရိယာဖြစ်ဖို့ အခြေခံဖြစ်၍ မူလမဂ္ဂင်ဟု ခေါ်သည်။

ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂင် ဟူသည် ရုပ်နာမ် ၂-ပါး၊ ၎င်းတို့၏ ဖြစ်ပျက်များ၊ အနိစ္စစသော လက္ခဏာ သုံးပါးကို သိမြင်သည့် **ဝိပဿနာမဂ္ဂင်**များကို ခေါ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် အရိယာမဂ်မဖြစ်မီ ရှေးအဖို့က ဖြစ်သောကြောင့် ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂင်ဟု ခေါ်ပါသည်။ (လောကီမဂ်ဟုလည်း ခေါ်ကြသေး၏။)

အရိယမဂ္ဂင် ဟူသည် အရိယာမဂ်စိတ်ထဲ၌ ပါဝင်သော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးကို ခေါ်ပါသည်။

(ဆောင်) **မူလ၊ ပုဗ္ဗ၊ အရိယ၊ သုံးဝ မဂ္ဂင်မြတ်။**

ဖြစ်ပွားစေလျှင်၊ ဤမဂ္ဂင်၊ ပြေးဝင် နိဗ္ဗာန်ဓာတ်။ (မဟာစည်ဆရာတော်)

သမ္မာသင်္ကပ္ပ - မှန်စွာကြံခြင်း

မဂ်မဖြစ်မီ ၃-မျိုး၊ မဂ်ဖြစ်လျှင် တစ်မျိုးတည်းသာ

မဂ်မဖြစ်မီ ရှေးအဖို့၌ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာတို့၏ ကွဲပြားသောကြောင့် **နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပ**= ကာမအာရုံ ဝတ္ထုတို့မှ ထွက်မြောက်လိုသော ကြံစည်မှု၊ **အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ**= သတ္တဝါများ သေကျေပျက်စီးစေလိုသော ဒေါသ၊ ဗျာပါဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ကြံစည်မှု၊ **အဝိဟိံသ သင်္ကပ္ပ**= သတ္တဝါတို့ကို ညှဉ်းဆဲလိုသော ဝိဟိံသ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ကြံစည်မှုဟု သုံးပါးကွဲပြား၏။

သို့သော် မဂ်ဖြစ်သော ခဏ၌ကား ကာမဝိတက်၊ ဗျာပါဒဝိတက်၊ ဝိဟိံသဝိတက်ဟူသော ထိုသုံးပါးသော အကုသိုလ်ဝိတက်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားကို တစ်ချက်တည်း ပယ်ဖြတ်ခြင်းဖြင့်ပင် မဂ်ကိစ္စပြီးသောကြောင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပဟူသော မဂ်၏အင်္ဂါကို ပြည့်စေလျက် တစ်ပါးတည်းသာ ဖြစ်တော့၏။

နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပ= ကာမအာရုံဝတ္ထုတို့မှ ထွက်မြောက်လိုသော ကြံစည်မှု

ကာမဂုဏ် အာရုံဝတ္ထုတို့မှ ထွက်မြောက်လိုသော- ၎င်းတို့ကို စွန့်လွှတ်လိုသော- ကြံစည်စိတ်ကူးမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၊ ကုသိုလ်အာရုံများ၌ ပြုလုပ်အားထုတ်လိုသော စိတ်ကူးကြံစည်မှုများ ဖြစ်လာခြင်းကို ဆိုသည်။

ဥပမာ- တရားနာလိုမှု၊ ဘုရားရှိခိုးလိုမှု၊ ဘုရားဝတ်တက်လိုမှု၊ ပရိတ်ပဋ္ဌာန်းစသည် ရွတ်ဖတ်လိုမှု၊ တရားစာအုပ်များ ဖတ်လိုမှု၊ တရားသင်တန်းများ တက်လိုမှု၊ သီလစောင့်လိုမှု၊ မေတ္တာပွားလိုမှု၊ ဝေယျာဝစ္စပြုလုပ်လိုမှု၊ တရားအားထုတ် လိုမှု... စသည့် ကုသိုလ်အာရုံများဘက်သို့ ဦးတည်ကာ စိတ်ကူးလာခြင်းမျိုးကို ခေါ်သည်။ ကုသိုလ်ကောင်းမှုလုပ်တိုင်း ဤနေကွမ္မသင်္ကပ္ပသည် အမြဲပါနေ၏။ ၎င်း သမ္မာသင်္ကပ္ပ မျိုးကိုပင် မူလမဂ္ဂင်ဟု ခေါ်သည်။

ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂင်အရာဝယ်- ဝိပဿနာရှုခိုက်၌ ဤကဲ့သို့ စဉ်းစားကြံစည်နေခြင်း မဟုတ်တော့ပေ။ ဤ သမ္မာသင်္ကပ္ပမဂ္ဂင်က မှတ်တိုင်းမှတ်တိုင်း စိတ်ကို အရှုခံ အာရုံဆီပေါ်သို့ တင်ပို့ပေး၏။ ဦးတည်ပေး၏။ ဝိပဿနာ- ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက် ကာမဝိတက်ကို ပယ်သတ်ပေး၏။

အရိယာမဂ်အဆင့်၌ကား- ဝိပဿနာမဂ်များ ရင့်သန်လာသောအခါ သမ္မာသင်္ကပ္ပမဂ္ဂင်သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက်၊ ဦးတန်းလျက် ကာမဝိတက်မှန်သမျှကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် တစ်ခါတည်း အမြစ်ပြတ် ပယ်သတ် လိုက်၏။

(အထဿ ဝိပဿနာက္ခဏေ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပေါ တဒင်္ဂဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပဒစ္ဆေဒံ ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂံ ပါပေတိ။ အထဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တော ပဒဃာတံ ပဒစ္ဆေဒံ ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (သမ္မောဋ္ဌ၊ ၁၁၀။)

အဗျာပါဒ သင်္ကပ္ပ = ဒေါသဗျာပါဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ကြံစည်မှု

သက်ရှိသတ္တဝါများကို သေစေလိုသောအားဖြင့် ကြံစည်မှု၊ သက်မဲ့ဝတ္ထုများအတွက် ပျက်စီးစေလိုသော ကြံစည်မှုမျိုးကို ဗျာပါဒ-ဟု ခေါ်၏။ ၎င်း၏ ဒေါသ-ဗျာပါဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အကြံအစည်ကို အဗျာပါဒဟု ခေါ်သည်။ ၎င်းအဗျာပါဒသင်္ကပ္ပသည် သတ္တဝါတို့ကို ကြီးပွားချမ်းသာစေလိုသော၊ ချစ်ခင်တတ်သော **မေတ္တာ**နှင့် ယှဉ်တွဲဖြစ်၏။ မေတ္တာပို့တိုင်း အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ ဖြစ်နေ၏။ ဤသည်မှာ **သမ္မာသင်္ကပ္ပ မူလမဂ္ဂင်** ဖြစ်၏။

ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂင်- ဝိပဿနာအဆင့်တွင် စိတ်ကို အာရုံဆီသို့ ဦးတည်ပေးပြီး၊ ရုပ်နာမ်နှင့် လက္ခဏာသုံးပါး ကို ရှုပေသည်။ **အရိယမဂ္ဂင်**အဆင့်တွင်- နိဗ္ဗာန်အာရုံထဲသို့ ပြေးဝင်သွားပြီး အရိယာမဂ်ဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ၎င်း ပေါ်လာသည်နှင့် အရိယာမဂ်ဉာဏ်နှင့် တွဲလျက် အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ ဖြစ်ပေါ်လာပြီး မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပများကို အမြစ်ပြတ် ပယ်သတ်လေတော့၏။

အဝိဟိသာ သင်္ကပ္ပ = ညှင်းဆဲခြင်း ဝိဟိသာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ကြံစည်မှု

သူတပါးကို ညှင်းဆဲနှိပ်စက်လိုသည့် အကြံသည် ဝိဟိသာသင်္ကပ္ပ၊ သူတပါးကို သနားကြင်နာတတ်သည့် ကရုဏာဖြင့် ဆင်းရဲမှ လွတ်စေလိုသော အကြံသည် အဝိဟိသာ သင်္ကပ္ပ၊ ဒုက္ခိတ သတ္တဝါများကို အာရုံပြုကာ ကိုယ်ချင်းစာတရား၊ ကရုဏာတရားများဖြစ်တိုင်း အဝိဟိသာ သင်္ကပ္ပ ဖြစ်နေ၏။ အဝိဟိသာ သင်္ကပ္ပကို အကြောင်းပြု၍ ကရုဏာတရားများ ပွားများကြ၏။ ဤသည်မှာ သမ္မာသင်္ကပ္ပ၏ **မူလမဂ္ဂင်**ပင် ဖြစ်သည်။

ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂင်အဆင့်- ဝိပဿနာဖြစ်ခိုက်၌ စိတ်ကို အာရုံပေါ်သို့ ရှေးရှုတင်ပေးပြီး၊ **အရိယာမဂ်**အခိုက် တွင် သတ္တဝါတို့အပေါ် ညှင်းဆဲလိုသော ဝိဟိသာတရားများ အမြစ်ပါ ပယ်သတ်လိုက်တော့၏။

သမ္မာဝါစာ - မှန်စွာ ပြောဆိုခြင်း

သမ္မာဝါစာ လေးပါး

- ၁။ မုသာဝါဒါ - မမှန်သောစကားကို ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၂။ ပိသုဏဝါစာ - ကုန်းတိုက်စကား ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၃။ ဖရုသဝါစာ - ကြမ်းတမ်းသောစကားကို ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၄။ သမ္ပပ္ပလာပ - သိမ်ဖျင်းသောစကားကို ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊

မဂ်မဖြစ်မီ ၄-ပါး, ဖြစ်ပြီးတစ်ပါးသာ

အရိယာမဂ်မဖြစ်မီ မုသာဝါဒစသော ဝစီဒုစရိုက် လေးပါးကို ရှောင်ကြဉ်ရာ၌ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသည် လေးမျိုးကွဲနေသောကြောင့် ဤသို့ လေးပါးကွဲနေရ၏။ အရိယာမဂ်ကျသော ခဏ၌ကား သမ္မာဝါစာမဂ္ဂင်ဖြင့် ထိုဝစီဒုစရိုက်လေးပါးတို့၌ ကျူးလွန်ကြောင်း အကုသိုလ်စေတနာကို တစ်ချက်တည်းဖြင့် ပယ်ဖြတ်လျက် နောင်မဖြစ်ပေါ်တော့ပဲ ကုသိုလ်သင်္ကပ္ပ တစ်ပါးသာဖြစ်တော့၏။ ၎င်းမှာ **သမ္မာဝါစာမဂ္ဂင်** ပင်တည်း။

မုသာဝါဒဟူသည်-

ချွတ်ယွင်းဖောက်ပြန် မမှန်မကန် ပြောဆိုကြောင်း **စေတနာ**ကို ခေါ်၏။ ဤ၌ "ပြောဆိုခြင်း"ဟူသည် သူစေတတ်သော ကာယပယောဂ, ဝစီပယောဂဖြင့်ကို ဖြစ်စေခြင်းပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် အဖြောင့်အားဖြင့် ချွတ်ယွင်းဖောက်ပြန် မမှန်ကန်သော ကာယပယောဂ, ဝစီပယောဂဖြင့် သူတပါးကို သိစေကြောင်းဖြစ်သော စေတနာကို မုသာဝါဒဟု ခေါ်၏။

တနည်း- 'မုသာ'ဟူသည် မဟုတ်မမှန်သော အရာဝတ္ထုတည်း။ 'ဝါဒ'ဟူသည် ထိုမဟုတ်မမှန်သော ဝတ္ထုကို ဟုတ်မှန်သောအားဖြင့် သူတပါးကို သိစေကြောင်း စေတနာတည်း။

အပြစ်ကား။ ။ ကမ္မပထမြောက်သော မုသာဝါဒ၏ ဥစ္စာတန်ဘိုးလိုက်၍ အပြစ်ကြီး-ငယ် ကွာ၏။ တန်ဘိုး တူလျှင် သီလရှိခြင်း မရှိခြင်းအပေါ် မူတည်၍ အပြစ်ကြီး-ငယ် ကွာ၏။

- (တဿ အပ္ပတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ သီဠ၊၇၁။)
- (တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ သီဠီသစ်။)

ပိသုဏဝါစာ= ကုန်းတိုက်စကား

ပိယံ သုညံ ကရောတီတိ ပိသုဏာ

မိမိအပေါ်၌ ချစ်လာအောင်, သူတပါးအပေါ်၌ အချစ်ကင်းဆိတ်လာအောင် ပြုလုပ်တတ်သောကြောင့် ပိသုဏ-ဟု ခေါ်၏။ (ချစ်ခင်နေသူ နှစ်ဦးသာ ကွဲပြားအောင် ကုန်းတိုက်စကားပြောခြင်း။)

ဖရသဝါစာ= ကြမ်းတမ်းသောစကား

ဆဲရေးတိုင်းထွာသော စကားမျိုးတည်း။ ထိုစကားမျိုးသည် ကြားရသူတို့နားဝယ် လွှဲသွားကဲ့သို့ အဓိပ္ပါယ် အားဖြင့် ကြမ်းတမ်းသောကြောင့် ဖရသဝါစာ-ကြမ်းတမ်းသောစကားဟု ဆို၏။

စေတနာကြမ်းနှင့် နှုတ်ကြမ်း

ဤ၌ စေတနာကြမ်းနှင့် နှုတ်ကြမ်းဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။ တရားသူကြီးများ အမိန့်ချသကဲ့သို့ နှုတ်က ချိုနေပါသော်လည်း စေတနာက ကြမ်းလျှင် ဖရသဝါစာဟုပင် ခေါ်၏။ မိဘ ဆရာသမားများကဲ့သို့ နှုတ်က အော်ဟစ် ငေါက်ငန်း အသံကြမ်းသော်လည်း သားသမီး တပည့်တို့အပေါ်၌ စေတနာကား မကြမ်းပေ။ ထိုစကား မျိုးသည် ဖရသဝါစာ မမည်။

သမ္ပပ္ပလာပ = ပိန်ဖျင်းသောစကား

တကယ်မရှိသသော ဒဏ္ဍာရီပုံပြင်များကို အကျိုးမရှိ၊ အချိန်ကုန်ရုံ၊ ရီမောရရုံ ပြောဆိုသော စကားမျိုး တည်း။ ထိုစကားမျိုးသည် အကျိုးမရှိ၊ အနှစ်သာရ ကင်းမဲ့သောကြောင့် အဆန်မရှိသည့် ပိန်သောစပါးဖျင်းနှင့် တူသဖြင့် 'ပိန်ဖျင်းသောစကား'-ဟု ခေါ်ကြ၏။

ရှောင်လျှင် မဂ္ဂင်

ထိုကုန်းတိုက်စကား၊ ကြမ်းတမ်းသောစကား၊ ပိန်ဖျင်းသောစကားများကို 'မပြောဆိုတော့ဘူး'ဟု ရှောင်ကြဉ်လိုက်လျှင် **မူလမဂ္ဂင်** ဖြစ်၏။ တရားအားထုတ်သောအချိန်၌ ဖြစ်ဆဲ ရုပ်နာမ်များကို ရှုမှတ်နေသော ကြောင့် ထိုအခိုက်၌ ဝစီဒုစရိုက်များ ငြိမ်းနေ၏။ ဤသည်ကား **ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂင်**ပေတည်း။ **အရိယာမဂ်** ဖြစ်သော အခါ၌ကား နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက် ထိုဝစီဒုစရိုက်၌ဖြစ်သော အကုသိုလ်များအားလုံးကို သမ္မာဝါစာမဂ္ဂင်ဖြင့် အမြစ်ပြတ် ပယ်ရှားလိုက်တော့၏။

စကား အထွေထွေ

- ၁။ သစ္စာဝါဒ= မှန်သောစကားကို ပြောဆိုခြင်း၊
- ၂။ သစ္စာသန္ဓေ= အကြား၌ လိမ်လည်မှု မရှိပဲ မှန်သောစကားချင်း ဆက်စပ်မှုရှိခြင်း၊
- ၃။ ထိရကထာ= ခိုင်မြဲသော စကားရှိခြင်း၊
- ၄။ ပစ္စယိကော= စကားအားဖြင့် ယုံကြည်ထိုက်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊
(အဝိသံဝါဒကော လောကဿ= လောကကို မချွတ်ယွင်းစေတတ်၊ မလှည့်စားတတ်)
- ၅။ ပိယဝါစာ= ချစ်ဖွယ်သောစကား၊
- ၆။ ကဏ္ဍသုခဝါစာ= နားဝင်ချိုသောစကား၊
- ၇။ ဟဒယင်္ဂမ ဝါစာ= နှလုံးအသဲ စွဲလောက်သောစကား၊
- ၈။ သာတ္ထက ဝါစာ= အနက်အဓိပ္ပါယ်ရှိသော စကား၊
- ၉။ ဘိန္နာနံ သန္ဓာနကထာ= ကွဲပြားသူတို့အား စေ့စပ်ပေးတတ်သော စကား၊
- ၁၀။ သမဂ္ဂကထာ= ညီညွတ်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သောစကား၊

- ၁၁။ ပေါရီကထာ= မြို့ကြီးသူတို့ကဲ့သို့ ယဉ်ကျေးသိမ်မွေ့သောစကား၊
- ၁၂။ ဗဟုဇနကန္တာ= လူအများ နှစ်သက်အပ်သော စကား၊
- ၁၃။ ဗဟုဇနမနာပါ= လူအများ စိတ်နှလုံးကို တိုးပွားစေတတ်သော စကား၊
- ၁၄။ ကာလဝါဒ= ပြောသင့်ရာ အခါ၌ ပြောဆိုခြင်း၊
- ၁၅။ ဘူတဝါဒ= အမှန်တကယ် ထင်ရှားရှိ၊ ဟုတ်မှန်သောအရာကိုသာ ပြောဆိုခြင်း၊
- ၁၆။ အတ္ထဝါဒ= ပစ္စုပ္ပန်၊ တမလွန် ၂-တန် အကျိုးရှိသော စကားကိုသာ ပြောဆိုခြင်း၊
- ၁၇။ ဓမ္မဝါဒ= လောကုတ္တရာတရား ကိုးပါးနှင့်စပ်သော စကားမျိုးကို ပြောဆိုခြင်း၊
- ၁၉။ ဝိနယဝါဒ= စောင့်စည်းမှုသံဝရ ဝိနည်း၊ ပယ်ခွါမှုပဟာန ဝိနည်း၊ ဤဝိနည်းနှင့်စပ်သော စကားကိုပြောခြင်း၊
- ၂၀။ နိဓာနဝတီ= နှလုံးသား၌ သိမ်းထားအပ်သော စကား၊

သမ္မာကမ္မန္တာ = မှန်စွာပြုခြင်း

- ၁။ ပါဏာတိပါတမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၂။ အဒိန္နာဒါနမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၃။ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရမှာ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ဤကာယကံ သုံးပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းကို သမ္မာကမ္မန္တာ-ဟု ခေါ်၏။

မဂ္ဂင် သုံးဆင့်

၎င်းကာယကံ သုံးပါးကို သီလစောင့်ထိန်းသောအားဖြင့် ရှောင်ကြဉ်လျှင် **မူလမဂ္ဂင်** ဖြစ်၏။ တရားအားထုတ်နေသောအခါ၌ ပစ္စုပ္ပန် ရုပ်နာမ်များကိုသာ ရှုနေရသဖြင့် ၎င်းကံများ ငြိမ်းနေသောကြောင့် ဝိပဿနာ မဂ္ဂင်များ ဖြစ်နေ၏။ နိဗ္ဗာန်အာရုံထဲသို့ ပြေးဝင်ဆိုက်ရောက်ကာ အရိယာမဂ် ကျသောအခါ၌မူကား ထိုကံများ၌ ကျူးလွန်လိုသော အကုသိုလ်စေတနာကို အပြီးသတ် ပယ်ရှားလိုက်သည့် သမ္မာကမ္မန္တမဂ္ဂင် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

သမ္မာအာဇီဝ= မှန်သောအသက်မွေးမှု

အသက်မွေးခြင်းကို အာဇီဝ-ဟု ခေါ်၏။ မှားယွင်းသော အသက်မွေးမှု(မိစ္ဆာအာဇီဝ)ကို ရှောင်ကြဉ်၍ မှန်ကန်သော အသက်မွေးမှုဖြင့် စီးပွားဥစ္စာကို ရှာဖွေကာ အသက်မွေးခြင်းကို သမ္မာအာဇီဝ-ဟုခေါ်၏။ ထိုသို့ ရှာဖွေရာ၌ ကိုယ်မှု နှုတ်မှုတို့ဖြင့် ရှာဖွေရ၏။ စိတ်ဖြင့် ရှာ၍ မရပေ။ ထိုရှာဖွေသောအခါ ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု စင်ကြယ်ရမည်ဟု ဆိုလို၏။

အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းနှင့် စပ်,မစပ်သော ကာယကံနှင့် ဝစီကံ

မိမိ၏ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းနှင့် မစပ်ဆိုင်သော ကာယကံ ၃-ပါးနှင့် ဝစီကံ ၄-ပါးတို့မှ ရှောင်ကြဉ်လျှင် သာမန် သမ္မာဝါစာနှင့် သမ္မာကမ္မန္တတို့တွင်သာ ပါဝင်၏။ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းနှင့် သက်ဆိုင်သော ကာယကံ ၃-ပါးနှင့် ဝစီကံ ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်မှသာလျှင် သမ္မာအာဇီဝ၌ ပါဝင်၏။

ရဟန်းတော်များ၌ကား မအပ်စပ်သော ပစ္စည်းလေးပါး ရှာဖွေမှု အနေသန (၂၁)ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ရ၏။ သို့မှသာ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်း အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလ စင်ကြယ်၏။

မိစ္ဆာအာဇီဝများ

မိမိအသက်ရှင်သန်ရေးအတွက် သူတပါးအသက်ကို သတ်၍ဖြစ်စေ၊ သူတပါးဥစ္စာကို မတရားယူ၍ ဖြစ်စေ၊ ကာမဂုဏ် အာရုံတို့၌ ကိုယ်တိုင်ကျူးလွန်၍ ဖြစ်စေ၊ သူတပါးကို ကျူးလွန်စေ၍ဖြစ်စေ အသက်မွေးခြင်းမျိုး ပေတည်း။

တဖန် ဥစ္စာရရေးအတွက် လိမ်လည် လှည့်ပတ် လှည့်ဖြား၍ဖြစ်စေ၊ သတင်းမှားများ လွှင့်၍ဖြစ်စေ၊ အခြားစီးပွားဘက်များ ကွဲပြားအောင် ကုန်းတိုက်၍ဖြစ်စေ၊ ကြမ်းကြမ်းတမ်းတမ်း ပြောဆို၊ အော်ဟစ်၍ဖြစ်စေ၊ အနှစ်သာရ မရှိသည်များကို ရေးသားပြောဆို၍ ဖြစ်စေ ရှာဖွေခြင်းတို့သည် မိစ္ဆာအာဇီဝတို့ ပေတည်း။

မဂ္ဂင် သုံးဆင့်

ထိုမတရားသောနည်း၊ မှားသောနည်းများဖြင့် ရှောင်ကြဉ်ကာ မှန်သောနည်းဖြင့် အသက်မွေးလိုက်လျှင် **မူလမဂ္ဂင်** ပေတည်း။ တရားအားထုတ်နေစဉ် ထိုမိစ္ဆာအာဇီဝများ တဒင်္ဂအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းနေသည်မှာ **ဝိပဿနာ မဂ္ဂင်**ပင်တည်း။ အရိယာမဂ်စိတ်ဖြစ်ခိုက်၌ ထိုမိစ္ဆာအာဇီဝများကို ကျူးလွန်လိုသော ကာယကံ ၃-ပါး၊ ဝစီကံ ၄-ပါး ၌ရှိသော အကုသိုလ်စေတနာကို သမ္မာအာဇီဝမဂ္ဂင်ဖြင့် တစ်ချက်တည်း အမြစ်ပြတ် ပယ်သတ်လိုက်၏။ ထိုအခါ **အရိယမဂ္ဂင်** ဖြစ်တော့၏။

သမ္မာဝါယာမ= မှန်သော အားထုတ်ခြင်း

သမ္မပ္ပဓာန် လေးပါး

- ၁။ မဖြစ်သေးသော အကုသိုလ်တရားများ မဖြစ်စေရန် အားထုတ်ခြင်း၊ (ဝိတ်)
- ၂။ ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ်တရားများကို ပယ်နိုင်အောင် အားထုတ်ခြင်း၊ (ပယ်)
- ၃။ မဖြစ်သေးသော ကုသိုလ်တရားများ ဖြစ်လာအောင် အားထုတ်ခြင်း၊ (ဖြစ်)
- ၄။ ဖြစ်ပြီးသော ကုသိုလ်တရားများကို တည်တံ့၊ တိုးပွား၊ ပြည့်စုံသွားအောင် အားထုတ်ခြင်း၊ (ပွား)

မဖြစ်သေးသော အကုသိုလ်များ မဖြစ်အောင်-ဟူသည်

မည်သူမဆို အနမတဂ္ဂ သံသရာဝယ် မဖြစ်ဖူးသော အကုသိုလ် မရှိ၊ ထို့ကြောင့် "အနုပ္ပန္န-မဖြစ်သေးသော အကုသိုလ်"အရ ဤဘဝ၌ လုံးဝမဖြစ်ဖူးသေးသော အကုသိုလ်မျိုးနှင့် အာရုံအသစ် အထူးကြောင့် ဤဘဝ၌ မဖြစ်ဖူးသေးသော အကုသိုလ်များကို ယူရမည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဤဘဝ၌ ပါဏာတိပါတကို တစ်ခါမျှ မပြုဖူးလျှင် ထိုပါဏာတိပါတသည် အနုပ္ပန္န-မည်၏။ ကြက်၊ငှက်စသည်ကို သတ်ဖူးသော်လည်း လူကို မသတ်ဖူးလျှင် ထိုလူသတ်မှု ပါဏာတိပါတသည်လည်း မဖြစ်ဖူးသေးသော အနုပ္ပန္နပင်တည်း။

ထိုမှတပါး သူတပါး၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်နေသော အကုသိုလ်တရားများကို မြင်တွေ့သောအခါ "ငါ့မှာ ဤကဲ့သို့သော အကုသိုလ်တရားများ မဖြစ်ပါမူ ကောင်းလေစွ တကား"ဟု စိတ်အားထက်သန်စွာဖြင့် ဝီရိယထား၍ အကုသိုလ်မဖြစ်အောင် စောင့်ထိန်းခြင်းကိုလည်း ခေါ်၏။

ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ်တရား (ဥပ္ပန္နုပါပက)-ဟူသည်

မိမိသန္တာန်၌ ဧကန်ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ်၊ ထိုအကုသိုလ်နှင့် ပါဏာတိပါတချင်း၊ အဒိန္နာဒါနချင်း စသည်ဖြင့် တူသော အကုသိုလ်များသည် "ဥပ္ပန္နုပါပက-ဖြစ်ပြီးသောအကုသိုလ်" မည်၏။

ရှေးက မိမိသန္တာန်၌ အမြဲမပြတ် ဖြစ်ခဲ့ဖူးကုန်သော အကုသိုလ်တရားများကို "နောင်အခါ၌ ထိုသို့သော အကုသိုလ်တရားများကို မဖြစ်စေတော့အံ့"ဟု အဓိဋ္ဌာန်ကာ ပြင်းထန်သော ဆန္ဒကိုဖြစ်စေပြီး ရှောင်ကြဉ်ခြင်းကို "ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ်များကို ပယ်နိုင်အောင် အားထုတ်ခြင်း"ဟု ခေါ်၏။

မရသေးလျှင် ရ၊ ရပြီးလျှင် တည်စေခြင်း

မရသေးသော ပထမဈာန် အစရှိသော ကုသိုလ်တရားများ ရရှိအောင်၊ ရရှိပြီးသော ပထမဈာန်စသည် ကုသိုလ်တရားများကိုလည်း ကြာရှည်စွာ တည်တံ့အောင်၊ မပျောက်ပျက်အောင်၊ တိုးပွားလာအောင်၊ ပွားများမှုကို ဆုံးခန်းတိုင် ပြည့်စုံအောင် ပြုလုပ်အားထုတ်ခြင်း ပင်တည်း။

မဂ် သုံးဆင့်

မဖြစ်သေးသည့် အကုသိုလ်များ မဖြစ်အောင်၊ ဖြစ်ပြီး အကုသိုလ်များ နောက်ထပ် မဖြစ်အောင်၊ မဖြစ်သေးသော ကုသိုလ်များ ဖြစ်အောင်၊ ဖြစ်ပြီးသား တည်တံ့၊ တိုးပွားလာအောင် ပြုလုပ်နေခြင်းသည် သမ္မပ္ပဓာန်၏ မူလမဂ္ဂင်ပင်တည်း။

ဝိပဿနာပွား၍ ထိုလေးပါး ပြည့်စုံနေခြင်းသည် ပုဗ္ဗဘာဂ မဂ္ဂင်ပေတည်း။ အရိယာမဂ်ခဏ၌ ထိုလေးပါးလုံး သမ္မာဝါယာမမဂ္ဂင်ဖြင့် ပြည့်စုံသွားခြင်းသည် အရိယာမဂ်ပေတည်း။

သမ္မာသတိ= မှန်သော အမှတ်ရမှု

ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မဟူသော သတိပဋ္ဌာန်တရား လေးပါးတို့၌ ရှုမှတ်မှုသည် သမ္မာသတိမဂ္ဂင် မည်၏။

မိစ္ဆာသတိ-ဟူသည်

"သမ္မာသတိ"မှာ တရားကိုယ်ရှိသော်လည်း "မိစ္ဆာသတိ"မှာကား တရားကိုယ် သီးခြားမရှိချေ။ "ဒါဆို ဘယ်ဟာလဲ?"ဟု မေးခဲ့သော် သတိ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ်၊ စေတသိက်များကိုပင် မိစ္ဆာသတိ-ဟု ခေါ်သည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် "ချစ်သူကို လွမ်းဆွတ်သတိရခြင်း၊ မုန်းတီးသူကို အမှတ်ရနေခြင်း"စသော အကုသိုလ်အရာမှာ အမှတ်ရနေတာတွေကို 'သတိ'ဟု မခေါ်နိုင်ဘူးလား?... ဟု မေးခဲ့သော် "မခေါ်နိုင်ပေ"ဟု

ဆို၏။ စွဲလန်းမှုကြောင့် ထိုအာရုံဆီသို့ အမြဲတမ်းသွားနေကျ စိတ်က သွားဖန်များ၍ ထိုအာရုံကို အမြဲအမှတ်ရ နေသလို ဖြစ်နေခြင်းသာ ဖြစ်၏။ ထိုအခါမျိုး၌ **အကုသိုလ်စိတ်မှာ ယှဉ်သော 'သညာ'ကိုပဲ အမှတ်ရသောတရား-** ဟု ဆိုပေသည်။

တနည်း- တကယ့်တရားကိုယ် မရှိပဲ ထိုထိုသုတ္တန်များ၌ အဘယ်ကြောင့် ဟောရသနည်း? ဟူမူ- သမ္မာမဂ္ဂင်တရား၌ ၈-ပါးရှိသကဲ့သို့၊ မိစ္ဆာမဂ္ဂင်မှာလည်း ၈-ပါး ပြည့်စုံစေလိုသောကြောင့်၎င်း၊ သမ္မတ္တတရား၌ မဂ္ဂင် ၈-ပါး ရှိသကဲ့သို့ မိစ္ဆတ္တတရားမှာလည်း မိစ္ဆာမဂ္ဂင် ၈-ပါး ပြည့်စေလိုသောကြောင့်၎င်း နားလည်မှု လွယ်ကူ စေရန် တကယ်မရှိသော်လည်း ရှိသကဲ့သို့ တင်စားကား ပရိယာယ်အားဖြင့် ဟောထားခြင်းဖြစ်၏။

(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၁၁။ အဋ္ဌသာလိနီ၊ဋ္ဌ၊ ၂၉၂။)

+++++

သမ္မာသမာဓိ

ပါဠိတော်နှင့် မြန်မာပြန်

ကတမော စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသမာဓိ?

ရဟန်းတို့- မှန်စွာစိတ်တည်ကြည်ခြင်း သမ္မာသမာဓိဟူသည် အဘယ်ပါနည်း?

ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ ဝိဝေကဇံ ဝိတိသုခံ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။

ရဟန်းတို့- ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် ဝတ္ထုကာမ၊ ကိလေသာကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်၊ အကုသိုလ်တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်၊ ကြံစည်မှုဝိတက်လည်း ရှိသော၊ စဉ်းစားမှု ဝိစာရလည်း ရှိသော၊ နီဝရဏကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော၊ နှစ်သိမ်မှုပီတိ၊ ချမ်းသာမှုသုခလည်းရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်လျက် နေ၏။

+++++

ဘိက္ခုသုံးမျိုး

၁။ ဘိက္ခတိ ယာစတိတိ ဘိက္ခူ - တောင်းတတ်၊ အလှူခံတတ်လို့ ဘိက္ခူ။

၂။ ဘယံ ဣက္ခတိတိ ဘိက္ခူ - သံသရာဘေးကို ရှုမြင်တတ်လို့ ဘိက္ခူ။

၃။ ကိလေသေ ဘိန္နတိတိ ဘိက္ခူ - ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်လို့ ဘိက္ခူ (အရိယာဘိက္ခူ)

ဤသုံးပါးတို့တွင် ဤနေရာ၌ "ဘယံ ဣက္ခတိတိ ဘိက္ခူ"ကို ယူရမည်။

ဈာန် ၂-မျိုး

အာရုံကို စူးစူးစိုက်စိုက် ရှုတတ်သောကြောင့် ဈာန်ဟု ခေါ်၏။ ထိုဈာန်သည်-

၁။ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာန်

၂။ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန် - ဟု ၂မျိုးရှိ၏။

အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာန်-ဟူသည် ကသိုဏ်းစသော သမထအာရုံကို စူးစူးစိုက်စိုက် ကပ်၍ ရှုသောတတ်သော မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်များကို ခေါ်သည်။ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန်-ဟူသည် အနိစ္စ အစရှိသော လက္ခဏာသုံးပါးတို့ကို ကပ်၍ ရှုတတ်သော ကာမာဝစရ ဝိပဿနာနှင့် မဂ်ဖိုလ်တို့ကို ခေါ်သည်။

(ဆောင်) စူးစိုက်သမှု၊ ကပ်၍ရှု၊ ဈာန်ဟုခေါ်လေသည်။
တည်ငြိမ်ရုံမျှ၊ ရှုနေကာ၊ သမထဈာန်ခေါ်သည်။
လက္ခဏာသုံးရပ်၊ ရှုသိမှတ်၊ ဝိပဿဈာန်ခေါ်သည်။ (မဟာစည်ဆရာတော်)

ပထမဈာန်၏ အင်္ဂါ လက္ခဏာများ

ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိ- ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်ခြင်း

လိုချင်တပ်မက်ဖွယ်ရာ ကာမဂုဏ်အာရုံများကို 'ဝတ္ထုကာမ'ဟု ခေါ်၏။ ထိုအာရုံများကို လိုချင်တပ်မက် တတ်သော ကိလေသာများကို 'ကိလေသာကာမ'ဟု ခေါ်၏။ ဤနေရာ၌ 'ကာမစ္ဆန္တ နီဝရဏ'ကို ယူရမည်။ ကာမတို့သည် ဈာန်၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကုန်၏။ ၎င်းဝတ္ထုကာမ၊ ကိလေသာကာမ တစ်မျိုးမျိုး ရှိနေလျှင်လည်း ဈာန်မဖြစ်ပေါ်နိုင်ပေ။ ထိုကာမတို့ စိတ်ထဲ၌ ကင်းဆိတ်နေမှသာလျှင် ဈာန်စိတ်များ ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ပထမဈာန်သည် ကိလေသာတို့၏ အကြောင်းအာရုံ ဝတ္ထုကာမတို့မှ၎င်း၊ ကိလေသာကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်နေ၏။

ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ- အကုသိုလ်တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်ခြင်း

ဤနေရာ၌ ကာမစ္ဆန္တ နီဝရဏကို ရှေ့ပုဒ်ဖြင့် ယူသွားပြီးဖြစ်၍ ကျန်သော ဗျာပါဒ၊ ထိနမိဒ္ဓ၊ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ-ဟူသော နီဝရဏလေးပါးကို ယူရမည်။
အထက်ပါစကား ၂-ရပ်လုံးဖြင့် ပထမဈာန်တွင် နီဝရဏငါးပါး ကင်းဆိတ်နေသည်ဟု ပြဆို၏။

ဝိတက်၊ ဝိစာရ = ကြံစည်၊ စဉ်းစားခြင်း

ဝိတက်က စိတ်ကို ကသိုဏ်းအာရုံပေါ်သို့ တင်ပို့ပေးရ၏။ တနည်း- ပထဝီကသိုဏ်းစသော အာရုံများ ပေါ်လာအောင် စဉ်းစားပေးရ၏။ ရောက်လာသော ထိုအာရုံကိုလည်း အထပ်ထပ် သုံးသပ် ဆင်ခြင်ပေးရ၏။ ထိုအခါစိတ်သည် အာရုံပေါ်၌ ကောင်းစွာ တည်လာ၏။

ဝိဝေကဇံ- ကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော

ဝိဝေက-ကင်းဆိတ်ခြင်းဟူသည် နီဝရဏမှ ကင်းဆိတ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ "နီဝရဏတို့မှ ကင်းဆိတ် သော၊ ကင်းဆိတ်စေအပ်သော ဈာန်နှင့်ယှဉ်သော တရားအစု"ဟူသော အနက်ကို ယူရမည်။

ပီတိသုခံ- ပီတိသုခ ရှိသော

နှစ်သိမ့်ရောင့်ရဲစေတတ်သောကြောင့် ပီတိ မည်၏။ ကိုယ်နာ စိတ်နာကို ကောင်းစွာ တူးဖြိုဖျက်ဆီး တတ်သောကြောင့် သုခမည်၏။

ပီတိသည် နှစ်သိမ့်ရောင့်ရဲခြင်း လက္ခဏာရှိပြီး၊ ကောင်းမြတ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့ဖြင့် ကိုယ်ကို ပွားစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ သုခသည် သာယာစေတတ်သော သဘောလက္ခဏာရှိပြီး၊ ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို ပွားစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။

ပီတိ ငါးမျိုး

- ၁။ ခုဒ္ဒိကာ ပီတိ- ခန္ဓာကိုယ်၌ ကြက်သီးမွေးညှင်း ထခြင်းမျှဖြစ်သော နှစ်သိမ့်မှု၊
- ၂။ ခဏိကာ ပီတိ- ခဏ ခဏ လျှပ်စီးလက်သကဲ့သို့ဖြစ်သော နှစ်သိမ့်မှု၊
- ၃။ ဩက္ကန္တိကာ ပီတိ- သမုဒ္ဒရာလှိုင်းတံပိုး သက်ဆင်း၍ ပျက်သကဲ့သို့ ကိုယ်၌ ပြန်၍ ပြန်၍ ပျက်သော နှစ်သိမ့်မှု၊
- ၄။ ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ- အထက်သို့ ကြွတက်၊ ပျံတက်စေတတ်သော နှစ်သိမ့်မှု၊
- ၅။ ဖရဏာ ပီတိ- ကောင်းသော စိတ္တဇရုပ်တို့ဖြင့် တစ်ကိုယ်လုံးကို ပျံ့နှံ့စေတတ်သော နှစ်သိမ့်မှု။

ပီတိနှင့် သုခအထူး

ပီတိနှင့် သုခတို့သည် ပထမဈာန်စသော အချို့စိတ်၌ အတူယှဉ်ကြသော်လည်း ကောင်းမြတ်သော အာရုံကို ရခြင်းကြောင့် နှစ်သိမ့်ခြင်းသည် ပီတိမည်၏။ ရအပ်ပြီးသော အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းသည် သုခ မည်၏။ ပီတိရှိသော စိတ်၌ သုခရှိ၏။ သုခရှိသော စိတ်၌ကား ပီတိသည် ကိန်းသေ အမြဲမရှိပေ။ ပီတိကို သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ ရေတွက်အပ်၏။ သုခကို ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၌ ရေတွက်အပ်၏။

ဥပမာ- ရေမရှိသော ခရီးခဲကို သွားရခြင်းကြောင့် ပင်ပန်းနေသော ခရီးသွားယောက်ျားသည် တောအုပ်နှင့် ရေကို မြင်ရ၊ ကြားရသောအခါတို့၌ ဖြစ်သော နှစ်သိမ့်ခြင်းကဲ့သို့ ကောင်းမြတ်သောအာရုံကို ရသောအခါ၌ ဖြစ်ပေါ် လာသော ပီတိကို မှတ်အပ်၏။ ထိုယောက်ျားအား တောရိပ်သို့ဝင်သောအခါ၊ ရေကို သုံးဆောင်သောအခါတို့၌ ချမ်းသာခြင်းကဲ့သို့ ရပြီးသော အာရုံ၏အရသာကို ခံစားသောအခါ၌ ဖြစ်သော သုခကို မှတ်အပ်ပေသည်။

ဧကဂ္ဂတာဟူသည်-

(ဧက + အဂ္ဂ) ဧက- တစ်ခုတည်းသော + အဂ္ဂ-အဖို့အစု၊ ဧကဂ္ဂတာ- တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိခြင်း။

ပယ်အပ်သော ဆန့်ကျင်ဘက်များ

- ၁။ ဝိတက်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်သည် ထိနမိဒ္ဓ၊
- ၂။ ဝိစာရ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်သည် ဝိစိကိစ္ဆာ၊
- ၃။ ပီတိ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်သည် ဗျာပါဒ၊
- ၄။ သုခ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်သည် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ၊
- ၅။ ဧကဂ္ဂတာ(သမာဓိ)၏ ဆန့်ကျင်ဘက်သည် ကာမစ္ဆန္ဒ၊

+++++

ဒုတိယဈာန်၏ အင်္ဂါ လက္ခဏာများ

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ သမာဓိဇံ ပီတိသုခံ ဒုတိယံ ဈာန် ဥပသမ္ပန္န ဝိဟရတိ။

ကြံစည်မှုဝိတက်၊ စဉ်းစားမှုဝိစာရတို့မှ ငြိမ်းခြင်းကြောင့် ကိုယ်တွင်းသန္တာန်၌ စိတ်ကို ကြည်လင်စေ တတ်သော၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းအဖြစ်ကို ပွားစေတတ်သော၊ ကြံစည်မှုလည်းကင်း စဉ်းစားမှုလည်း ကင်းသော၊ သမာဓိကြောင့်ဖြစ်သော ပီတိသုခရှိသော၊ ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်လျက်နေ၏။

ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်ခြင်း

ဝသီဘော် ငါးပါးဖြင့် နိုင်နင်းအောင် ပထမဈာန်ကို ကျွမ်းကျင်အောင် ဝင်စားထားသော ယောဂီသည် ပထမဈာန်မှ ထ၍ "ဤပထမဈာန်သည် နီဝရဏဟူသော ရန်သူနှင့် နီးကပ်၏"ဟူ၍၎င်း၊ ဝိတက် ဝိစာရတို့ ဈာန်အင်္ဂါ ကြမ်းတမ်းသောကြောင့် အားနည်း၏"ဟူ၍၎င်း ဆင်ခြင်ကာ ပထမဈာန်၌ အပြစ်မြင်၍ ဒုတိယဈာန်ကို ငြိမ်သက်သောတရားဟု နှလုံးသွင်းလျက် ပထမဈာန်၌ နှစ်သက်တွယ်တာခြင်းကို ကင်းစေ၍ ဒုတိယဈာန်ကို ရခြင်းငှာ အားထုတ်၏။ ထိုအခါ၌ ထိုယောဂီအား ဝိတက်၊ ဝိစာရတို့သည် ကြမ်းတမ်းသောအားဖြင့် ထင်ကုန်၏။ ပီတိနှင့် သုခသည်၎င်း၊ ဧကဂ္ဂတာသည်၎င်း ငြိမ်သက်သောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ ထိုသို့ထင်လာသောအခါ၌ ထိုယောဂီသည် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော အင်္ဂါတို့ကို ပယ်၍၊ ငြိမ်သက်သော အင်္ဂါတို့ကို ရခြင်းငှာ ပထဝီကသိုဏ်း ပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင်လျှင် အထပ်ထပ် နှလုံးသွင်း၏။

ထိုသို့ နှလုံးသွင်းနေစဉ် "ဒုတိယဈာန် ဖြစ်တော့မည်"ဟု ဆိုသင့်သော ဇောဝါရ၌ ဘဝင်ကိုဖြစ်၍ ပထဝီ ကသိုဏ်းနိမိတ်ကိုပင် အာရုံပြုလျက် မနောဒွါရဝဇ္ဇန်းဖြစ်၏။ ထို့နောင် ဇော ၄ကြိမ်၊ ၅ကြိမ်ကျ၏။ ယင်းဇော ၄-ကြိမ်၊ ၅-ကြိမ်တို့၏ အဆုံးဇောသည် ရူပါဝစရ ဒုတိယဈာန်ဇောပေတည်း။

ဒုတိယဈာန်ဝိတိ

န	ဒ	မ	ပ	ဥ	နု	ဂေါ	ဈာန်	ဘ ဘ
ယူသောနိမိတ်	ပထဝီကသိုဏ်းနိမိတ်		ပထဝီကသိုဏ်းနိမိတ်					

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ- ဝိတက်ဝိစာရတို့ ငြိမ်းခြင်းကြောင့်-

ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ငြိမ်းခြင်းကြောင့်-ဟူသည် ဒုတိယဈာန်၌ ဝိတက်ဝိစာရ၏ ငြိမ်းခြင်းကြောင့်၊ ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့် ဆိုလိုသည်။

သမ္ပသာဒနံ-ကြည်လင်ခြင်းဟူသည်

သဒ္ဓါကို 'သမ္ပသာဒန'ဟု ဆိုအပ်၏။ ထိုသဒ္ဓါနှင့်ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဈာန်ကိုလည်း သမ္ပသာဒန-ဟု ဆိုအပ်၏။ ဤဒုတိယဈာန် ရောက်သောအခါ၌ သဒ္ဓါသည် အထူးသဖြင့် ပိုမို၍ ကြည်လင်အားကောင်းလာ၏။ ထို့ကြောင့် သမ္ပသာဒန-ဟု ချီးမွမ်းထား၏။

စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ- စိတ်၏ တစ်ခုတည်းအဖြစ်ကို ပွားစေတတ်သော

ပထမဈာန်၌ အာရုံသို့ ဝိတက်က တင်ပို့ပေးရပြီး ဝိစာရက သုံးသပ်ဆင်ခြင်၏။ ဤဒုတိယဈာန်၌ကား ဝိတက်၊ ဝိစာရ မပါတော့ပဲ စိတ်က သူ့ချည်းသက်သက် အာရုံသို့ တက်သွားပေ၏။ ဝိတက်ဝိစာရ မပါတော့ပဲ မိမိစိတ်ချည်းသက်သက် အာရုံသို့တက်သဖြင့် ဧကော-မည်၏။ မိမိနှင့်ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို ထကြွစေတတ်သော ကြောင့် ဥဒိ-မည်၏။ ဤအကြောင်း ၂-ပါးကြောင့် ဧကောဒိ-မည်၏။ အမှန်မှာ 'ဧကောဒိ'ဟူသည်မှာ သမာဓိ၏ အမည်တည်း။ ထိုသမာဓိကို ပွားစေတတ်သောကြောင့် ဒုတိယဈာန်ကို 'ဧကောဒိဘာဝံ'ဟု ခေါ်၏။

ဤ၌ "သမ္မသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ"ဟု ဟောရခြင်းအကြောင်း

ဤသဒ္ဓါသည်၎င်း၊ ဧကောဒိမည်သော ဤသမာဓိသည်၎င်း ပထမဈာန်၌လည်း ရှိပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဤဒုတိယဈာန်ကျမှ "သမ္မသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ"ဟု ဟောတော်မူသနည်း?ဟု မေးငြားအံ့။

အဖြေကား- ထိုပထမဈာန်သည် ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ တုန်လှုပ်ချောက်ချားခြင်းကြောင့် လှိုင်းထသော ရေကဲ့သို့ ကောင်းစွာ မကြည်လင်ပေ။ ထို့ကြောင့် ပထမဈာန်၌ သဒ္ဓါရှိသော်လည်း "သမ္မသာဒနံ"ဟု ဟောတော်မမူပေ။ ထိုသို့ မကြည်လင်သောကြောင့်ပင် ပထမဈာန်၌ သမာဓိသည် ကောင်းစွာ မကြည်လင်။ ထို့ကြောင့် "ဧကောဒိဘာဝံ"ဟု ဟောတော် မမူပေ။

ဤဒုတိယဈာန်၌ကား ဝိတက်၊ဝိစာရတို့၏ နှောက်ယှက်မှုမရှိသောကြောင့် အခွင့်ရသည်ဖြစ်၍ သဒ္ဓါသည် အားကောင်း၏။ အားကြီးသော သဒ္ဓါဟူသော အဖော်ရသောကြောင့်ပင် သမာဓိသည်လည်း ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ဤဒုတိယဈာန်ကိုသာလျှင် "သမ္မသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ"ဟု ဟောတော်မူအပ်ပေသည်။

အဝိတက္က အဝိစာရာနံ

"ဝိတက်လည်းမရှိ၊ ဝိစာရလည်း မရှိ"ဟူသည်ကား ဘာဝနာဖြင့် ပယ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ထိုဈာန်၌ ဝိတက်လည်း မရှိ၊ ဝိစာရလည်း မရှိတော့ပေ။

သမာဓိံ ဝိတိသုခံ

ပထမဈာန်၌ရှိသော ဝိတိသုခတို့သည် နီဝရဏကင်းခြင်းကြောင့် ဖြစ်၏။ ဤဒုတိယဈာန်၌ကား သမာဓိကြောင့် ဖြစ်၏။ ဖြစ်ပုံအကြောင်း မတူကြပေ။

ပယ်အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံသောအင်္ဂါ

ပထမဈာန်၏ ဥပစာခဏ၌ နီဝရဏတို့ကို ပယ်အပ်ကုန်သကဲ့သို့ ထို့အတူ ဤဒုတိယဈာန်၏ ဥပစာခဏ၌ ဝိတက်၊ ဝိစာရတို့ကို ပယ်အပ်သည်ကား မဟုတ်ကုန်။ အမှန်အားဖြင့် ဤဒုတိယဈာန်သည် အပွနာခဏ၌သာလျှင် ထိုဝိတက်၊ဝိစာရတို့နှင့် ကင်း၍ ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဝိတက်၊ ဝိစာရတို့သည် ဤဒုတိယဈာန်၏ "ပယ်အင်္ဂါ"များ ဖြစ်ကုန်၏။

ဤဒုတိယဈာန်သည် ဝိတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ သုံးပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် ၎င်းတို့သည် "ပြည့်စုံသော အင်္ဂါများ" ဖြစ်ပေသည်။

တတိယဈာန် ဖွင့်ဆိုချက်

ဝီတိယာ စ ဝိရာဂါ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ, သတော စ သမ္မဇာနော, သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ၊
ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ "ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ"တိ၊ တတိယံ ဈာန် ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။

နှစ်သိမ့်မှုပီတိလည်း ကင်းခြင်းကြောင့်, အညီအမျှ ရှုလျက်၎င်း, အမှတ်ရမှုသတိ, သိမှုသမ္ပဇော်ရှိလျက်
နေ၏။ စိတ်ချမ်းသာမှုကိုလည်း နာမ်အပေါင်းဖြင့် ခံစား၏။ အကြင် တတိယဈာန်ကြောင့် ထိုဈာန်နှင့်ပြည့်စုံသော
ပုဂ္ဂိုလ်ကို ဘုရားစသော အရိယာတို့သည် "အညီအမျှ ရှုနိုင်ပေသည်၊ သတိကောင်းပေသည်၊ ချမ်းသာစွာ နေနိုင်
ပေသည်"ဟူ၍ ချီးမွမ်းပြောဆိုကြကုန်၏။ ထိုတတိယဈာန်သို့ ရောက်လျက် နေ၏။

တတိယဈာန်သို့ တက်ပုံ

ဒုတိယဈာန်၌ ဝသီဘော်ငါးပါးဖြင့် ကျွမ်းကျင်နိုင်နင်းပြီးသော ယောဂီသည် "ဒုတိယဈာန်၌ စိတ်၏
ပေါ်လွင်တက်ကြွခြင်း သဘောရှိသော ဝီတိကြောင့် ဒုတိယဈာန်သည် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်း၏"ဟု အပြစ်ကိုရှုကာ
တတိယဈာန်သည် 'ငြိမ်သက်သောတရား'ဟု နှလုံးသွင်းလျက် အားထုတ်၏။

ထိုသို့အားထုတ်လျှင် ဒုတိယဈာန်မှ ထ၍ အမှတ်ရမှုသတိ, ဆင်ခြင်ဉာဏ် သမ္ပဇော်နှင့် ပြည့်စုံလျက် ဈာန်
အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်သော ထိုယောဂီအား ဝီတိသည် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ သုခနှင့်
ဧကဂ္ဂတာသည် ငြိမ်သက်သောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ ထိုအခါ ယောဂီသည် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော အင်္ဂါကို
ပယ်ပြီး, ငြိမ်သက်သောအင်္ဂါကို ရခြင်းငှာ ပထဝီကသိုဏ်း ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို "မြေ, မြေ"ဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ်
နှလုံးသွင်းအပ်၏။

ထိုသို့ နှလုံးသွင်းနေစဉ် "ယခုအခါ တတိယဈာန် ဖြစ်ပေါ်တော့မည်"ဟု ဆိုသင့်သော ဇောဝါရ၌ ဘဝင်ကို
ဖြတ်၍ ထိုပထဝီကသိုဏ်းနိမိတ်ကိုပင် အာရုံပြု၍ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းဖြစ်၏။ ထို့နောင်မှ ထိုပထဝီကသိုဏ်း အာရုံ၌
ပင်လျှင် ဇော ၄-ကြိမ်, ၅-ကြိမ် စောကုန်၏။ ယင်း ဇော ၄-ကြိမ်, ၅-ကြိမ်တို့၏ အဆုံး၌ တစ်ခုသော စတုတ္ထ,
သို့မဟုတ် ပဉ္စမဇောသည် ရူပါဝစရ တတိယဈာန်ဇော ပေတည်း။ ဤကား တတိယဈာန်ကို ရပုံအစဉ်ပေတည်း။

တတိယဈာန် ဝီထိ

န	ဒ	မ	ပ	ဥ	နု	ဂေါ	ဈာန်	ဘ ဘ
ယူသောနိမိတ်		ပထဝီကသိုဏ်းနိမိတ်		ပထဝီကသိုဏ်းနိမိတ်				

"ဝီတိယာ စ"၌ 'စ' သဒ္ဒါ၏ ဖွင့်ဆိုချက်

ဤ'စ' သဒ္ဒါသည် အခြား အနက်အဓိပ္ပါယ် တစ်ခုကိုလည်း ပေါင်းဆည်းပေး၏။ "ဝီတိကို လွန်မြောက်ခြင်း
ကြောင့်၎င်း၊ စ-သည်မျှသာ မကသေး၊ ဝိတက်,ဝိစာရတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့်၎င်း"ဟု ဤသို့ အဓိပ္ပါယ်ကို ပေါင်း
ဆည်းပေး၏။

ထိုဝိတက်,ဝိစာရတို့သည် ဒုတိယဈာန်၌ပင်လျှင် ငြိမ်းခဲ့စေကာမူ ဤတတိယဈာန် လမ်းကြောင်းကို ပြခြင်းငှာငှင်း၊ ဂုဏ်ကို ချီးမွမ်းခြင်းငှာငှင်း (ဝိတက်,ဝိစာရတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့်)ဟူသော ဤစကားကို ပေါင်း ဆည်းပေးခဲ့သည်။

ဥပမာပြရလျှင်- တတိယအရိယာမဂ်၌ ပယ်အပ်သည် မဟုတ်သော်ငြားလည်း "သက္ကာယဒိဋ္ဌိ စသော အောက်သံယောဇဉ် ငါးပါးတို့ကို ပယ်ခြင်းကြောင့်"ဟု ဟောတော်မူလျှင် တတိယမဂ်ကို ချီးမွမ်းရာလည်း ရောက်၏။ ထိုတတိယမဂ်ကို ရခြင်းငှာ အားထုတ်သူတို့အတွက် အားတက်သရောလည်း ဖြစ်စေ၏။ ဤအတူပင် ဤတတိယဈာန်၌ ငြိမ်းသည် မဟုတ်ငြားသော်လည်း ဝိတက်,ဝိစာရတို့၏ ငြိမ်းခြင်းကို ဤ၌ ဆိုလျှင် တတိယ ဈာန်၏ ဂုဏ်ကိုလည်း ချီးမွမ်းရာ ရောက်ပေသည်။

ဥပေက္ခာ ၈ ဝိဟရတိ

"ဥပေက္ခာ ၈ ဝိဟရတိ= လျစ်လျူရှုလျက် နေ၏"ဟူသည် အညီအမျှ ရှုတတ်သည်ကို ဆို၏။ သုခ- ဒုက္ခ တို့တွင် မည်သည့်ဘက်ကိုမျှ မကျပဲ ရှုတတ်၏-ဟူသော အနက်ကို ဆိုလိုပေသည်။

ဥပေက္ခာ ၁၀-မျိုး

ဥပေက္ခာသည် (၁) ဆဠင်္ဂပေက္ခာ (၂) ဗြဟ္မဝိဟာရပေက္ခာ (၃) ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ (၄) ဝီရိယုပေက္ခာ (၅) သင်္ခါရုပေက္ခာ (၆) ဝေဒနပေက္ခာ (၇) ဝိပဿနပေက္ခာ (၈) တကြ-မဇ္ဈတ္တပေက္ခာ (၉) ဈာနပေက္ခာ (၁၀) ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာ-ဟု ဆယ်ပါးအပြားရှိ၏။

၁။ ဆဠင်္ဂပေက္ခာ

ထိုဆယ်ပါးတို့တွင် "ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် မျက်စိဖြင့် အဆင်းကိုမြင်လျှင် ဝမ်းမြောက်မှု လည်း မဖြစ်၊ စိတ်မချမ်းသာမှုလည်း မဖြစ်၊ အမှတ်ရကာ မှန်စွာ အပြားအားဖြင့် သိသည်ဖြစ်၍ လျစ်လျူရှုလျက် နေ၏"ဟူ၍လာသော ရဟန္တာ၏ ဒွါရခြောက်ပါးတို့၌ ကောင်း-မကောင်းသော အာရုံခြောက်ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါး ထင်လာလျှင် ရဟန္တာ၏ ကိလေသာမှ စင်ကြယ်ခြင်း ပကတိသဘောကို မစွန့်သော အခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်သော ဥပေက္ခာသည် ဆဠင်္ဂပေက္ခာ-မည်၏။ (ဆဠင်္ဂ-အင်္ဂါခြောက်ပါးရှိသော+ဥပေက္ခာ-လျစ်လျူရှုမှု = ဆဠင်္ဂပေက္ခာ)

၂။ ဗြဟ္မဝိဟာရပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "ဥပေက္ခာနှင့် တကွဖြစ်သော စိတ်ဖြင့် တစ်ခုသော အရပ်မျက်နှာကို ဖြန့်၍ နေ၏"ဟု ဤသို့ လာရှိသော တကွဖြစ်ဖက် တရားတို့၌ ကံသာလျှင် ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ရှိသည်ဟု ရှုလျက် အလယ်အလတ် သဘော ရှိသော အခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်သော ဥပေက္ခာသည် ဗြဟ္မဝိဟာရပေက္ခာ မည်၏။

၃။ ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "ဝိဝေကကိုမှီသော ဥပေက္ခာသမ္မောဇဉ်ကို ပွားစေ၏"ဟု ဤသို့လာသော တကွဖြစ်ဖက် တရား တို့၌ အလယ်အလတ် သဘောရှိသော အခြင်းအရာဖြင့်ဖြစ်သော ဥပေက္ခာသည် ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ မည်၏။

၄။ ဝီရိယုပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "ရံဖန်ရံခါ အလယ်အလတ်ဖြစ်သော ဝီရိယဟု ဆိုအပ်သော ဥပေက္ခာနိမိတ်ကို နှလုံးသွင်း၏" ဟု ဤသို့လာသော မတင်းလွန်း မလျော့လွန်းသည့် ဝီရိယဟု ဆိုအပ်သော ဥပေက္ခာသည် ဝီရိယုပေက္ခာ မည်၏။

၅။ သင်္ခါရုပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "အဘယ်မျှသော သင်္ခါရုပေက္ခာတို့သည် သမထ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ကုန်သနည်း။ အဘယ်မျှ သော သင်္ခါရုပေက္ခာတို့သည် ဝိပဿနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ရှစ်ပါးသော သင်္ခါရုပေက္ခာတို့သည် သမထ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ကုန်၏။ ဆယ်ပါးသော သင်္ခါရုပေက္ခာတို့သည် ဝိပဿနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ကုန်၏"ဟု ဤသို့လာသော နိဝရဏစသည်တို့ကို ရှုဆင်ခြင်၍ ကောင်းစွာတည်သော ယူခြင်း၌ အလယ်အလတ် သဘော ရှိသော ပညာဟူသော ဥပေက္ခာသည် သင်္ခါရုပေက္ခာ မည်၏။

၆။ ဝေဒနုပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "အကြင်အခါ၌ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် တကွဖြစ်သော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်၏"ဟု ဤသို့လာသော ဒုက္ခလည်းမဟုတ်၊ သုခလည်း မဟုတ်ဟု သမုတ်အပ်သော ဥပေက္ခာသည် ဝေဒနုပေက္ခာ မည်၏။

၇။ ဝိပဿနုပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "အကြင်တရားသဘောသည် ရှိ၏။ အကြင် ခန္ဓာငါးပါးအပေါင်းသည် ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုခန္ဓာငါးပါး အပေါင်းကို ပယ်စွန့်၏။ ထိုသို့ ပယ်စွန့်သောသူသည် ထိုခန္ဓာငါးပါးအပေါင်း၌ လျစ်လျူရှုခြင်း ဥပေက္ခာကို ရ၏"ဟု ဤသို့လာသော ဆင်ခြင်သုံးသပ်ခြင်း၌ အလယ်အလတ် သဘောရှိသော ဥပေက္ခာသည် ဝိပဿနုပေက္ခာ မည်၏။

၈။ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "ယေ ဝါ ပန-သဒ္ဓါဖြင့် ဟောအပ်သော ဆန္ဒအစရှိသော တရားတို့၌လာသော တကွဖြစ်ဖက် တရားတို့ကို အညီအမျှ ဆောင်တတ်သော ဥပေက္ခာသည် တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ မည်၏။

၉။ ဈာနုပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "လျစ်လျူရှုလျက်လည်း နေ၏"ဟု ဤသို့လာသော မြတ်သောသုခပင် ဖြစ်စေကာမူ ထိုတတိယဈာန်သုခ၌ တစ်ဖက်သို့ကျရောက်ခြင်းကို မဖြစ်စေတတ်သော ဥပေက္ခာသည် ဈာနုပေက္ခာမည်၏။

၁၀။ ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာ

ထိုမှတစ်ပါး "ဥပေက္ခာကြောင့် သတိ၏ လုံးဝ စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော စတုတ္ထဈာန်ကို"ဟု ဤသို့လာသော နိဝရဏ၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ စသော ဆန့်ကျင်ဘက်တရား အားလုံးတို့မှ လုံးဝစင်ကြယ်သော၊ ယင်းဆန့်ကျင်ဘက် တရားတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်း၌လည်း ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း မရှိသော ဥပေက္ခာသည် ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာ မည်၏။ ဤဆယ်ပါးသော ဥပေက္ခာတို့တွင် ဈာနုပေက္ခာကိုသာ ယူရမည်။

တရားကိုယ်များ

ထိုဥပေက္ခာ ဆယ်မျိုးတို့တွင် (၁) ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာ (၂) ဗြဟ္မဝိဟာရပေက္ခာ (၃) ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ (၄) တတြ-မဇ္ဈတ္တပေက္ခာ (၅) ဈာနပေက္ခာ (၆) ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာ- တို့သည် သရုပ်တရားကိုယ်အားဖြင့် တူကုန်၏။ ယင်းသရုပ်တရားကိုယ်မှာ **တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ** သာလျှင် ဖြစ်သည်။ ထိုအတူ သင်္ခါရပေက္ခာနှင့် ဝိပဿနပေက္ခာလည်း တရားကိုယ် တူကုန်၏။ **ပညာ**ကိုသာ ရအပ်ပေသည်။ ဝီရိယပေက္ခာနှင့် ဝေဒနပေက္ခာ ၂-ပါးမှာကား သီးခြားစီ တရားကိုယ် ရှိကုန်၏။

(ဆောင်) **ဆဋ္ဌင်၊ ဗြဟ္မ၊ ဗောဇ္ဈင်၊ တတြ၊ ဈာန၊ ပါ၊ ရတူသာ။
သင်္ခါ၊ ဝိပဿ၊ ဤနှစ်ရပ်၊ မှတ်လေပညာ ရသည်သာ။
ဝီရိ တဖြာ၊ ဝေဒနာ၊ သူဟာ သူသာ ယူလေပါ။**

တတိယဈာန်၌သာ "ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ"ဟု ဟောခြင်းအကြောင်း

ဤတတြမဇ္ဈတ္တတာသည် ပထမဈာန်နှင့် ဒုတိယဈာန်တို့၌လည်း ရှိသဖြင့် **"ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ-လျစ်လျူရှုလျက် နေ၏"**ဟု ဆိုသင့်သော်လည်း ထိုဈာန်တို့၌ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၏ လျစ်လျူရှုခြင်းကိစ္စ မထင်ရှားသေးပေ။ အကြောင်းမှာ ပထမဈာန်၊ ဒုတိယဈာန်တို့၌ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ပီတိတို့က လွှမ်းမိုးလျက် ရှိသောကြောင့် ပင်တည်း။ ဤတတိယဈာန်၌ကား ၎င်းတို့က လွှမ်းမိုးမှု မရှိသောကြောင့် ဤတတြမဇ္ဈတ္တတာသည် ခေါင်းထောင်လာသကဲ့သို့ဖြစ်၍ ယင်း၏ကိစ္စ ထင်ရှားလာ၏။ ထို့ကြောင့် ဤတတိယဈာန်၌သာလျှင် ဟောတော်မူပေသည်။

ဤ၌ သတိနှင့် သမ္ပဇဉ်ကို ထည့်ဟောရပုံ

ပထမဈာန်၊ ဒုတိယဈာန်တို့၌လည်း သတိ၊သမ္ပဇဉ် ရှိစေကာမူ ထိုဈာန်တို့၏ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းခြင်းကြောင့် မြေ၌ ယောက်ျား၏ သွားရခြင်းသည် လွယ်ကူသကဲ့သို့ ထိုဈာန်တို့၌ စိတ်၏ဖြစ်ခြင်းသည် လွယ်ကူ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဈာန်တို့၌ သတိနှင့် သမ္ပဇဉ်ကိစ္စသည် မထင်ရှားပေ။

ဤတတိယဈာန်၌ကား ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော အင်္ဂါတို့ကို ပယ်ခြင်းအားဖြင့် ဈာန်၏ သိမ်မွေ့ခြင်းကြောင့် သင်ဓုန်းသွားများ ခင်းထားသောလမ်းပေါ်၌ သတိသမ္ပဇဉ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းအပ်သော သွားခြင်းကို အလိုရှိသကဲ့သို့ သတိသမ္ပဇဉ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းသည်သာလျှင်ဖြစ်သော စိတ်၏ဖြစ်ခြင်းကို အလိုရှိအပ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤဈာန်၌သာလျှင် **"သတော သမ္ပဇေနော- သတိရှိလျက်၊ သမ္ပဇဉ်ခေါ် ဆင်ခြင်ဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံလျက်"**ဟူသော နှစ်ပုဒ်ကို ဟောတော်မူပေသည်။

ဤမျှသာ မကသေး။ မိခင်နွားမမှ ခွဲထားသော နို့မခွဲသေးသည့် နွားငယ်ကို စောင့်ရှောက်မထားလျှင် အမိနွားမသို့ပင် တဖန်ပြန်၍ ကပ်သကဲ့သို့ ဤအတူပင် ဤတတိယဈာန်သုခကို ပီတိမှ ခွဲခွါထားအပ်၏။ သို့ရာတွင် ပီတိမှ ခွဲခွါထားသော ဤတတိယဈာန်သုခသည် သူ့ကို သတိသမ္ပဇဉ်ဟူသော အစောင့်အရှောက်ဖြင့် စောင့်ရှောက်မထားလျှင် ပီတိသို့သာ တဖန်ပြန်၍ ကပ်လေရာ၏။

တနည်းဆိုသော်- သုခ၌လည်း သတ္တဝါတို့သည် လွန်စွာတပ်မက်တတ်ကုန်၏။ ဤတတိယဈာန်သုခသည်လည်း အလွန်ကောင်းမြတ်သော သုခဖြစ်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုတတိယဈာန်သုခထက် သာလွန်သော သုခမရှိသောကြောင့် ပေတည်း။ **စင်စစ်အားဖြင့် ထိုသတိသမ္ပဇဉ်၏ အာနုဘော်ဖြင့် ဤတတိယဈာန်သုခ၌**

တပ်မက်မှုမရှိခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ အခြားသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တပ်မက်မှုမရှိခြင်း မဟုတ်ပေ-ဟူသော အနက်ထူးကိုလည်း ပြခြင်းငှာ ဤ"သတော စ သမ္မုဒေနော"ဟူသော ဤနှစ်ပုဒ်ကို ဤတတိယဈာန်၌ ဟောတော် မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ-

"စေတသိကသုခ ကာယိကသုခကိုလည်း နာမကာယ၊ ရူပကာယဖြင့် ခံစား၏"ဟူသည်- တတိယဈာန် နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်အား သုခကို ခံစားမည်ဟူသော နှလုံးသွင်းမရှိစေကာမူ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိ၏ နာမကာယ နှင့် ယှဉ်သော သုခကို ခံစားပေရ၏။

(တတိယဈာန်ကို ဝင်စားသောသူသည် ထိုဝင်စားခိုက်၌ သုခကို ခံစားမည်ဟု နှလုံးမသွင်းသော်လည်း ထိုအခိုက်၌ဖြစ်သော တတိယ ဈာန်သုခကို ခံစားသည်သာ ဖြစ်ရ၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သုခဝေဒနာ ဖြစ်လျှင် ပုဂ္ဂိုလ်က ထိုဝေဒနာကို ခံစားသည်ဟု ဆိုအပ်သောကြောင့်ပေတည်း။ ဤစကားရပ်ဖြင့် ဈာန်ဝင်စား ခိုက်၌ စေတသိကသုခကို နာမကာယဖြင့် ခံစားသည်ဟူသော အနက်ကို ပြ၏။)

တနည်းပြရလျှင်- ထိုနာမကာယနှင့် ယှဉ်သည့်သုခကြောင့် အလွန်ကောင်းမြတ်သော စိတ္တဇရုပ်ဖြင့် ပြည့်စုံသော ယောဂီ၏ **တိဇကာယ**ကို ပျံ့နှံ့ထိပါးအပ်၏။ ယင်းတိဇကာယကို အလွန်ကောင်းမြတ်သော စိတ္တဇ ရုပ်ဖြင့် ပျံ့နှံ့ထိပါးခြင်းကြောင့် ဈာန်မှထသောအခါ၌လည်း ကာယိကသုခကို ခံစားပေရ၏။

(**တိဇကာယ**-ဟူသည်မှာ စိတ္တဇရုပ်မှ တပါးသော ကမ္မဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရဇ ရုပ်အပေါင်းကို ဆိုလိုသည်။ **ပျံ့နှံ့ထိပါးအပ်၏**-ဟူသည်မှာ ဈာန်သုခကြောင့်ဖြစ်သော စိတ္တဇ ရုပ်ကောင်းရုပ်မြတ်အပေါင်းက အခြားရုပ်အပေါင်း တစ်ကိုယ်လုံး၌ အနှံ့အပြား တွေ့ထိခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ဈာန်မှ ထသောအခါ၌လည်း ကိုယ်ထဲ၌ နေကောင်း ထိုင်သာ ဖြစ်နေသော ကာယိကသုခကို ထိုပုဂ္ဂိုလ် ခံစားရသည်၊ ခံစားနိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ ဤစကားဖြင့် ဈာန်မှ ထသောအခါ ကာယိကသုခကို ရူပကာယဖြင့် ခံစားသည်-ဟူသော အနက်ကို ပြသည်။)

ထို့ကြောင့် "စေတသိကသုခကို ခံစားခြင်း"ဟု ဆိုအပ်သော ဤအနက်ကို ပြတော်မူလို၍ "သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ- စေတသိကသုခ၊ ကာယိကသုခကို နာမကာယ၊ ရူပကာယဖြင့် ခံစား၏"ဟု ဟောတော်မူသည်။

ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ "ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ"

တတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကို ယင်းတတိယဈာန်ကြောင့် ဘုရားစသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ် တို့သည် "လျစ်လျူရှုသူ၊ သတိရှိသူ၊ ချမ်းသာစွာ နေလေ့ရှိသူ"ဟု ပြောဆိုကြကုန်၏- ဟူသည်

အဘယ့်ကြောင့် ဤသို့ ပြောဆိုသနည်း? ဟူမူ- ချီးမွမ်းထိုက်သောကြောင့်ပေတည်း။ အကြောင်းမှာ- (၁)ဤတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် အလွန်ကောင်းမြတ်သော သုခရှိသော၊ သုခ၏ အထွတ်အထိပ် သို့ ရောက်သော တတိယဈာန်၌သော်လည်း လျစ်လျူရှုနိုင်၏။ ထိုတတိယဈာန်၌ သုခမှာ ကပ်ငြိသော တဏှာက သူ့ကို မဆွဲနိုင်ပေ။ (၂)ထို့ပြင် ပီတိမဖြစ်ပေါ်နိုင်အောင် သတိထင်သောကြောင့် သတိနှင့် ပြည့်စုံပေ၏။ (၃)ထိုမှ တပါး အရိယာတို့ နှစ်သက်အပ်သော အရိယာတို့ မှီဝဲအပ်သည့် ညစ်နွမ်းခြင်းမရှိသော သုခကို နာမကာယဖြင့် ခံစားပေ၏။ ဤအကြောင်း သုံးမျိုးကြောင့် ချီးမွမ်းထိုက်၏။

ပယ်အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံသော အင်္ဂါ

ဤတတိယဈာန်၌ ပီတိကို ပယ်ခြင်းအားဖြင့် ပယ်အင်္ဂါတစ်ပါးကို သိစေအပ်၏။ ဝိတက်၊ ဝိစာရတို့ကို ဒုတိယဈာန်၏ အပွနာအခိုက်ကျမှ ပယ်သကဲ့သို့ ဤပီတိကိုလည်း တတိယဈာန်၏ အပွနာဇောအခိုက်ကျမှ သာလျှင် ပယ်အပ်ပေသည်။

သုခ စိတ္တေကဂ္ဂတာ-ဟူသော အင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသည်ဟု ဆိုထားသဖြင့် သုခနှင့် ဧကဂ္ဂတာသည် ပြည့်စုံလာသော အင်္ဂါဟူ၍ သိအပ်၏။ "ဥပေက္ခာ၊ သတိ၊ သမ္မဇဉေ"တို့ကို ထည့်ထားခြင်းမှာ အခြံအရံနှင့်တကွ ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပြခြင်းငှာ ပရိယာယ်အားဖြင့် ဟောထားခြင်းဖြစ်သည်။ စင်စစ်သော်ကား ၎င်းသုံးပါးကို ချန်ထား၍ မုချအားဖြင့် စူးစူးစိုက်စိုက်ရှုခြင်း လက္ခဏာသို့ရောက်သော အင်္ဂါတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဤဈာန်သည် အင်္ဂါ ၂-ပါးသာ ရှိပေသည်။

စတုတ္ထဈာန် အင်္ဂါများ

သုခဿ စ ပဟာနာ၊ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ၊ ပုဗ္ဗေဝ သောမနဿဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂိမာ၊ အဒုက္ခမသုခံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထံ ဈာန် ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။

သုခ၏ ကင်းခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဒုက္ခ၏ ကင်းခြင်းကြောင့်၎င်း၊ သောမနဿနှင့် ဒေါမနဿတို့၏ ရှေးအဖို့ ကပင် ချုပ်ခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲချမ်းသာ ၂-မျိုးလုံးကင်းသော၊ ဥပေက္ခာကြောင့် သတိ၏ လုံးဝ စင်ကြယ်မှုရှိသော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်လျက်နေ၏။

အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမာဓိ။

ရဟန်းတို့- ဤလေးပါးသော သမာဓိကို သမ္မာသမာဓိဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

စတုတ္ထဈာန်သို့ တက်ပုံ

တတိယဈာန်ကို ဝသီဘော်ငါးပါးဖြင့် ကျွမ်းကျင်အောင် ဝင်စားထားသော ယောဂီသည် တတိယဈာန်မှ ထ၍ "ဤတတိယဈာန်သည် ပီတိဟူသော ရန်သူနှင့် နီးစပ်၏" ဟူ၍၎င်း၊ "ဤတတိယဈာန်၌ပါသော သုခသည် ကြမ်းတမ်း၏"ဟူ၍၎င်း တတိယဈာန်ကို အပြစ်မြင်ကာ၊ စတုတ္ထဈာန်ကို ငြိမ်သက်သောတရားဟု နှလုံးသွင်းလျက် တတိယဈာန်၌ နှစ်သက်တွယ်တာမှုကို ကုန်ခမ်းစေလျက် စတုတ္ထဈာန်ကို ရခြင်းငှာ အားထုတ်၏။

ထိုသို့ တတိယဈာန်မှ ထ၍ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်သော ထိုယောဂီ၏ စိတ်၌ သုခသည် ကြမ်းတမ်းသောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ ဥပေက္ခာနှင့် ဧကဂ္ဂတာသည် ငြိမ်သက်သောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ ထိုသို့ထင်သော အခါ၌ ကြမ်းတမ်းသောအင်္ဂါတို့ကို ပယ်ခြင်းငှာ၎င်း၊ ငြိမ်သက်သောအင်္ဂါတို့ကို ရခြင်းငှာ၎င်း ထိုပထဝီကသိုဏ်း နိမိတ်ကိုပင် "မြေ၊ မြေ"ဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် နှလုံးသွင်းအပ်၏။

ထိုသို့ နှလုံးသွင်းနေစဉ် "ယခုအခါ စတုတ္ထဈာန် ဖြစ်ပေါ်တော့မည်"ဟု ဆိုသင့်သော ဇောဝါရ၌ ဘဝင်ကို ဖြတ်၍ ပထဝီကသိုဏ်း နိမိတ်ကိုပင် အာရုံပြု၍ မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း ဖြစ်၏။ ထို့နောင်မှ ထိုပထဝီကသိုဏ်း အာရုံ၌ပင် ဇော ၄-ကြိမ်၊ ၅-ကြိမ် စောကုန်၏။ ယင်းဇော ၄-ကြိမ်၊ ၅-ကြိမ်တို့၏ အဆုံးတစ်ခုသော စတုတ္ထ၊ သို့မဟုတ် ပဉ္စမ ဇောသည် ရူပါဝစရ စတုတ္ထဈာန်ဇော ပေတည်း။

စတုတ္ထဈာန်ဝိထိ

န	ဒ	မ	ပ	ဥ	နု	ဂေါ	ဈာန်	ဘ ဘ
ယူသောနိမိတ်		ပထဝီကသိုဏ်းနိမိတ်		ပထဝီကသိုဏ်းနိမိတ်				

ဤမျှသော ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ဤယောဂီသည် "ရှေးဦးမဆွကပင် သုခလည်း ကင်းခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဒုက္ခလည်း ချုပ်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ သောမနဿ ဒေါမနဿတို့၏လည်း ရှေးဦးမဆွကပင် ချုပ်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဆင်းရဲချမ်းသာ နှစ်မျိုးလုံးကင်းသော၊ ဥပေက္ခာကြောင့် သတိ၏ လုံးဝ စင်ကြယ်မှုရှိသော စတုတ္ထဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍ နေ၏။"

ဤသို့နေသော ယောဂီသည် သုခဟူသော အင်္ဂါတစ်ပါးပို ပယ်စွန့်၍ ဥပေက္ခာ၊ ဧကဂ္ဂတာဟူသော အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ပထဝီကသိုဏ်းကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်ကို ရ၏။

၎င်း ဝေဒနာ ၄-ပါး မည်သည့်အချိန်၌ ပယ်သနည်း?

သုခ၊ ဒုက္ခ၊ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ-ဟူသော ဤဝေဒနာလေးပါးကို ဈာန်လေးပါးတို့၏ ဥပစာခဏ၌ပင် ပယ်အပ်ပေသည်။ ချဲ့၍ ရှင်းပြပါအံ့။ သောမနဿကို စတုတ္ထဈာန်၏ ဥပစာခဏ၌သာလျှင် ပယ်အပ်၏။ ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿ၊ သုခတို့ကို ပထမဈာန်၊ ဒုတိယဈာန်၊ တတိယဈာန်တို့၏ ဥပစာခဏတို့၌ ပယ်အပ်ကုန်၏။

ဝေဒနာလေးပါးကို ဈာန်၏ဥပစာခဏ၌ ပယ်ပုံ

နိမိတ်			ဘာဝနာ သမာဓိ		
ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ်			◀ဥပစာရ ဘာဝနာ (နိဝရဏကင်း) (ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿ၊ သုခ၊ သောမနဿ-ပယ်)		
ပ-ဈာန်	ဝိတက်	ဝိစာရ	ဝိတိ	သုခ	ဧကဂ္ဂတာ
ဒု-ဈာန်			ဝိတိ	သုခ	ဧကဂ္ဂတာ
တ-ဈာန်				သုခ	ဧကဂ္ဂတာ
စ-ဈာန်				ဥပေက္ခာ	ဧကဂ္ဂတာ

ဟောစဉ်ဖြင့် စဉ်ထားခြင်းသာ

သုခ၊ ဒုက္ခ၊ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ တို့ကို ပြရာ၌ ပယ်အပ်သောအစဉ်ဖြင့် ပြသည်မဟုတ်။ ဣန္ဒြိယ ဝိဘင်း၌ ဟောထားအပ်သော အစဉ်ဖြင့်သာ ပြထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ပယ်သော ပထမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ

ဈာန်လေးပါးတို့၏ အစဉ်အားဖြင့် ထားလျှင်ကား ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿ၊ သုခ၊ သောမနဿ-တို့ကို သိရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ပယ်စဉ်ဇယား

ပထမဈာန်	ဒုတိယဈာန်	တတိယဈာန်	စတုတ္ထဈာန်
ဒုက္ခ	ဒေါမနဿ	သုခ	သောမနဿ

ပယ်ခြင်းအကြောင်း

ပထမဈာန်၌ ပီတိကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်ကောင်းရုပ်နုတို့က ကိုယ်၌ ပျံ့နှံ့ခြင်းကြောင့် ကိုယ်ကို သုခ သက်ဝင်၍ ပျံ့နှံ့၏။ ကိုယ်ကို သုခသက်ဝင်၍ ပျံ့နှံ့နေသောသူအား **ဒုက္ခ**သည် ကောင်းစွာချုပ်၏။ **ဒေါမနဿ**သည် ဝိတက်၊ဝိစာရတို့ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ပင်ပန်းခြင်းနှင့် စိတ်ပင်ပန်းခြင်းရှိလျှင် ဖြစ်၏။ **ဒုတိယဈာန်**၌ ဝိတက် ဝိစာရတို့ မရှိတော့သောကြောင့် **ဒေါမနဿ** မဖြစ်တော့။ **တတိယဈာန်**၌ ကာယိကသုခ၏ အကြောင်းဖြစ်သော **ပီတိသည်** ချုပ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် **ကာယိကသုခ** မဖြစ်တော့ပေ။ **စတုတ္ထဈာန်**၌ အကြောင်းဖြစ်သော **သုခ**ကို ပယ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် **သောမနဿ** မဖြစ်တော့ပေ။

စတုတ္ထဈာန်၌ ဝေဒနာကို စုပေါင်းဆိုရခြင်း

ထိုထိုဈာန်တို့၏ ဥပစာ၌ ပယ်အပ်ပါလျက် ဤဝေဒနာတို့ကို ဤစတုတ္ထဈာန်၌သာ စုပေါင်း ဆောင်ယူရ ခြင်းသည် လွယ်ကူခြင်းအကျိုးငှာ ဤနေရာ၌ စုပေါင်း၍ ဟောတော်မူသည်။ ချဲ့၍ဆိုအံ့။ အဒုက္ခမသုခံ-ဟူသော ဤစကား၌ ဟောတော်မူအပ်သော ဒုက္ခလည်းမဟုတ်၊ သုခလည်းမဟုတ်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ သိရန် ခက်ခဲ၏။ လွယ်ကူစွာ ဉာဏ်ဖြင့်ဖမ်းယူခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ချေ။

ထို့ကြောင့် ဖမ်းရခက်သောနွားကို လွယ်ကူစွာ ဖမ်းယူခြင်းငှာ နွားခြံ၌ နွားများကို စုသွင်းပြီး တစ်ကောင်စီ ပြန်ထုတ်သောအခါ အစဉ်အတိုင်း ရောက်လာသော ထိုနွားကို ဖမ်းယူသကဲ့သို့ - ဤအတူပင် မြတ်စွာဘုရားသည် ဉာဏ်ဖြင့် လွယ်ကူစွာ ဖမ်းယူခြင်းငှာ အလုံးစုံသော ဝေဒနာတို့ကို ဤစတုတ္ထဈာန်၌ စု၍ ဟောတော်မူသည်။

ဤကဲ့သို့ ဟောတော်မူရခြင်း၏ အကျိုးကား ထိုဟောတော်မူအပ်ကုန်သော ဝေဒနာတို့ကို ပြုပြီးလျှင် **သုခလည်း မဟုတ်၊ ဒုက္ခလည်း မဟုတ်၊ သောမနဿလည်း မဟုတ်၊ ဒေါမနဿလည်း မဟုတ်သော သဘော တရားသည် အဒုက္ခမသုခ(ဥပေက္ခာ) ဝေဒနာတည်း-ဟု ဤအဒုက္ခမသုခ ဝေဒနာကို ယူစေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်ပေ သည်။**

တနည်းဆိုသော်-

ဤစတုတ္ထဈာန်၌ အကြောင်းကို ပယ်သတ်ခြင်းကြောင့် ရာဂနှင့် ဒေါသတို့၏ အလွန် ဝေးကွာခြင်းကို ပြခြင်းငှာလည်း ထိုဝေဒနာတို့ကို ဟောတော်မူအပ်ကုန်၏-ဟု သိအပ်ပေသည်။ မှန်ပေ၏။ ထိုဝေဒနာတို့တွင် သုခသည် သောမနဿ၏ အကြောင်းဖြစ်၏။ သောမနဿသည် ရာဂ၏ အကြောင်းဖြစ်၏။ ဒုက္ခသည် ဒေါမနဿ၏ အကြောင်းဖြစ်၏။ ဒေါမနဿသည် ဒေါသ၏ အကြောင်းဖြစ်၏။ ထိုဈာန်သည် သုခစသည်တို့ကို

ပယ်သတ်ခြင်းဖြင့် အကြောင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ရာဂ၊ဒေါသတို့ကို ပယ်သတ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် အလွန်
ဝေးကုန်၏-ဟု သိအပ်ပေသည်။

အဒုက္ခမသုခံ

ဒုက္ခမဟုတ်သောကြောင့် အဒုက္ခ-မည်၏။ ဒုက္ခနှင့် မတူသော သဘောရှိသော တရားကို ရ၏။ ထိုဒုက္ခ
မဟုတ်သော တရား၌ ဒုက္ခ-မရှိပေ။ အသုခလည်း ဤနည်းပင်။ ဒုက္ခနှင့်သုခကို ပယ်သော ဤစကားဖြင့်
ဤစတုတ္ထဈာန်၌ ဒုက္ခနှင့်သုခတို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော တတိယဝေဒနာကို ပြ၏။ ဤ၌ ဆန့်ကျင်ဘက်
ဟူသည် ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ဒုက္ခစသည်တို့ကို လွန်မြောက်သောအားဖြင့် ရောက်အပ်ပေသည်ဟု ဆိုလို၏။
ကုသိုလ်-အကုသိုလ်တို့ကဲ့သို့ ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သောကြောင့် ဆိုသည်ကား မဟုတ်ပေ။

ဥပေက္ခာ၏ လက္ခဏာဒိ စတုတ္ထ

ဤအဒုက္ခမသုခ ဝေဒနာသည်-

၁။ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဝိပရိတာနဘဝန လက္ခဏာ - ဣဋ္ဌာရုံ အနိဋ္ဌာရုံမှ ပြန်သော မဇ္ဈတ္တာရုံ (မကောင်း-မဆိုး
အလယ်အာရုံကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။

၂။ မဇ္ဈတ္တရသာ - လျစ်လျူရှုခြင်း ကိစ္စရှိ၏။

၃။ အဝိဘူတပစ္စုပ္ပန်နာ - သုခ၊ဒုက္ခတို့ကဲ့သို့ မထင်ရှားသောတရားဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။

၄။ သုခဒုက္ခနိရောဓ ပဒဋ္ဌာနာ - သုခဒုက္ခတို့၏ ချုပ်ခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

[သုခ၏ချုပ်ရာ (စတုတ္ထဈာန်၏ ဥပစာ)လျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိ၏] မဟာစည်ဆရာတော်။

ဥပေက္ခာ သတိပါရိသုဒ္ဓိ-

"ဥပေက္ခာကြောင့် သတိ၏ လုံးဝ စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော" ဟူသည်ကား ဥပေက္ခာက ဖြစ်စေအပ်သည့်
သတိသည် လုံးဝ စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော-ဟုဆိုလို၏။ ချဲ့၍ ရှင်းဦးအံ့။ ဤဈာန်၌ သတိသည် လွန်စွာ စင်ကြယ်၏။
ထိုသတိ၏ စင်ကြယ်ခြင်းကို ဥပေက္ခာက ပြုလုပ်အပ်၏။ အခြားတရားက ပြုလုပ်အပ်သည် မဟုတ်ပေ။

ထို့ကြောင့် ဤစတုတ္ထဈာန်ကို "ဥပေက္ခာကြောင့် သတိ၏ လုံးဝ စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော ဈာန်"ဟု ဟောတော်မူ၏။

ဤ၌ သတိကို စင်ကြယ်စေတတ်သော ဥပေက္ခာဟူသည် တရားကိုယ်အားဖြင့် တကြမဇ္ဈတ္တတာ-
ပင်တည်း။ ဤစတုတ္ထဈာန်၌ ထိုဥပေက္ခာကြောင့် သတိသက်သက်သည်သာလျှင် စင်ကြယ်သည် မဟုတ်ပေ။
စင်စစ်မှာမူ အလုံးစုံသော ယှဉ်ဘက်တရားတို့သည်လည်း စင်ကြယ်ကုန်၏။ သို့ရာတွင် သတိကို ခေါင်းတပ်၍
ဒေသနာကို ဟောတော်မူပေသည်။

အခွင့်သာမှ သူက, ထ

ထိုဈာန်လေးပါးတို့တွင် အောက်ဈာန်သုံးပါးတို့၌လည်း ဤဥပေက္ခာရှိစေကာမူ နေ့အခါ နေရောင် လွှမ်းမိုး
နေသောကြောင့်၎င်း၊ ချမ်းအေးခြင်းနှင့် မိမိအား ကျေးဇူးပြုခြင်းအားဖြင့် သဘောတူသော ညဉ့်အခါကို မရရှိခြင်း

ကြောင့်၎င်း လ,သည် နေ့အခါ ထွန်းတောက်ပလျက် ရှိသော်လည်း မသန့်ရှင်း မစင်ကြယ်သဖြင့် မတောက်ပနိုင် သကဲ့သို့ -

ဤအတူပင် ဤတကြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာဟူသော လမင်းသည် ဝိတက်စသော ရန်သူတို့က လွမ်းမိုးနှိပ်စက် လျက် ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ သဘောတူသော ဥပေက္ခာဝေဒနာဟူသော ညဉ့်ကို မရခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ပထမဈာန် စသော အောက်ဈာန်သုံးပါးတို့၌ ရှိပင် ရှိစေကာမူ မစင်ကြယ်ပေ။ ထိုဥပေက္ခာမစင်ကြယ်လျှင်လည်း နေ့အခါ၌ ထက်ဝန်းကျင် မစင်ကြယ်သော လ,၏ အရောင်ကဲ့သို့ တကွဖြစ်ဖက်ဖြစ်သော သတိစသည်တို့သည်လည်း ထက်ဝန်းကျင် မစင်ကြယ်ကုန်သည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် အောက်ဈာန်သုံးပါးတို့၌ "ဥပေက္ခာ သတိပါရိသုဒ္ဓိ"ဟု ဟောတော်မမူပေ။

ဤစတုတ္ထဈာန်၌ကား ဝိတက်စသော ရန်သူတို့၏ အာနုဘော်က လွမ်းမိုးနှိပ်စက်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ၎င်း၊ သဘောတူသော ဥပေက္ခာဝေဒနာဟူသော ညဉ့်ကို ရသောကြောင့်၎င်း၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော လသည် အလွန်လျှင် စင်ကြယ်သောကြောင့် တောက်ပသော လရောင်ကဲ့သို့ အတူတကွ ဖြစ်ဖက်ဖြစ်သော သတိစသည် တို့သည်လည်း ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်လျက် တောက်ပကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဤစတုတ္ထဈာန်ကိုသာလျှင် "ဥပေက္ခာ သတိပါရိသုဒ္ဓိ"ဟု ဟောတော်မူအပ်ပေသည်။

ပယ်အင်္ဂါ ၁-ပါး, ရသောအင်္ဂါ ၂-ပါး

ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ဧကဂ္ဂတာသည် ပြည့်စုံသောအင်္ဂါ ၂-ပါးဖြစ်ပြီး သောမနဿသည် ပယ်အပ်သော အင်္ဂါဖြစ်သည်။ ထိုသောမနဿ ဝေဒနာကိုလည်း တစ်ဝိထိတည်းဝယ် ရှေ့ဇောတို့ကပင် ပယ်အပ်၏။ ထို့ကြောင့် သောမနဿကို ထိုစတုတ္ထဈာန်၏ ပယ်အင်္ဂါဟု ဆိုအပ်ပေသည်။

ဈာန်နှင့် ဝိပဿနာ တူဆင်ပုံ လက္ခဏာများ

ပထမဈာန်၌ အာရုံပေါ်သို့ တင်ပေးသော ဝိတက်၊ အထပ်ထပ် ဆင်ခြင်သော ဝိစာရတို့ ရှိသကဲ့သို့ ဝိပဿနာ အားထုတ်သော ယောဂီများ၌လည်း အရှုခံအာရုံပေါ်သို့ တင်-တင်ပေးသော ဝိတက်, သုံးသပ်မှု ဝိစာရများ ပါဝင်၏။ သမ္ပဿန ဉာဏ်သို့ရောက်လျှင် ဝိတက်, ဝိစာရတို့ အထူးသဖြင့် ထင်ရှား၏။

ဒုတိယဈာန်တွင် ဝိတက်,ဝိစာရများကင်းပြီး စိတ်တစ်ခုတည်း အာရုံပေါ်သို့ တက်တော့၏။ မှန်ကဲ့သို့ စိတ်သည် အထူး ကြည်လင်လာပြီး တည်ကြည်မှု သမာဓိကြောင့် ပီတိသည် အလွန်အားကောင်းလာ၏။ ဤအတူ ဝိပဿနာ ယောဂီတွင်လည်း နီဝရဏများ ကင်းသဖြင့် ရှုစရာအာရုံကို စဉ်းစားဆင်ခြင်နေစရာ, ရှာဖွေနေစရာ မလိုတော့ပေ။ သူ့ဟာသူ ပေါ်နေပြီး ရှုရုံသာ လိုက်ရှုနေရ၏။ ဖြစ်-ပျက်မှုကို ကြည်လင်စွာ တွေ့မြင်လာ၏။ စိတ်တည်ငြိမ်မှုကလည်း အားကောင်းလာပြီး နှစ်သိမ့်ဝမ်းမြောက်မှု ပီတိများ ဖြစ်လာ၏။ အထူးသဖြင့် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် အနုပိုင်းက စ၍ ပီတိများ ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်လာတော့၏။

တတိယဈာန်တွင် နှစ်သိမ့်မှုပီတိ မပါတော့ပဲ စိတ်ချမ်းသာမှုသုခနှင့် တည်ကြည်မှု ဧကဂ္ဂတာတို့ အလွန်အားကောင်း၏။ ဤ၌ ချမ်းသာမှုသုခ အားကြီးသော်လည်း ဥပေက္ခာက သာယာမှုဘက် မရောက်အောင် ထိန်းညှိထားနိုင်သောကြောင့် တပ်မက်မှုမဖြစ်ပေ။ ထိုသို့ ဥပေက္ခာက ထိန်းညှိနိုင်အောင် သတိ,သမ္မဇဉ် ၂-ပါး ကလည်း စောင့်ကြည့်နေ၏။ ဝိပဿနာ ယောဂီတွင်လည်း ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် အရင့်ပိုင်းမှ စ၍ ပေါ်လွင်သော နှစ်သိမ့်ချမ်းသာမှု ပီတိသုခနောက်သို့ မလိုက်တော့ပဲ တည်ငြိမ်စွာ ထားနိုင်လာ၏။ ညီမျှအောင် လျစ်လျူရှု

ထားနိုင်၏။ ဖြစ်ပေါ်တိုင်း မလွတ်အောင် ရှုမှတ်နိုင်၏။ တတိယဈာန်သုခနှင့် အလားတူသော တည်ငြိမ်သည့် သုခမျိုးကား ရှိသည်သာတည်း။

စတုတ္ထဈာန်တွင် သုခ,ဒုက္ခတို့ကင်းပြီး သောမနဿ,ဒေါမနဿတို့လည်း ချုပ်နေ၏။ ဥပေက္ခာဖြင့် လျစ်လျူရှုမှု ဖြစ်နေ၏။ တတြမဇ္ဈတ္တတာဖြင့် ဣန္ဒြေတို့ကို ညီမျှအောင် ထိန်းညှိပေးထား၏။ ထိုတတြမဇ္ဈတ္တတာ ကြောင့် သတိကလည်း အထူး စင်ကြယ်နေ၏။

ထိုအတူ ဝိပဿနာယောဂီတွင်လည်း သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်ရောက်လျှင် ဝေဒနာကလည်း ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်၏။ တတြမဇ္ဈတ္တတာကလည်း အထူးသဖြင့် ယှဉ်ဘက်စေတသိက်များကို ညီမျှအောင် ပြုလုပ်ပေးထား၏။ သတိ၏ စင်ကြယ်မှုကလည်း အလွန်အားကောင်းနေ၏။ ထို့ကြောင့် စတုတ္ထဈာန်နှင့် အလားတူသော သမာဓိဟု ဆို၏။

(မှတ်ချက်။ ။မဟာစည်ဆရာတော်ကြီး၏ သစ္စာလေးပါးတရားမှ ဗဟုသုတအလို့ငှာ ကောက်နှုတ် တင်ပြခြင်းသာ ဖြစ်သည်။)

လောကုတ္တရာ ဈာန်စိတ်များ

(သဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာမှ အကျဉ်းချုပ် ကူးယူဖော်ပြသည်)

ဈာန် ၂-မျိုး

၁။ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာန်

၂။ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန် - ဟု ၂မျိုးရှိ၏။

အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာန်-ဟူသည် ကသိုဏ်းစသော သမထအာရုံကို စူးစူးစိုက်စိုက် ကပ်၍ ရှုသောတတ်သော မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်များကို ခေါ်သည်။

လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန်-ဟူသည် အနိစ္စ အစရှိသော လက္ခဏာသုံးပါးတို့ကို ကပ်၍ ရှုတတ်သော ကာမာဝစရ ဝိပဿနာနှင့် မဂ်ဖိုလ်တို့ကို ခေါ်သည်။ ဝိပဿနာသည် အနိစ္စစသော လက္ခဏာသုံးပါးကို စူးစိုက်စွာ ရှုတတ်၏။ ဝိပဿနာ၏ စူးစိုက်စွာ ရှုခြင်းကိစ္စသည် မဂ်အခိုက်ကျမှ ပြီးစီးသောကြောင့် မဂ်ကလည်း ထိုလက္ခဏာများကို ရှုရာရောက်၏။ ဖိုလ်တရားကား နိရောဓသစ္စာဟူသော နိဗ္ဗာန်၏ သန္တိလက္ခဏာကို ရှုတတ်၏။ ထိုကြောင့် ဝိပဿနာနှင့် မဂ်ဖိုလ်များသည် လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန် မည်၏။

ထိုနှစ်မျိုးတို့တွင် လောကုတ္တရာဈာန်များသည် လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန်ဖြစ်ရကား သောတာပတ္တိမဂ်စိတ် စသည်၌ ယှဉ်လျက်ပါသော ဝိတက်စသည်တို့ကို မုချအားဖြင့် "ဈာန်"ဟု ခေါ်နိုင်ပေသည်။

လောကုတ္တရာ၌ ပထမဈာန်စသည် ကွဲပြားပုံ

မေး။ မဂ်တို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ချက်မျှသာ ဖြစ်လေ့ရှိသောကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတည်း၌ သောတာပတ္တိမဂ် (၅)မျိုး ဖြစ်ခွင့်မရှိ။ တစ်မျိုးမျိုးသာ ဖြစ်ခွင့်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး၌ ပထမဈာန် သောတာပတ္တိမဂ် ဖြစ်သင့်၍၊ အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး၌ ဒုတိယဈာန် သောတာပတ္တိမဂ် ဖြစ်သင့်ပါသနည်း?

ဖြေ။ မဂ်ကို အားထုတ်သော ယောဂီ၏ သန္တာန်၌ မဂ်ရခါနီးဝယ် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီခေါ် ဝိပဿနာဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုဝိပဿနာဉာဏ်၏ သတ္တိအမျိုးမျိုးအလိုက် အချို့ယောဂီ၌ ပထမဈာန် သောတာပတ္တိမဂ် ဖြစ်၍၊ အချို့ အချို့၌ ဒုတိယဈာန် သောတာပတ္တိမဂ်စသည် ဖြစ်သင့်ကြပေသည်။

ချဲ့၍ ရှင်းပြအံ့

မဂ္ဂဝိထိကျခါနီး၌ ဖြစ်သော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်နှင့် မဂ္ဂဝိထိတွင် ပါဝင်သော (ပရိကံ၊ ဥပစာ၊ အနုလုံ) ဟူသော အနုလောမဉာဏ်ကို ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ-ဝိပဿနာဟု ခေါ်သည်။ အချို့ယောဂီ၌ ထိုဝိပဿနာသည် ဝိတက်-စသော ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကိုမျှ စက်ဆုပ်ခြင်းမရှိ။ ထိုဝိပဿနာဖြင့် တက်၍ ရအပ်သော မဂ်၌ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါး အပြည့်အစုံ ယှဉ်သည့် ပထမဈာန်ကို ရပေသည်။

အချို့သော ယောဂီသန္တာန်၌ကား ထိုဝိပဿနာသည် ဝိတက်ကို စက်ဆုပ်ခြင်းဟူသော သတ္တိထူးရှိ၏။ ထိုဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် တက်၍ ရအပ်သောမဂ်၌ ဝိပဿနာအားလျော်စွာ ဝိတက်မပါဘဲ ဒုတိယဈာန်၌သာ ယှဉ်ရပေသည်။ တတိယဈာန်မဂ် စသည်ကို ရရာ၌လည်း ဤနည်းအတူပင်တည်း။ ဤသို့လျှင် ပုဂ္ဂိုလ်အမျိုးမျိုး၏ မဂ်တို့၌ ဈာန်အင်္ဂါအမျိုးမျိုး ယှဉ်ရာဝယ် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ-ဝိပဿနာသာ အချုပ်အခြာ အခရာဖြစ်ပေသည်။

(မှတ်ချက်။ ။မဂ်ကို သင်္ခါရတို့မှ ထမြောက်တတ်သောကြောင့် ဝုဋ္ဌာန-ဟုခေါ်၏။ ထိုဝုဋ္ဌာနမည်သော မဂ်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော (မဂ်နှင့်နီးကပ်နေသော) ဝိပဿနာသည် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ-ဝိပဿနာ မည်၏။ မနောဒွါရာ-ဝဇ္ဇန်းနောက် ဇော(၇)ကြိမ်ဟူသော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် ဖြစ်ပြီးလျှင် ဘဝင်အနည်းငယ် ခြား၍ ဘဝင်စလန၊ ဘဝင်ပစ္ဆေဒ၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းတို့နောက် ပရိကံ၊ ဥပစာ၊ အနုလုံ-ဟု အနုလောမဉာဏ် ဖြစ်၏။

ထိုသို့ အနုလောမဉာဏ်နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် နောက်ဆုံးအပိုင်းနှင့် အနုလောမဉာဏ်သည် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ-ဝိပဿနာ မည်၏။)

သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် ဝိထိ (၃)ပိုင်း

ရှေ့ပိုင်း	ဘဝင်စလန	ဘဝင်ပစ္ဆေဒ	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	ဇော ၇-ကြိမ်	ဘ-ဘ-ဘ
အလယ်ပိုင်း	ဘဝင်စလန	ဘဝင်ပစ္ဆေဒ	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	ဇော ၇-ကြိမ်	ဘ-ဘ-ဘ

သင်္ခါရ-နောက်ပိုင်း			ဘဝင်စလန	ဘဝင်ပစ္ဆေဒ	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	ဇော ၇-ကြိမ်	ဘ-ဘ-ဘ			
မဂ္ဂဝိထိဆက်ဖြစ်			အနုလောမဉာဏ်			ပ	ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဝိပဿနာ			ဂ
န	ဒ	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	ပရိကံ	ဥပစာ	အနုလုံ	ဂေါတြဘူ	မဂ်	ဖိုလ်	ဖိုလ်	ဖိုလ်

ပုဂ္ဂိုလ် ၂-မျိုး

မဂ်ကို အားထုတ်သူသည် သုက္ခဝိပဿက ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ဈာန်လာဘီ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိ၏။ သုက္ခ-ဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည် လောကီဈာန်ကို မရသဖြင့် ဈာန်အစေးမကပ်၊ ခြောက်ကပ်ကပ် ဝိပဿနာ ရှိသူတည်း။ လောကီဈာန်ကို ရသောပုဂ္ဂိုလ်သည် ဈာန်လာဘီ မည်၏။

ထိုတွင် သုက္ခဝိပဿကသည် ဈာန်ကို မရသောကြောင့် ဝိပဿနာရှုသောအခါ ကာမတရားကိုသာ ရှုနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် သုက္ခဝိပဿကသည် ဝိတက်စသော ဈာန်အင်္ဂါ(၅)တို့တွင် တစ်ပါးပါးကိုမျှ တပ်မက်မှု-

ကင်းခြင်း မရှိ။ **ဈာနလာဘီ**သည်လည်း မည်သည့်ဈာန်ကိုမျှ ဝင်လည်း မဝင်စား၊ သုံးသပ်မှုကိုလည်း မပြု။ ကာမ တရားကိုသာ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ရှုသော်၎င်း၊ သို့မဟုတ် ပထမဈာန်ကိုသာ ဝင်စားခြင်း၊ သုံးသပ်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ပထမဈာန်ကိုသာ ဝင်စားမှု၊ သုံးသပ်မှု နှစ်ပါးလုံး ပြုခဲ့သော်၎င်း၊ မည်သည့် ဈာန်အင်္ဂါကိုမျှ တပ်မက်မှု ကင်းခြင်းမရှိ။ ထို့ကြောင့် သုက္ခဝိပဿက ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ပြခဲ့သော ဈာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်များ၌ ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော မဂ်ကိုသာ ရခွင့်ရှိသည်။

ဈာန်ငါးပါး

ပ-ဈာန်	ဝိတက်	ဝိစာရ	ဝိတိ	သုခ	ဧကဂ္ဂတာ
ဒု-ဈာန်	X	ဝိစာရ	ဝိတိ	သုခ	ဧကဂ္ဂတာ
တ-ဈာန်	X	X	ဝိတိ	သုခ	ဧကဂ္ဂတာ
စ-ဈာန်	X	X	X	သုခ	ဧကဂ္ဂတာ
ပဉ္စမဈာန်	X	X	X	ဥပေက္ခာ	ဧကဂ္ဂတာ

အခြေခံဖြစ်သော ပါဒကဈာန်ဝါဒ

ဒုတိယဈာန်မဂ် စသည်တို့ဖြစ်ရာ၌ကား **ပါဒကဈာန်ဝါဒ**၊ **သမ္မသိတဈာန်ဝါဒ**၊ **ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝါဒ**ဟု (၃)ဝါဒ ရှိ၏။

ထိုတွင် ပါဒကဈာန်ဝါဒကား- မဂ်ကိုအားထုတ်သော ဈာန်ရယောဂီအချို့သည် သမာဓိရသဖြင့် ဝိပဿနာ ကို အားထုတ်နိုင်ဖို့ရာ မိမိရပြီးသော ဈာန်တစ်ပါးပါးကို ဝင်စား၏။ **ထိုဈာန်သည် ဝိပဿနာ၏ အခြေခံဖြစ်သော ကြောင့် ပါဒကဈာန်မည်၏။** ထိုပါဒကဈာန်ကို ဝင်စားပြီးနောက် ပါဒကဈာန်မှ တစ်ပါးသော လောကီသင်္ခါရ တစ်ခုခုကို ဝိပဿနာရှုစဉ် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ-ဝိပဿနာတိုင်အောင် တက်၍ မဂ်ကိုရခဲ့သော်၊ **ယခင် ပါဒကဈာန်သည် ပထမဈာန် ဖြစ်အံ့၊ ပထမဈာန်ကိုသာ ရမည်။** ဝိတက်ကို စက်ဆုပ်တတ်သော ဒုတိယဈာန်ဖြစ်အံ့။ ဝိပဿနာစိတ် အစဉ်မှာလည်း ပါဒကဈာန်မှ အရှိန်ကူးစက်၍ ဝိတက်ကို စက်ဆုပ်သော သတ္တိထူးပါလာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဝိပဿနာ အစဉ်ဖြင့် ရအပ်သောမဂ်သည် ဝိပဿနာနှင့် လိုက်လျောစွာ ဝိတက်မပါသော ဒုတိယဈာန်နှင့် ယှဉ်ရ လေသည်။ "ဝိတက်ကို စက်ဆုပ်ခြင်း သတ္တိထူးပါသော ဝိပဿနာကြောင့် ဒုတိယဈာန်ကိုသာ ရသည်"ဟု ဆိုလို ပေသည်။

တတိယဈာန်ကို အခြေခံပါဒကပြုလျှင် တတိယဈာန်မဂ်၊ စတုတ္ထဈာန်ကို အခြေခံပါဒကပြုလျှင် စတုတ္ထ ဈာန်မဂ်၊ ပဉ္စမဈာန်ကို အခြေခံပါဒကပြုလျှင် ပဉ္စမဈာန်မဂ်တို့ ဖြစ်ကြရသည်ကိုလည်း ချဲ့ထွင်၍ သိပါလေ။

ဤသို့လျှင် "သုံးသပ်ခြင်း သမ္မသိတသည် လိုရင်းမဟုတ်၊ ပါဒကဈာန်နှင့်သာ မဂ်၌ ဈာန်အင်္ဂါတူရမည်"ဟု ပြောဆိုကြောင်းဝါဒကို ပါဒကဈာန်ဝါဒဟု ခေါ်သည်။

အခြေခံပွားသော ပါဒကဏ္ဍာန်	ဝိပဿနာရှု	မဂ် ၄-ပါး	ဖိုလ် ၄-ပါး
ပထမဈာန်	→	သောတာပတ္တိမဂ်	သောတာပတ္တိဖိုလ်
ဒုတိယဈာန်		သကဒါဂါမိမဂ်	သကဒါဂါမိဖိုလ်
တတိယဈာန်		အနာဂါမိမဂ်	အနာဂါမိဖိုလ်
စတုတ္ထဈာန်		အရဟတ္တမဂ်	အရဟတ္တဖိုလ်
ပဉ္စမဈာန်			

သုံးသပ်သော သမ္မသိတဈာန်ဝါဒ

အချို့သော ဈာန်လာဘီယောဂီတို့အား မဂ်ကိုအားထုတ်သောအခါ မိမိရအပ်ပြီးသော လောကီဈာန် တစ်ပါးပါးကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု လက္ခဏာယာဉ် တင်၍ရှု၏။ ထိုသုံးသပ်အပ်သောဈာန်ကို သမ္မသိတဈာန်ဟု ခေါ်၏။

ထိုသုံးသပ်အပ်သော သမ္မသိတဈာန်သည် ပထမဈာန်ဖြစ်အံ့၊ ပထမဈာန်ကို ရမည်။ ဝိတက်ကို စက်ဆုပ် သော ဒုတိယဈာန်ဖြစ်အံ့၊ ဝိပဿနာစိတ် အစဉ်မှာလည်း သုံးသပ်အပ်သောဈာန်၏ သတ္တိကူး၍ ဝိတက်ကို စက်ဆုပ်ခြင်း သတ္တိထူးပါရှိလာသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဝိပဿနာအစဉ်ဖြင့် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ-ဝိပဿနာတိုင်အောင် တက်၍ ရအပ်သောမဂ်သည်လည်း ဝိပဿနာနှင့် လိုက်လျောစွာ ဝိတက်မပါသော ဒုတိယဈာန်နှင့်သာ ယှဉ်သည်။ တတိယဈာန်ကို သုံးသပ်လျှင် တတိယဈာန်မဂ်ကို ရမည်၊ စသည်ဖြင့် ချဲ့၍ သိပါလေ။

ဤဝါဒ၌ ပါဒကဏ္ဍာန် ရှိ-မရှိမှာ လိုရင်းမဟုတ်ပါ။ ဤသို့လျှင် "သမ္မသိတဈာန်နှင့်သာ မဂ်၌ ဈာန်အင်္ဂါ ယှဉ်ပုံ တူရမည်"ဟု ပြောဆိုကြောင်းဝါဒကို သမ္မသိတဈာန်ဝါဒဟု ခေါ်သည်။

မိမိ၏အလို ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ ဝါဒ

"ဈာန်အင်္ဂါလေးပါးရှိသော မဂ်ကိုရသော် ကောင်းလေစွ၊ ဈာန်အင်္ဂါသုံးပါးရှိသော မဂ်ကိုရသော် ကောင်းလေစွ" စသည်ဖြင့် ဈာန်ရသောပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုဆန္ဒကို "ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ"ဟု ခေါ်၏။ ထိုကဲ့သို့သော အလို-ဆန္ဒ အဇ္ဈာသယဖြင့် အားထုတ်သောအခါ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ-ဝိပဿနာတိုင်အောင် တက်၍ မဂ်ကိုရလျှင် အဇ္ဈာသယ အတိုင်း ဒုတိယဈာန်မဂ်၊ သို့မဟုတ် တတိယဈာန်မဂ် စသည်ဖြင့် တစ်မျိုးမျိုးကို ရ၏။ သို့သော် အဇ္ဈာသယရှိရုံ မျှဖြင့် မရနိုင်၊ အဇ္ဈာသယအားလျော်စွာ လောကီဈာန်ကို ဝင်စားမှုဖြစ်စေ၊ သုံးသပ်မှုဖြစ်စေ၊ ဝင်စား-သုံးသပ်မှု နှစ်ပါးလုံးဖြစ်စေ ပြုရသေး၏။ ဒုတိယဈာန်မဂ်ကို ရလိုလျှင် လောကီဒုတိယဈာန်ကို ဝင်စားမှု၊ သုံးသပ်မှု တစ်ခုခု ဖြစ်စေ ပြုရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။ တတိယဈာန်မဂ် စသည်ကို ရလိုရာ၌လည်း ဤနည်းအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။

ဤသို့လျှင် "ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ အဇ္ဈာသယအားလျော်စွာ မဂ်၌ ဈာန်အင်္ဂါယှဉ်သည်"ဟု ပြောဆိုကြောင်း ဝါဒကို ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ ဝါဒဟု ခေါ်သည်။

ထူးခြားချက်

ဤစကားအစဉ်ဖြင့် ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝါဒသည် ရှေးဝါဒနှစ်ပါး၌ အထိုက်အလျောက် ပါနိုင်ကြောင်း ထင်ရှား ၏။ မိမိအလိုရှိအပ်သော မဂ်နှင့် ဈာန်အင်္ဂါချင်းတူသော လောကီဈာန်ကို အခြေခံပြု၍ ဝင်စားလျှင် ပါဒကဏ္ဍာန်ဝါဒ နှင့် သဘောတူ၍၊ အခြေခံ မပြုဘဲ သုံးသပ်ရုံသာ သုံးသပ်လျှင် သမ္မသိတဈာန်ဝါဒနှင့် သဘောတူ၏။

ထူးခြားသော အချက်ကား- ဒုတိယဈာန်ကို အခြေခံပြု၍ တတိယဈာန်ကို သုံးသပ်လျှင် ပါဒကဈာန်ဝါဒ အလို ဒုတိယဈာန်မဂ် ဖြစ်ခွင့်ရှိ၍၊ သမ္မသိတဈာန်ဝါဒ အလိုအားဖြင့်ကား တတိယဈာန်မဂ် ဖြစ်ခွင့်ရှိ၏။ ဤသို့ ရှေ့ဝါဒနှစ်ပါးအတွက် အခက်အခဲ ဖြစ်နေလျှင် "ဣဇ္ဈတိ ဘိက္ခဝေ သီလဝတော စေတောပဏိမိ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ = ရဟန်းတို့... သီလရှိသူ၏ တောင့်တမှုသည် တောင့်တသည့်အတိုင်း ပြည့်၏။ အကြောင်းမူကား- တောင့်တမှုက သန့်ရှင်းသောကြောင့်တည်း" ဟူသည်နှင့်အညီ အဇ္ဈာသယအားလျော်စွာ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ် လိုလား အပ်သော မဂ်သာဖြစ်ရမည်။ ဤကား ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ၏ ထူးခြားချက်တည်း။

အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသမာဓိ

"ရဟန်းတို့- ဤသည်ကား သမ္မာသမာဓိ ပေတည်း" ဟူရာ၌ ရှေ့ပိုင်း၌ လောကီသမ္မာသမာဓိ ဖြစ်ပြီး၊ နောက်ပိုင်း၌ကား လောကုတ္တရာ သမ္မာသမာဓိ ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ၌ သိပုံ

နိရောဓနှင့် မဂ္ဂတို့ကို "ဣဋ္ဌံ, ကန္တိ, မနာပံ- အလိုရှိအပ်, နှစ်သက်အပ်, မြတ်နိုးအပ်သည်"ဟု သဘောကျ သည်ဖြစ်၍ ၎င်းတို့ကို မျက်မှောက်တွေ့ရန် မျှော်လင့်ကာ မိမိသန္တာန်၌ ထင်ရှားသော ဒုက္ခနှင့် သမုဒယသစ္စာတို့ကို ရှုမှတ်လျက် သိမြင်နေခြင်းသည်ပင် "အဇ္ဈတ္တ သစ္စမမ္မာနုပဿနာ" မည်၏။

အဇ္ဈတ္တတရား၌ ရှင်းလင်းစွာ သိမြင်၍ သဘောကျသွားသောအခါ ဗဟိဒ္ဓတရားတို့ကိုလည်း ဤနည်းတူ ပင်ဟု သဘောကျ ဆုံးဖြတ်၏။ ဤသို့ ဆုံးဖြတ် လျက် ရှုဆင်ခြင်မှုသည်လည်း "ဗဟိဒ္ဓ သစ္စမမ္မာနုပဿနာ" မည်၏။ ထို့ပြင် မြင်ရကြားရသော သူတပါး၏ အဆင်း,အသံ စသည်ကို ရှုမှတ်လျက် 'ဆင်းရဲမျှ'ဟု သိမြင်ခြင်း သည်လည်း "အဇ္ဈတ္တ သစ္စမမ္မာနုပဿနာ"ပင် မည်၏။

တနည်း သိပုံ

ဤအရာ၌ သစ္စာလေးပါးကို ရှုသည်ဟု ဆိုသော်လည်း ဒုက္ခနှင့် သမုဒယတို့ကိုသာ ရှုရပေသည်။ နိရောဓနှင့် မဂ္ဂတို့သည်ကား ဝိပဿနာရှုအပ်သော တရားမဟုတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ပုထုဇဉ်မှာ မသိဖူး, မရဖူးသေး သောကြောင့်၎င်း မရှုရပေ။ ယင်းသစ္စာ ၂-ပါးတို့ကို "ကောင်းသည်၊ မြတ်သည်"ဟု ကြားသိရ၍ သိလိုခြင်း, ရလို ခြင်းဖြင့်ပင်လျှင် ၎င်းတို့၌ ရှုခြင်းကိစ္စပြီးသည်ဟု အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌ မိန့်ဆိုကြလေသည်။

တနည်းအားဖြင့် - မြင်မှု ကြားမှုစသော ဒုက္ခသစ္စာတရားတို့ကို ရှုမှတ်လျက် ဆင်းရဲဟု သဘောကျ၍ သိသွားတိုင်း(ပရိညာ-ပဋိဝေဓကိစ္စ) ၎င်းတို့၌ သာယာမည့် တဏှာကိုပယ်လျက် (ပဟာန-ပဋိဝေဓကိစ္စ) ကိုလဲ ပြီးစေ၏။ တဒင်္ဂနိရောဓကို ပြီးစေလျက် (သတ္တိကိရိယာ-ပဋိဝေဓကိစ္စ)ကိုလည်း ပြီးစေ၏။ လောကီမဂ်ကို ဖြစ်စေ လျက် (ဘာဝနာ ပဋိဝေဓကိစ္စ)ကိုလည်း ပြီးစေ၏။

ထို့ကြောင့် မြင်မှု၊ ကြားမှုစသော ဒုက္ခသစ္စာတရားတို့ကို ရှုမှတ်လျက်၊ ကြွင်းသောသစ္စာ ၃-ပါးတို့ကိုလည်း ပဟာနု၊ သစ္စိကိရိယာ၊ ဘာဝနာကိစ္စတို့ ပြီးသည့်အလိုအားဖြင့် သိခြင်းကိုပင် "အဇ္ဈတ္တသစ္စာလေးပါး၊ ဗဟိဒ္ဓသစ္စာ လေးပါးတို့၌ ရှုမြင်မှု"ဟု မှတ်ယူရ၏။

နိဂုံးပိုင်း

ဤမဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ်၌-

၁။ ကာယာနုပဿနာ (၁၄)ပိုင်း။

- အာနာပါနပိုင်း (၁)၊
- ဣရိယာပထပိုင်း (၁)၊
- သမ္ပဇေညပိုင်း (၁)၊
- ပဋိကူလပိုင်း (၁)၊
- ဓာတုမနသိကာပိုင်း (၁)၊
- သိဝထိကပိုင်း (၉)၊

၂။ စိတ္တာနုပဿနာ (၁)ပိုင်း

၃။ ဝေဒနာနုပဿနာ (၁)ပိုင်း

၄။ ဓမ္မာနုပဿနာ (၅)ပိုင်း

- နီဝရဏပိုင်း (၁)
- ခန္ဓာပိုင်း (၁)
- အာယတနပိုင်း (၁)
- ဗောဇ္ဈင်ပိုင်း (၁)
- သစ္စာပိုင်း (၁)
- စုစုပေါင်း = ၂၁-ပိုင်း**

ဤသို့ (၂၁)ပိုင်း ဟောထားပေသည်။ ဤ ၂၁-ပါးတို့တွင် အာနာပါန (၁)၊ ပဋိကူလ (၁)၊ သိဝထိက (၉) အားဖြင့် ဤ (၁၁)ပိုင်းတို့ကို "အပ္ပနာသို့ ရောက်စေတတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းများ"ဟု မဟာအဋ္ဌကထာ၌ ဆို၏။

ဒီဃနိကာယ်ဆောင် အရှင်မဟာသီဝ မထေရ်က မူကား သိဝထိက (၉)ပိုင်းကို အာဒီနဝါနုပဿနာခေါ် ဝိပဿနာအဖြစ်ဖြင့် ဟောထားသည်ဟုဆို၏။ ဤမထေရ်၏ အလိုအားဖြင့် အာနာပါနနှင့် ပဋိကူလ ဤ ၂-ပိုင်း သာလျှင် အပ္ပနာဈာန်သို့ ရောက်စေနိုင်သော အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာန်း မည်ပေသည်။ ကြွင်းသော ၁၉-ပိုင်းတို့မှာ ဥပစာရ-ခေါ် ခဏိကသမာဓိမျှကိုသာ ဖြစ်စေနိုင်သော ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာန်းတို့ချည်းသာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုပေသည်။

အကျိုးအာနိသင်ပြ မိန့်ခွန်းတော်

အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ယောက်သောသူ ဟူသည်-

ရဟန်းဖြစ်စေ၊ ရဟန်းမဖြစ်စေ၊ အမျိုးသားဖြစ်စေ၊ အမျိုးသမီးဖြစ်စေ၊ နတ်ဖြစ်စေ၊ လူဖြစ်စေ၊ မည်သူမဆို သတိပဋ္ဌာန်တရား ပြင်းထန်စွာ ပွားများအားထုတ်နေသောသူ- ဟု ဆိုလိုသည်။

အကြာဆုံး (၇)နှစ်၊ အမြန်ဆုံး (၇)ရက်-

ဤအထက်ပါ စကားတော်ဖြင့် ပိုင်းခြားပြအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်များမှာ **အလတ်တန်းစား နေယျပုဂ္ဂိုလ်များကို** ဆိုလိုသည်။ ဉာဏ်ပညာ နှံ့နေသော နေယျပုဂ္ဂိုလ်များမူကား (၇)နှစ်ထက် ကြာမြင့်စွာ အားထုတ်မှ အနာဂါမ်၊ရဟန္တာ ဖြစ်နိုင်သည် ဟူ၍၎င်း၊ ဉာဏ်ပညာထက်မြက်သော နေယျပုဂ္ဂိုလ်တို့မှာ (၇)ရက်ထက် လျင်မြန်၍လည်း တရားထူးကို ရနိုင်သေးသည် ဟူ၍၎င်း အဋ္ဌကထာ၌ ဆိုထားပေသည်။

ထို့ကြောင့် ဗောဓိရာဇကုမာရသုတ်၌- "နံနက်စောစော အဆုံးအမကို ရလတ်သော ညနေချမ်းအချိန်၌ တရားထူးကို ရလတံ့။ ညနေချမ်းအချိန်၌ အဆုံးအမကို ရလတ်သော နံနက်စောစော၌ တရားထူးကို ရလတံ့"ဟု ဉာဏ်ထက်သူများအတွက် ဤသို့ ဟောထားပေသည်။

ရဟန်း ၃-သောင်း ရဟန္တာဖြစ်

ကုရုတိုင်း၊ ကမ္ဘာသမေဗ္ဗ နိဂုံးရွာကြီး၌ ဟောသော ဤသတိပဋ္ဌာန် တရားပွဲကြီးတွင် တရားနာနေသော ရဟန်း ၃-သောင်းတို့ တရားထူးရကာ ရဟန္တာဖြစ်သွားသည်ဟု ဆိုပေသည်။

ဤတွင် မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ် မှတ်စုပြီး၏။

